DISQVISITIONES POLITICÆ,

Id eſt,

SEXAGINTA

CASUS POLITICI

Ex omni hiſtoria ſelecti.

UBI.

De ſingulis variæ Sententiæ, ac Decreta, variique Eventus proponuntur, & exactum de iis Iudicium fertur.

Edito Tertia.

BIBLIOTECA NAZIONALE V. EMANUELE III

HAGÆ-COMITIS,
Ex Typographia ADRIANI VLACQ.
M. DC. LV.

DISQVISITIONES POLITICÆ,

Ex omni Hiſtoria deſumptæ.

QUARUM PRIMA EST

DE

Matrimonio principali ſeu Principis.

CASUS. I.

ERAT LUDOVICO XIII. Galliarum Chriſtianiſſimo Regi Soror nubilis, in præſens tantùm unica. Petiit eam in matrimonium *Carolus* Magnus Britann. Monarcha, pace jam cum Gallis initâ, poſtquam paulò antè Rupellarium rebellium Gallorum defendendorum cauſa, infeſta in Galliam arma intuliſſet. Itaq, in Galliarum Regis Conſiſtorio quæſitum eſt: *An Soror Regis* in matrimonium Britanno dari, an aliis, & utilioribus Galliæ nuptiis ſervari deberet?

SENTENTIÆ.

Cenſebant alii in Matrimonium Britanno dari eam non oportere, quòd ex eo parum vel nihil utilitatis in Gallorum Regnum & publicum bonum redundaturum eſſet. Enim verò ſi quid eſſet ex illo utilitatis eventurum, hoc forè

ut initæ pacis obſervantior Britannus eſſet, non fœderis tantum, ſed Matrimonii vinculo conſtrictus & alligatus. Jam autem cogitandum, ſine matrimonio interveniente aut obſervaturum pacem Britannum aut non obſervaturum. Si obſervaturus eſſet, quare in illum rei uſum Regia ſoror deſponderetur. Si autem non eſſet obſervaturus, matrimonio infeſtum ejus animum & cupidinem proferendi imperii non facilè poſſe placari. Neque enim in matrimoniis ſanguinis affectum & officia pietatis, ſed Rempubl. à Principib. cogitari. Amores conjugum in Penates Principum ferventiſſimos eſſe: nullos è contra aut frigidos extra eos, ubi ad publicum attendendum. Quòd hoſtes iidem conſpecti fuerint ac Agnati. Socerum ac Generum, Cæſarem ac Pompejum extitiſſe: non tamen ideo minùs infeſtis inter ſe armis decertaſſe. Itaque cenſebant illi, ad alios has curas converti oportere, quorum Ditiones Gallis & proximæ & neceſſariæ Sorore Regia in Matrimonium datâ acquiri tandem poſſent ac obtineri; ad Lotharingum imprimis, cujus Regio Gallis & proxima & per tot ſecula infeſta. Paucos ejus ſanguinis ſupereſſe. Itaque connubiali fœdere tot ſeculorum diſſenſionibus ac bellis imponi poſſe magnum diem: certamque ſpem allucere, ut cum Gallorum Regno Lotharingiæ corpus hoc ſaltem pacto coaleſcat.

Contra

Contra alii & diverſa urgebant, intereſſe omnino Galliarum ſecuritatis, ut à Sorore Regia vacuus Britanni thorus occuparetur, ſi non aliam ob cauſam, ſaltem ob eam maximè, quòd eidem Hiſpaniæ Monarcha immineret, qui niſi præveniatur, pro innata libidine dominandi, & artibus, quibus per aliorum latus alios invadit, omnia Gallis adverſa in vicino Bittanniæ Regno ſit excitaturus.

Id Hiſpanorum conſilium liquere ex Philippi nuper cum Britanna nuptiis, quæ niſi ſterilis extitiſſet, jam Hiſpanorum propaginem in Britannis rerum potituram fuiſſe; conſilia interim Hiſpanorum certiſſima apparere.

DECRETUM.

In poſtremam hanc ſententiam itum eſt, & Regiæ ſororis nuptiæ Brittanno ſunt permiſſæ.

EVENTUS.

Voto ille reſpondit: ſpes enim Hiſpanorum hac ſaltem ratione præciſæ ſunt ac interceptæ: & Britannis hactenus nihil contra Gallos molientibus, rerum alibi præclarè gerendarum occaſiones Gallis ſunt relictæ.

JUDICIUM.

Ubi in magni & publici momenti diſceptationibus utilitatis habetur ratio, ea ſemper conſilia præferenda ſunt, quibus non tam obtinentur impræſens magna bona, quam ingen-

ingentia damna præveniuntur: quibus non præventis fruſtra petuntur, & tandem intercipiuntur omnia illa bona quæ ex diverſis conſiliis exſpectantur. Plurimum in Repub. pro ſe profecit, qui providit, ne nocere poſſint, qui nocituri creduntur: quod niſi fiat, pereunt conſiliorum omnium ſpes & eventus.

CASUS II.

Ejuſdem ferè, ſed paulum diverſi argumenti

ERat *Ludovico* XII. Gallorum Regi filia tantum unica, cui *Claudiæ* erat cognomentum; quæ ex præſcripto Salicę, ſive fundamentalis Gallorum Legis imperii paterni propter ſexum adire non poterat hæreditatem. Erat interim eidem *Ludovico* ex *Patruele* nepos *Franciſcus Valeſiæ Dux*, quem cum deeſſet maſcula proles, *Ludovicus* indubitatum Regni ſucceſſorum habeat. Interim *Claudia* minorennis conſilio Patris jam ante primogenito *Caſtellæ* Regis filio, *Carolo* Lucemburgorum Duci deſponſata. quæſitum eſt in conſiſtorio Principis, An non contractus ille, cum Lucemburgio Duce initus, eſſet reſcindendus? Etiam An non Gallorum Regno maximè expediret, ſi Franciſcum Valeſię Ducem deſponſata filia eundem & filium & hæredem Imperii haberet.

SENTENTIÆ.

Rex *Ludovicus* ardui id negotii argumentum arbi-

arbitratus; Primò omnium ſtatuit, non eſſe fidei Regiæ aut Majeſt. ſubvertere fidem datam, & contractum cum Caſtellę Regis Primogenito filio initum violare. Itaq; impediri ſe aſſerebat, quo minus ſatisfacere poſſet petitioni Procerum Regni ac Subditorum, qui ex nuptiis cum Valeſio ineundis maxima in Gallorum Regnum bona derivari poſſe, haud obſcurè colligebant. In eam ſententiam Proceres ac ſubditi pleriq; veniebant, quod viderent ad *Claudiam* poſt mortem patris plurimas in Italia, Gallia, vicinoque Belgio Ditiones, multarumque terrarum Dominia Succeſſionis jure perventura. Quæ omnia, ſi in alienam familiā nubens aliò transferret, magno Regis Regniq; detrimento fore ac periculo, prævidebant. Id enim nihil futurum aliud erat, quàm Regni Claves, naturâ Gallorum hoſtibus, quales *Caſtellani* erant, in manus dare; propter quæ vel retinenda vel augenda vel etiam repetenda inde à *Caſtellanis*, hinc à Regni ſucceſſore *Valeſio* graviſſima & continua bella eſſent exarſura, Neq; enim credibile, aut in publicis ſaltem conſiliis facilè credi oportere, matrimonio *Claudiæ* cum Lucemburgorum Duce arctiora fœderis ac Societatis vincula *Caſtellanis* cum Gallis futura. Peſtem enim nullam majorem eſſe inter Principes in amicitiis quam in pleriſq; imperandi cupiditatem, & propagandi Imperii certamen, ex quo inimicitas maximas ſemper inter amiciſſimos

& maximos Principes extitiſſe. Itaq; cenſebant ut ne hæc omnia hæreditaria *Claudiæ* & annexa Gallis bona in *Caſtellanorum* familiam devolverentur, atq; ita ex Provinciis finitimis ad inteſtinas Regni munitiones aditus facilè præberetur, contractum illum initum non tantùm meritò ſed facto & jure reſcindi oportere. Cujus juris duæ adferebantur graviſſimæ rationes. Primò enim ſtatuebant, Regiam Majeſtatem conſcientiæ ſuæ & honori longè meliùs conſulturum, ſi Regni ſaluti ſecuritatique proſpiciens inconſulta, aut etiam pro temporis neceſſitate prudenter olim inventa reſcinderet, ac omnium ſubditorum deſiderio ſatisfaceret, quàm ſi fidei exteris præſtitæ nimium obſervans in præſentiſſimum diſcrimen Rempubl. adduci pateretur. Maximam enim fidem eſſe, quâ Reipubl. Principes ſunt obſtricti. II. Præterea addebant, Filię *Claudiæ* ut ignaræ, ut minorennis matrimonium in conventionem deductum non eſſe. Qùòd tamen matrimonium præ cæteris omnibus Contractibus liberam adeo voluntatem deſideraret, ut nullis pollicitationibus nullave conditione, Lege tam Canonica quam Civili prohibente poſſit arctari. Accedebat & illud, quòd vinculum Sponſaliorum adhud nullum inter Lucemburgi Ducem & Claudiam interveniſſet.

DECRETUM.

Rex iis rationibus & cura Reipubl. permotus

tus irritum fecit, quicquid cum Lucemburgico Duce contractũ; & pacis duraturæ cauſâ, *Claûdiam* in matrimonium *Franciſco Valeſio* dedit.

EVENTUS.

Experiendo cognitum eſt, & Caſtellanorum diverſa Gallis conſilia hoc matrimonio eſſe intercepta; & cum finitimis pacem *Franciſco Valeſio* fuiſſe, cum Claudiæ matrimonio finitima quæque ſub ſuam acciperet Ditionem.

JUDICIUM.

In matrimoniis Principalium liberorum exteris Regibus Principibuſque deſtinatis duo maximè conſideranda ſunt. I. Quantùm ad eundem vel per eum tranſeat matrimonio, cum quo matrimoninm initur? II. Quid boni aut mali ab exteris expectari poſſit, qui Regiam Prolem, pignora Imperii & inſtrumenta, in alias & exteras familias nuptiarum beneficio ſtatuit transferre.

DISQVISITIO.

De juſta, Provida & tempeſtiva ab iniquo & Tyranno Principe defectione.

CASVS III.

Ex celeberrimo horum temporum argumento.

Lusitani, Gens Hiſpaniæ contermina, vi potius quam jure ab Hiſpanis occupatam Dominationem per annos jam plurimos toleraverant. Cumque indies ſub eorum

Imperio magis magiſque domi ac foris ſua vel perire vel invadi viderent, increſcere etiam tyrannidem; Proceres ſuos neglectos; Populum delectu aut tributis exhauſtum dolerent: de defectione non cogitare tantum, ſed inire conſilia cœperunt. Quęſitũ igitur eſt in Clandeſtino Procerum Conventu, An ſatis juſta eſſet defectionis cauſa? Et ſi juſta, An in præſens Luſitanorum rebus utilis eſſet & tempeſtiva?

SENTENTIÆ.

Juſtam defectionis cauſam ac neceſſitatem eſſe, ferè omnium aſſenſu comprobatum eſt.

I. Quia illegitimus Luſitanis Rex Hiſpanus deprehendebatur; cæterorum nempe Bragantiorum imprimis, potiori jure poſtpoſito. cum tantum & felicitatem in armis inveniſſe.

II. Quia ſuper id, quod illegitimus Rex eſſet, illegitime hactenus regnabat, oppreſſâ occupatâ Imperii libertate. Itaque quæ juſta defectionis cauſa futura eſſet à Legitimo Principe, juſtiorum hic in illegitimo offerri.

III. Denique & poſtremò, quia, ut abſolvam verbo, extrema jam illata erant libertati Hiſpanæ Dominationis iniquitate.

Cenſuere igitur juſtiſſiman eſſe jam cauſam ne, ut videbant jam extrema libertatis, tandem ſublata omni remedii ſpe ferre cogerentur extrema ſervitutis.

At verò, An in præſens conſultum eſſet deſciſcere, haud ita inter eos convenit.

Quibus

Quibus intempeſtivum illud videbatur, hæc pro Conſilio ſuo rationum nomenta expendenda aliis offerebant:

I. Regem Hiſpaniȩ, ut Potentiſſimum Principem; ita ubique accinctum jam ferè eſſe & armatum; facilè igitur obviam iturum initiis defectionis, & ulteriora ejus prohibiturum.

II. Facilè illum ac neceſſariò aliis in quibus bellum gereret deſertis locis, vim omnem in Luſitaniam coacturum, ut cæteris omnibus potiorem, quaque amiſſa prȩcipua Imperii robora acciſa ſibi eſſe intelligat.

III. Vix Luſitanos magnitudini conſilii tantȩq; rei eſſe pares: à Sociis autem & fœderatis vix ſpem idonei præſidii impræſens offerri, ſingulis fermè aut bellorum impenſis exhauſtis, aut in ſua adverſus Hiſpanos cauſa defendenda ſatis ſuperque occupatis.

IV. *Catalauniam* Hiſpaniæ etiam Ditionem jam exiſtere rebellem. Itaq; magnæ prudentiȩ futuram partem, ſi alieni conſilii alienȩque defectionis eventum ſpecularentur; qui prout aut proſper eveniret aut improſper, de ordienda aut differenda defectione Luſitanos poſſe cogitare. Prudentiæ quoque futurum locum, ſi ad Hiſpaniæ Regis plurimorum jam bellorum attenderint Eventum; Quæ ſi proſpera illi vel improſpera futura, proſperam Luſitanis aut adverſam futuram defectionem.

V. Id imprimis conſiderari expendique volebant,

lebant, bona plurima & opus & fortunas Luſitanorum in Hiſpania impręſens ſita eſſe, quarum jacturam facturos privatos, quamprimum ex publici Luſitanorum conſilii autoritate defectio eſſet audita.

VI. Plures ſuæ nationis & inter eos Procerum quoſdam in Madritana Aula, aut alibi in eadem Regione domicilii ſedem fixiſſe, quibus hercle non niſi carceres, ſupplicia aliaque imminerent, ſi Luſitanorum natio impręſens ab Hiſpanis deſciſceret.

VII. Notabant illi experiundo jam olim eſſe cognitum *Antonio* Priore *Luſitanorum* Rege ſalutato, cum jam autoritatem Philippus Hiſpaniæ Rex in ſe conferri poſtularet: Philippum ferè 40 dierum ſpacio *Antonio* Priore & omni ejus factione expulſis, totius Luſitanici Imperii potitum fuiſſe. Itaque ea veſtigia meritò Luſitanos terrere nunc oportere.

Contra alii Magnificis aliorum in ſpeciem rationibus ſubverſis, pro ſe & ſua ſententia urgebant.

I. Fruſtra arma regia quaqua diffuſa in medium proferri; Nam ubique diſtrictum nuſquam totum eſſe aut ſingulis parem, nec facilè aliunde ab eo evocandas in Hiſpaniam copias videri. Nam nec integrum eſſe, Belgium deſerere aut imminuere iſthic militares copias, Gallis ac Batavis acrius quotidie inſtantibus. Nec occidentis Indiam, in qua opes & ideo re-

rum

rum Caput: Nec Italiam; cui continuò Galli immineant: Nec Germaniam, ſociorum aliorumque armis afflicta Auſtriacorum fortuna. Si proſpera, tantò graviora Luſitanis imminere ſucceſſu rerum auctâ libidine Hiſpanorum & dominatione; ſi verò improſpera Hiſpanis ea eſſent futura, jam indubitatam eſſe ſui conſilii de defectione proſperitatem.

II. Fruſtra ſocios prætendi & fœderatos ut auxilio non venturos, Nō poſſe enim non eam æſtimare pro cauſa etiam ſua hujus ab Hiſpano defectionis momentum, neque ideo de auxiliis deſperandum. Ad quod accedat ſociorum bellis alibi Hiſpano diſtento ſe etiam juvari.

III. Fruſtra eventum expectandum Catalauniæ rebellis, in moram & impedimentum Luſitanorum defectionis proferri. Non enim tam ſpectari à ſe defectionem Catalaunienſium, quam pari defectione juvari ac promoveri oportere. Itaque utramque gentem in iiſdem conſiliis invicem ſibi conſilio & ſolatio futuram. Atque tantò magis conſiderandum id Luſitanis offerri, quòd reductis ad obſequium Catalaunienſibus, credibile ſit, futurum ut Hiſpanus acrius, acerbiuſque premat contineatque eas Gentes in quibus ſimilem defectionem aliquando excitandam poſſit exſpectare. Luſitaniam autem Hiſpano ita ſuſpectam eſſe, abunde eſſe compertum.

IV. Fruſtra ptætendi bona Luſitanorum priva-

privatorum,quę in Hiſpania poſſiderent. Nam privata publicis poſtponenda ; & ne privatis defectio noxia ſit, prudentiſſimum pręſentiſſimumque remedium offerri. Cum enim plurimi in Luſitania bona Hiſpani poſſideant, iis etiam injici poſſe manus, ſi domi Luſitanorum bonis manus injiciant Hiſpani.

V. Fruſtra etiam prætendi, tot Proceres aliosque è vulgo Luſitanos,in Hiſpania commorantes ; eſſe Hiſpanę nationis tales plurimos nunc in Luſitania, in quos cæpta defectione in Cuſtodiam datos ſtatui poſſe, quod in Luſitanos ſtatuerent Hiſpani.

VI. Fruſtra veteris temporis veteriſque Cladis memoriam nunc refricari. *Antonii* enim Prioris tempeſtate expeditum Hiſpaniæ Regem & jam accinctum fuiſſe expeditioni, & tuncLuſitanos domi diſſenſionibus fuiſſe commiſſos, tunc eos auxiliis Anglorum externis fuiſſe innixos : nullam autem externorum in alios ſatis magnã eſſe aut curam aut pietatem. Denique eos Cladibus aliquot in Africa acceptis ſiſtendis Hiſpanis non ſatis pares extitiſſe.

VII. Nunc omnia contra eſſe:Imprimis conſiderandum indolem & vota & conſenſum totius Populi, qui à natura Hiſpanorum hoſtis factus, plus odii induit, Hiſpanorum iniquitate hactenus vexatus,adeò ut in hac defectione externum potius quam civile aut domeſticũ bellum eſſe videatur gerendũ,omnibus domi conſentien-

ſentientibus in defectionem, & ideò infeſtis armis in Hiſpaniam ipſam & Caſtellas tranſlatis.

VIII. Delectu militum exhauſtam nunc eſſe Hiſpaniam, ac proinde non parem adverſus impetum improviſum.

IX. Si unquam alias afflictiſſimum nunc eſſe ejuſdem ærarium. Annuos enim proventus ex India intercipi aliquando & plurimum & in præſens ſiſti in portubus & Batavorum eruptionibus obſideri.

X. Eſſe Bragantiæ Duci in Mandatis datum ut aliquot Luſitanorũ millia conſcribat, quibus uti ſe poſſe, & interim Hiſpanum ſpe & exſpectatione maximâ tanti ſubſidii poſſe fruſtrari.

XI. Improſperas nunc eſſe ubique Hiſpanorum res, id ubique eventum teſtari.

XII. Cum vi pleraque Hiſpanus poſſideat, etiam proxima quædam Hiſpaniæ Regna; eos populos erecto hic ſigno libertatis rebellium exempla ſecuturos.

XIII. Eſſe ſibi opum abundè ad longi etiam temporis tolerandas impenſas.

XIV. Niſi in tempore deficiant jam Luſitani, exui eos omnibus quæ in occidentis India à majoribus ſuis occupata adhuc reliqua haberent. Nam Batavos Hiſpanorũ & Luſitanorum Principes quamdiu agnoſcerent hoſtes, res ſuas cum Luſitanorum damno quotidie iis in oris magis promovere. Quid ni igitur hoſtem mallent Hiſpanum, quàm Principem aut amicum,

cujus

cujus improſpera dominatione hoſtilia & damna maxima paterentur? Cur non malint etiam Batavos amicos, quam hoſtes, quorum bella ipſis felicia, ſibi infeliciſſima experientur.

XV. Nulla tã adverſa fingi poſſe ex hac defectione eventura, quin ea cũ exitio Libertatis jã tolerarint; & niſi deficiãt, majora ſint toleraturi.

XVI. Et poſtremò, deliberaſſe jam ſe de defectione ac ideo audere debere: Qui enim deliberant, deſciverunt; & in ejuſmodi conſiliis periculoſius eſt deliberare quàm audere.

DECRETUM.

Igitur ob eas rationes Luſitani deſciverunt.

EVENTUS.

Arridet hactenus & reſpondet voto; Cætera adhuc in incerto.

JUDICIUM.

Juſtiſſima defectionis cauſa eſt, ubi iniqua aliorum dominatione ad extrema libertatis eſt deventum; maximè autem tempeſtiva defectio eſt ubi omnibus utrinq; expenſis iniquius tempus quidem pro ea defecturis, non autem æquius quam præſens poteſt offerri.

DISQVISITIO.

De Induciis cum Hoſte ineundis aut non ineundis.

CASUS IV.

Ex horum temporum hiſtoria petitus.

Cum circa initia hujus ſeculi milleſimi & ſexcenteſimi, in ipſo bellorum æſtu Hiſpani

Hiſpani in Belgio Batavis inducias offerrent, & bella hactenus geſta Batavis quam Hiſpanis extitiſſent proſperiora; Itum inter Ordines in conſilium eſt, & quæſitum, An oblatas Induciarum conditiones amplecti impræſens è Republ. eſſet?

SENTENTIÆ.

Varia inter multos extitit deliberatio; alii enim omnem de admittendis induciis cogitationem conſultationemque omnem poſtponi debere exiſtimabant.

I. Quia ad bellum hortabatur, & in eodem favebat hactenus Batav. rebus fortuna; cujus curſum intermittere ac intercipere velle per inducias, poſt quas haud dubiè expectandum iterum & gerendum eſſet bellum; nihil aliud eſſe quàm ſe deſerere, & malle impenſas bellorum hactenus tolerare, quam fructũ experiri.

II. Quia per inducias intervalla tantùm & ſpiramenta temporum, quibus vires iterum ac animos recolligerent aut inſtaurarent, hoſtibus permitti videbantur; quod in eos beneficium nullis magis poſtea noxium futurum, quam concordantibus, majori armorum vi mox urgendis.

III. Quia jam in Batavis de & illuſtri & imprimis utili & Hiſpanis maximè noxia in Occidentis Indiam inſtituenda expeditione operam & opes offerentibus privatis ſeriò nunc agebatur, cui per inducias poſitis armis, mora dum & ſuffla-

ſufflamen injiceretur. Quæ occaſio oblata ſi per inducias differretur (qua nempe interea eæ Ditiones quibus nunc parum proviſum facillimè invadi poſſent) induciarum intervallo, ad magis muniendas eas ditiones Hiſpanos uti poſſe, & haud dubiè uſuros, cum eo intendi intelligant conſilia Batavorum.

IV. Quia in Inducias vix conveniendum cum eo hoſte videbatur, qui cum rebelles Batavos agnoſceret, ſolito Dominationis jure oblata occaſione & initis pactis conditionibuſque ſe haud aſtrictum putaret. Idcirco induciarum tempore neceſſe futurum, ut in præſidiariis locis idonea adhuc militum manus haberetur, adverſus quoſvis inopinatæ perfidiæ inſultus. Cum igitur eædem ferè induciarum & belli impenſæ futuræ ſint, belli potius ſequendam eſſe proſperitatem quam id quod beneficio Induciarum hoſtibus potius quam ſibi faveret.

V. Quia admiſſis Induciis delapſurus veteranus miles & aliò trahendus credebatur, à quo poſt exactas Inducias deſtitutam Remp. velut nervis inciſis imparem hoſtibus futuram.

VI. Quia caute metui & merito poſſet, Hiſpanum impetratis inter Belgas induciis clam & aliud agendo, per aliorum latera alibi Belgas oppugnaturum. Enim verò turbatis Germanię rebus & harũm ditionum libertate & Cæſare imminente tranſlatis Hiſpanorũ in Germaniã armis in auxilium Cæſaris & ad debellandos, quos

quos vocant Principes proteſtantes annexum Germaniæ Belgiũ meritò ſibi metuere debere.

Præterea commeandi licentia per Inducias impetrata, Emiſſariorum conatibus & clandeſtinis conſiliis id acturos, ut ſeminibus diſcordiarũ jactis ſive propter ſacra ſive propter alia pacem Batav. & ſecuritatem domi turbarent.

VII. Aliis alibi bellis Hiſpano diſtricto, militem ſuum poſſe continere eum in Exercitio militiæ & diſciplina. Interim Belgarum pactis cum Hiſpano induciis, nullis bellis diſtentorum militi non niſi torporem & inertiam ſupereſſe. Cenſebant igitur illi certum & hactenus proſperum bellum, Induciis Reipubl. longè utilius futurum.

VIII. Fruſtra pro intermittendo bello, inopiam ærarii prætendi. Enimverò, ſi hoſtibus offendendis id haud ſufficiat; ſaltem defendendis ſuis rebus ſuffecturum; quietam autem & ſecuram defenſionem intutis & inſidiis induciarum longiſſimè eſſe præferendam.

Contra tamen ſentiebant alii & teſtabantur.

I. Haut reſpui oblata oportere, præſertim cum ea talia eſſent, quæ niſi oblata amplectantur qui bellum gerunt, bellum ut ut juſtiſſimam cauſam habeat, iniquum exiſtimari. Dulcedine enim induciarum & guſtu, ut ita dixerim, pacis tactos Belgarum animos poſt inducias facile in pacem conventuros.

II. Superiorum bellorum impenſis attritas exhau-

exhauſtaſque ærarii opes, quibus inſtaurandis pacem induciarum, ut unicum remedium offerri.

III. Victorias hactenus reportatas pro Clàde potius Reipubl. quàm commodo eſſe; cum devictæ Civitates tantis puriculis & impenſis oppugnatæ, tantis præſidiis expugnatæ, in obſequio debeant contineri, ut fructus earum propemodum nullus ſit reſpectu ſumptuum quos eorum nomine Reſpubl. cogitur tolerare.

IV. Neque addictam eſſe Batavis proſperæ fortunæ æternitatem. Itaque inter proſpera de adverſis cogitandum, quæ ubi evenerint fortè, quemadmodum evenire poſſint, oblatas jam inducias & repudiatas ab ipſis Batavis eſſe offerendas. Quanto ut futurum cum damno neminem non poſſe cum animo ſuo complecti, cum ejuſmodi offerentium minus commodum ſit, quam eorum quibus offeruntur.

Sed & dubiis ſententiis certatum, & inter eos qui inducias malebant, An brevioris an longioris temporis commodiores Reipubl. eſſent futuræ? Breves alii quaſi nullas, quaſi juvandis hoſtibus repertas; denique quaſi militaris deſidiæ inſtrumenta traducebant. Longas alii exiſtimabant cum periculo & diſcrimine ſummo conjunctas, quia interim extingui militiæ gnari & bellicarum rerum experti poſſe videbantur.

DE-

DECRETUM.

Poſt multas altercationes in duodecennales inducias conventum eſt.

EVENTUS.

Noxium id conſilium & decretum fuiſſe experiundo comprobatum eſt. Cum enim interea temporis arte Hiſpanorum controverſiis de Religione excitatis tractæ in partes factioneſque ſint Ditiones fœderatorum Belgarum, mali iſtius tanti cauſam non niſi fas eſt induciis referre acceptam. Quid? quod Palatino aliiſque in Germania Principibus per Hiſpanorum potiſſimùm arma interea pulſis aut debellatis, diſcrimina pariter huic Republ. fuerint procurata. Accedit quod poſt inducias longè quàm antea atrocius Hiſpani intulerint Belgarum rebus bellum, & Indicæ quam diximus, Expeditionis utilitas pariter ac gloria, tantùm temporis fuerit dilata.

IVDICIVM.

Qui in ejuſmodi occaſione, & ſtatu rerum cum hoſte paciſci conſtituit, ſe & hoſtem vel imprimis debet cogitare: ſe,ut intelligat,quantum differat ſibi;Hoſtem,quantum interea exſequi ille poſſit & obtinere. Omnes intutæ induciæ ſunt poſt quas denuo & atrocius exoritur bellum cum belli tantùm ſint meditamenta. Intempeſtivæ etiam induciæ illis Gentibus ſunt, qui hactenus felices earum, ratione ſuæ tantum curſum ſiſtunt felicitatis.

DIS-

DISQVISITIO.

De arctiore & Sumptuoſo bellico fœdere ab inferioris potentiæ populo cum vicino ac longè Potentiori Principe ineundo vel non ineundo.

CASUS. V.

Ex hujus tempeſtatis rebus petitus.

SUperioribus annis Galli, ruptâ, quam cum Hiſpanis hactenus coluerant, pace, arctius cum Batavis ineundum ſibi fœdus petivere, ex cujus nimirum lege uno eodemque tempore quotannis in Belgii Hiſpanici Ditiones maximi operis terroriſq; Exercitus inveheretur. Quæſitum eſt in Fœderatorum Belgarum Comitiis, An id fœdus reipubl. expediret?

SENTENTIÆ.

Non una in eam rem deliberatio fuit aut ſententia; quibuſdam exiſtimantibus, ab eo fœdere arctiore omnino eſſe abſtinendum.

I. Quia ubi inferiores viribus & potentiâ populi cum principibus potentioribus ex pacto in eadem agunda eoſdemque bellorum ſumptus tolerandos conveniunt, prædæ ſæpe & ſpolia fiunt potentioribus fœderatis, non aliam ob cauſam, quam quia in publicæ rei execu-

executione & adminiſtratione fortunæ ſuæ opumque ſuarum modum egreſſæ ſunt.

II. Ubi arma conjuncta ſunt vel fuerint, ad ſolicitandam fortunæ eandem proſperitatem & deſtinatis faverit fortuna, diſſidia ferè poſt res confectas in dividendis fortunæ beneficiis inter Fœderatos ſolent excitari. In quo inferiores fermè ſunt qui potentiâ antè bellum & poſt illud ob bellorum impenſas magis tales ſunt.

III. Non poſſe ad hujus fœderis Executionem deveniri niſi per aucta ſtipendia & ideò tributa, quibus ita preſſam Rempubl. ut majora ſubditis haud facilè ſit extorquere.

VI. Quamquam à Galliarum Rege opum quædam vis mutuo danda fœderatis Belgis offeratur: tutius tamen eſſe Reipubl. inferiori, potentiori Principi nihil debere.

V. Potentiores Principes ſæpe haud exequi pacta fœderis & conventa, nec ad ea præſtanda cogere eum inferiores poſſe. Inferiorem interim à potentiori facilè ad officiū compelli.

Alia autem aliis videbantur, arctiori cum Gallis fœdere ineundo maximopere commendato.

I. Dum ſinguli pugnant, ſingulos impares ferè adverſus hoſtem potentiſſimum deprehendi. Cui infirmitati ſingulorum non alia ratione occurri melius, quam ſi inſtituta hujuſmodi fœderis ſocietate, animi conſilia & vires pariter conjungerentur.

II. Tra-

II. Tractum eodem tempore & eodem in loco, hoſtem duplici bello ad eadem contendentium & aſpirantium imparem haud dubiè futurum & inferiorem. Totum enim eſſe aut effundere ſe non poſſe, qui in adverſa eadem tempeſtate traheretur.

III. Non negligendam rarò occaſionem oblatam, rupto Gallorum & Hiſpanorum fœdere, & Gallis non tantùm jam fœderi Batavorum, ſed cauſa etiam ob idem indictum illigatis; rarò tam commodas in Republ. offerri conditiones ſeu occaſiones. Ideòque uſum earum temerè poſtponi haud oportere, præſertim cum Galli facilè hoc Batavorum fœdere non impetrato ire cum Hiſpanis poſſent, & forſan vellent in nova ſocietatis pacta & conditiones; quod ſi fiat, ſolos Batavos & ideò impares ſuſtinendæ totius belli Belgici moli relinqui.

IV. Attendendum etiam ad conſilia & inſtitutum Auſtriacorum, qui communes utriuſque Gentis hoſtes ſint, magnitudinem eorum poſitam eſſe & vim in mutuis fœderibus quibus invicem cauſam ſuam ac deſtinata complectuntur, atque ideò tantopere gliſcere eorum potentiam; cui quò pares ſint adverſi eaſdem Conſiliorum rationes meritò inſtituendas ſequendaſque videri.

V. Fruſtrà proferri futuras deſſenſiones quaſi exorituræ illæ ſint in dividendis diſtribuen-

buendiſque, quę ſi ſors ita ferret, communium bellorum felicitate hoſti eſſent eripienda. Poſſe enim præveniri id malum certis Legibus, conditionibuſque, quibus ſub initium fœderis ante ejuſdem Executionem occupanda, his aut iſtis aſſignentur: neque hercle ex metu conceptum corruptumque victoriæ uſum aditum ad fœdus & per fœdus ad victoriam obſtruere debere.

VI. In vanum etiam proferri majores & ſupra ordinarias Reipubl. opes, bellorum impenſas: Præſtare equidem ſemel vim tutam effundere, & ea ratione aſſequi optatum finem rerum, quàm partem tantùm & in æternas impenſas trahi, & ideò partim tantùm aut nihil adverſus hoſtem proficere. Ali enim hac ratione potius ſumptuoſum bellum, quam tolli; & inter modicas hoſtium clades non tam exui eos, quam exerceri.

VII. Et poſtremò ob cognationem loci & ſimilitudinem cauſæ, & quia Gallorum præſidio ac ſocietate carere haud unquam poſſint Belgæ Fœderati: ſatis intelligi res eorundem in fortuna Gallorum etiam juvari. Itaque ea haud abnuenda, quæ communem utriuſque, &, ut ſic dixerim, cognatæ gentis concernerent utilitatem.

DECRETUM.

Poſt alia atque alia allata aut rejecta, pedibus in eorum ſententiam itum eſt, à quibus

arctius cum Gallis fœdus ut utiliſſimum Reipubl. futurum laudabatur.

EVENTUS.

Bene id hactenus Reipublicæ ceſſit.

JUDICIUM

Nunquam præſentes impenſæ præſentibus Reipubl. opibus majores ab incepto Principes aut populos deterrere debent, ſi eis ſemel effuſis finem belli ac ideo impenſarum impoſterum haud dubiè ſibi poſſint polliceri. Nam brevi & feliciter acceptâ pace debita Reipubl. in bellis contracta, nullo negotio expunguntur. Minima expendit, qui dum maxima expendit, ad maxima proficit: Maxima expendit qui minima continuò expendit, & ideo tracto diu bello, ad ſummum rei debellatæ proficere non poteſt. Nam minima tandem, ſi ſupputando mox conjungas, maxima ſunt aut fiunt, quæ quia pariter conjuncta, & expenſa non ſunt, nihil magni ſępè geſtum eſt.

DISQVISITIO.

De arcibus vel ſtruendis vel non extruendis, ad deditas Civitates in obſequio continendas.

CASUS VI.

GRONINGAM proximam Friſiæ ac munitiſſimam urbem, unde Provinciæ toti nomen

nomen eſt, vi armorum ad deditionem coëgerunt Fœderati. Inter leges pacto deditionis prẹſcriptas hæc quoque erat: *Ne in ipſa urbe arcem unquam Fœderati excitarent.* Interim multitudo civium deditorum paulò poſt, prẹſidia, tributa militaria, aliaque debitorum obſequiorum munia detrectabat.

Quæſitum eſt in fœderatorum Belgarum conſeſſu, An ad frenandam Groninganorum inſolentiam ac immodeſtiam, non utile imprimis ac neceſſarium eſſet in ejuſmodi urbis Area munitam Arcem excitare.

SENTENTIÆ.

Groningani, & qui inter Fœderatos Patres eorum partibus favebant, neutiquam ſtruendam Arcem cenſuere.

I. Quia ex mutuo pacto inter deditos & victores Fœderatos convenerat, ne quid tale unquam Fœderati molirentur; quibus pactis, niſi ſtaretur, tolli quicquid ad ſociandas Gentes unquam repertum eſt. Præterea, cum Fœdaratis ad alias Belgii ditiones in partes ſuas pertrahendas imprimis clementiæ ac fidei famâ ſit opùs adverſus perfidiam & inclementiam Hiſpanorum, qui eo nomine Belgis exoſi, etiam atque etiam conſiderarent, quantum in ſe omnium odium ſtructâ contra pactum Arce concitaturi ſint.

II. Arce poſitâ diffidentiam inter ſubditos Groninganos & Fœderatos excitari, vi-

tium profectò ad ſolvenda imperia & obſequia ſemper comparatum. Nam nec ſine metu iniquę dominationis futuros Groninganos, quoties Arcem iniquæ ferè Dominationis ſedem ſpectarent : neque Ordines aliquam rerum ſuarum ſeu imperii fiduciam in illis collocare poſſe, qui metu præſidioque militari inſeſſæ Arcis potius quam amoris in officio continerentur.

III. In amore & prono affectu ſubditorum in Dominos ac victores, maximam victoriæ & poſt imperii munimentum eſſe; quem eſſe non poſſe aut ſtatim exui, ubi ex imperantium parte metus & occupandę libertatis ſuſpicio injiceretur.

IV. Quia Arces ferè inſtrumenta apud malos Principes ſunt ſervitutis; qui ab iis defecti virtutibus, quibus animos ſuorum nullo negotio ſibi poſſunt demereri, in ſolis arcibus armatam & inviſam ſecuritatem ſemper invenêre.

V. Vel maximè id conſiderandum, nunquam alibi factum hactenus à Fœderatis; ut deditis, quantumvis immodeſtis, freni quaſi loco Arx imponeretur, aliis mitioribus & in populum gratioribus remediis continuò uſurpatis, per quæ aut eorum metui perfidia haud poſſet, aut fides confirmari. Novi odii ideoque & magni nova ejuſmodi inſtituta in Rebubp. ſeminaria ſemper eſſe & argumenta.

VI. Et maximè venire conſiderandum,

Arces

Arces ſapere inſtitutum Tyrannidis Hiſpanorum: à quorum fortuna cum diverſam velint experiri Fœderati, diverſa etiam conſilia inire ac inſtituere oportere, iis ſaltem poſtpoſitis propter quæ aut inſidiatores aut Latrones publicę libertatis habiti proſcriptique ſunt.

Contra alia ex parte & ſententia inter ordines diſſerebatur.

I. Iri inficias non poſſe pacto inito cum Groninganis à ſtruenda Arce prohiberi Fœderatos: ad ejus pacti leges obſervandas, Fœderatos continuò ſe comparâſſe, à Groninganis multâ interim immodeſtiâ eas eſſe violatas; proinde ſe inpręſens non teneri ad eas obſervandas, ſaltem non poſſe urgeri ab iis qui primi eas violarunt. Itaque nihil facere ſe contra fœdus, cujus pręſcripto jam non tenerentur; quod Groningani neglexerint, cur à fœderatis velint obſervari? Denique ſi rectè judicent, obſervandi fœderis cauſâ, Arcem Fœderatos velle excitatam. Equidem non permitti tantùm aut deferri fidem pactis, ſed deferri etiam ſervantibus pacta, qui ſi tales non ſint, neminem teneri.

II. Per Arcem non excitandam diffidentiam, ſed verò excitatam tolli poſſe atque averti. Ideòque Arcem excitare neceſſe eſſe.

III. Maximum Imperantibus in amore ſubditorum quidem eſſe munimentum, ſed in ſpecie amoris acquieſcere velle, ubi odium

animos ſubditorum & dedignatio parendi intravit nihil aliud eſſe, quàm ſuam odiſſe & negare ſibi ſecuritatem.

IV. Inſtrumenta ſervitutis Arces ferè eſſe, ubi augendæ iniquæ, non autem conſervandæ aut inſtaurandæ legitimæ dominationis ergo inſtituuntur. Hunc diverſum inter ſua & Tyrannorum inſtituta eſſe finem. Et herclè cum arma hactenus geſſerint pro libertate, quid obſtaret quò minus arcibus armatis in obſequio continerent deditos jam ſibi ac impatientes libertatis?

V. Licet haud alibi id hactenus à Fœderatis factum ſit, non tamen id obſtarè præſentis conſilii neceſſitati. Adverſum nova mala, novis remediis eſſe opus, non intermitti in adminiſtratione Reipubl. ac uſu debere, quod nunquam aliâs aut alibi factum eſt.

VI. Fruſtra objici Hiſpanæ tyrannidis in hoc inſtituto quandam quaſi imitationem, & ex ea injici formidinem communis odii. Nam quicquid inter malos fit, quod ad bonam rem à bonis pariter poteſt applicari, non ad malorum guſtum aut imitationem, ſed ad præſentem uſum ſui inter bonos exigendum eſt. Adverſum tyrannidem autem & oppreſſam libertatem ſtricta Fœderatorum arma eſſe experimentis jam abundè conſtare.

VII. Et poſtremò, Si conditionem rerum, ſtatumque urbis ſuæ contemplentur Groningani,

gani, facilè judicaturos, omnium & bonorum & malorum Civium intereſſe arcem excitari. Nam ita libertati bonorum conſultum eſſe adverſus malos, & malis in officio metu retentis, bonorum etiam commoda juvari.

DECRETUM.

Factum eſt Senatus-Conſultum, ut cohibendorum Groninganorum cauſa Arx conderetur.

EVENTUS.

Ad Securitatem Fœderatæ gentis, & domeſticam Groninganorum tumultuantium hactenus pacem Decretum id plurimum profecit.

JUDICIUM.

Non infringuntur in uſu publicarum rerum ea, in quę conventum ſemel eſt pacta, ubi adverſum eos, qui pactis adſtricti primi ea violavêre, finis pactorum obtinendi confirmandique cauſa, quędam pactorum leges non obſervantur; atque ad deditos & rebelles & monitos ſępius, nec deſiſtentes & inter ſe commiſſos nullum offerri remedium, quod æquè ut odioſum nomine, ita uſu commendatum ſit, quam devictas inter gentes & urbes, Arces, ut imperii ſedes collocare. Quicquid enim eo nomine odii eſt inter bonos & moderatos Principes, aliosque rerum arbitros, dulcedine ita confirmati Imperii facilè averti atque diſpelli poteſt.

DISQVISITIO.

Vbi in partes & Civilium Bellorum factiones Regna trahuntur, aut Reſp., quando & quomodo de principibus Regnorum aut Rerumpubl. viris ſupplicia ſummenda ſint.

CASUS VII.

Ex præcedentium annorum geſtis in Gallia rebus deſumptus.

HEnricus Montmorantiæ Dux *Iohannis Baptiſtæ* Aureliç Ducis arma contra *Fratrem Ludovicum* XIII. Gallorum Regem non moventis jam, ſed regentis, ſecutus, in prælio circumventus eſt & captus. Quęſitum eſt in Sanctiore Regis Conſiſtorio, Quod & Quale ſupplicium illi imponi oportet.

SNTENTIÆ.

Quidam Clementiores, & ut ſibi videdantur cauti, ut non omne tolli: ita capitale ſupplicium irrogari Montmorantiæ Duci haud debere exiſtimabant.

I. Quia poſt Regiam domum antiquiſſimæ & Celeberrimæ Familiæ Montmorantius erat, quę teſtante Gallicorum annalium fide Chriſtianam religionem, amplexa ſit in Gallia, priuſquam Reges eſſent Chriſtianiſſimi. Præ-

Præterea, quia Regii ſanguinis Princeps idem Montmorautius erat cujus tantò majorem habendam rationem quantò major paucitas: & quia Salicæ Regni Leges non niſi ſexum meliorem ab Regni ſceptra admittebant. Cogitandum igitur in Regio ſanguine punito ut incomparabilem invidiam eſſe, ita in ſervato munimenta Imperii etiam & legitimè ſucceſſionis fiduciam ſervari.

II. Quia, quodcunque in culpam adferebatur, ex Civili bello natum eſſet delictum; ſecutum Montmorantium eſſe tunc Regni hæredem, & neceſſitate temporum compulſum; neceſſitatem hanc ſi non veniam, certè mitiorem pœnam poſcere & promereri: orto inter Regem & fratrem bello hæſiſſe in dubio illum an fratrem regium ſequeretur. Si non ſequeretur ad priores dignitates prioremq; gratiam ſemper odium metuebat & indignitationem. Si ſequeretur, Regis ira ac cauſa ob oculos verſabatur. Propter hanc bellorum Civilium neceſſitatem ſciſſâ Regiâ Domo cautis ſemper placuiſſe, ut ignoſcendo bella Civilia tranſigerentur: quod niſi fiat injectâ propter pœnam libidine ultionis, alia ex aliis mala ali & excitari.

III. Placuiſſe ſemper inter prudentes, ut bellis civilibus debellatis, non in alios, quam in ipſos Autores factionis ultimi ſupplicii pœna traheretur. Hìc autem Principem omnium

Aureliæ Ducem & Regis fratrem exitiſſe; cui ut parcitur, cur non aliis auſpicia ejus tantùm ſecutis & inter eos Montmorantiæ Duci venia etiam præſtaretur? Minus enim peccare ſequentem ſigna, quam præferentem rebellionis.

IV. Cum tantus ſit Montmorantius, ex ſupplicio impoſito plus odii quam ſecuritatis & potentiæ in Regem & punientes poſſe derivari; cum tantis etiam Clientelis & tot etiam magnis affinitatibus ille ſit innexus, quid ex pœna aliud eventurum præſumerent, quam longam ſeriem longarum turbarum ac conjurationis?

V. Non tamen ſe velle omnem averti pœnam, ſed imponi tantùm mitiorem æterni Carceris, inter majores prudenter repertam pœnam ad cohibendos, & q. vinculis adſtringendos pravos eorum conatus, qui cum potentia & dignitate ſupra cæteros excellant, propter cæptos jam motus capitali ſupplicio rebus humanis eximi non poſſent, niſi majores excitentur.

VI. Vel id cogitandum hic maximè, In Miniſtrum Regni præcipuum *Ioannem Armandum* Cardinalum *Richelium*, molem odii & cæterorum Principum & totius multitudinis incubituram, cui cum omnium invidiâ ad tanta admoto intempeſtivam profectò eſſe ſeveritatem, quàm Principibus ſit odioſa nova ejus autoritas, tam Clementiæ ac manſuetudinis ratione.

tione conciliare ſibi ac demulcere exaſperatos Principum animos oportere.

VII. Nullum pœnæ futurum uſum. Damnum autem ex ea maximum haud difficulter colligi. Nam Civilis belli prælio jam partim profligatos quieſcere, non ex amore pacis publicæ, ſed ex neceſſitate, arrepturos turbandarum rerum quamvis occaſionem. Hanc autem libidine ultionis inveniri facilimè ac offerri.

VIII. Denique cogitarent quid Autoribus capitalis pœnæ de Montmorantiæ Duce ſumendæ eventurum tandem eſſet, *Aureliæ* Duce poſt exceſſum fratris ad Regnum admoto, de cujus ſucceſſione jam haud dubitare poſſe, per 20. jam fermè annos ſterili & infœcundo Regis Matrimonio. Ita igitur prçſentia curarent, ut futurorum etiam cogitatio ſubiret.

Contra alii, & magnis animis ultimum ſupplicium urgebant.

I. A Montmorantio admiſſum eſſe Lçſæ Majeſtatis omnium graviſſimum Crimen, cui ignoſcere, ut ſubinde conſultum eſt, ubi in uno, multorum factione non armato tantum eſt ſceleris exemplum: ita crudelitatis eſſe, tum ignoſcere, ubi ſola pœna propter eoſdem aliorum motus fœcundum ſceleris exemplum poteſt prçveniri.

II. Fruſtra familiæ magnitudinem ac ſplendorem hic in medium afferri: quo il-

luſtrior perſona, tantò majus ſcelus, & illuſtrius, faciliuſque in inferiores iturum pœnæ Exemplum.

Maximo Principum punito, minores nihil impoſterum auſuros ſpe veniæ ereptâ illis, qui ejus ſpem reponere tantùm poſſent in magnitudine Montmorantii inferioris fortunę.

III. Fruſtra ſanguinis Regii hic fieri mentionem, cujus cum tot alii ſuperſint traduces, abunde ei proviſum: non quæri quàm multi ejus Principes ſint, ſed quàm boni: infici regium ſanguinem & violari ab illis, qui cum ex eo progeniti ſint, Regis Regnique prҫſentem turbatam cupiunt fortunam. Hoſtes Majeſtatis & publicę turbatores pacis, quomodo inter munimenta Regni numerarentur? Accedit quod cum Principes ſanguinis omnes fermè ſint authores & ſequaces factionis, de inſtauranda eorum in Regem fide optimè eum meriturum, qui ita unum ejuſdem fortunæ puniat, ut exemplo ejus omnes ad meliora flectantur.

IV. Ignoſcendo optimè quidem tranſigi bella Civilia, ubi ex venia meliorum rerum certa ſpes eſt. Severitate interim imponendus iis eſt finis, ubi in tanto adhuc rerum & animorum motu, tantâque potentiâ rebellis factionis ſcelus plures auſuri ſint, quòd in cęteris deprehenſis captiſque viderint impunitum.

V. Haud

V. Haud iri inficias, Factionis Principem autorem Regis fratrem eſſe: ſed ut non ſine gravi delicto, ita ſupra pœnam nunc eſſe ipſius perſonam: Proximum enim eum, & niſi quidem quaſi per excellentiam Deus Regii thori avertat ſterilitatem, certiſſimum eſſe Regni hæredem: Itaque ne nullum ſit ſupplicium in tanto & tam multorum flagitio in Regio fratre, in dignitate proximos & loco id eſſe ſtatuendum. Et ſi unum puniri omnium interſit, & primum omnium punire haud liceat, quid ni in captum & vinctum & in ipſo ſcelere deprehenſum ultimam ſtatuerent pœnam? Ad eam accedere, quòd à pœnâ impoſitâ tota fratris Regii factio poſſit ſubverti. Cum enim ille quem ſecuti cæteri ſunt, haud puniatur, punitis illis, qui ſecuti proximè illum ſunt, facilè haud ſecuturos: quod haud dubiè imponat finem factioni. Denique hic inſtitui deliberationem de Montmorantii, non de fratris Regii cauſa, non conſiderandum hic eſſe quantum meritus ſit ille, qui prævivit, ſed quantum etiam meritus ſit ille, qui eſt ſecutus.

VI. Fruſtra prætendi neceſſitatem: ut enim abnui non poſſit nec negari vix quenquam in civilibus bellis ſubterfugere poſſe, quin hanc aut illam partem ſequatur; interim in tanta neceſſitate optimo cuique ſequendum æquiorem: cujus autem major aut æquior quam Regis? Hanc tamē Montmorantium poſtpoſuiſſe.

VII. Fru-

VII. Fruſtra ad inhibendam pœnam proponi oriturum ex pœna odium, ut id odium eximi animis non poſſit, natura tamen tolli poſſe. Oderint flagitioſi, ut velint, modò non poſſint nocere. Punire & providere primas hic partes eſſe, alteram prndentię, alteram æquitatis; utramque autem nunc ſibi commendari virtutem. Tantum præſidii in Providentia futurum, quantum inter malos odium ex æquitate pœnæ,

VIII. Nec quicquam proponi mitiorem carceris pœnam illam levem eſſe præter magnitudinem delicti. Eâ ratione non tam pœnam imponi, quam veniam tantùm fermè differri. Nam poſt longos carceres ad miſericordiam ſępe flecti Regum animos: è carcere liberatum Montmorantium eadem auſurum, (namque in eo eſſe eam contumaciam factionis) & in autores qualiſcumque nunc pœnæ iniquiſſimum ſe exhibiturum. Ne puniat ergo, nunc haud ſatis pro merito punitus, neve bis inter Regni atrociſſimos & novos motus puniendus ſit ſemel cum eo tranſigi, & ſceleri debere magnum diem imponi. Pro ſuperſtite & in carcere ſervato quodvis auſuros, tentaturosque potentes Amicos & Clientes. Sublati autem vix ullam memoriam futuram aut curam: Denique æterni carceris pœnam eſſe repertam & ſæpius uſurpatam, cum ea mali conatus in totum poſſint cohiberi. At verò eam

venam

vanam & inutilem eſſe, ubi ejus ratione, non niſi alitur malum & augetur. Prę́ſtat igitur non eſſe, quam eſſe aut detineri Captivos, quorum quamdiu ſuſperſtites ſunt cauſâ alii quęvis ſcelera, quosvis motus, meditabuntur.

IX. De *Richelio* autem eſſent ſecuri Miniſtri Regii, vim ejus in vi Regis eſſe poſitam, nec ſartam vim Regis eſſe, niſi hoſtes ejus ſuæ pœnę dedantur. Regem proinde & in eo omnia, adverſum quoſvis malos conatus cogitanda eſſe.

X. Et poſtremò in vanum mentionem fieri Aureliæ Ducis ad Regnum tandem admovendi. In ea fortuna conſtitutos Principes non cogitare ferè aut de vindicandis agere, quæ in inferiore fortuna ſibi evenere: quin verò grata tunc illis eſſe & meritò accepta quæ quiſque adverſum alios, etiam ſucceſſurum, pro Rege ſuo ejusque ſecuritate eſt executus.

DECRETVM.

Placuit igitur ultimum ſupplicium, & impoſitum eſt.

EVENTVS,

Ex eo inter omnes maior ejus fortunę pax & metus, quantum per ingenium ejus Gentis & indolem factioſorum Principium licet.

IV.

JVDICIVM.

Intempeſtiva in Republica eſt omnis miſericordia, qua pœna potius quam ſcelus differtur, ubi in ſummorum flagitioſo hominum exemplo, laborat ſuprema Regis aut Reipublicæ fortuna: qui ad Clementiam flectitur, ob ſummam eorum hominum fortunam malè judicat de pace publica ex Majeſtate, cujus reſpectu omnia etiam maxima, inferiora inter prudentes debent judicari.

DISQVISITIO.

Quomodo cum Subditis rebellibus & iterum Devictis agendum ſit.

CASVS VIII.

FVſis Latinis ad Regillum lacum, Aulo poſthumio Dictatore, Legati Latinorum ſupplices venére. Hi introducti in Senatum, belli cauſam in Proceres conferebant & multitudinem eo ſolo deliquiſſe, quòd Ducibus obtemperâſſent aſſeverabant, addebantque ad obtemperationem ſe vi coactam. Præterea pœnarum ſe ſatis dediſſe, omni juventute ſua conſumptâ, proponebant. Quæſitum igitur eſt in Senatu; Quid de rebellibus Latinis eſſet ſtatuendum, & quomodo cum illis procedendum eſſet?

SEN-

SENTENTIÆ
Patrum diverſæ extitêre.

I. Titus Largius cenſuit, victores Romanos fortunâ cum moderatione uti oportere, eoſque fortunæ caſus etiam optatiſſimos humanitate ac pietate eſſe temperandos. Si aſperiora in Latinos ſtatuerentur, in extremam conjectos deſperationem, fieri poſſe fortiores. Abalienare à ſe omnem amicitiam, qui totis ſe populis implacabilem præſtat. Cogitandum rebellâſſe Latinos imperio deſuetos & aſſuetos libertati, quam ſi Romani jam victores totam ereptam velint, animum tamen eundem libertatis cupidiſſimum futurum Latinis. Severitate itaque ac erepta libertate non tolli ſemina rebellionis, ſed nova ſuppeditari. Igitur deletâ omnium injuriarum præteritarum memoriâ, fœdus priſtinum cum Latinis renovandum.

II. Servio Sulpitio Senatori Romano placebat diverſum: Cum jam ſæpius rebellaſſent Latini contra Romanos, videre ſibi dimidium agri ipſis eſſe adimendum. hoc enim pacto fore, ut Romani Cives dimidio Latini agri potirentur, Latinis veluti cuſtodium ac militaris præſidii eſſent loco, ne quid contra imperium Romanum movere impoſterum aut aggredi poſſint.

III. *Caſſius* cenſuit diruenda eſſe munita

Lati

Latinorum oppida. In Principes populi ac factionis eſſe animadvertendum. Vulgus ignarum pro mancipiis habendum, nunquam alioqui quieturos, neque toties rebellaſſe Latinos niſi fretos clementiæ populi Romani.

Addebat exempla majorum, eos nempè non alia de cauſa Albam (undè ipſi Latinique omnes deducti ſunt) una die deleviſſe quam quod primâ venia Albani ad novas inſidias, tanquam inſtrumento ac face novæ ſeditionis uſi eſſent.

DECRETUM.

Dictator A. Poſthumius Sententiis diverſis auditis expenſiſque humaniorem T. Largii ſententiam eſt amplexus, atque in eam factum eſt decretum.

EVENTUS.

Experiundo & progreſſu temporis cognitum eſt, ſeveriora de Latinis decerni debuiſſe. Nam clementer ex Decreto Dictatoris habiti, iterum adhuc atque iterum rebellionem ceptavêre contra Romanos, Rebellionis inſtrumentis non ſublatis.

JUDICIUM.

Ex hujus cauſæ diſquiſitione diſcere licet, rebellibus & devictis populis beneficio eorum, qui victores, ea relinquenda eſſe, propter quæ amare victores debent & per quæ victoribus non

non poſſint nocere: Eaque iis poſt partam victoriam eſſe eripienda, per quæ ſi amare victores nolint, victoribus non poſſint nocere.

DISQUISITIO.

An in delictis, & in quibus adverſus Remp. & leges eſt peccatum, proximos Conſiliaros & Miniſtros Principum mandatum Principis excuſet & præſtare poſſit impunitos?

CASUS IX.

Ex veteri Hiſtoria Eccleſiaſtica, quæ apud Theodoretum extat, petitus; Ad ea quæ in Magna Britannia hodie diſceptantur, commodè referendus.

JULIANI Imperatoris mandato, magnus Largitionum Comes, magnæ apud eum authoritatis & intimæ gratiæ, Beriſtiorum qui Phœniciæ Metropolin incolebant, operis pulcherrimi templum incendit.

Sub *Ioviano* Cæſare, paulò poſt quæſitum eſt: An non ob tanti ſceleris præſtitam executionem magno Largitionum Comiti pœna imponi debeat?

SEN-

SENTENTIÆ.

Quidam extra culpam ac proinde pœnam cum eſſe, cenſebant.

I. Quia mandatum Principis Miniſtris Principis pro quavis ratione & autoritate ſemper eſſe conſuevit: neque non poſſe non obſequium illi pręſtari, qui in Imperio omnia poteſt.

II. Quia, niſi id præſidium Miniſtris Principum ſartum tectumque relinquatur, nullos Miniſtros ſuarum rerum facilè Principes habituros, utpote, qui ſecuri eſſe non poſſint, ſi ſub inſecutis Principibus irritis factis priorum mandatis rationes factorum non ex mandato, quod ſæpè iniquum eſt, ſed ratione receptâ ac lege reddere cogantur.

III. Quia, Si iniqua extiterint Principum mandata, qui agunt omnia, cum tamen jubent, culpam eſſe penes Principes, & eorum iniquitatis pœnam non præſtare Miniſtros Principum oportere; ubi enim æquum, ut quis luat pœnam alienam?

IV. Quia reſcindi à ſequentibus peſſimorum Principum Acta ſolenne eſt: ſed punire eorum autoritatem neceſſariò ſecutos, nihil eſt aliud, quam neceſſitates temporum ſub malis & corruptis Principibus impoſitam, in culpam & pœnam convertere. Non videri egiſſe eum aliquid, qui egit aliquid ex inevitabili neceſſitate: Hanc autem eſſe in Principis mandato:

mandato: qui ex neceſſitate agit pati magis, quam agere, ut loquitur Quintilianus.

Alii interim aliter & alia teſtabantur.

I. Quia, quod naturâ ſuâ & in ſe iniquum; nullo prętextu, nulla Principis juſſione, nullo denique tempore defendi poſſe aut confirmari: Tale enim ſemper quidvis manet, quale in principio fuit; ac proinde quovis tempore, quod fuit iniquum, punire fas eſt.

II. Quia hæc una Principum eorumque qui ad aſſentationem omnia impia nefandaque perſuadent ac moliuntur, certiſſima inter gentes omnes animadverſio eſt, quòd illorum quidem Acta & Decreta poſt mortem reſcindantur & pro nullis habeantur: Aulici autem Adulatores & intimæ gratię & authoritatis apud corruptum Principem viri, & ſceleſtorum eorundem mandatorum exſecutores, coram Succeſſoribus Principibus aut Republica ante actorum nomine rationem reddere cogantur.

III. Non excuſare hîc Principis mandatum. Nam quamdiu quis amico & gratioſo ſibi Principe, interim in Rempubl. iniquo utitur, nihilominus ita neceſſe eſt uti, ut Principis iniquioris voluntatem & gratiam ſalute Patriæ, autoritate receptarum legum, pietate denique in commodum publicum non habeat antiquiorem.

Non

Non Principi tantum ſatisfieri,ſed pariter & Reipubl. ſemper etiam oportere.

IV. Sceleris & iniqui mandati, non tam Principes quàm Conſiliarios eorum miniſtros meritò credi autores, cum horum fermè conſilia Principes ſequantur, cum ſine eorum miniſterio executioni dari non poſſint iniqua. Cum denique horum ſit, ſana & Reipubl. profutura conſilia Principibus ſuppeditare.

V. Quia, ut quod quis per alium agit, ipſe agere videtur. ita quod quis in propriam utilitatem & gratiam Principis, quanquam ex mandato ejus, iniquum agit, ipſe agere cenſeri debet.

VI. Si abolitis ſuorum Principum Actis Principes ipſi puniantur, cur horum Principum Miniſtri culpæ & pœnæ eximerentur, præſertim cum nullum jam mandatum ſit, quo ſe poſſint tueri? Nam iniqui Principis mandata omnia & decreta jam ſunt ſubverſa.

DECRETUM.

Poſtremę hujus ſententiæ autoritate factum eſt, ut damnaretur Magnus Largitionum Comes, & ſuis ſumptibus illam ſine prètio pretioſam Beriſtiorum Eccleſiam è fundamentis excitare & réſtituere cogeretur.

EVENTUS.

Et ejus Decreti autoritatem Magnus ſequi neceſſe habuit.

JU-

JUDICIUM.

Cum nulla authoritas tanta ſit quæ naturam boni & mali poſſit intervertere; Cum Principes non ſibi ſed Reipublicæ ſint dati, & Principum Miniſtri ideò apud eos Rempubl. debeant adjuvare, & mortales ſint iniqui Principes, aut inſtabilis autoritatis; Reſpubl. autem & ejus Leges ſint æternę: Nullum mandatum ſceleris avertit aut abſolvit pœnam. Prȩſtat enim id ſub iniquo ac valido jam Principe Miniſtris autoritatem: ſed ſublato eo, aut depreſſo inter Proceres aut ſucceſſores meliores, meritò exigit pœnam & ultionem.

DISQVISITIO.

Quid magis expediat Reipublicæ, ſatisfieri ſibi pati ejus nomine, quod in alios prætendit, & nuncium remittere prætenſioni; An verò non pati ut ſatisfiat, & continuò in alios prætendere?

CASUS. X.

Ex horum temporum rebus petitus.

QUi inter Batavos ſunt ſocietatis Indiæ Orientalis Curatores, cum ſub initia iſtius expeditionis Anglis in Orientali India tunc agentibus & conatus Batavorum & fortu-

fortunas, clandeſtinis quibuſdam inſidiis turbantibus, in nonnullos eorum captos ac prehenſos ut proditores ultimo & atrociſſimo ſupplicio animadvertiſſent, cæteris ejectis eâ ex Regione quam incolebant. Magnus Britanniæ Rex Jacobus, & poſt eum Carolus iniquè ac indignè hoc factum exiſtimantes, ſubinde ejus ſocietatis naves pretioſiſſimis mercibus onuſtas aut in mari ipſo invadere, aut in portubus ſuis jure ſiſtendi (Arreſtum vulgò vocant) detinere non deſtiterunt. Quod cum ejus Societatis Curatoribus, & moleſtum accideret & damnoſum; miſſis Oratoribus ingentem pecuniæ ſummam Magnæ Britanniæ Regi obtulêre, ut prætenſione omni rejecta ac poſtpoſita, Batavis in Indiam Orientalem navigaturis pacem priſtinam præſtarent. Quæſitum eſt in Regio Conſiſtorio, An expediret & pro publicâ Britannorum eſſet utilitate pecuniariæ uni ſummæ tranſcribere & permittere omnem in Batavos iſtos prætenſionem?

SENTENTIÆ.

Ibi tum quidam cæteris omnibus rejectis oblatum pretium accipiendum eſſe cenſebant.

I. Summam oblatam ingentem eſſe, & quam ſi Magnæ Britanniæ Rex fortè aliquando aut invaderet, aut ſiſteret Batavorum iſtorum Naves, haud facilè, nec niſi poſt multos annos, nec niſi inter dubia & multa navalium

lium prælioꝛum certamina extorquere liceret aut referre.

II. Fieri Batavos illos in dies potentiores Commerciis iſtis & pomęriis auctis; & potentiores factos minora poſtea oblaturos, & facilius adverſus Britannorum invaſiones ſe defenſuros. Maxima igitur ab infirmis nunc oblata à potentibus tanta non offerenda, nunc haud rejici debere.

III. Vix continuò & impune, eorum naves poſſe impugnari ob initam cum Batavorum Repub. pacem; non poſſe etiam eas, niſi in portubus magnę Britannię ſiſti aut detineri: rarò autem, & non niſi tempeſtate coactos, in portus eos ſe recipere. rarò igitur offerri occaſionem aliquid ipſis extorquendi; & proinde tantis jam pariter oblatis ſimul ac ſemel eſſe acquieſcendum.

Alii contra tendebant, proferebantque rationes.

I. Jus Regium in ſubditis læſum pati ut pecuniaria ſumma in integrum reſtitutum credatur, comtemptum inferre majeſtati. Nullam, quam vocant, proportionem eſſe inter delictum, & quod quantumvis maximum expiandi ejus nomine offerebatur.

II. Ut ut fiant Batavi iſti potentiores, non poſſe tamen urgente neceſſitate, quæ non rarò offertur, commodiſſimo portuum Brittannicorum receptu carere. Minimis etiam hic opùs habent potentiſſimi.

 III. Rarò

III. Rarò quidem occaſiones ſiſtendarum navium hactenus in portubus oblatas eſſe, ſed offerri tamen poſſe frequentiores; & occaſiones & injurias cœli ac maris æternas eſſe. Non igitur eas uni pecuniæ ſummæ transſcribi debere.

IV. Batavos iſtos declinare expeditum quod Galliam inter & Britanniam eſt, per anguſtum fretum (canalem vulgo vocant) in Hollandiam iter; ac metu, ne in eo facilius naves à Britannis invadantur, longius iter ſectari, & per vaſta maris ſeptentrionalis ponè Hiberniam in patriam navigare. Quantò longius id iter eſt, tantò ſumptuoſius eſſe, quantò Septentrionalis illa maris pars tempeſtatibus & injuriis cœli magis obnoxia; tantò magis eos metuere ſibi oportere. Hactenus quidem feliciter ſatis ab eis navigatum, ſed ſi ſemel ac iterum tantùm jacturam navium & mercium precioſarum fecerint, quidni haùd dubiè & longè plura poſt oblaturos.

V. Prętendere longè plus & majus in Republica eſſe quam tranſcribere Prætenſionem. Quidvis & ſemper exigere aliquid poſſe, qui læſus eſt & prætendit; qui ſatisfieri id ſibi patitur, unum aliquid ſemel accipit, & interim in offerendis poſt longè melioribus occaſionibus omnia amittit.

DECRETUM.

In poſtremam ſententiam plurimorum conſiliis itum eſt, & rejectis quę offerebantur, cauſa prætenſionis integra Magnę Brittannię Regi eſt reſervata.

EVENTVS.

Docet hactenus ille docebitque indies, id Conſilium Regno Britanniæ utilius extitiſſe.

JVDICIVM.

Non pretio vendendæ ac transſcribendæ facilè ſunt publicæ prætenſiones, ubi prętendendi & exigendi, quòd prætenditur, æternæ ſe offerunt occaſiones. Quicquid ſemper poteſt, qui hic prætendit. Satisfactio hic eſt transſcriptio occaſionis omnis & juris. Contra interim ſe res in Republ. habet, ubi poſt rejecta, quæ in præſens offeruntur, nulla exſequendi aut exigendi juris occaſio in poſterum ſuppeditatur.

inter ſubditos & alios excitari opinionem.

II. Intereſſe ſupremæ Imperantium autoritatis, ut eam interponant, ubi obſcuræ vel Civitatum vel privatorum ſingulorum controverſiæ offeruntur: neque liquet, pro qua parte potiſſimùm pronunciandum ſit, in unam partem deflectatur; cum interſit Reipubl. ne perpetuæ ſint ejuſmodi lites. Quod ſi de privatis, de totis Civitatibus tantò magis eſt ſtatuendum, cum harum lites plus turbarum ferè habeant conjunctum.

III. Intereſſe pacis publicæ, ejuſmodi controverſias impræſens terminare; quibus ex jure vel autoritate non deciſis & libidini litigantium permiſſis, jus quemque ſibi & autoritatem ferro & manu quæſiturum. Unde non niſi Civilia bella metuenda ſunt.

IV Haud facilè in Commune conſulturos, quos privata cauſa diſſociavit: ex Civitatibus autem conſtat ordinum Conventus, quibus inter ſe commiſſis nec placatis, quid tandem pro Republ. poſſe expectari?

Quæ quanquam æquitati innixa viderentur, Prudentiores tamen contra diſſerebant, ſtatuebantque pro Republ. facturum plurimùm, Controverſias ejuſmodi differri potius, quam decidi, & interim tamen litigantibus ſatisfacere.

I. Deciſiones eas non ad confirmandam

 pacem,

pacem, ſed infringendam eſſe comparatas, Nam utut ex æquo decidantur cauſæ, æquitatem tamen deciſionis, victæ & ſuccumbenti parti rarò perſuaderi. Unde majus odium in partes,& in ipſos judices ſimultates. Quæ mala, ſi quicquam, in nova Republ. & in qua partium omnium conſenſu opus eſt, cavere inter præcipua habetur.

II. Eſſe interim modos quibus ſine deciſione partes reddi queant pacatæ, de quibus in Decreto dicendum erit. Lites enim tolli poſſe, cauſâ litigantibus integrâ relictâ.

III. Ex jure agere ac decidere,ut,ubi neceſſariò aliquid decidendum venit, æquiſſimum eſt, & ab eo deflectere, iniquiſſimum: Ita omnia & ſemper decidere neceſſarium non eſt.

Ita æquitatis curam Magiſtratibus mandatam eſſe, ut interim actionum omnium anima prudentia non intermittatur;quæcunque fiunt & deciduntur, juſta eſſe oportere, ſed quęcunque juſta fieri & decidi ſemper, Reipubl. non ſemper expedire.

IV. In obſcuris & dubiis Civitatum Controverſiis autoritatem interponere, nihil eſſe aliud, quàm eam proſtituere; quàm in victrici parte eam confirmare, in victa odioſam reddere & amittere.

Quod quanto cum diſcrimine, in nova Republ. præſertim, conjunctum ſit; neminem neſcire.

Cum

V. Cum ſalus populi ſuprema lex ſit, propter commune omnium bonum jura ſingulorum differre utiliſſimum & pro omnibus legibus eſſe.

DECRETUM.

Ita cenſebatur, ut finirentur lites potius in præſens quam cauſæ. In quam rem pro diverſa ſingulorum qui offerebantur caſuum ratione diverſi etiam modi placuere. 1. Ubi de uſu hujus aut iſtius jurisdictionis, de Domino & poſſeſſione hujus aut iſtius loci controvertebatur, utenti hactenus & poſſidenti uſum aut poſſeſſionem relinquere, tutiſſimum videbatur; Contrà urgentibus & prætendentibus cognitione cauſæ interim eſt ſatisfactum. Quæ aut nulli parti poterat eſſe ingrata, cum hac ratione ad deciſionem tandem poſſit perveniri. Ita dilata ea cognitione, & in hos etiam dies tractâ, odioſa alteri parti futura deciſio differebatur.

2. Ubi inter eoſdem duæ controverſiæ, utrique parti ita ſatisfactum eſt, ut quo ad præſentem uſum alterum alteri, & ita utrique aliquid concederetur donec, ubi Reipublicæ permitteret ratio, ſummatim & omnino utraque controverſia definiretur.

3. Ubi de tali re controverſiæ inſtituebantur, in cujus poſſeſſione ac uſu fuerant nunc iſtę hactenus partes, parti utrique aliquid relictum eſt, & adminiſtratio vel adjunctis eodem

tempore miniſteriis, vel per vices tempore diviſo, donec deciderentur omnia, utrique parti conceſſa eſt. Quovis a. caſu, ſi his proteſtationibus impræſens utrique parti ſatisfieri non poſſet, examuſſim proteſtatio permiſſa eſt & Exceptio, & ut valida in Acta publica relata eſt.

EVENTUS.

Quâ fiebat, ne de jure ſuo quicquam ſe amiſiſſe, aut detractum ſibi partes exiſtimarent.

JUDICIUM.

In publicis controverſiis, ubi pro vel contra (ut vulgò loquuntur) eas decidere cum odio conjunctum eſt; ubi anuere alii, periculoſum; negare alii, non ſatis tutum: differre præſentiſſimum remedium habetur. Quæ dilatio, quod minus inviſa ſit, facilè fiet illis modis qui in Decreto ſunt explicati.

DISQVISITIO.

Quando & quomodo à ſupremis Magiſtratibus eorumque miniſtris vel Legatis in publica cauſa adverſùm alios proteſtandum ſit.

CASUS XII.

Ex concilii Tridentini Hiſtoria deſumptus.

CUm ad abſolvendas controverſias, quibus Chriſtianus Orbis tum agitabatur, juſſū Pontificis Romani Tridentum conveniſſent variorum Principum Legati, & Hiſpanus & Gallus, ut ſolent, de loco ejuſque prærogativa contenderent; Quæſitum inter eos: Quid factu utilius foret, quo ne læderent aut minuerent Principum ſuorum Majeſtatem?

SENTENTIÆ.

Abeundum alii & excedendum rebantur eo ex conſeſſu; in quo Principis ſui locum non poſſent tueri.

I. Evenire Principi ſuo quicquid ſibi.

II. Ubi quis ſententiam pro authoritate dicturus ſit, talem, qualis eſt agnoſci oportere: qualis autem eſt non agnoſci, niſi ſuo loco ſententiam dicat.

III. Irrita omnia futura quæcunque de-

ciderentur, niſi ex debito Principibus loco Principum ſuorum vota pronunciarent. Excepturos enim ſemper Principes, non ea ſe ſtatuiſſe, quæ in haud idoneo & inconvenienti ſibi loco contra mandatum ſtatuerint Legati: Ubi enim mandatum non ſervatur, nolle Principes cęteris teneri. jam autem Reverentiam Principis & æſtimationem ante omnia obſervandam in mandatis ſe accepiſſe.

IV. Fruſtra præſidium peti à poteſtatione, cum in ea non niſi inania verba ſint & voces, & auribus tantùm præſentium excepta facilè tranſmittantur: manente interim facti exemplo in illis, quæ in loco alterius Principis Legati ſunt prolata.

Alii exiſtimabant: Delecto à ſingulis per vices priore loco, utrique poſſe parti ſatisfieri. Cum enim utrique eadem ſibi deberi contenderent, iiſdem per vices tributis utroque pares & neminem poſtpoſitum videri.

Saniores ſtatuebant, ut quotidie primi occupantis primus fieret locus, permiſſa interim cuique ſemper adverſum præcedentem ſolemni formula proteſtationis.

I. Non enim deſeri hinc conventus oportere: Agi, propter quæ convenerint, debere, neceſſe & in confeſſo eſſe: de modo agendi controverti tantùm, quem, quoad locum, facilem & iniquum nemini offerri poſſe, ſi providè expendatur.

II. Non

II. Non enim per vices mutandum priorem quotidie locum, nam hac ratione non tolli controverſiam, ſed manere: Quis enim primus priorem locum ſit occupaturus. Sed & perpetuum neque interrumpendum jus Principum ſuorum à ſingulis urgeri: quomodo igitur, aut in quem uſum, ejuſmodi honoris vices præferrentur?

III. Proteſtatione igitur integra omnia ſingulis relinqui & ſalva. Hac enim fieri, ut quocunque quis conſideat loco, maneat qualis eſt, & haberi cupit, neque præjudicium fiat cujuſquam juri, cum nihil juri detrahatur.

IV. Verba quidem eſſe, ex quibus conſtant proteſtationes, interim tamen vim rerum etiam habere poſſe; neque eas inter præſentes tantùm audiri, aut oblivione tandem tranſmitti, verùm durare impoſterum & ſervati juris exemplum ſi in publica conventus acta ſimul cum aliis Decretis utriuſque partis Proteſtationes referantur.

DECRETUM.

In poſtremam hanc ſententiam plurimorum ſuffragiis conventum eſt.

EVENTUS.

Quotidie prior locus occupantis fuit, & quotidie proteſtatio poſterioris renovata & actis publicis inſcripta eſt: ſublataque de loco

controverſa, magna pace de publicis negotiis eſt conſultatum.

JUDICIUM.

Proteſtatio eſt, qua cujuſque jus & premittitur alteri, & cuique ſervatur, qua fieri non videtur aut creditur, quod fit; qua denique quod factum impręſens eſt, ut non factum impoſterum æſtimatur. Itaque ingens ejus in Republ. uſus eſt in controverſiis his, in quibus ſine magno odio aliud judicium non poteſt interponi.

Neceſſaria eſt, ubi, quomodo faciendum, quod neceſſariò faciendum eſt, intutum eſt decidere: Vim verò habet, ubi non in verbis tantùm conſiſtit, quæ oblivione ſępè tranſmittuntur, manente interim facti alterius exemplo: Sed in Actis inter factorum monumenta ſuis formulis repræſentatur. Verba enim ut in negotiis publicis in ſe vana, ita rerum loco ſunt, ubi actis rerum ſolemniter inſeruntur.

DIS-

DISQVISITIO.

Si Privilegiis conceſſis ſubditi abutantur, aut ex iis improviſa oriantur mala, quomodo in iis vel tollendis vel corrigendis gerere ſe debeant Principes aut Magiſtratus.

CASUS. XIII.

Ex ſuperioris ſeculi hiſtoria Gallica petitus.

CUm Ludovicus XII: Princeps optimus ad Regni Galliarum habenas eſſet admotus, multa innovare ac corrigere inſtituit, quæ ut erant à præcedentibus Principibus indulta; Ita magna in Rempubl. mala nunc deri-vabant. Inter alia, cum Profeſſores & ſtudioſi Academiæ Pariſienſis paulò licentius agerent, freti privilegiis olim ſibi indultis; de iis tollendis aut mutandis, aut aliter interpretandis in Conſiſtorio Regis eſt quæſitum.

SENTENTIÆ.

Erant inter conſiliarios Principis, qui ſtatuere: Privilegia olim conceſſa nec tolli nec mutari facilè poſſe.

I. Juraſſe Regem in præcedentium Principum acta; ſuadere fidem, ne decedat ab eorum

rum accurata obſervatione, ſuadere prudentiam, ne ſuo exemplo infirmam reddat priorum Principum authoritatem, & in iis etiam ſuam, cum tanti quiſque ſit, qui ſuccedit, quanti illum æſtimat cui ſuccedit.

II. Pleraque de quibus ageretur Privilegia, Principalis gratię eſſe munimenta, quibus ſublatis aut reſtrictis, Regis imperium ſuſpectum futurum ut crudele, ſaltem futurum inviſum. Jam verò in initio ſaltem Imperii optimam eſſe Clementiæ & gratię famam.

III. Quibuſdam Privilegiis ſublatis in cæteros ituram ſuſpicionem & metum, exemplo aliorum metuentes, ne & ſuarum ipſi immunitatum tandem etiam ſeveritate Principis faciant jacturam.

IV. Non negare ſe, intereſſe Reipubl. ut abuſus tollantur: Sed non ideo tollenda Privilegia: Sartis illis meliorem rationem corrigendi depravati moris poſſe excogitari: Integra illa Rex permitteret & interpretando talia declararet, per quæ pręſentia mala poſſent præveniri: ſine odioſo enim nomine vel titulo optima agere optimum in Republ. cenſeri.

Alii Privilegia, ex quibus hactenis tanta malorum ſeges, omnino intercipienda eſſe aſſerebant.

I. Quia Regis antiquiſſimum & primum, bono Reipubl. dictum ſacramentum.

II. Illis obſervandis teneri ſucceſsorem

Princi-

Principem, quæ concernunt fundamentales Reipubl. Leges, quæ perpetuam cauſam habent, de quibus inter Principes & ſubditos ſolemni & æterna formula contractum eſt & conventum: Non teneri interim ſemper ad obſervanda ſingularia, aut ſingulis vel quibuſdam Reipubl. partibus indulta: Non ad ea, quorum palam extant abuſus: Non ad ea, quæ pro diverſa temporum morumque ratione verti debent & mutari: Non denique ad ea, quæ à præcedentibus principibus importuna ſuorum ſupplicatione circumventis, malè decreta ſunt ac inſtituta. Si enim contra fiat, ſequentis Principis non tam Imperium eſſe quam ſervitutem.

III. Cauſam omnis Decreti tolli ac Decretum ſimil, ubi tollitur finis, vel ſperatus non obtinetur. Finem Academicis indulti Privilegii non alium fuiſſe, quam ſtudiorum promotionem: Eo aut corrupto aut non impetrato, haud cenſeri ea conceſſa, quæ conceſſa ſunt in eum finem, qui contrarius nunc obtinetur. Si non ſervant Privilegio ornati deferantq; Principi privilegii finem, ad id ſervandum Principem non obligari. Tacitum eſſe quaſi hunc inter ſubditos & Principem contractum, ut in Privilegiis, ſicut uſus eorum ad ſubditos confertur, ita finis reſpondeat Principis exſpectationi: cujus contractus Leges ac conditiones reſpectu finis, ſi non obſervent ſubditi, cur Prince-

Principes tenerentur?

IV. Neminem cenſeri damnum rebus ſuis imperiove ſuo inferri voluiſſe: atque ex his Principum indultis damnum eſſe manifeſtum. Proinde cenſeri, ea indulta præcedentes Principes noluiſſe: Imò cum indulgerent, Subreptitia & Obreptitia (ut in foro loquuntur) ſpecie boni circumventos. Sic autem impetrata pro nullis haberi. Hæc verò talia eſſe, docere Eventum.

V. Si liceat Privatis ac Subditis non uti accepto privilegio, ubi aut nullum ejum uſum, aut ex eo damnum præſentiſſimum vident; quidni liceat Principi datum aliquando non ſervare, ſi cum Reipubl. damno ſit conjunctum? Privilegium enim non cogit impetrantem, neque ideò etiam dantem: non enim deteriorem principum quam ſubditorum debere eſſe conditionem.

VI. Nullam ex his mutatis aut ſublatis excitari poſſe inclementiæ famam. Non enim tam tolli gratiam privilegii quam damnum.

DECRETUM.

Placuit, ut privilegia per quæ peccatum eſt Academicis eriperentur.

EVENTUS.

Magni propterea motus in Academia Pariſienſi, in qua aliquot Studioſorum millia tunc age-

agebant, exorti; ſtatim facta inter Profeſſores & Studioſos conjuratione, ut illi non docerent, hi aliò ſe conferrent, donec privilegia reſtituerentur.

JUDICIUM.

Compoſita & antiquitus inſtituta in Repub. tollere periculoſum. Interim quanquam vetera, quanquam olim conceſſa, ſi cum damno publico conjuncta ſint, tolerare, ſenſim Rempubl. evertit. Itaque præſtat interpretando corrigere antiquitus inſtituta quam tollere. In tollendo enim vis æſtimatur & odio eſt. In interpretando optimus finis præfertur & facilè obtinetur. Et prudenter faciunt Principes & Magiſtratus, qui in omnibus Decretis, ſeu omnes illa, ſeu ſingulos concernant in omnem eventum interpretandi ſibi ſervant autoritatem. Sed & ubi ita poſcit neceſſitas, ſalus Reipubl. ſupra Privilegia omnia eſt & Leges. Denique non aliis ſervandis Principes ſequentes pręcedentium autoritatis reſpectu obſtringuntur, quam quibus Imperium & pax publica conſervatur.

DIS-

DISQUISITIO.

An & quomodo quis in Republ. ad publica conſilia admotus, Conſilii & Imperii eventus teneatur, ejuſque nomine pœnam ſubire debeat.

CASUS XIV.

CUm Thebanis magni terroris bello Alexander M. immineret, *Arcades* auxilium illis præſtiterunt, aliquot Civium millibus ad eos tuendos miſſis. Alexander autem, poulò poſt & Thebas evertit, & miſſa auxilia *Arcadum* ad internecionem cecîdit. Rogata eſt Sententia in publico Arcadum conventu, quid in hujus tam improſperi conſilii Autores eſſet ſtatuendum?

SENTENTIÆ.

Quidam hujus conſilii authores, ut culpæ exemptos ita pœna eximendos ſtatuebant.

I. Quidquid conſuluerint bono in Rempub. animo, bonum in finem eos conſuluiſſe. Sic enim & teſtari illos, neque adverſâ poſſe ab accuſatoribus afferri.

II. Neminem unquam poſſe Conſilii ſui Senatu publico teneri. Cum enim multi ad conſilia vocarentur, credi aut unam omnium aut diverſas inter omnes ſententias futuras. Si

una

ma, cur plures ad publici Conſilii deliberationem vocarentur? Si diverſa, cur diverſa ſentientes punirentur, ob id quod ab aliorum conſiliis diſſenſiſſent; cum hic liceat, & ſolemne ſit diſſentire.

III. In omni jure ſemper placuiſſe, ut nemo præſtaret pœnam culpæ alienę. Hanc autem non conſulentium culpam, ſed fortunę & eventus eſſe.

IV. Quos tandem Conſiliarios pro Repub. futuros, ſi propter id quod agit potius fortuna, quam ipſi, qui in ſua non habent manu, Judicii ac pœnæ cogantur ſubire ſeveritatem.

V. Non eſſe pœnam, niſi ubi eſt delictum. Delictum hic non in Conſiliis eſſe, ſed in Eventu. Nam Eventum fortunæ eſſe, non Conſulentium; pœnæ igitur haud dubiè Conſulentes oportere eximi.

Contra alii & ſeriò inſtabant.

I. Non videri bono in Rempubl. animo hoc conſilium initum eſſe, cum reſpectu tantarum virium Alexandri, & modici auxilii Arcadum, & infirmæ potentiæ Thebanorum, quæ nunc evenit clades jam ante facilè potuerint provideri. Itaque aut malignum aut improvidum eorum animum in hoc conſilio extitiſſe: Si malignus; Quidni ut Patriæ Proditores? Si improvidus, quidni ut munia non bene adminiſtrantes, merito ſupplicio afficerentur?

Malè

Malè geſti Magiſtratus inter omnes Gentes pœna eſt : quidni igitur etiam ſit malè geſtæ Senatoriæ dignitatis ? Ad hujus munia ſpectat benè & providè Reipubl. conſulere ; non expleri, imò interverti munia, ubi è contra fit.

II. Neminem quidem præſtare culpam alienam, ſed hanc conſulentium propriam, & conſilii, non eventus eſſe. Et quidem, quando Eventus culpa eſt ? Cum ſupra id quod quis potuit, quod debuit providere, quod providit ; potuit Fortuna. Quando Conſilii ? cum improvidentia non ſatis expendit fortunam, & clades ideo irritavit. Propter futura & quæ fortunæ ſunt, nemo tenetur, qui in conſilio de rebus futuris ad præſentia omnia ſeriò attendit. Id autem hic non factum : neque enim præſens Alexandri vis eſt, ut oportet, æſtimata : Itaque præſentium in conſilio negligentes, futurorum, & eorum quæ ſecuta ſunt, Autores meritò cenſeri.

III. Neminem Conſilii teneri, etiamſi diſſentiat. (nam inter diſſentientes conſilia publica optimè expendi) Interim deſſenſionis hanc eſſe Legem : ut ſemper concors cum bono Reipubl animus inter diſſentientium certamina ſpectetur. Modus ſaltem & finis Conſilii debent eſſe boni. Conſilia bona cum optimis vel melioribus, mala cum bonis hìc contendi oportere. Bonum eſt, cujus ratio aliqua : optimum vel melius, cujus major

major: malum cujus nulla aut Reipubl. adverſa eſt. Propter bonum conſilium neminem teneri, licet ab aliis melius ſit ſuppeditatum Licet plus gloriæ mereatur optima ſuadere: nihil tamen meretur pœnæ, bona tantùm ſuadere. At propter malum conſilium cum bono comparatum Senatorem haud dubiè teneri. Ratio pœnæ eſt, ubi rationem facti & conſilii reddere non poteſt, aut reddit Reipubl. adverſam ille, cujus eſt nihil decernere ſine profutura Reipubl. ratione. Hujus autem conſilii nullam rationem eſſe, imò omnem rationem còntra militare: quidni ergo Conſilii tenerentur?

IV. Sæpe uſu venit, ut qua fide, quo animo quis conſilium dedit, non appareat niſi ex Eventu. Quis enim nominatim conſulere audet quod eſt contra Rempubl. Multa fiunt in Conſiliis ſimulatè. Itaque detecto Eventu, cur retro & in conſilium non inquireretur?

V. Deinde expedit, ut qui tanta fiducia de rebus tantis ſententiam dicant, prudentiam eam adhibeant, qua non ſolum de præſentibus verba facere, ſed & de futuris quaſi augurari & vaticinari videantur. Meritò igitur Eventum imputari, non qui fortuna, ſed qui rationum uſu, & diſciplina Reipubl. poteſt debetque provideri.

VI. Si in quibuſdam ignorantia crimen eſt,

eſt, aut quaſi crimen (uti JCti loquuntur) cui non imprudentiæ nonnunquam? Si per eam, ex legibus Romanis litem ſuam judex faciat, cur non Magiſtratus ſuum infortunium?

VI. Quæritur in iiſdem legibus Romanorum, An tutor præter fidem præſtare etiam debeat conſilium & Eventum; Cur igitur id dubium erit in Senatore, in Magiſtratu, cui Tutela & cura Reipubl. eſt mandata?

DECRETUM.

Placuit poſtrema ſententia, & ultimo ſupplicio affecti ſunt mittendi Thebanis auxilii & ab Alexandro profligati Autores.

EVENTUS.

Poſt eam pœnam cautiores in expendendis Reipubl. negotiis ſuisque Conſiliis alii exſtitere.

IUDICIUM.

Utile imprimis ac neceſſarium in Republ. eſt, à Conſiliariis præſtari illum rerum Eventum improſperum, cujus cauſa extitit adverſa potius in conſulendo ratio, quam in agendo adverſa fortuna: Nam hic conſulentibus culpa eſt & ideo pœna. Ita à cordatis gentibus ſemper judicatum eſt. Unde pariter diſcant Senatores; tutiora illis eſſe cauta & tuta pro Republ. quamvis modica conſilia, quàm magnifica & Reipubl. pariter ac conſulentibus ancipitia.

DIS-

DISQUISITIO.

Si utrinque aliquid Principes aut Populi, aut Civitates prætendant, quo ordine, quaque ratione in dirimendis illis controverſiis ſit procedendum.

CASUS XV.

Ex ſuperiorum ſeculorum Batavica hiſtoria petitus.

FLORENTIUS Hollandiæ Comes V. ejus nominis à Geldrorum Principe quædam ſi- i deberi condendebat. Rurſum Geldrorum rinceps eadem tempeſtate ab Hollandiæ Co- ıite nonnulla ſibi præſtanda eſſe aſſeverabat. ıſta erat utriuſque prætenſio. Convenere ;itur de his rebus acturi utriuſque Principis egati. Quæſitum ibi ante omnia eſt, Cujus ıuſa, an Geldri, an Hollandi, prius agitari & :cidi deberet?

SENTENTIÆ.

Ut diviſæ partes erant: ita diviſæ opinio- :s. Hollandi primùm hic ſuam cauſam excu- , ſuaque ſibi adjudicanda magnopere urge- .nt; ſuum enim Principem Geldro majorem, pote qui non tam Principis quam tutoris ti- lo nunc uteretur. Geldri contra ſuam prius vocan-

vocandam ſub examen, ſibique ſatisfactum ante omnia cupiebant. Nam eos non ſine cauſa inceſſerat metus, ne, ſi primùm Hollandiæ Principi adjudicaſſent quæ prętendebat, Hollandiæ Princeps beneficio deciſionis pro ſe factæ uteretur, quo impetrato prætenſiones Geldri Principis aut rejiceret, aut (ut ita dixerim) indeciſas relinqueret.

DECRETUM.

Poſt multas altercationes utrique parti abunde ſatisfactum eſt. Quò enim utraque pars eſſet ſecura, ſive hujus, ſive iſtius cauſa prius decideretur; placuit communi conſenſu, ut primò deciſa irrita haberentur, ſi poſtea alteri parti in ſuis eodem modo, eadem æquitate non eſſet ſatisfactum.

EVENTUS.

Ita factum eſt ut vim deciſionis prius decretę pars quæque ſua adhuc in poteſtate ſervaret. Ita factum, ut utraque pars ſua intereſſe exiſtimaret, ut ſive primò, ſive pòſt alterius voto ſatisfaceret. Neque enim decreto hoc facto uni ſatisfieri poterat, niſi alteri eſſet ſatisfactum.

JUDICIUM.

Optima illa eſt & tutiſſima agendi ratio in publicis controverſiis, in quibus utrinque alius quid ab alio deberi ſibi prętendit, nunquam

quam abſolutè aliquid alteri parti in initio adjudicandum, ſed ea conditione agendum eſt ac Lege, ut niſi nobis noſtriſque poſt ſatisfiat, nihil jam ante pro aliis decretum aut factum cēſeatur. Sic ubi omnia ſimul agi non poſſunt eodem temporis momento aut expediri, prudentiæ præſcripto in omnem utilitatem, omnia pariter conjungantur. In ſupremis Angliæ Conventibus ſeu Parlamentis hujus conſilii tutiſſima ratio ſemper habet locum. Cum enim in iis plurima ſæpè offerantur, quæ aut Rex à populo & proceribus, vel populus & proceres à Rege deberi ſibi contendunt, quo ne Rex pro ſe Decretis initio tantum utatur, in more poſitum habent nihil æſtimare & irrita habere priora illa Decreta, niſi in ſequentibus pro populo aut proceribus factis Autoritatem etiam ſuam & aſſenſum Rex velit commodare. Nullum iſthic Decretum valet, niſi omnia valere intelligantur.

DISQVISITIO.

Quomodo ſe gerere debeant populi aut Civitates, quarum modicæ & infirmæ ſunt vires, ubi à vicinis Principibus potentia ſuperioribus inſigni aliqua injuria afficiuntur.

CASUS XVI.

VEnetorum Ampliſſimæ Ditioni proxima erat Civitas *Verona*, quæ alterius Principis imperio non obnoxia, ſuos ſibi Principes habebat, inter quos ea tempeſtate Martinus *Scaliger* erat. Veronenſes autem injuriis multis à Venetis tunc vexabantur; interim Veneti erant longè potentiores. Quæſitum igitur eſt, Quid Veronenſium populo hoc rerum ſtatu agendum foret?

SENTENTIÆ.

Ad arma à quibuſdam conclamatum eſt.

I. Injurias graves eſſe à Venetis inflictas, & ideò bello juſtiſſimam cauſam offerri.

II. Graviores injurias priores ex facili tolerantibus continuò imponi. Itaque ferro in principio obviam eundum eſſe iniquitati.

III. Modicam quidem eſſe Veronenſium reſpectu Venetorum potentiam ac propemodum

dum nullam. Interim quantum ad cauſam ſuam tuendam præſidii Veronæ deſit, tantum vicinos facilè collaturos, qui Veronenſibus victis ac exutis eadem mala expectare neceſſe haberent, quæ Veronenſium populo à Venetis nunc imponerentur. Non ſuum igitur hoc tantum, ſed vicinorum omnium futurum bellum.

IV. Suis defendendis ſe eſſe ſatis pares; parum ad defenſionem ſumptuum requiri: poſſe offenſionem, quæ majoris impenſæ ſit, intermitti: offenſuros interim Venetos magnis cum impenſis; harum tædio, quis tandem dubitet, in æquas conditiones eos deſcenſuros.

Alii alia & Contraria in medium afferebant.

I. Non dubitari cauſam belli juſtam eſſe, ſed nec hoc impræſens quæri; at illud nunc agi, an ferro tueri cauſæ æquitatem & experiri Reipubl. impræſens expediat? Cauſam belli potentiores ſæpè quærere & dare, quò belli beneficio intendant magnitudinem ſuæ fortunæ. Infirmiores interim ſi cauti ſint, aut diſſimulando eam non agnoſcere, aut alia ratione quam ferro tranſigere debere. Non cauſam hic æquam cum iniqua, ſed vim cum vi, maximam cum infirma contendi oportere, quæ ſi minor penes optimos, optimos fere, bello cum potentioribus commiſſos involvi peſſimæ ſic fortunæ. Juſtam cauſam Deum tueri,

ſed non minus quavis in cauſa prudentiam hominibus ab eodem Deo eſſe mandatam.

2. Ferre potius injurias eſſe conſultum, aut alia ratione amoliri, cum majus ex bello etiam felici damnum quam ex toleratis præſentibus injuriis ſit expectandum. Fruſtra proponi metum graviorum injuriarum: Si in his conſiliis quicquam valeat metus, cur non ille in bellum potius & ſumptuoſum & forſan improſperum extenderetur?

3. Quid aut quare vicinorum potentiæ aut ſubſidiis innitendum eſſe exiſtimarent? Nam hæc omnia incerta, quorum ſpe & fiducia quis prudens certum bellum & intulerit & irritarit? Sperari auxilia poſſe ubi exſpectatur bellum (ſpes enim & metus tunc ſunt pares) ſed certa & ad manum eſſe debere auxilia, ubi jam bellum infertur.

4. Interim quanta Veneti nominis potentia ſit, quam Veronenſium propemodum nulla, ſerio cogitarent.

5. Quin verò etiam dividerent omnem hujus belli Eventum; aut victos in eo, aut victores futuros Veronenſes. Si victi, cur non à bello ſimul & clade abſtinerent? ſi autem victores, an ideo omnino victi Veneti & debellati? an ideo pax compoſita? an non Veneti quotidie potentiores inſurgere poſſunt adverſus cladem? an non diutius illi impenſis ſuis improſperum etiam bellum poſſunt ſuſtentare,

tare, quam Veronenſes felix & fortunatum? haud dubiè. Quovis igitur eventu bellum eſſe intutum.

6. Ne defenſioni quidem Veronenſes domi ſuffecturos: durante bello, intercepta cum Venetis commercia, populandum patentem agrum, in quo civium plurium poſitæ fortunæ haud dubiè offerri. Potius igitur Arbitros eligerent alios Principes, à quibus intercedentibus controverſiis imponeretur finis; potius apud Venetos repeterent novas ſupplicationes, & Legationes, potius aliquid permitterent eorum votis, quam omnia incertæ fortunæ: potius inſtar belli quam bellum deligerent, & jure talionis privatæ quam publicę uterentur: Quod ſi tamen bellum indicant Veneti, ſequendam eſſe neceſſitatem, quâ nondum ab ipſis indicta aut oblata, omnem eam conſilio præveniri poſſe & oportere. Interim qui bellum cogitant, & iniquam habent belli cauſam, malle id inferri, quàm inferre, ut non tam quæſitum ab illis bellum, quam ab aliis oblatum & indictum eſſe videatur.

DECRETUM.

Poſtpoſita eſt mitior hæc, & haud dubiè melior ſententia, bellumq; Venetis indictum eſt.

EVENTUS.

Veronenſes eo in bello ſæpiùs victores extitere: tandem tamen omnibus penè & pu-

blicis & privatis fortunis inter belli tot impenſas exutos ſeſe deprehenderunt.

JUDICIUM.

Si infirmiores ſumus, nunquam bellum conſultum putare debemus cum potentioribus, qui diutius vinci poſſunt quam nos feliciter pugnare, ubi victoria gloriæ magis eſt quam uſui, & præſentis prœlii Eventum potius quam belli finem, aut cauſam abſolvit. Denique ubi victoria parum aut nihil victo nocet, & victori tantum eſt ſumptuoſa, pro ejuſmodi bello quidvis potius agendum eſt.

DISQVISITIO.

Qua ratione Populi Civitates, Reſpubl. adverſus Principes ſuos, legibus adſtrictos, nimia affectantes, commodiſsimè ſine invidia ac odio tueri poſsint, ac conſervare priſtinam debitamque ſibi libertatem.

CASVS XVII.

Ex Veteri hiſtoria Veneta deſumptus.

STatim ſub initia creatorum apud Venetos Ducum nonnulli eorum per illos quos in Senatu addictos ſibi habebant, majora concupiſcere,

ſpicere, ad minuendam Reipubl. libertatem ſuumque potentiam augendam, cœpêre. Qui in Senatu ejuſmodi relationibus ac conſiliis obſtabant, apud Duces & alios delati, aliunde quæſito pœnæ prætextu, vita & fortunis identidem exuebantur. Quæſitum igitur tandem eſt Qua ratione & Libertatis, & eandem tuentium Senatorum ſecuritati proſpiceretur?

SENTENTIÆ.

Erant, qui inter iſta, magnum & invictum & conſtantem pro Republ. ſufficere animum adverſus alios putabant: quibus objectum, bene quidem illum ſe habere animum, illum neceſſarium eſſe, ſed nec ſufficere, nec ſatis eſſe tutum. Non tutum eſſe opponentibus ſeſe adverſus illos, qui Ducum authoritatem ſupra libertatem Reipub. vellent evectam. Nam, quod experiundo jam cognitum, Principibus aut Ducibus ſe opponentes, odio illorum, continuò laborare; quo metu futurum, ut in pleriſque contumax ille pro libertate animus facilè expugnetur. Neque id etiam ſufficere, cum lapſu temporis deficere poſſint Libertatis Patroni, nec de animis poſterorum eadem certò ſperari poſſint, quæ de animis præſentium, qui ex æquo & bono nunc gererent pro Republ. Senatorias dignitates. Itaque conſtituendum eſſe aliquid æternum; aliquid, cui præſentes & poſteri continuò obſtringantur: ali-

quid denique, quo fine ullo vitæ ac fortunarum diſcrimine aſſeri poſſit, nunquam minuenda aut violanda Reipubl. Libertas. Illud autem omne poſitum eſſe in quadam condendarum legum æternitate.

DECRETUM.

Placuit, ut pro libertate Lex duplex æternùm Reipubl. profutura, & idcircò æternùm obſervanda decerneretur.

LEX *prima fuit*:

Quicunque poſt hæc ea ad Senatum aut in Senatu rogaverint, quibus Libertatem Reip. ac Senatorum autoritatem imminui aut quaſſari poſſe deprehendatur; pro magnitudine relatæ aut rogatæ rei vel perduellionis rei, vel inſtabiles ac infames, omneſque eorum poſteri cenſerentur.

LEX *ſecunda*.

Quicunque de hac prætendente Lege abroganda, quicquam unquam retulerit ad Senatum, capitale ei perpetuò futurum.

EVENTUS.

Ex eo tempore facto Decreto ſervatoque, ſalva permanſit & integra publica libertas. Nulla Senatoribus Rempubl. ſub Ducibus curantibus pericula diutius imminebant. Nam nihil contra has leges impoſterum rogabatur, cum nemo pro Principum authoritate augenda ageret, nemo ſe iis opponeret, unde ſecuritati ſingulorum Senatorum proviſum.

Princeps Legi iraſci poterat, non tamen eam infringere. Interim iraſci non poterat tuentium Legem perſonis.

JUDICIUM.

Laudatiſſima hæc & perpetui uſus eſt agendi ratio, quam ſi Reſp. aliæ quædam eſſent ſecutæ, non viderent hodie infra Principes projectam Procerum aut populi Libertatem. Equidem nunquam deeſt Principibus ambitio ad augenda ea quæ habent. Nunquam igitur deeſſe Lex debet, frenum nocentiſſimæ ambitionis. Nunquam etiam illis deſunt ſui Aſſentatores, publicæ hoſtes libertatis. Nunquam gitur relinquenda illis occaſio qua aſſentando um damno Reipub. Principibus poſſent proeſſe. Nunquam deeſſe debent vindices Liertatis: ut nunquam deſint ſemper ſecuri eſſe ebent. Securi autem fiunt per ejuſmodi Lees, quæ non tam horum aut iſtorum Curanum in præſens Rempubl., quam ipſius Reiubl. eſſe exiſtimantur. Malè agendi aut proonendi præcidenda eſt omnis occaſio, prærtim in ſupremo Reipubl. Senatu. Ita enim alis ſe opponere boni & malorum odium currere & inſidias neceſsè non habebunt. æſtat in Republ. denique facere non peccaros, quam opponere ſe illis, qui peccarunt.

DISQUISITO.

An ſemper utile ſit in Republ, accuſari nocentes & puniri, quanquam graviſſimorum ſcelerum compertos.

CASUS XVIII.

Ex Veteri Græca hiſtoria petitus.

ARiſtides contra *Mardonium* illo tantopere celebrato prœlio pugnaturus, accepit nobiles quoſdam, præcipuæque viros autoritatis, qui de defectione cogitarunt. De qua cum *Ariſtidi* certò jam conſtaret, quæſitum in Senatu eſt: quid fieri contra eos ac decerni oporteret?

SENTENTIÆ.

Accuſationem alii & pœnam magna contentione poſtularunt. Quid enim defectione ac proditione periculoſius? quò gravius & majoris diſcriminis crimen, pœnam graviorem: Quò majus criminis in omnes exemplum, minus pœnam in ſingulis tranſmitti oporte.

Alii contra, alia ratione, quam pœna cohiberi,& ſiſti defecti onemmeditantinm conatus poſſe rebantur. Namque eam temporum eſſe conditionem, eumque rerum ſtatum, ut nemo

nemo eſſet exaſperandus, nemo inſimulandus facilè, ne quod ſimularunt, accuſationis metu ac graviſſimæ pœnæ, feriò conficerent; pœnam omnem pro Republ. adverſus Reos eſſe repertam; Quare ſi pœna impoſita Reſpubl. lædatur aut quaſi ipſa puniatur, potius ab ea abſtinendum.

DECRETUM.

Placuit plurimorum conſenſu, ut palam oſtenderetur, detectam quidem eſſe conjurationem, nec tamen agnoſci conjurationis conſcias illas perſonas, quæ haud dubiè defectionem jam cogitabant, quæ nimirum rei metu conſternatæ, nec interim pœna exaſperatæ intermitterent ſcelus, quod nec exequi jam commodè poterant quia detectum, nec exequendi neceſſitatem impoſitam ſibi videbant, accuſatione intermiſſa ac pœna.

EVENTUS.

Ex conjuratoribus octo ſunt comprehenſi & in vincula conjecti: proximo tamen die dimiſſi illi ſunt, quaſi innocentes. Dimiſſionis cauſam hanc præ ſe tulit *Ariſtides*, quod cauſam accuſationis & pœnæ in illis non reperiſſet: addito, proximo prœlio, cujuſque ignavia & virtute rem eſſe dijudicandam, & temere ſuſpectam famam, reſtituendam ſe ſperare: Ita intermiſſum Conſilium defectionis, omnes in officio contenti ſunt, & fortiter pugnavere.

IVDICIVM.

In Republ. plura ſcire quam exequi & ſæpè providere utilius adverſus irrupturam culpam, quàm poſt culpam, aut ob cogitatam, pœnam inferre. Sæpius præſtat videri inveniſſe quam feciſſe. Meditatam ab aliis culpam ferè ſiſtit, qui ut cognitam; ita non creditam oſtendit: cognitam, ut ab ea abſtineatur: non creditam, ne injecto pœnæ metu deſperatione ad eam exequendam facinoroſi impellantur. Periculoſum igitur eſt, viam accuſatoribus præcludere: aperire etiam omnibus adverſus omnes & quovis tempore nonnunquam eſt periculoſius & mala incendit. Sunt enim, quibus metu accuſationis & pœnæ ſatius eſt, & potius videtur, hoſtes ſe Reipubl. quam reos appellari.

DISQUISITIO.

In Controverſiis diverſi Imperii Subditorum, quæ ſecum trahunt cauſam publicam & pacem, quando & quomodo publica privatis anteponenda ſint.

CASUS XIX.

Ex horum temporum rebus conſiliiſque ſelectus.

CUm Indiæ Orientalis Societas pariter & in Anglia & in Hollandia auſpiciis publi-

cis.

cis, ſumptibus autem privatorum eſſet inſtituta, & utrinque damna ſibi invicem illata, Angli & Hollandi quererentur; (Qua de re alia quædam, diſquiſitione decimâ dicebamus) quo utrique parti ſatisfieret: quæſitum nuper admodum eſt, an in hujus cauſæ cognitione ſingulorum privatorum, quæ damnum ſibi accepiſſe videbantur, querelæ audiri, damnaque expendi deberent particulatim.

SENTENTIÆ.

Alii affirmabant.

I. Privatorum curam Magiſtratibus ante omnia eſſe mandatam, cujus curæ magnam in eo verſari partem, ut ex præſcripto æquitatis, non minus privatæ quam publicæ injuriæ æſtimentur, præſertim cum in damnis, quæ privatis imponuntur, etiam Reſpubl. laboret.

II. Totam hanc controverſiam non publicam eſſe ſed privatam. Principes & Magiſtratus ſupremos res privatorum in poteſtate ſua habere, imperio, non dominio. Imperio, ut bene utendi Leges, autoritate publica privatis præſcribantur. Non Dominio, quia alienandi res privatorum Principes non habent poteſtatem. Alienationis autem ſpeciem eſſe abolere actiones privatorum in alios privatos, & ſarciendi illati damni pœnam, aut neceſſitatem illis remittere, qui aliis damnum & noxam intulere. Hoc enim quemque in bonis quaſi habere,

habere,quod juſta actione in alium prætendere & experiri poteſt. Quod enim ajunt JCti, minus eſſe habere actionem,quam rem, de lite non de Judice eſſe intelligendum,cujus judicis eſt agere, ut rem ſuam conſequatur ille, qui adverſus alium legitimam inſtituere poſſit actionem. Actione igitur privatorum abolita, videri rem & poſſeſſiones proprias eripi privatis.

Alii Negabant.

I. Privatorum quidem curam Magiſtratibus demandatam & damnum & pauperiem cordi eſſe oportere. Verum cura illa, ut ſemper ad æquitatem ſe extendit, ubi ſatisfieri æquitati poteſt: ita non ſemper totius æquitatis,ſed pro neceſſitate quantum per alios licet, ejus habet rationem. Totius æquitatis, ubi inter eoſdem ſubditos: Neceſſitatis, ubi inter ſubditos diverſæ Reipubl.diverſique potentioris fori controverſiæ excitatæ ſunt.

II. Sed & curam haberi ſubditorum non tantum cum ſarciuntur illata damna: ſed, ubi aliter non licet, cum publica tranſlatione majora impoſterum damna præveniuntur.

III. Intereſſe Reipub. ne inter Angliæ & Hollandiæ ſubditos perpetuæ ſint lites: Ex iis enim majora mala & bella evenire facilè poſſe.Quidni igitur illa pacto publico poſtpoſitis cauſis ſingulorum privatorum prævenirentur?

Quid?

Quid? quod in Republ. ſinguli juvent, & quicquid in privatos peccatur, utilitate in publicum penſetur.

IV. Non Dominum hic in res privatorum ſed imperium, ne quis re ſua malè utatur: quidni providerent impræſens, ne quis actionibus ſuis adverſum alios cum damno Reipubl. abutatur.

V. Nullam aliam deciſionem inter has tot annorum lites eſſe expectandam: tantùm autem & perpetuò litigare, nihil utilitatis, ſemper damnum habere. Præſtat igitur decidi eas & terminari aliqua ratione, quam nulla, ubi in Republ. æterna affertur litis cauſa, inter privatos cum privatis ſubditis, Fœderatorum Reip. intereſſe, ut rejecta cognitione privatæ cauſæ, quæ infinitum ſe exporrigit, liti ſaltem finis imponatur. Denique ubi ob partium, in quas Imperium non eſt, contumaciam æquitas valere non poteſt, valere debere, ac præferri pacti alicujus mutui & publici autoritatem.

DECRETUM.

Ita nuper inter Fœderati Belgii Ordines & Magnæ Britanniæ Regem ſtatutum eſt.

EVENTUS.

Hactenus ille nullus, dum alia utrinque & majora negotia offeruntur, ſed ſi exequantur, id Decretum ut non eſt dubium, ſuo tempore

poreid eos executuros, quis dubitet quin utiliſſimum ſit futurum.

JUDICIUM.

Ego exiſtimo Civitatem, cujus univerſus ſtatus incolumis eſt, majorem utilitatem privatis hominibus omnibus offerre, quam ſi ſingulorum Civium felicitas privatim floreat, ipſa verò publica jaceat afflicta. Qui enim privatim feliciter vivit, ſi patria turbetur, ipſum quoque ſimul perire neceſſe eſt. Qui verò in Republ. florente, non adeo ſecundis utitur rebus, is tamen in florente Republ. adhuc conſervatur. Duæ Reſpubl. inter omnes Italiæ Civitates hodie imprimis florent, Venetiæ, & Genua: ita tamen ut Veneti Genuenſibus longè ſint ſuperiores. Diſparitatis unica iſta cauſa eſt, quòd omni tempore publicam rem magis quam privatam Veneti curarint, ditarintque; Genuenſes contra dum privatarum facultatum maximé habuere rationem, publicas ad paupertatem mirandam detruſere; ex qua factum eſt, ut Veneti ſemper manſerint liberrimi: Genuenſes autem, nunc domeſticorum, nunc finitimorum tyrannidi & direptionibus obnoxii continuò fuerint. Cum igitur Reſpublica privatas quidem ſingulorum calamitates ſuſtinere poſſit: ſinguli verò privati publicas ipſius calamitates nullo modo ferre queant, convenit eos qui de Republ. conſultant ſem-

per

pr majorem totius, quam partium curam ac rationem habere.

DISQUISITO.

Cujus Principis patrocinio in dubiis rebus infirmior Reſp. tutiſsimè ſeſe crederepoſſit ac debeat.

CASUS XX.

Ex Belgica Hiſtoria deſumptus.

DEfecerant Fœderati Belgii Provinciæ ab Hiſpaniæ Rege. Erant in initio modicæ illarum vires aut nullæ. Itaque neceſſariò ad alienum præſidium patrociniumque erat confugiendum: quæſitum eſt igitur, cujus potiſſimum patrocinio, An Imperii Germanici, an Galli, an Angli credere ſeſe deberent?

SENTENTIÆ.

Ad Imperium Germanicum haud confugiendum pleriſque videbatur:

I. Quia Cæſar conſanguineus Hiſpani, parum bona fide adverſum Hiſpanos cauſam tutaturus videbatur.

II. Quia diverſæ Religions Cæſar, cum Bellum Hiſpano Libertatis cauſa eſſet indictum, quæ, ut ad omnia, ita ad ſacra ſe extendebat potiſſimum.

III. Qui

III. Quia potiſſimæ Fœderatorum vires ex navigationibus & commerciis erant petendæ, in quibus aliarum potius quam Imperii ditionum uſus erat. Non ad Imperii etiam Principes quoſdam confugere placebat, cum aut diverſæ eſſent Religionis, aut ſi alterius qui eſſent, viribus infirmi: & non paſſurus Cæſar credebatur, ut Imperii Principum aliquis adverſus Hiſpanos cauſam ageret Fœderatorum.

Galli quoque Patrocinium à pleriſque rejectum eſt.

I. Quia Galli diſſenſionibus inter ſe domi ipſi nunc committebantur. Malis autem ſuis curandis impar, quomodo curaret aliena?

II. Quia Galliarum Rex tranſactione Belgarum res facilè conceſſurus, addicturuſque Hiſpanis videbatur, ut Mediolanenſem Ducarum in Italia, aliaſque ibi ab Hiſpanis occupatas ditiones, quas ſuas eſſe prætendebat, continuò recuperaret. Quem metum intendebat levitas Gentis Gallicæ, & quia jam experiundo ſæpe erat cognitum, Gallos Hiſpanis iniquis pactis bonam cauſam & faventem fortunam aliquoties tranſcripſiſſe?

III. Quia facilè Gallorum ditio undique ab Hiſpanis poterat invadi. Quod ſi fieret, ut id factu erat promptiſſimum, quæ tandem ex Gallia ad reſtituendas Belgarum afflictas res ſubſidia eſſent expectanda?

AN-

ANGLIÆ *itaque Reginam, ejuſque opem plerique omnes prætulere.*

I. Quia ejuſdem religionis illa, ac proinde eidem innexa cauſæ.

II. Quia proxima Magnæ Britanniæ Fœderatis Belgis ditio erat, quam ſubverſis Belgarum rebus vix admodum tueri ſe poſſe adverſus Hiſpanorum, omnibus & illi potiſſimum inſidiantium conatus, conſtabat.

III. Quod integris jam viribus eſſet Angliæ Regina, ac proinde paribus ſuſtentandæ Fœderatorum fortunæ.

IV. Quod in eadem ditione portus eſſent longè commodiſſimi, quorum tanto faciliorem ac conſtantiorem uſum futurum, quanto propius Anglico jam fœderi Fœderati Belgæ innecterentur.

V. Quia, quanquam exorto cum Hiſpanis bello, non facilè ab Hiſpanis invadi Anglia poterat aut turbari: Itaque Anglum domi cum Hiſpanis non commiſſum foras juvandis Fœderatorum rebus idonea ſubſidia ſubmittere ac transferre poſſe.

DECRETUM.

Ad ANGLIÆ Reginam itaque itum eſt, patrociniumque ejus & petitum & acceptum.

EVEN.

EVENTUS.

Ejus patrocinio dehinc plurimum debuere auctæ promotæque Fœderatorum Belgarum res.

JUDICIUM.

Nemo Principum alacrius, melius aut conſtantius agit cauſam, quam qui in ea defendit pariter & agit ſuam. Inter res itaque infirmas ac ancipites ad talium patrocinia tantùm eſt confugiendum.

DISQUISITIO.

Quomodo & quando poſt bella civilia ſepulta valere credantur, quæ belli & victoriæ jure à victoribus conceſſa aliis, aliis erepta ſunt.

CASUS XXI.

Ex Veteri Alexandri Magni Hiſtoria depromptus, maximique in horum temporum bellis Civilibus uſus.

CUm Alexander Magnus evertiſſet Thebas, invenit Tabulas, quibus continebatur, Thebanos C. Talenta Theſſalis mutuo dediſſe. Theſſaliique debebant C. Talenta Thebanis. Alexander in gratiam Theſſalorum, quia eorum Commilitio aliquandiù uſus erat,

erat, tabulas illas reddit Theſſalis, ſummamque debitæ ab iis pecuniæ ſingulari beneficio remiſit. Poſtea cum fortunæ iterum ſuæ reſtituti eſſent Thebani, Actionem adverſus Theſſalos inſtituêre, petieruntque ut C. Talenta illa ex mutuo ſibi debita redderentur. Theſſali abnuebant reddere, cum beneficio & autoritate Alexandri totum illud debitum ſibi remiſſum eſſe conſtanter aſſeverarent. Quæſitum igitur eſt, inter politiſſimas Græcorum Civitates quibus ejus rei judicium erat delatum; Quorum potior eſſet ratio, an Thebanorum, an Theſſalorum.

SENTENTIÆ.

Pro Theſſalis dicebatur:

I. Eſſe ea C. Talenta mutuò ſibi remiſſa ac condonata ab Alexandro, eam ob rem redditas ſibi ab eo tabulas quibus debitum id continebatur. Hoc enim modo videri, qui debitori chirographum reddit, debitorem liberaſſe.

II. Quod hic feciſſet Alexander jure belli, jure militiæ feciſſe, quo Regna, quo Populi, quo fines Gentium atque Vrbis continentur. Jus belli, quanquam ab æquitate alterius deflectat juris, ſuo tamen titulo, æquiſſimum inter omnes nationes cenſeri.

Pro Thebanis contra afferebatur:

1. Id eos repoſcere, quod vi ſit ablatum.

2. Jus

2. Jus belli quod attinet,in iis quæ in judicium trahuntur nihil id valere.

3. Quæ armis tolluntur, niſi armis non retineri; itaque ubi illa valeant, ibi non eſſe Judicem: ubi Judex ſit illa nihil valere. Non alia ratione captivos liberos ac ingenuos eſſe, quia bello parta,non niſi bello poſſidentur.

4. Sed & quod ab Alexandro donatum eſt, tale fuiſſe,quod à victore non potuerit donari. Quia id demum victoris eſt, quod & quandiu teneat. At jus in tabulis fuiſſe,quod incorporale eſt.nec manu poteſt apprehendi, ut JCti loquuntur. Aliam enim hæredis,aliam victoris eſſe conditionem. Ad illum jus, ad hunc res & corpora tantum tranſire.

5. Pro Thebanis etiam dicebatur id creditum,quo de agitur, publicum fuiſſe, non privatorum. Quam ob rem jus publici crediti non potuiſſe tranſire ad victorem; quia quod populus credidit,debetur omnibus, & quamdiu quilibet ſupereſt ex privatis eſſe & cenſeri totius ſummæ Creditorem. Jam verò non omnes Thebanos fuiſſe victoris Alexandri: quidam enim eorum aufugerant, quibuſdam, qui cæterorum reſtiterant defectioni, pepercerat Alexander.

6. Si tabulæ conceſſæ ſint non ideo perpetuò conceſſum videri, quod in iis tabulis continetur, nam neque jus in tabulis verſari, ſed ex tabulis per juris prolationem.

DE-

DECRETUM.

Quid in eam rem pro Theſſalis aut Thebanis decretum ſit ;veteres autores non prodidere. Si interim ad ſimilia ſimilium controverſiarum exempla inter veteres attendamus , vix cuiquam dubium manere poteſt , quin pro Thebanis adverſus Theſſalos factum fuerit Decretum. In quam rem extat exemplum editum inter Romanos poſt pugnæ Pharſalicæ eventum ; controverſia erat inter Flavium quendam Romanum & Therachinos. Flavius multa deberi ſibi contendebat à Therachinis ejus nomine ac titulo , à quo hæres erat inſtitutus. Therachini non inficiebantur,ſe ei debere , ſed allegabant æs alienum à Cæſare ſibi eſſe remiſſum ac donatum. Controverſia delata eſt ad arbitrium Ciceronis , cujus Sententia Therachini ſuccubuere , juſſique ſunt Flavio ea reddere quæ debebantur.

JUDICIUM.

Meritò aut ita decretum eſt , aut ita debuit decerni. Nam in Civilibus diſſenſionibus ac turbis, jura ſingulorum commutantur , neque etiam ea jura univerſitatis,quæ cum bellis Civilibus nihil habent commune , & non tam in armorum vi , quam in judiciorum quadam æquitate verſantur.

DIS-

DISQVISITIO.

Vbi initum cum aliis publicum & ſolemne pactum, & in obſervatione ejuſdem pacti multa Reipubl. noſtræ damnoſa experimur; Quomodo pro Reipubl. ſalute, nec tamen violata fide, Conſiliorum rationes ſint inſtituendæ.

CASVS XXII.

Ex Hiſtoria Batavica ſelectus.

PActo inter Belgas Fœderatos & Angliæ Reginam Eliſabetham, ut cauſæ Fœderatorum patronam, inito, convenerat inter alia, ut ſupremo tunc Fœderatorum Conventui, quem *Concilium Status* vacant, Legatus Eliſabethæ continuò intereſſet, quæcunque pro Republica decernerentur auditurus ipſe ac inſpecturus. Interim Angli, quorum magna in ſubſidium miſſa erat manus, plurima inſolenter adverſus Ordinum autoritatem & populi libertatem diverſis in locis atque negotiis agitabant. Earum rerum cognitio ad ſupremum illum conventum ſpectabat. Intererat Reipub. ut ejuſdem conventus authoritate, nimia Anglorum petulantia & uſurpatio cohiberetur. Quod quam neceſſarium erat, tam

tam de iis hiſcere in eo conventu vix tutum præſente Anglorum Legato, qui ſuorum potius quam Fœderatorum cauſam promoturus, proinde metuebatur. Quæſitum igitur eſt in Hollandiæ Ordinum Provinciali conventu: Quid in hoc tam arduo ac difficili negotio fieri oporteret, quo & ſatis fieret Libertati, & Anglorum animi non irritarentur in Fœderatos tanquam pacti violatores; ſi quid hic interverterent aut immutarent.

SENTENTIÆ.

Erant, qui miſſa ad Eliſabetham Legatione ſtatuebant deprecandam eſſe initi hanc pacti Legem, quâ ad Supremum Conventum Ordinum Angliæ Legatus admittebatur, addita ratione, nequaquam eam expedire Reipubl. cujus tamen ſalutem & incolumitatem Regina continuò voluerit velitque promotam.

Verùm id conſilium fruſtra alii adferri rebantur, cum res tantæ authoritatis, tantique in aliena Republ. momenti Regina haud quaquam eſſet intermiſſura. Principes enim quidvis donare potius, quam ea remittere jura, quæ in aliena Reipubl. ex pacto prætendunt exercentque Majeſtatem.

Alii clam & ignaro Angliæ Legato conveniri & de cohibenda Anglorum Licentia conſultari poſſe conſebant.

Interim id aliis maximè intutum videbatur. Hac enim ratione ſuſpicionem Anglis injici poſſe, adverſum ſe à Fœderatis in abdito conjurari.

Inter has altercationes Johannes Oldenbarneveldius ſummæ tum ſapientiæ Ordinum Hollandiæ Syndicus cenſuit, non violato pacto & omni ſuſpicione amota aliam iniri rationem haud difficulter poſſe, quâ commodis Reipubl. omnino proſpiceretur. Injecit itaque conſilium inſtituendi duplicis Fœderatarum Provinciarum Ordinum Conventus, quorum unus inſtitutus jam erat, & Concilium Status dicebatur; placebat ut in eo Provinciarum delegati ordinaria tantum quævis Reipubl. negotia tractarent. Huic ex pacto intereſſe debebat Angliæ Legatus, & poterat intereſſe ſine ullo incommodo publicæ Authoritatis. Nam in eo, ut jam diximus, ordinaria tantum Reipubl. negotia, quæque tanti non erant, expendenda impoſterum afferebantur.

Alter eorum Conventuum, primo illo major, de novo ut inſtitueretur, contendebat, cui peculiaris Conventus Ordinum Generalium eſſet cognomentum. In eo Provinciarum delegati res graviſſimas, extra ordinem oblatas agitarent. Huic cum ex pacto intereſſe Angliæ Legatus haud poſſet, integrum eſſe in eo expendere quæcunque Rempubl. à nimia Anglorum Licentia & uſurpatione liberandam

ſpecta-

ſpectabant. Neceſſitatem & cauſam inſtituendi hujus novi conventus, contendi meritò poſſe, quod auctis Reipubl. negotiis, tam multa extra ordinem offerantur, quæ unius Conventus, Concilii nimirum ſtatus, cura non ſatis poſſent expendi.

DECRETUM.

Placuit imprimis ea ſententia. Ex uno Conventu quaſi duplex factus eſt. Ex diviſis negotiis curiſque graviſſima illis permiſſa ſunt, qui in capiendis de his conſiliis præſentia Anglorum Legati ab inſtituo & commodo Reipub. jam non poſſent dimoveri.

EVENTUS.

Ex eo tempore melius ſatiuſque proſpectum eſt Libertati, & Anglorum licentia ac nimia uſurpantium autoritas, magis magiſque indies eſt acciſa, nec de violato pacto queri quicquam Reginæ Angliæ licebat, cum ei conventui continuò intereſſet Legatus, cui ut ſoli intereſſet, convenerat.

JUDICIUM.

Ubi & vetera inſtituta ac pacta non proſunt Reipubl. imò nocent, & tamen fidei publicæ cauſa perpetuò rata eſſe debent, ad nova recurrendum eſt, quibus nec tollantur vetera, & tamen quæ ex veteribus oriuntur mala præveniantur. Exemplum fecit ediditque Tibe-

rius, quamquam in rem malam & malum finem. Cum ex veteri Lege Romana non liceret ex ſervo quæſtionibus ſubjecto inquirere in domini caput, & tamen ad ſubvertendos dominos, opus ſæpe Tiberius haberet, expreſſo per tormenta teſtimonio ſervorum: novi juris repertor exſtitit, ut loquitur Tacitus, juſſitque ut ſervi, ex quibus in Domini caput inquirere volebat, apud Actorem publicum primò emanciparentur; dein tormentis, non ut ſervi, ſed ut emancipati ſubjicerentur.

Ita cùm pleriſque Belgii Civitatibus privilegium id indultum ſit, ut ne civis in carcerem conjiciatur aut etiam tormentis ſubjiciatur; interim tamen ſæpe in Rempubl. peccent Cives, quorum flagitia haud oportet dimitti impunita haud violato priore privilegio, placuit ut liceret Cives reos jure civitatis exuere atque privare. Quo facto exutos in carcerem compingere & quæſtionibus ſubjicere tanquam cives licet. Hæc conſilia ad arcana Dominationis referenda ſunt: videntur quidem violari privilegia & facta, ſed videntur tantum: ſervatur enim priorum factorum fides, & interim ſatisfit neceſſitati Reipubl. cujus damna quavis ratione licet prævenire. Et ſi in privatis negotiis ex ſententia Juriſprudentum odia reſtringēda ſint, favores ampliandi, quidni ſimilibus quas attulimus rationibus liceat ea reſtringere, quæ non cum odio tantum,

ſed cum exitio publicæ Libertatis ſunt conjuncta.

DISQUISITIO.

Vbi ob juſtam & gravem cauſam turbæ à ſubditis excitatæ ſunt, an ideò pœnæ exempti intelligantur.

CASUS XXIII.

Ex hujus ſeculi Hiſtoria Gallica petitus.

CUm *Ludovicus* XIII. Galliarum Rex, poſt Rupellanam Civitatem expugnatam, ſolemnem ſuorum militum luſtrationem fieri inſtituique mandaſſet, militum exterorum nonnulli ob accisa hactenus & imminuta à cohortium Ducibus debita ſibi ſtipendia tumultuari, Ducibuſque ſuis violentas manus injicere cœperunt. Tumultuantium quidam comprehenſi & in vincula conjecti ſunt. Pro Tribunali itaque Militiæ quæſitum eſt, quid fieri oporteret?

SENTENTIÆ.

Alii pœnam promeruiſſe Duces potius avaros & iniquos, quam milites, ſibi debita poſcentes exiſtimabant, cum illorum iniquitate factum

factum ſit, quòd Miles, cum alia vix ratione poſſet, per motus ac turbas popoſcerit.

Excipiebant alii, non jam quæri de illo quid Duces admiſiſſent, quorum cauſæ cognitioni peculiare judicium deſtinari: ſed quid admiſiſſet miles? Militem ſaltem tumultuatum, Militem iniquo modo & in publicum noxio exemplo ſua repetiiſſe, Militem denique autoritatem publicam temere uſurpaſſe. Accedebat, quod omnis Imperii intereſſe crederetur, ne impune Magiſtratibus officio jam ſuo fungentibus quanquam alibi & alias deliquerint motus, vim ac manus inferrent. Si enim id ſemel conceſſum ſit, quam perpetua ferè ſunt Magiſtratu fungentium quædam vitia, tam perpetuam futuram contumaciam & rebellionem ſubditorum. Neque juſtam cauſam hic proferri poſſe, cum nulla publicæ turbæ cauſa ſit. In compoſito judicio actorem & reum, æquum & iniquum, expendi. In turba judicii publici everti rationem. Hoc ipſum mereri pœnam, ut ut cauſa turbæ juſta poſſit exiſtimari. Rem bonam & æquam, malam & iniquam fieri, ſi quis iniqua ratione jus ejus perſequatur. Itaque juſtum hic aliquid & aliquid iniquum eſſe conſiderandum.

Juſtum in cauſa. Injungendum ideò Ducibus ut Militi, ſi quid oporteret ſatisfacerent, & ſuo etiam tempore ac loco de iniquis Ducibus ſumendum eſſe ſupplicium.

Inju-

Injuſtum in turba ac motu. Imponendam igitur turbatoribus pœnam. Neq; enim nunc, cur tales ſint, ſed tales tantum Reipubl. cauſa conſiderari.

DECRETUM.

Placuit hæc ſententia, ut ſatisfieret & votis militum & pariter belli diſciplinæ. Votis, ut integra ſtipendia ſolvenda militi imponerentur; Diſciplinæ, ne deeſſet pœna, ubi præceſſerat culpa.

EVENTUS.

Supplicium extremum de Turbatorum potioribus ſine turba ſumptum eſt. Nam eodem decreto, quo inferebatur noxiis pœna ob turbas excitatas, pariter & tollebantur turbarum cauſæ.

JUDICIUM.

Æquiſſima cujuſvis privati & ſubditorum cauſa iniqua eſt, ac idcirco meretur pœnam, ubi quis eam perſequitur cum præſente damno Reipub. Pro utilitate autem Imperiorum rectè inter Gentes cenſitum ſemper & receptum eſt, ne ſubditis permitterentur accuſationes eorum, qui jam non tantum funguntur Magiſtratu, ſed in præſens etiam expediunt, quæ ſuæ ſunt functionis, multò minùs excitatæ adversùm eos turbæ, quæcunque tandem prætendatur cauſa ferri debent aut tolerari.

DISQUISITIO.

Quomodo miniſtri Principum & Supremorum Magiſtratum, agere debeant, ubi in remotioribus locis quædam agenda accipiunt in mandatis, quæ vident & certò intelligunt ſe non niſi cum maximo & damno & motu ſubditorum poſſe dare effecta.

CASUS XXIV.

Ex ſuperioris ævi Hiſtoria Neapolitana deſumptus.

TEmporibus *Caroli* V. Vice-Regi Neapolitano in mandatis datum eſt, ut de inquiſitione Diploma promulgaret, Inquiſitorumque conſeſſum ac Senatum Neapoli inſtituendum curaret. Sunt autem Inquiſitores Extraordinari Judices, qui in cujuſque Religionem poſthabita communi & recepta judiciorum formula inquirerent, quorum artibus cum ſæpè ſub falſo Religionis prætextu in vitam & bona optimorum vis inferretur, Neapolitani memores priſtinæ Libertatis, clam, palàm, magnis motibus aſſeverabant, haud unquam

ſe paſſuros, ut inquiſitio in Ditionem
inveheretur. Quæſitum proinde: Quid
Vice-Regi agendum, & quomodò Man-
Cæſaris forent explenda.

SENTENTIÆ.

lii, ut, in hoc negotio tam difficili, & præ-
cum periculo conjuncto, nihil quicquam
retur, cenſebant conſultiſſimum.

Quia Vice-Rex proſtitutu us Cæſaris
ritatem videbatur, ſi talia ejus urgeret,
rretque mandata, quibus non effectis, in-
eretur Cæſarem velle, quæ exequi non
t.

. Quia & vim ſuam & exiſtimationem in
is amiſſurus Vice-Rex videbatur illis
is, in quibus contumaciâ ſubditorum
or deprehenderetur. Semel enim &
io tantum negotio labentem autorita-
n cæteris vix ſibi conſtare. Interim lon-
tius eſſe, res magnas, quarum aut nul-
t adverſus futurus ſit eventus, omit-
quam eas fruſtra aggredi, & oſtendere
quitur Tacitus) quibus rebus impares

. Moderatè ſequendum eſſe accipien-
ue Cæſaris Mandatum. Non illud abſo-
it loquuntur) ſed cum conditione inter-
dum, quæ quanquam non adjecta aut
 verbis

verbis expreſſa ſit, haud obſcurè tamen intelligatur, mandari nimirùm ut fiat quicquid ſalva Republ. fieri poteſt. Atqui præſentiſſimum metum eſſe, ne jacturam totius Regni Neapolitani faciat Cæſar, ſi invitis & reluctantibus ſubditis, inquiſitio obtrudatur. Salutem Reipubl. & Principis ſupremum ſemper eſſe & ſupra cætera mandatum. Illud ſemper datum intelligi. Ex cujus ratione bonos & prudentes publicarum rerum adminiſtros, cætera mandata omnia continuò debere interpretari.

Alii contra, hoc negotium non omnino intermittendum eſſe, exiſtimabant; cumque omnia exequi non liceret, ea tamen omnia audenda & facienda Vice-Regi eſſe quæ ſine præſenti ullo diſcrimine dare effecta liceret.

I. Si enim nihil agatur, tenteturve pro accepti mandati executione, facilè in Vice-Regem offerri ignaviæ aut negligentiæ accuſationem. Negligentiæ, tanquam qui omiſerit, quæ præſtare adhuc integrum erat.

Ignaviæ, tanquam qui vano metu abſtinuerit ab exequendo Cæſaris mandato. Itaque ubi omnia, & tota mandata explere non licet, explendum ſaltem miniſtro eſſe quantum licet.

II. Tentandos igitur quavis arte Magiſtratuum & civium animos, quò aut inquiſitionis inſtitutum poſſit iis ratione perſuaderi; aut ſi perſuaderi non poſſet, Vice-Rex quantum in ſe erat, officio ſuo ſatisfeciſſe intelligatur. Nam perti-

pertinaciter reluctantibus Neapolitanis, non effecti mandati culpam haud penes Vice-Regem, ſed penes alios futuram. Nunquam tutiorem eſſe Miniſtris ſui ſuæque cauſæ defenſionem, quam ubi mandatæ mora ac ſufflamen aliis meritò impingi poteſt: quò nullum crimen miniſtri eſſe intelligatur, in his negotiis Miniſtro id agendum eſſe, ut quavis ſua diligentia aliorum contumacia & crimen pateſiat.

III. Perſuadendum interim quantum licet non vi armata aut manu introducendam eſſe inquiſitionem. Enim verò ubi nihil obtinent perſuaſio, aliique leviores agendi modi, non ſtatim ad vim eſſe recurrendum; neque tam atè accipiendam exequendi mandati interpretationem: ubi res mandantur, ordinarii omnes e mitiores modi ſimul mandari intelliguntur, on autem extraordinarii. Inter extraordinaos verò modos, vis eſt; nova igitur in eam m exſpectanda eſſe Cæſaris mandata.

DECRETUM.

Placuit poſtremam hanc ſequi agendi ranem.

EVENTUS.

Nihil tunc temporis pro inquiſitione effem eſt apud Neapolitanos. Interim tamen à ce-Rege nihil neglectũ; qui ad promovenn inſtitutum, quævis contulerat, quæcunſine damno ac motu ſubditorum poterant

conferri: Adeo ut in rejecta à Neapolitanis inquiſitione extra culpam pariter fuerit ac pœnam.

JUDICIUM.

Vbi totum ac integrum Mandatum exequi non licet, non ideo totum intermittendum eſt. Sed cum totum varias complectatur partes: & in toto mandato haud dubiè etiam intelligantur mandati partes, quæcunque præſtari poſſunt à Miniſtris publicarum rerum præſtanda ſunt. Qui aliter agit imprudens eſt, & impoſterum ignaviæ aut negligentiæ poſtulatus amittit defenſionis ſuæ ſecuritatem. Denique moderatè obeunda ſunt Principum Mandata, nec ad exequenda cæteris nihil proficientibus modis, vim conferre licet aut tutum eſt, niſi nova in eam rem Mandata ſint accepta.

DISQVISITIO.

Qua ratione inter multos aut omnes noxios, de quibuſdam eorum tutiſsimè ſumi poſsit neceſſarium ſupplicium.

CASVS XXV.

Ex ſuperioris ſeculi Hiſtoria Italica deſumptus.

HEnricus Medicæus Princeps acerrimus arce Muſitana occupata cognitoque milites uos ſtupris, libidinibus, incolis ac vicinis naxima undequaque damna excitaſſe, obviam undum in tempore exſtimavit. Graviſſimi aque quendam criminis, ſtuprata nimirum irgine compertum, comprehendi juſſit. Egrè id ferre tota militum multitudo, qui eſdem omnes pœnæ exemplum metuebant, um idem exemplum culpæ dediſſent. Quæſim proinde in conſeſſu militari eſt, qua rane ſine aliorum motu, de quibuſdam reom exigere ſupplicium liceret.

SENTENTIÆ.

Alii, cum intempeſtivam & noxiam Reibl. futuram crederent animadverſionem, ſebant, edito diplomate, metum graviſſimè pœnæ

pœnę injici illis oportere, qui in ejuſmodi flagitiis impoſterum eſſent deprehendendi. Ita enim quamquam priora mala maneant impunita, futuris poſſe interdici. Nam cum omnes iiſdem flagitiis jam ſint operti, aut omnes, aut paucos pœna eſſe afficiendos. Omnes non poſſe, ne aliàs carnificina potiùs ſit quàm pœna. Paucos punire, cum iniquitate videri conjunctum: Cæteris dimiſſis qui eandem pœnam meruere. Imò paucorum eorum cauſam acturos omnes eadem ſupplicia meritos, & ideò metuentes.

Accedebat, quod inter primæ Militiæ & Dominationis initia intuta acerrimi imperii fama videretur.

Alii contra haud remittendam pœnam eſſe prætendebant. Nam ſi ſalvi omnes maneant, iterum omnes peccaturos. Proinde intereſſe omnium, ut pauci puniantur, viam ad ſcelus flectere impunitatem redireque ad patratum facinus, quiſquis remiſſam vindiciis expertus eſt manum. Sed & vicinis ac incolis, quorum gratia ac prono affectu ſit opus, non aliter ſatisfieri poſſe, quam pœna quavis ſaltem irrogata. Interim iidem cenſebant ita agendum, ut ſine periculis ſeveritas, ſine invidia eſſet terror pœnæ. In quam rem diverſis diverſa placuere. Alii conſultum cenſebant id agendum, ut pœna indiceretur, non exigeretur. Indici eam poſſe ſententia ultimi ſupplicii illata.

Non

Non exigi, ſi poſt latam ſententiam intervenerit Principis gratia ac interceſſerit. Sic non ſine pœna futurum ſcelus reſpectu ſententiæ, quæ noxiis ſaltem imponat ignominiæ pœnam. Sic ſine motu futuram, qualemcunque hanc pœnam per Principis gratiam & lenitatem. Sed hæc levia pleriſque videbantur. Itaque de ſumma imponenda pœna & cautè tamen imponenda ab illis eſt cogitatum.

Placuit ergo.

I. Vt comprehenderentur graviſſimorum ſcelerum comperti. Ita futurum ut minus illis faveant alii, minuſque metuant ſibi, utpote tam atrocium ſibi non conſcii flagitiorum.

II. Vt comprehenderentur tales, qui in vulgus militum propter alia erant exoſi, quamquam communioni ſceleris pariter non eſſent illigati. Ita grata magis, licet non reſpectu præſentis culpæ, reſpectu tamen odii, futuram pœnam.

III. Vt tempore ſumendi ſupplicii in vulgus diſſimulato quædam culpæ affines militares copiæ, injecto quaſi ex vicinis hoſtibus metu extra Arcem veluti in aliam & neceſſariam expeditionem commendarentur. Reverâ poſt exactum ſupplicium vix de metu cogitaturos. Motus enim in ejuſmodi negotiis propter prævenienda magis excitari, quam propter ea quæ jam facta ſunt & præveniri non poſſunt.

IV. Vt

IV. Vt eodem tempore ad cohibendos qui in Arce manſuri aliunde evocarentur copiæ intactæ & haud inquinatę, quarum idonea fidaque manu & cæteris pari in officio poſſint contineri.

V. Vt poſt exactum ſupplicium Impunitatis cæteris omnibus venia præſtaretur, monerenturque, ut illi, quorum animos pœnitentia intravit, dividerent ſe à cæteris, ſi qui fortè ſuperfuturi eſſent contumaces. Itaque ſublato metu pœnæ, nullum in pertinacia prioris culpæ aut novæ culpæ præſidium noxios quæſituros. Experiundo quippe cognoſcitur multos ideo peccare, quia peccaverunt non tam quod contumaciam flagitii ament, quam quod metuant pœnam, quam peccando & majore contumacia ferè cupiunt prævenire.

DECRETUM.

Poſtremum id tandem ratio omnium approbavit.

EVENTUS.

Nec Exemplum ſceleris extitit impunitum, nec pœna excitavit motus, novisve malis dedit occaſionem. Nam à culpa abſtinuere omnes cæteri impunitate donati. Neque enim diutius tutum videbatur, pœnam quibuſdam commilitonum meritò impoſitam, ſibi autem clementer remiſſum, diutius mereri.

JVDI-

JUDICIUM.

llum publicum flagitium publicè manere
t impunitum. Nullus itaque metus à pœ-
npo[illegible]da deterrere debet Magiſtratus.
enim metu motus differunt ſupplicia, in-
& corrupto Reipubl. ordine, metuunt
itos & non metuuntur. Interim tutò ita
endæ pœnæ ſunt ut præveniantur motus,
enientur illi, ſi aliunde vocatis auxiliis in-
uptis; ſi in noxiorum multitudine, dimiſſa
na manu corruptorum quidam; ſi ex cor-
s corruptiſſimi, ſi propter alia præſentium
rum ſociis inviſi præ cæteris puniantur: ſi
que cum pœna paucorum, quæ neceſſaria
netus omnium, ne deſit exemplum & ta-
impunitas quoque, ne excitentur motus,
ingantur. Aliàs coërcitiones ſæpe magis
vitia ſolent Reipubl. nocere.

DISQVISITIO.

*ratione mala, quæ tolli non poſſunt, optimus
gibus minora fieri poſſint & conſtringi.*

CASUS XXVI.

*Hiſtoria Gallica ſuperiorum temporum
oblatus.*

tempeſtate qua Galliæ Regni faſces
ranciſcus I. gerebat, nonnulliſque domi
ac

ac foris bellis erat implicatus, pravitate morum invaluerat, ut milites ſive ad exercitum proficiſcerentur ſive redirent domum, ſive æſtiva alibi, alibi hyberna haberent maxima in agris, oppidiſque damna, pauperiemque darent. Quæſitum igitur inter Provinciales eſt, quo potiſſimum Conſilio præſentiſſima & ultimam ruinam intentantia damna confringi poſſent ac cohiberi.

SENTENTIÆ.

Alii conſulebant, ut cum militiæ Præfectis inito contractu certum quid decerneretur quo Miles ſatisfieri ſibi pateretur, neq; ultra quicquam exigeret.

I. Namque omnia illis hactenus licere. Inito autem ejuſmodi contractu, quædam tantum licita futura: mali, quod in infinitum propemodum licentiam habeat, ſive remedio ſive ſolatio eſſe inter certos limites ſi per malos liceat id coarctare.

II. Hac ratione æqualia futura Provincialium damna ſingulis pro ratione opum & pecuniæ ad nonnulla in milites conferenda cenſitis ac æſtimatis. Eam enim animam omnis publicę Societatis ut utramq; fortunam communem habeant omnes illi, qui ad eam conſtituendam colendamque convenêre.

III. Cum hæc militum Licentia civilium & externorum bellorum veluti ſit pœna, longe ſatius

eſſe noſſe, quæ tandem ſubeunda ſit pœ-
ıam quamlibet pœnam experiri.

*Alii ex adverſo id minus tutum exiſti-
mabant.*

Enim nihil ſe militi debere aſſeverabant,
um quam certa ſint ſtipendia; tam tutam
eos debere eſſe Civium agreſtiumque
nam.

. Non fieri contractu legitimum debere,
l ante cōtractum illegitimum & iniquum
er ſit. Quamdiu illicitum maneat in bona
um & agreſtium graſſari, ab eo flagitio
nere aliquando bonos aut mitius agere.
verò fiat licitum per mutuos contractus,
ıs pariter ac malos ex contractus lege de-
ſibi ut licita exacturos.

I. Neque facile futurum finem licentiæ
taris, qui ante contractum iniqui, quidni
n iniqui poſt eum futuri credantur. Itaque
ilitari diſciplinæ Caſtrorum & unius cu-
ue induſtriæ privatim prævenienda hæc
na aut minuenda potius relinquerentur.

DECRETUM.

ro priore ſententia à pleriſque decretum
briter factum eſt. Ab aliis cum cujuſque
es arbitrii eſſet, pro poſtrema.

EVENTUS.

lli plerique, cum certa damna incertis præ-
ferrent

ferrent quædam adhuc ſibi inter illata damna ſervavere. Alii illi, cum incerta damna præponerent certis, bonis omnibus exuti tandem ſunt ac fortunis.

JUDICIUM.

Ubi ingruit temporum neceſſitas ac difficultas rerum, ut tollendi penitus mali remedium non offeratur: ſolatium & laudatiſſima ratio minuendi eſt, vim ejus legibus potius adſtringere, ubi id licet, quam totam permittere licentiam malorum. Omnia enim ſibi effuſa licentia permittit. Quidni igitur hoc caſu optima lex ſit, quæ quodammodo permittit quędam, quæ, ut malos utcunque patitur, ita aliqua ex parte ſaltem ita cohibet atque refrenat? Si enim conſultum homini privato exiſtimetur, ut cum latrone, in quem fortè incidit de parte fortunarum ſuarum tranſigat, quò vitæ interim proſpiciat ſecuritati. Quidni conſultum ſit in Republica ubi domeſticæ militiæ quoddam quaſi latrocinium eſt, partim quædam ex contractu indulgere caſtrenſium licentiæ corruptæque diſciplinæ, quam omnia permittere eorum judicio ac libidini, qui extra contractum omnia deberi ſibi arbitrantur,

DISQUISITIO.

*do in publicis negotiis ad verbum atten-
ndum, quantumque in iis pro Republ. mo-
entum ſit.*

CASUS XXVII.

x Fœderati Belgii Hiſtoria depromptus.

e Cæſaris Legati ad hæc aut iſta expe-
nda miſſi literas ejuſmodi Credentiæ
ocant, *Fœderatis Ordinibus* obtulere, in
s horum tituli, haud rectè ſatis expreſſi,
iqui continebantur, præſertim cum ut
Imperii *Cæſari*, & S. R. Imperio *Fideles*
que inſcriberentur. Quæſitum haud ſe-
t: An hujuſmodi literas admittere ac
e pro Majeſtate ac exiſtimatione Reipu-
foret.

SENTENTIÆ.

i haud difficulter admitti eas poſſe cen-
, neque ob verba levia irritam fieri lega-
debere contendebant.
Enim eſſe eam formulam talem, ut aliud
are poſſit apud benignos interpretes,
Vaſalli fidum obſequium & ſubjectio-
Nam quidni & dilectos ſe Imperii gau-
derent

derent & fideles coli, cum quo bella. Hac conditione ſalva Republ. formulam poſſe admitti.

II. Aliorum Exterorum Orientalium potiſſimum Principum literas in inſcriptionibus minus exactas, ſæpius Ordinibus oblatas, nec tamen eſſe rejectas: Cur igitur tanta nunc ſubtilitate & cura in Cæſariam inſcriptionem inquireretur.

Alii ad iſta longe alia excipiebant.

I. Formulam hanc non aliter accipi poſſe, quam qua denotat Vaſalli ſubjectionem. Neque nunc attendendum quomodo benigna interpretatione ea ab Ordinibus poſſit expediri aut explicari: Verùm quid ſibi voluerit, dum ea utitur *Cæſar*. Verba intermittere propriam ſignificationem, & induere vim quandam aliam, ubi ad ſolemnem aliquam publicorum negotiorum formulam adſtringuntur. Ita *Gratia Dei* Princeps eſt, quiſquis eſt Princeps, & eo reſpectu quivis Princeps talis dici poteſt. Interim Religio ac vis accepta inter Gentes Principeſque faciunt, ut ejus uſus tantum ſit in illis Principibus, quorum abſolutum nulliſque ſuperioribus obnoxium eſt Imperium. Ita ex præſcripto Juris feudalis, Principes fideles ſibi ac dilectos, vaſallos tantum ſuos appellare. Tales autem non eſſe Belgas Fœderatos.

II. Quod

I. Quod ſpectat Orientalium Regulo-
, aliorumque literas, quæ reclûſæ & ac-
æ ſint, in quibus tamen aut minus aut plus
tinibus tribuebatur, ideò non rejectas eſſe,
 quicquid in iis vitii, ex ignorantia noſtra-
n formulæ, quam verò malignitate aut
temptu naſcebatur: dolum igitur ab illis &
lum animum abfuiſſe, id teſtari eventum.
ud autem de Cæſare venire judicandum,
us inter civilia Belgarum Bella adverſus
ic Rempubl. animus continuò illuxit, cu-
 Legationes cum ob hanc formulam ſæpe
t rejectæ eadem tamen adhuc repeti: qui
ſtili ita & contumaci animo eſt, quoties pec-
t, haud ignorantiam prodit, ſed Ordinum
ntemptum & animi atque inſtituti maligni-
tem.
III. Verum eſſe, verba nec lædere nec
eri, ubi res adminiſtranda eſt manu; interim
ias lædere ea plurimum, aut juvare cujuſque
nperii Majeſtatē. Nam Majeſtatis proprium
ſe ut qualis & quanta eſt, talis tantaque ſem-
er agnoſcatur ſive verba ſive ſcripta ſpecten-
ır. Inferiore Majeſtate ſua accipere & ample-
ti nihil eſſe aliud, quam proprii judicii con-
eſſione minorem eam reddere & tantum non
ugulare. Præſumi in publicis negotiis in qui-
bus ad maxima minima eſt attendendum id
apud quemque Magiſtratum pro vero, confeſ-
ſo, legitimo haberi, cui non contradicit. Equi-
dem

dem ſi homo privatus qui contractui ſubſcripſit, quam ante ſubſcriptionem non ſatis excuſſit, in quo poſtea deprehendit contra animi ſui ſententiam quædam inſerta, eo ipſo teneatur, quia ſubſcripſit: Quidni ea Magiſtratuum ſit providentia, ut eas examinent excutiantque formulas, quibus continentur talia, quæ falſo & temerè ab aliis in Rempubl. prætenduntur.

IV. Si de ſolemnibus nihil mutari debeat, profectò mutata aut corrupta haudquaquam admitti oportere: viderent quam accurati in eo fuerint Romani. Cum moris eſſet, ut in literis ad Principes aut Senatum ſcriptis inter alia vota continerentur, pro eorum & Reipubl. æternitate, proditum memoriæ eſt, Tiberium Cæſarem rejeciſſe & remiſiſſe literas Provincialium, in quibus vota ea erant prætermiſſa. In eo enim contemptus quidam Romanæ Majeſtatis credebatur.

V. Id verò præcipuè habere locum in iis formulis ex quibus tituli Gentium ac Principum æſtimantur. Talis enim quiſque eſt & apud alios fit, qualem ſe patitur appellari.

Et ſi Principes Gloriæ ſuæ cauſæ vel juris quod prætendunt, retineant titulos earum rerum, quas impræſens non habent: Quidni maximè & perpetuò eos ſibi vendicent ſupremi Magiſtratus, in quibus pręſentis Imperii conſiſtit fundamentum? Nihil hic tam leve eſt quod ſummis Imperiis ſit negligendum. Amittitur, quic-

:quid hic negligitur. Imo datâ occaſione
tra quemqe id ſemper facit, quod ſemel
iiſit.

DECRETUM.

lacuit igitur non aperiri literas & clauſas
itti Legato, addito, non Ordinibus eas in-
ptas eſſe, neque enim illos Cæſari & Impe-
ex ejuſmodi formulâ *Fideles* agnoſcere ſe
ilectos.

EVENTUS.

liæ aliquando, prioribus rejectis, literæ à
areis Legatis ſunt oblatæ, quarum quam
erat inſcriptio tam benignè acceptæ.

JUDICIUM.

on de verbis adeò altercandum eſt, ubi res
untur: Subtilitates enim ejuſmodi peri-
æ ſæpe ſunt & impedimenta rerum neceſ-
expediendarum. Cæterum haud temerè
n tranſmittenda verba ſunt in publicis
actibus ubi verba ſunt rerum loco. In le-
nibus ubi recepti moris eſt quemque po-
n ac Principem, qualis quantuſque eſt æ-
ri: In literis denique publicis, quarum
inſcriptio, quæque ad nullos pertinere
ntur, cum tituli non ſui cuique tribuun-
Qua diligentia potiſſimum opus eſt inter
le quorum fide dubitatur.

DISQVISITIO.

Quibus mercibus domeſticis in Republica conſultum ſit vectigalia imponere, quibus non item.

CASUS XXVIII.

Ex Hiſtoria Neapolitana deprompius.

SErici colligendi texendique magna eſt induſtria apud Neapolitanos, inque eo labore & artificio maxima totius multitudinis pars occupatur. Cum ſuperiore ſeculo nova Neapolitanis vectigalia imponenda Rex Hiſpaniæ indiceret, quæſitum in conſilio Pro-Regis eſt; Cum tanta ſerici copia inter Neapolitanos ſit, ejuſque plurimus apud exteros uſus; An non in ſingulas ejus libras Carolinum exigere tutum foret?

SENTENTIÆ.

Probabant id alii.

Primum enim magnam pecuniæ vim ex eo facilè eſſe colligendam, cum nullius mercis aut frequentior uſus aut commercium frequentius, quam ſerici inter Neapolitanos. Vectigalia autem omnia vana eſſe & operæ aut dolii pretium non continere, niſi ſint opima.

II. Onus

I. Onus vectigalis exteris potius quam in-
enis incubiturum, propter vectigal aucto
irum ab indigenis ſerici pretio, quod illi,
o carere non poſſint, perſolvere teneantur.
lii contra id improbabant, ea imprimis ad-
a ratione, quod aucto propter vectigalia
apolitani Serici pretio, commercium ejus
ræſens florentiſſimum omnino turbandum
ligandumque crederetur. Cum enim in
Ditionibus ejuſdem Serici etiam copia ſe
rret, quod tributis haud oneratum ac
inde viliori pretio redemptum, ab aliis po-
impoſterum peterituri ſint quàm à Neopo-
is.

DECRETUM.

ter multas altercationes prior tamen ſen-
ia pervicit.

EVENTUS.

ongè verò ille improſperrimus fuit. Seri-
enim ab exteris mercatoribus viliori pre-
liunde mox eſt petitum. Qua ratione com-
ia hæc Neapolitanorum omnino turbata,
us florentibus & vectigali non impoſito,
e fuiſſent Neapolitanorum magis magiſ-
n dies opes, quarum potius quam ſerici
ine tandem exigi potuiſſet optimum tri-
m.

JUDICIUM.

x indigenis & nativis Regnorum bonis, ea
xteri deſiderant, & aliunde peti haud poſ-
F 2 ſunt:

ſunt, vectigalibus prudenter poſſunt onerari: quæ aliunde peti queunt, non item: aliàs enim eorum commercia præſentiſſimo cum damno aliò transferentur.

Id ipſum nuper à Fœderati Belgii Ordinibus Sereniſſimo Poloniæ Regi reſponſum eſt. Ille cum mercibus quæ in Dantiſcanos & Pillanos portus invehebantur, grave aliquod vectigal imponere decreviſſet; Inter evectas autem merces potiſſimum eſſet Poloniæ frumentum: ab Ordinibus judicatum eſt, ex Moſcovia ac aliunde idoneam frumenti copiam peti poſſe. Itaque, niſi ab imponendo vectigal deſiſtat, potiſſima Poloniæ & Dantiſcanorum Commercia inverti poſſe ac turbari.

DISQUISITIO.

Quam juris dicendi rationem obſervare æquum ſit in ſubditis ad perſolvenda debita conſtringendis tempore Civilium & externorum bellorum, quibus pleraque vaſtata ſunt, aut ſtatim poſt illa.

CASUS XXIX.

Ex Hiſtoria Belgica decerptus.

Cum temporibus Philippi II. Hiſpaniarum Regis civilibus bellis diſtractæ in ſua viſcera Belgii Provinciæ deſævirent, & jam rapina

pina & libidine militari bona pleriſque erepta eſſent aut eriperentur: interimque ſeveri & importuni creditores coram judice debitores ſuos qui ſolvendo aut omnino aut tum non erant, continuò convenirent: quæſitum in ſupremo Belgii Senatu eſt, an ordinaria & recepta hactenus juris dicundi ratio pro creditoribus adverſus debitores deberet obſervari.

SENTENTIÆ.

Diſtractæ illæ ſunt in duas partes, quarum altera creditorum, altera debitorum cauſam magna contentione agebat.

Qui pro Creditoribus loquebantur, ita ſtatuebant.

I. Æquum petentibus æquitatem autoritatemque recepti juris denegari non oportere. Neque poſſe deeſſe eorum actionibus qui juſtás adverſus alios intentarent. Denique Magiſtratus eſſe non negare jus cuiquam ſed id ipſum adminiſtrari.

II. Quæ belli atrocitate debitoribus evenerint clades non excuſare debitores aut impedire actionem Creditoris. Planè ut qui pacatis temporibus aut agrum alterius aut prædium conduxit, etiamſi cœli injuria nihil conductori obtulerit, præter miſeram ſterilitatem, ad conductionis pretium tenetur. Ita hos debitores ob illatam infelicis belli cauſam abſolvi non oportere.

III. Ejus quidem rei æquitatem in eo conſiſtere, quod ubi ſupra votum & expectationem agrorum & prædiorum proventus nonnunquam conducenti ſuccedunt: Locatori tamen non competat, præterquam in illud pretium exigendum, in quo ordinarii proventus reſpectu inter contrahentem jam ante conventum eſt. Vt igitur inter felicia tempora, conductor locatori nihil addit: Ita inter infelicia locatorem conductori aliquid remittere non teneri. Imò ad curam & induſtriam conductoris facere, ita felicium temporum ſucceſſus habere & moderari, ut iis infelicium ſortem aliquando poſſit penſare. Similem autem planè in hoc caſu oblato eſſe conditionem, ac proinde eodem modo de debitoribus & creditoribus quo de Locatoribus & Conductoribus in jure privato judicari oportere.

Pro Debitoribus & temporum Neceſsitate mitiora alii in medium afferebant.

I. Non eſſe quidem boni Magiſtratus negare jus cuiquam, aut non admittere juſtas Actiones. Interim boni Magiſtratus eſſe eas differre, ubi non ſuo tempore intenduntur. Neque tantum juſtum eſſe debere, quod quis meritò petit, ſed modum etiam juſtum, quo petit. Recepto jure modos ordinarios agendi in rebus ordinariis, & quæ quotidie offeruntur eſſe conſtitutos: In extraordinariis igitur, quidni

quidni nova ratio ineatur? Non legibus ſemper obſtringi Magiſtratus, ſed aliquando circumſtantiis temporis & neceſſitate. Hanc illam eſſe moderationem quovis jure Magiſtratui permiſſam, qua fit ne ſummum jus ſumma fiat injuria.

Et quæ ratio eſt, ob quam debitoribus convictis, qui negligentia ſua aut mala fide tales ſunt, ſpiramenta temporum ad ſatisfaciendum ſenſum creditoribus ordinario jure conceduntur: Ea haud dubiè multò eſt major, ac perinde temporum intervalla iis ſunt permittenda debitoribus qui nullà ſua culpa, ſed publica calamitate & inevitabili injuria temporum ſunt tales.

II. Quæ belli atrocitate debitoribus inierint mala non impedire quidem, ſi ex ſtricto jure agatur actionem creditoris, ſed mereri interim & flagitare ejuſdem humanitatem. Ex cujus humanitatis Lege, cum jus omne & Gentium omnium & Civile ſingulorum populorum prognatum ſit, in ejus executione prætermitti non oportere. Ex hujus præſcripto creditorem non ſemper eſſe creditorem ſed ſubinde hominem: non tribunal ſemper, ſed aliquando tempora: denique Magiſtratum non judicem ſe ſemper cauſæ ſed aliquando arbitrum neceſſitatis, cogitare debere.

III. Fruſtra ex fœcunditate & ſterilitate agrorum pro creditoribus diſſeri. Nam paca-

tis temporibus & ſervari poſſe fructum fœcunditatis & priori vel futuro uberi proventu facilè averti damna ſterilitatis. Inter hæc autem inteſtina bella & bona, quæ hactenus acquiſierant, pleriſque eſſe erepta, & ea invecta mala, ut ſi ad contracta inter hæc debita omnia ſolvenda teneantur, nunquam poſſint eluctari. Unde igitur ſolatium tanti mali aut remedium niſi à receptarum legum moderatione.

IV. Communem calamitatem æqualiter ferri debere inter ejuſmodi Reip. Cives, & facilius ferri, quò plures inter ſe damna patiuntur. Æſtimari igitur damna & æquali proportione dividi autoritate Magiſtratus oportere.

V. Et verò creditores quomodo tandem ſatisfacturos cenſeant debitores? quoſdam horum omnibus eſſe exhauſtos: nihil igitur ab his poſſe præſtari. Niſi autem iis remittatur debitum, induſtriam eorũ & fortunam impoſterum ſubverti. Nec in gratiam creditorum potius quam ſuam aliquid aggreſſuros debitis ſemper futuros immerſos: quoſdam verò fundos adhuc poſſidere, peculia ac domus, illis ad tempus, neceſſariò remittendam eſſe debiti ſolutionem. Si enim difficili hoc tempore ſub haſta venum exponantur quę in bonis adhuc habent, nullo aut exiguo pretio ab emptoribus oblato, nimium profectò miſeris deceſſurum.

VI. Amicum & à Republ. conſcriptum militem inſediſſe pleroſque agros & domus, damna

damna igitur nonnullis illata ab illis, qui deſenſioni omnium incumbebant: Quidni omnes proportione habita ferrent, cum uſum defenſionis fructumque omnes ſint experiri. Juſtum enim quovis jure eſſe ut damni non ſit expers qui fructus ſe participem aut fecit aut facit.

DECRETUM.

Pro mitiori hac ſententia autoritate Philippi Regis Hiſpaniarum conditum edictum promulgatumque eſt publicè. Sunt autem ejus edicti, quæ maximè huc faciunt præcipuique momenti hæ leges & conditiones.

I. Creditores in debitores eorumque bona manus non injiciunto, etiamſi ex contractu cum debito inito, promptæ, ut in foro loquuntur, paratæque executionis, evictionis & ſublationis acceperint poteſtatem: ſed Provincialem & ſupremam Curiam primùm conveniunto, & libello ſupplici actiones ſuas eorumque cauſas exponunto.

II. Provinciales Curiæ aſſeſſores cauſa cognita, ſi moderato & remiſſo non rigido juri ob calamitatem temporum deprehendant eſſe debere locum, ad idoneos & intelligentes rerum Arbitros debitorem creditoremque ableganto.

III. Arbitri non ex ſtricto & ordinario jure, ſed præſentis præteritique temporis calamitoſi, & damni vel majoris vel minoris accepti

ratione de debito vel minuendo vel remittendo vel differendo ſtatuunto, & prout licebit ſatis facere contendunto.

IV. Si creditores aut debitores arbitrorum judicio ſtare abnuerint, ad ordinarios judices cauſam referunto.

V. Judices verò non ſecundum ordinarios, ſed juxta hujus Decreti infra ſcriptas Leges de cauſa cognoſcunto, ſtatuunto.

VI. Quod ſpectat intereſſe & reditus qui non ex perſonali obligatione ſed hypothecata, ut loquuntur, h. e. poſſeſſione, conductione, uſufructu, fundorum, prædiorum, agrorum, ædium aliorumque ejus generis bonorum debebuntur: Si ulla poſſeſſori, conductori, uſufructuario, vel propter incendia vel propter inundationes vel propter invaſiones & direptiones militum exſtiterint, inhabita, inculta, deſerta, infructuoſa; à tempore incumbentium ejuſmodi malorum in hunc diem uſque debitores à debito ſolvendo immunes pronunciantor, habentor.

VII. Si eadem bona partim habitata, partim deſerta, partim culta, & partim inculta; imò ſubinde tota culta aut inculta, habitata aut non habitata fuerint: judices pro ratione commodi & damni quod debitores acceperint & temporis debitum partim remittunto, partim ſolvendum indicunto.

VII. Quod ſi qui reditus ex perſonali obli-

obligatione debuerint, ſi calamitate temporum ita afflicti ſint, ut ſolvendo impares deprehendantur, à debito in perpetuum excuſantor. Si verò impræſens tantum impares inveniantur, & poſteà ſolvendo debito credantur ſuffecturi, judices ſolvendi neceſſitatem in idoneum tempus differunto, & creditorum actiones in id rejiciunto.

IX. Debitores interim accepta damna certis documentis in judicio allatis probanto, & ſi creditores ea falſi convincere iiſq; meritò alia objicere poſſint, convincunto, objiciunto.

X. Ne autem Decreti hujus gratia ad ignaviam, negligentiamque debitores utantur, quamprimum & quoties licebit, ad agros, prædia, domus, redeunto, ea inhabitanto & colunto; niſi fecerint, hujus Decreti gratia non fruuntor. Vicini ad agros, prædia, domos reverſi induſtria, Lex hæc cuique & exemplum eſto.

EVENTUS.

Ita ex hujus Decreti Legi omnibus eſt ſatisfactum, & operoſæ ac iniquæ lites facillimè ſunt præventæ, & integra æquitatis judicum manſit fama, novo decreto ſtabilita; quanquam ab ordinaria juris dicundi deflecterent ratione.

JUDICIUM.

Judices & Magiſtratus non receptis legibus ſemper, aliquando tempori & neceſſitati ad

ſtringuntur, ubi inter vim aut arma, Civilium imprimis bellorum jure ſuo aliis uti haud licuit, ſtrictum aliis in illos nec debet nec poteſt. Quò autem ordinarii Judices nihil iniquitati aut affectibus in ejuſmodi judiciis tribuiſſe credantur: Supremi Principes & Magiſtratus & obviam eunt neceſſitati, ac illibatam & integram conſervant judicum famam, ſi novam inducunt judiciorum formam tempori, perſonis, rebus accommodatam. Quicquid enim contra ordinarias leges fit, quàm contrarium eſt legibus receptis, tam legitimum nova lege invecta exiſtimatur.

DISQUISITIO.

An & quomodo & quando liceat belli tempore cum aliis exorti, gerendique in limitaneo vicinorum, qui hoſtes non ſunt, agro, arces extruere, aut poſitas in eo urbes, pro ſecuritate occupare.

CASVS XXX.

Ex Hiſtoria Belgica depromptus.

EXorto inter Hiſpanos & Belgas Fœderatos bello, multas Cliviæ, Imperii, Electoriſque Colonienſis Civitates vi armorum ac occupatione Fœderati invaſere, inque limitaneo

neo earundem ditionum agro, Arces, Caſtella, aliaque militiæ opera exſtruxere. Itaque inter Imperatorem, Clivienſes, Colonienſes, alioſque vicinos atque ipſos Ordines, multis legationibus diſputatum eſt: An id liceret & æquum eſſet.

SENTENTIÆ.

Illi quorum civitates aut agri occupabantur, omnino id iniquum eſſe contendebant.

I. Amicos ſe eſſe & fœderatos. Itaque hoſtilia inferre ſibi aut in agro ſuo exeri, quanquam adverſus alios, non oportere; hac enim ratione bellorum injuriis involvi ſeſe, ſuoſque intricari.

II. Inter hæc civilia Belgarum Hiſpanorumque bella neutrius ſe ſemper partis exſtitiſſe. Itaque ex gentium jure Neutralitatis, ut loquuntur, beneficio, quam diu eam ipſi non infringerent, uti ſe oportere. Quàm ſeparata à Belgis & Hiſpanis ſua cauſa, tam belli injuriis exceptos ſe eſſe debere.

III. Neminis eſſe, ſi æquus ſit & bonus, invadere dominium rei alienæ. Vacua tantum eſſe aut fieri occupantium: Si quæ ab aliis poſſeſſa, eripi non poſſe, niſi vi armorum; & eripi non debere, niſi juſta armorum etiam ſit cauſa; quam ſe nullam ſuppeditare.

IV. Ex Vrbibus ſuis occupatis & exſtructis ſuo in agro Arcibus meritò ſe metuere & ſecuri-

ſecuritati ſuæ & libertati. Quævis beneficia deberene vicinis & fœderatis; ſed ad nulla cogi aut impelli poſſe, ex quibus liquidò appareat, non niſi damnum ſe & noxam præſentiſſimam poſſe expectare.

V. Si quid Hiſpani hic tentaverint antè Fœderatos, iniquum id eſſe; nec proinde Fœderatos imitari id oportere. Sed etiam invitos, nolentes, reluctantes quaſdam ſuas Civitates ab Hiſpano videri occupatas. Non igitur id imputandum ſibi, in quod non conſenſerint, imò qui adverſa continuò ſint teſtati, teſtenturque etiamnum.

Ordines Fœderati contra iſta acerrimè pro cauſa ſua contendebant.

I. Amicos & fœderatos ſe vicinos iſtos libenter agnoſcere, nec injurias adverſus ſolitam pacem ſe inferre aut cogitare: neque enim aut amicitiam aut pacatæ viciniæ fœdus violari, ubi à vicinis innoxium beneficium petitur & reportatur. Quid enim id noxæ in ſe contineat? Arces excitare in alieno Agro vicinorum, in iis nihil propoſitum ſibi præter ſuam ſecuritatem. Neque eſſe quod de noxis illatis hactenus queri poſſint vicini. Jam autem quod alteri & vicino prodeſt, nec nobis nocet, naturæ & gentium jure alteri non debere aut poſſe denegari. Neque violari ejuſdem viciniæ pacem, quan-

quanquam vicinorum Urbibus occupatis,licet ne quidem occupatæ debeant videri. Non enim habere eas Fœderatos, ut vacuas, ſed agnoſcere veros eorundem Dominos, ſed non minus intereà Socias & amicas eas æſtimari. Quidni igitur amicus miles admitteretur? Sociorum eſt turò inter ſeſe commeare; neque enim in alium finem vicinis in urbibus Fœderatorum militem diſponi.

III. Agnoſcere ſe libenter, Neutrius partis eſſe has civitates reſpectu Dominorum: ſed reſpectu hoſtium Hiſpanorum non eſſe aut cenſeri poſſe tales, utpote qui ſuas eis præſidiis invadant; qui cum inſidientur Fœderatis, ex ipſis illis occupatis locis, & aut à Dominis excedere non jubeantur, aut quanquam juſſi non excedant: Non poſſe Fœderatos diutius agnoſcere aut æſtimare jus illud neutralitatis, quod ipſi jam Domini adverſus Hiſpanos tueri non poſſunt. Nam tantum quiſque in Republ. habere creditur, quantum poteſt defendere, cætera adverſantis ſunt, ſi non jure ſaltem armis. Jam verò impotentia & infirmitas vicini populi, nullo jure officere debet ſecuritati aliorum vicinorum. Si Clivenſes, Colonienſes, aliique adverſus Hiſpanos ſua tueri poſſunt, cur non tuerentur? Si tueri non poſſint aut negligant, cur in eorum infirmitate aut negligentia cauſa Fœderatorum laboraret?

IV. Non invadi dominium rei alienæ. Omnia

mnia integra manere dominis; Imperium, privilegia, Juriſdictiones, & ſi quid ejus generis ſit. Duo in publ. negotiis hic eſſe diſtinguenda, dominium nimirum rei, quod quiſque ſibi cum alio non communicandum habet, & præterea quod jure Gentium & Naturæ in alterius Dominio ut ſuum meritò prætendit ac petit. Salvo cujuſque Dominio quiſq; alius ſuum hic poſcere meritò poteſt. Hoc jure vicinorum militi tranſitus non debet denegari; hoc jure commercia, quæ cujuſque gentis peculiaria, omnibus tamen Gentibus communia eſſe natura voluit, non poſſunt prohiberi; hoc denique jure quiſquis in alieno Dominio meritò poteſt defenſionem ſuſcipere illius loci, per quem noxam inferri poſſe ſibi intelligit, niſi ab ipſis Dominis probè, & quantum pro vicinorum ſecuritate neceſſe eſt, defendatur. Defenſio enim talis ad vicinum ſpectat, ubi vicinus alter illi impar eſt. Talem autem eſſe Clivienſium aliorumque conditionem; juſtum proinde eſſe, quicquid Fœderati hic agerent ex neceſſitate.

V. Cum ab Hiſpanis pleræque Civitates illæ occupatæ ſint, & ipſæ illæ Hiſpanis, à Fœderatis jure belli eripiantur, non eripi à dominis ſed iniquis & injuſtis poſſeſſoribus. Proinde jure Neutralitatis neutiquam à ſeſe infringi. Vel enim volentibus Dominis vel nolentibus eas urbes inſediſſe Hiſpanos. Si volentibus, jam non dominos, ſed dominium quaſi transtuliſſe

tuliſſe videri; non neutrius partis eſſe ſed partium ſtudia ſecutos, eoque titulo non ut amicos ſed ut hoſtes à Fœderatis invadi. Si nolentibus, quidni Fœderati vicinis injurias illatas ulciſcantur? præſertim cum Reipublicæ cauſa injurias illas Fœderati ſuas debeant interpretari.

VI. Si quæ Civitates ejuſmodi ſuperſint nondum ab Hiſpanis occupatæ, cum tamen ob quaſdam occupatas omnes Hiſpanos invadere velle cautè intelligatur; quidni eorum conſilia prævenirent Fœderati priusquam prævenirentur? Id Iure Gentium in publica cauſa ſemper exſtitiſſe: privatos non intelligi meritò vim inferre, niſi adverſus vim illatam; aliàs non eſſe defenſionem inculpatæ tutelæ. Principes verò & Populos non cogi expectare vim illatam, ſed ſi ſalvam velint eſſe Rempubl. in tempore prævenire oportere inferendam. Inferendam autem colligi ex ſimilibus quæ evenere.

VII. Pro Fœderatis militare æquiſſimarum Gentium Exempla, præſertim Romanæ, quæ Cretenſem Inſulam non alio titulo olim invaſit, quam quod ſitu opportunam ac ideo commodiſſimam hoſtibus ſuis futuram præyideret. Imò & Britanniam primitus non alio nomine aggreſſa eſt, quam quod Gallos hoſtes plurima militiæ ſubſidia ex Britannorum ditione referre ſpectaret.

VIII. Fruſtra prætendi iniqua eſſe quæ hic geſſerint Hiſpani: Non velle Fœderatos quod iniquum eſt, ſed ulciſci. Fruſtra prætendere Clivienſes & aliis nolentibus ſe & invitis Urbes quaſdam ſuas ab Hiſpanis eſſe inſeſſas. Nam eodem titulo & tueri ſe poſſe Fœderatos. Nam quia invitis Dominis loca occupaverint Hiſpani, ex quibus noxa inferretur quotidie Reipub. Fœderatorum: Fœderatos, quanquam invitos & nolentes, cogi tamen Hiſpanorum exemplo quod præceſſerit, ſuæ ſibi proſpicere ſecuritati.

IX. Et poſtremò, ut in jure privato Legis Aquiliæ actio ceſſat, dum quis arcendi incendii cauſa vicinas ædes deſtruit, ob juſtum metum, ne ſuas quoque ignis invadat: Ita multa majori jure in publica Gentium & Principum cauſa, quod à potente Tyranno aut hoſte bello premitur, poteſt, ut ſibi conſulat, Vicinorum Principum ac Populorum Urbes, etiam illis invitis, præſidio ſuo firmare.

DECRETUM.

Igitur nequicquam alia & contraria teſtantibus vicinis Fœderati in cœpto conſilio perrexere, Urbibus, Arcibuſque quaſcunque licebat, & quibuſcunque erat opus, non in damnum vicinorum, ſed pro cauſæ ſuæ præſidio occupatis.

EVEN-

EVENTUS.

Ita factum eſt, ut per latus aut infirmorum aut negligenter agentium, aut ſub jure Neutralitatis ac titulo inſidias clam meditantium ditiones Fœderatorum contra Hiſpanorum vota in hunc uſque diem extiterint tutiores, eruptionibus hoſtium in ipſo vicinorum agro, quod tutiſſimum eſt, continuò propulſatis.

JUDICIUM.

Cum quæ aliena pariter & noſtra partim pro Gentium & Reipubl. cauſa ſunt, eo, quo dictum eſt modo vicinorum, quanquam amici ſint, agros & oppida poſſe occupari arbitramur, non in eorum noxam, ſed pro defenſionis noſtræ neceſſitate. Aliena autem & noſtra pariter ſunt, quę neceſſitatem ex jure Gentium, quæ neceſſitatem ex oblato caſu, quæ denique innoxiam utilitatem in ſe complectuntur. Neceſſitas ex jure Gentium eſt, ut commercia, matrimonia; ac proinde Romani meritò vicinorum quanquam nolentium matrimonia ſibi vendicavere. Ex oblato caſu Neceſſitas eſt ut tranſitus per agrum vicinum, qui adeò negari non poteſt, ut armis juſtiſſimis pandi poſſit & aperiri. Innoxia utilitas eſt, qua communicari nobis à vicinis cupimus, & meritò cupimus quæ ut utilia nobis; ita cum nulla vicinorum noxa

noxa ſunt conjuncta. Iniquum eſt, inquit Tullius, alteri negare quod tibi nocere non poſſit. Quod adeo verum eſt, ut ne quidem hoſtibus debeat denegari. Et, ejuſmodi beneficia, ne quidem beneficiorum nomen mereri, Seneca eſt profeſſus. Data igitur ex oblato caſu neceſſitate, in loco pacato extrui arces poſſunt aut occupari. Denique Magiſtratus eſt omnia tuta timere. Itaque quicquid in vicinorum agro hoſtes poſſunt, quo noxa queat nobis inferri, idem nobis licitum eſt. Reſpubl. enim ſi foris lædi poſſit, non domi tantum, ſed foris etiam debet juvari:

DISQVISITIO.

An & quando & quomodo Reipubl. cauſa res privatorum & poſſeſſiones, ut agros, ædes, aliaque ejuſmodi vendicare ſibi poſſint Principes aut Magiſtratus.

CASUS XXXI.

Ex Hiſtoria Romana ſelectus.

LOcaverant prætores Romani aquam in Vrbem aliunde ducendam; forniceſque in eam rem faciendos; Impedimento operi fuit M. Licinius *Craſſus*, qui per fundum ſuum non paſſus eſt aquæductum derivari. Quæſitum

tum igitur in Senatu: Quid juris Prætores in poſſeſſionem hominis privati; Aut M. Licinius *Craſſus* pro re privata adverſus Prætores haberet?

SENTENTIÆ.

Pro Craſſo dicebatur.

I. Magiſtratus Supremos & Principes omnia etiam quæ privatorum ſunt, Imperio quidem, non autem Dominio poſſidere. Imperio, accepta poteſtate condendarum Legum, ſecundum quarum dictamen res ſuas tenerentur adminiſtrare privati. Non Dominio, quia id non omnium eſt, ſed ſingulorum reſpectu rei, quam quis ſuam & privatam habet. Jam autem non tantum Imperium, ſed Dominium cenſeri, hominem privatum invitum cogere ad rei ſuæ alienationem.

II. De poſſeſſionibus ſuis incertos continuò futuros privatos, ſi Magiſtratibus aut Principibus rerum eas alienandi ſibique vindicandi continuò futura ſit poteſtas; jam autem Reipubl. intereſſe, ex Civilis etiam juris præſcripto, ne dubiæ & incertæ ſint poſſeſſiones rerum privatarum: aliàs enim imminui Civium induſtriam, nec facilè quenquam excolere velle res ſuas, quas paulò poſt metuit juſſu Magiſtratus non ſuas diutius, ſed publicas futuras.

III. Id-

III. Idcirco agros publicos areaſque publicas in principio conditarum Civitatum nonnullas relictas, ut ex iis data occaſione ſatisfieret Reipublicæ, ædibus agriſque privatorum intactis. Quid igitur in poſſeſſiones privatorum prætores nunc injicerent manus?

IV. Ad voluptatem tantum, & ornatum facturos aquæductus: Ejus autem cauſa rei ſuæ tradendæ aut vendendæ homini privato non debere imponi neceſſitatem. Hujus enim ſolius titulo excuſari, ſi quid authoritate Magiſtratuum peccatur in privatos.

V. Fruſtra à Prætoribus pro CRASSI agro pretium offerri. Non poſſe enim poſſidentis & nolentis alienare bona facie æſtimari. Si aenim ex liorum judicio ſatisfiat æſtimationi, nondum ſatisfactum judicio & æſtimationi ipſius Domini, qui nullo cum pretio ſua ſæpe cupiat immutata. Et eo loco agros ſuos CRASSUM habere.

Pro Prætoribus contra in medium offerebatur:

I. Verum ſe id agnoſcere, Principes & Magiſtratus non dominio, ſed Imperio tantum omnia poſſidere: neque hercle in id nunc impingi; non enim dominium exercere prætores. Neq; enim eos ſuum credere quod ſit Privatorum, ſed ſuum facere conſtituiſſe pretio juſto oblato; quomodo rerum ſuarum privatis in-

ter

ter ſe permiſſæ ſunt alienationes, quidni eodem privati publicæ exſpectationis Imperio ſatisfacerent? Inter privatos volentes fieri rerum alienationes, quòd par in parem Imperium non habet. Contra inter Magiſtratus volentes & privatos coactos admitti poſſe alienationes, quia Magiſtratus Imperium habet in privatos. Non tamen abſolutè id poſſe Magiſtratus, ſed ad perſolvendum pretium teneri Quia in res privatas nullum dominium poſſunt uſurpare; atque ita agere prætores conſtituiſſe.

II. Agros olim & areas communes Reip. fuiſſe aſſignatas, ſed pro modulo civitatis quantillæ in primo ſui exordio erant. Nunc illis auctis, præſidium meritò peti ex poſſeſſionibus privatorum, præſertim, cum quicquid publicè fit, fiat etiam in commodum ſingulorum.

III. Privatos ſe & ſua omnia debere Reip. & accepta & conſervata, etiam ſanguinem & vitam: quid ni igitur bona? Nam qui majus debet, minora etiam haud dubiè debere intelligitur; & tanto quidem magis, quià oblato pretio non gratis agros ſuos Crassus aliique in Remp. ſunt collaturi.

IV. Ut urbanorum & ruſticorum prædiorum inter privatos quædam ſunt ſervitutes, ne ſcil. hominibus officiatur, ne ſupra præſcriptum altius extollantur ædes, ut tranſitus & iter aliaque aliis concedantur: Ita tacito quodam

dam contractu videri Rempubl. hanc ſibi ſervaſſe poteſtatem & privatis indixiſſe ſervitutem, ut, quotieſcunque opus, quam minimo fieri poſſet privatorum damno, privata publicæ cederent neceſſitati. Naturalem igitur, & juris Gentium hic eſſe obligationem, qua hoc caſu Cives patriæ ſuæ obſtringuntur.

V. Facilè autem poſſe æſtimari privatorum Bona, nimirum, ſi & pro bonis ſatisfiat pretio vulgò recepto, ubi emptiones, venditioneſqne agrorum inter privatos inſtituuntur, &, ſi pro ratione damni, quod ex coacta alienatione ſenſit Dominus, Magiſtratuum judicio inſuper quid adjiciatur. Neque enim æquum eſſe, ut ubi cum Reipub. initur contractus, in infinitum extendatur pretium finitæ rei. Eo caſu contumaciæ Privatorum & iniquæ æſtimationi non præmium ſed pœnam deberi.

DECRETUM.

Quæ quanquam magnificè dicerentur, aliàs vim & locum habitura, prævaluere tamen, qui pro *Craſſo* loquebantur. Non quod nihil Reipubl. liceat in privato loco invito Domino, ſed quod plurimum referre arbitrarentur Patres, aliquidne pro Republ. neceſſariò fiat cum incommodo privatorum, an ad volnptatem & ornatum duntaxat. Aquæductus autem iſti quos moliebantur Prætores, præter ornatum & volu-

voluptatem nullam neceſſitatis rationem in ſe continebant.

EVENTUS.

Itaque ab incepto Prætores deſtitere, & autoritate Patrum ſuus *Craſſo* ager relictus eſt.

JUDICIUM.

Magiſtratuum autoritas in diruendis, mutandis aut vindicandis ſibi privatorum bonis, non ad libidinem Magiſtratuum ſe extendit, ſed adſtricta eſt Reipubl. neceſſitati. Æqua enim hic autoritas eſt, id tum velle quod oomnino debes velle. Itaque in puplica tantum neceſſitate privata omnia ita publica fiunt, ut privatis tantundem reddatur. Id magna ſeveritate aliàs ſecuti ſunt Romani. Cum enim Publius Lentulus Princeps Senatus in Campaniam miſſus eſſet, ut privatos agros qui in publicum Campanum incurrebant, pecuniâ publicâ coëmeret, renunciavit (ſicuti Cicero contra Rullum loquitur) nullâ ſe pecuniâ fundum cujuſquam emere potuiſſe. Senatus decrevit nihilominus ut agri venderentur, Gentium jure, aut privatorum non læſa libertate. Et ſanè ſi muniendi oppidi cauſa, ducendi muri, foſſæ aut viæ publicæ aperiendæ, fori conſtruendi privato agro aut Inſula opus eſſet, poſſet pretio ſoluto ſumi ab invitis. Cum enim nos noſtraque omnia, ſicut dictum eſt, Reipubl. debeamus, ſi ea ultro non offerimus

ubi opus, venditio coacta non ademptio eſt, ſed condictio repetitioque ab ingrato. Id ipſum in Batavia quoque & limitaneis ſive præſidiariis Belgii Civitatibus continuo obſervatur. Interim prudentiâ Magiſtratus, cum coactæ illæ venditiones privatis incommodæ ſint, nonnunquam multa ejuſmodi incommoda poſſunt præveniri, ſi decretis nimirum in tempore conditis obſtent, ne quæ talia in agris ſuis moliantur privati, quæ Reipubl. cauſa deſtruere poſtea aut demoliri ſit neceſſe. Ita, quod & in Belgii nonnullis limitaneis Civitatibus obſervatur, prædia & ædificia ſuburbana, quæ obſeſſis noxæ & obſidentibus commodo eſſe ſolent, ubi obſidionis inſtituendę perpetuus incumbit metus, caute poſſunt, & merito inhiberi. Ita enim incommoda privatorum prudentiâ Magiſtratus præveniuntur, aliàs titulo Neceſſitatis publicæ excuſantur.

DIS-

DISQVISITIO.

Quomodo exorta populi, iniqua aut à tempore aliena petentis, ſeditione ob decreta in nonnullorum gratiam facta, ſalvis illis, ſalvaque Autoritate puplica, excitata ſeditio ex tempore componi queat & ſopiri.

CASUS XXXII.

Ex ſuperioris ſeculi Gallica hiſtoria depromptus.

INter initia Civilium inter Gallos ob Religionem bellorum, Parlamento Regio condere Decretum placuit, quo Eccleſiaſtici homines & ſacros ordines profeſſi à ſolvendis tributis bellorum cauſa indictis immunes pronunciabantur.

Ea propter plebs *Lutetiæ* Pariſiorum correptis armis tumultuari, obſidere Curiam, vociferari iniquum eſſe id Decretum, neque unquam paſſuros ſe, ut ea gratiâ Eccleſiaſtici utantur; quorum cauſa & inſtinctu cum ad Civilia bella hæc deventum ſit, in publici oneris partem maximè eos venire oportere.

Senatores, quid agendum eſſet in tanto motu, ex tempore conſultavere.

SENTENTIÆ.

Alii corripiendos tumultus autores inque eos ſeveriſſimè animadvertendum eſſe ſtatuebant. Contra verò nitebantur alii. Intempeſtivè enim nunc de pœnis cogitari quæ in perniciem Reipubl. eſſent redundaturæ. Pœnam interponi non poſſe ſine Magiſtratuum authoritate. Jam autem in ſeditione totius multitudinis eam inferiorem eſſe Magiſtratuum authoritatem. Itaque hoc imprimis nunc agendum, ut in Autoritatis invalidæ locum prudentia ſuccedat, qua ſola, ſi cauti ſint, ſe eſſe poſſe majores.

Alii igitur reſcindendum in Eccleſiaſticorum gratiam factum Decretum cenſebant. At verò id ipſum Conſilium aliis quoque eſt improbatum.

I. Enim hoc pacto exponi contemptu Senatus authoritatem aſſerebant, qui in gratiam plebis reſciſſis ſemel Decretis, eidem malo continuo & in aliis obnoxius redderetur.

II. Addebant, in eo conſilio nihil eſſe aliud quam malum ex malis ſerere, & novis turbis excitatis præſentibus mederi. Neque enim Eccleſiaſticos pacatis animis paſſuros, ſi ab obtenta decretaque gratia ſemel deſtituantur. Quid autem interſit ſacros ordines eorumque factionem, an plebem tumultuari? Itaque media & placitura omnibus aliis placuit

cuit via cenſentibus, ut jam nunc decretum conderetur & palam pronunciaretur, quo ad ſtatum diem Lutetiam Eccleſiaſtici evocarentur, & ſpes populo proponeretur, futurum, ut in conventu indicto de toto hoc negotio cum Eccleſiaſticorum Delegatis continuò agatur.

DECRETUM.

Placuit conſilium poſtremum.

EVENTUS.

Is voto reſpondit. Nam hoc decreto impræſens omnibus erat ſatisfactum, neque aliud nunc agebatur quam ut impræſens ſeditionis cauſa tolleretur. Satisfactum Senatoribus, quorum authoritas non convulſa: Satisfactum plebi, quæ optimæ ſpei plena, quaſi obtinuiſſe jam ſibi videbatur quæ petebat. Satisfactum denique Eccleſiaſticis quibus accepta privilegii gratia immota etiamnum manebat & inviolata.

JUDICIUM.

In tumultu multitudinis, cum vis & autoritas Magiſtratuum vix quicquam poſſit, nec tamen proſtitui debeat aut ſuccumbere libidini multitudinis, ad moderata, callida, & ſpecioſa conſilia recurrendum eſt. Sunt autem talia in quibus differuntur res, quas & negare & annuere

annuere Populo æquè eſt periculoſum & tamen interim magnæ ſpes impræſens obtruduntur. Namque ea ferè populi indoles eſt, ut umbras rerum & Species à rebus plerunque non diſcernant: ut ſpes oblatas ſemper latius interpretentur: ut denique quæ à Magiſtratibus in ſpem promiſſa ſunt, tanquam certa & confirmata amplectantur; ex præſentibus enim futurum metitur. Denique ubi Decretorium, ut loquuntur, conſilium in præſens exeri non poteſt, optimum illud eſt quo fit, ne præſenti tempore adverſus Rempubl. utantur tumultuantes, & Magiſtratuum Decretorio Conſilio futurum & commodius tempus aperiatur.

DISQUISITIO.

An non extraordinario in caſu oblato, extraordinarius conſtitui debeat Magiſtratus, etiam adverſus recepta privilegia & leges, ubi ordinaria & conſueta imperandi ratio aut non ſufficit aut obeſt neceſſitati.

CASUS XXXIII.

Ex Hiſtoria Belgica depromptus.

CUm Alexander Farneſius; Parmæ Placentiæque Dux, Antwerpienſem Braban-

tiæ

tiæ Civitatem obſidione cinxiſſet, atque in ea etiam recepti moris eſſet, ut de pleriſque rebus Rempubl. concernentibus non *Conſules* tantum & *Senatores*, ut ſupremi Magiſtratus; Sed ſodalitates & opificum & infime plebis, quas Gildas vulgò vocant, conſulerent: Quæſitum non ſemel eſt, An non Extraordinarius Magiſtratus, ſummâ authoritate inſtructus conſtitui deberet, qui obſidionem ſpectantia cum primis negotia ſolus curaret.

SENTENTIÆ.

Negabant id alii fieri oportere, præſertim qui ordinis plebii erant.

I. Integra plebi privilegia ſua eſſe relinquenda, quæ pro libertate reperta, quando tandem magis exercenda eſſent, quam tempore oppugnatæ Libertatis.

II. Ea negotia quæ ſalutem omnium ſpectant, melius conſiliis omnium expendi & decidi, ſi non ob aliam, ſaltem ob pacis publicæ cauſam, cujus nunc maximè habenda ſit ratio, ubi in proximo hoſtes ſunt. Jam autem ab omnibus Reipubl. Ordinibus Decreta ſine turbis effecta dari, quæ exoriuntur facilè ubi paucorum quorundam conſilia velut ſuſpecta vel per invidiam pleriſque non probantur.

III. Privilegiorum Populi vim in uſu conſiſtere, eoque optimè conſervari; quo vel ſemel tantum in arduis præſertim negotiis inter-

miſſo venire ea nonnunquam in deſuetudinem, aut non ita ut antè æſtimari.

Affirmabant interim alii, & pro extraordinario Magiſtratu loquebantur.

I. Privilegia non imponere perpetuitatem neque neceſſitatem, ſed tunc duntaxat, cum ex eorum uſu ſperata commoda poſſint reportari. Privilegium enim eſt, non quo cogaris aliquid facere (hoc enim vim potius quam gratiam ſapit) ſed quo, ubi commodum eſt, agendi aliquid habes poteſtatem.

II. Privilegium Principum quo placuit de Republ. omnes conſuli, ſpectare potiſſimum eas res, quæ longas deliberationes patiuntur & tractum quendam conſiliorum. At ex tempore jam conſilia capi debere adverſum ea quæ improviſa & ex tempore ab hoſtibus offeruntur.

Illos felicius ſemper cum hoſtibus commiſſos fuiſſe, qui in rebus ſuis exequendis potius conſuluerint impoſitam ab illis neceſſitatem, quam illa, quæ ut alibi commoda ſint, ita adverſum hoſtes non ſunt inſtituta.

III. Si omnes conſulantur, labi & tempus & occaſiones, animam rerum gerendarum.

IV. Ubi omnes conſuluntur, minus conſilii eſſe & plus diſſenſionum: quibus tracta & impedita Reſpubl. non poſſit non continuò laborare.

V. Fru-

V. Fruſtra de amittendo privilegio metuere ſibi Plebem & queri: Novo quippe hoc magiſtratu inſtituto, non tolli id, ſed prudenter tantum differri.

VI. Neque etiam videri differri aut poſtponi, ſi ex omnibus collegiis paucis & maximè idoneis delectis ſumma rerum impræſens permittatur. Namque ita in paucis quaſi omnes repræſentari, & ſatisfieri poſſe incumbenti Reipubl. neceſſitati.

DECRETUM.

Prior tamen ſententia, ob plebejorum hominum eam tuentium contumaciam, prævaluit, quaſi ad conſervandam populi libertatem maximè comparata.

EVENTUS.

Hinc nata eſt Antwerpiæ non ſolum animorum & rerum in Reipubl. adminiſtratione quædam confuſio & perturbatio, cum imperium, quod penes unum aut paucos eſſe debet, in plura Collegia, atque adeò plebem ſtudiis, conſiliis ac factionibus diſtractam, divideretur; ita ut in commune nihil in tempore conſtitui decernique potuerit: quæ mala tandem extremum omnium, Urbis nimirum expugnatio ſequuta eſt.

JUDICIUM.

Poſtrema tamen ſententia pro præſenti neceſſitate

ceſſitate & Reipubl. conveniens erat. Privilegia publica, uti non indulta haberi debent, cum mutata rerum ac temporum conditione nocere magis poſſunt quam prodeſſe. In perpetuo igitur & immoto ipſorum uſu, non tam prudentia eſt, quam contumacia. Omnia rebus ac temporibus accommodanda ſunt. Vetus Imperii ordo in extraordinariis rebus oblatus, & ad res alias comparatus, ſi continuo obſervetur, confuſio in Republ. eſt non ordo. Itaque libertatis ut ſtudioſiſſimi erant Romani, ſic ejus conſervandæ cauſa nonnunquam de ea plurimum remiſere. In difficilibus rebus & ſtatim & unius autoritate & ſine controverſia expediendis extraordinario Dictatore Magiſtratu creato utebantur, qui ſumma inſtructus Autoritate in uſum Reipubl. impendebat illud tempus, quod inter plurium altercationes ut irritum, & vanum effluxiſſet.

DIS-

DISQUISITIO.

Quomodo in fœderibus quæ cum exteris aut viciniis Principibus aut Civitatibus aut Rebuſpublicis ineuntur, maximè providendum ſit, non tantum ut leges Fœderis accurate utrinque obſerventur: ſed ut Legibus inſeratur, caveaturque, ut tam perpetua maneat cauſa, cui ut fundamento innititur fœdus, quam perpetuum futurum eſt ipſum fœdus.

CASUS XXXIV.

Ex Germanica Trevirenſium Hiſtoria petitus.

CUno & alii Trevirenſium ſive Archi-Epiſcopi, ſive Principes, cum antea intra modicos limites conſtricta potentia gaviſi eſſent, pro ambitione ſua Jus & Libertatem & Privilegia Civitatis uſurpare magis indies & invadere cœperunt: exemplo Agrippinenſium & aliorum in Germania Epiſcoporum, qui, ſua autoritate provecta, Jus Civitatum quibus præerant in dies ſingulos minuebant.

Trevirenſes & id ferentes indigne & graviora in dies metuentes niſi in tempore obſiſterent,

rent, & interim tamen Libertati ſuæ adverſus Principes defendendæ ſoli vix pares: implorato aliorum auxilio, initoque cum iis fœdere rebus ſuis proſpicere ſtatuerunt. Inter alia Anno Chriſtiano cIↄ ccc LXXVI. actum eſt de Lotharingiæ Duce in patronum Civitatis certis conditionibus adſciſcendo. Quæſitum itaque in Senatu Trevirenſi eſt: An illum ea de cauſa; & quibus legibus adſciſci oporteret?

SENTENTIÆ.

Alii *Lotharingum* præ cæteris & ſolum commendabant; quia & magnarum ille virium, & in Germania, ac proximo Trevirenſibus agro, Civitates & Arces munitiſſimas plurimas poſſidebat, quas Trevirenſium intererat, non aliis quam ſibi eſſe amicas, & ex quibus commodiſſimè ſe adverſus quoſvis hoſtes poterant tutari.

Alii adverſus Lotharingum objiciebant, vera quidem eſſe, quæ de Lotharingi potentia ejuſque arcibus earumque uſu dicebantur: ſed interim Arcibus illis negligentia Ducis ab Hoſtibus captis, aut à Duce aliis oppignoratis vel venditis, vel alio quovis pacto oppignoratis, onus ac neceſſitatem obſervandi fœderis futurum penes Trevirenſes & nullum tamen fœderis fructum; cum *Lotharingi*

tharingi Arces præcipuum fundamentum ſint fœderis à *Trevirenſibus* cum eo ineundi.

DECRETUM.

Hac quamvis magna difficultate inſuper habita, priora conſilia prævaluere; initumque eſt cum *Lotharingo* fœdus, quo placebat ut *Iohannes Lotharingiæ* Dux, ſuo ſuorumque hæredum nomine Cives *Trevirenſes*, eorum familias & bona in tuitionem ſuam acciperet, cuſtodiam & conductum. Ut ſi quis *Trevirenſibus* hoſtilia inferret, adverſus eum iiſdem prompto auxilio eſſet, aliaque ejuſmodi, pro quibus *Trevirenſes* vice verſa obſequia iterum ſua ac officia obſtringebant, adjecta inſuper magni pretii penſione annua, quę Lotharingo ut Trevirenſium Patrono perſolveretur.

EVENTUS.

Improſper ille Trevirenſibus fuit: Non quod illaudatum eſſet hujus fœderis conſilium, ſed quod non cautè ſatis propoſitæ eſſent ejus Leges. Nam paulò poſt & quædam Lotharingi Arces idoneo præſidio non inſeſſæ ab Hoſtibus captæ ſunt, & alię aliis oppignoratæ aut venditæ; qui Trevirenſes juvare aut auxilio eſſe non tenebantur. Interim Trevirenſes Lotharingo obſtricti manebant, & annuam penſionem ei ſuſcepti patrocinii nomi-

nomine ſolvere tenebantur. Nullum interea fœderis fructum experti, qui ex arcibus dictis defenſis ſervatiſque ſolummodo poterat expectari.

JUDICIUM.

Imprudenter igitur rem geſſere Trevirenſes, nec in Legibus Fœderis condendis ſatis ſibi providere, ut cum Lotharingo neceſſarium erat fœdus, ita experiundo poſtea & judicio ſapientum didicere, cum fœdere duraturam etiam ejus cauſam debere ſtipulari, his aut ſimilibus legibus adjectis.

I. Dux Lotharingiæ, caſtra ſua aut Arces durante fœdere, non alienato, non vendito nec alteri oppignorato.

II. Idoneis præſidiis Arces adverſum hoſtes idem confirmata. aliàs Trevirenſibus eos ſuo præſidio inſidere ac tueri integrum eſto.

III. Si contra fiat, tanquam cauſa fœderis ſublata, nullum fœdus & irritum cenſetor.

Qui igitur conſilium fœderum cum aliis pro Republ. inituri ſunt, ſemper advertere debent, quid ſit illud potiſſimum cujus cauſa fœdus ineundum cum aliis venit; quo deficiente, cum fœdus potius ſervitutem imponat fœderatis, quam conferat utilitatem, ſuprema quorumvis fœderum Lex eſſe debet ut cauſa obſervati fœderis ab ejus obſervatione nunquam divellatur. In aliis autem ſæpe rebus deſinit

cauſa,

cauſa, ubi extat effectus: in fœderibus autem ea eſt ratio, ut quamdiu ex fœderis præſcripto aliquid fit (fit autem id quamdiu durat fœdus) cauſa etiam durare intelligatur.

DISQUISITIO.

Quo pacto in fœderibus, quæ inter Civitates Populoſque communis hoſtis arcendi cauſa ineuntur, certamina Ambitionis, per quæ uſus ſæpe perit, in mittendis, accipiendiſque auxiliis commode poſſint præveniri.

CASUS XXXV.

Ex Hiſtoria Gallica petitus.

CUm anno ſuperioris ſeculi LXIII. in Galliæ Provincia, cui Aquitaniæ eſt nomen, illi quos Proteſtantes vocant, à diverſæ factionis potentia & invaſionibus ſibi plurimum metuerent, de mutuo, quod offenſivum vulgo & defenſivum vocant, fœdere percutiendo, inter Aquitanorum Civitates actum eſt, eoque placuit, ut ingruente neceſſitate, aliæ aliis idonea & promptiſſima militum ſubſidia conferrent. Sed & mota tum controverſia eſt, qui præeſſe miſſis in auxilium copiis deberent? An illi, qui mitterent, an verò illi

illi ad quos defendendos juvandoſque mitterentur.

SENTENTIÆ.

Cum ea de re conſuleretur, in partes itum eſt. Alii præcipuæ Civitati, quæ majora cæteris ſubſidia præſtaret, adminiſtrationem rerum deberi contendebant. Maxima enim deferenda illis, qui maxima conferrent. Maxima enim laboraturos illos, ſi aliorum negligentia, aut impari cura aliquid inferretur adverſi. Alii, fœdere omnes æquales fieri, ideoque inter Fœderatos neminem majorem aliis præſumi aſſerebant. Namque inter fœderatos diſparis fortunæ, licet alii majora, alii modica offerant ad tuendam communem cauſam æquales tamen videri, dum quiſque confert quantum ex pacto debet. Cenſebant alii igitur, omnium & conſilio & ſuffragio & nomine aliquem mittendis auxiliaribus copiis imponi oportere, quippe ita ſatisfieri omnibus poſſe.

Alii contra urgebant: Utiliſſimum videlicet futurum, ſi quis alteri ſuccurrit, quòd miſſa auxilia ejus Imperio ſubſint cui ſuccurrit.

I. Quia prioribus aliorum ſententiis nec ambitio nec diſſenſiones commodè tolli videbantur. Non Ambitio, ſi præ cæteris unius Civitatis hic eſſet æſtimatio: Non diſſenſiones, ſi inter multorum vota de auxiliarium copiarum ſupremo præfecto eſſet ſtatuendum. Jam autem

tem ambitione & diſſenſionibus fieri, ut pereant & inutiles reddantur promptæ rerum occaſiones.

II. Qui auxilio opus habet, idque aliunde ex fœderis præſcripto accipit, optimè omnium intelligere, quomodo eo uti debeat. Itaque in hac controverſia illius potiſſimum habendam eſſe rationem.

III. Cum miſſa auxilia cum copiis eorum conjungenda ſint, quibus juvandis mittuntur, ac ea ratione quaſi in unum corpus coaleſcant, expedire, ut unius ſupremum agnoſcant Imperium, illius imprimis, cujus, quia oppugnantur fortunæ, in recto uſu auxiliorum cura & induſtria futura eſt major.

IV. Denique hac ratione neminem præponi aliis, neminem poſtponi, ſemper præpoſita cujuſque Fœderatorum præſenti cauſa & neceſſitate.

DECRETUM.

Placuit Fœderis legibus inſerere, ut ſi quiſquam Aquitanorum in ſua ditione opus haberet aliorum ſubſidio, id & expoſceret, & in tempore obtineret, utque miſſa in auxilium manus ſubeſſet illis, quibus juvandis eſſet ventura.

EVENTUS.

Favit ille conſilio Decreti, omni ambitionis

nis certamine hac ratione ſublato impræſens, & impoſterum prævento.

JUDICIUM.

Cum Ambitio propria ſit magnę fortunę & ejuſdem tamen peſtis ferè exitiumque ſit, nemini non liquet, miſeris non licere eſſe ambitioſis: Ita tamen vulgo fit, ut depravatus ille, & publicorum negotiorum remora affectus in afflictis etiam rebus vix exuatur. Nam & ſapientibus, inquit Tacitus, omnium noviſſima exuitur ambitio. Non aliud autem adverſus eam remedium eſt, quam, ubi plures ambitioſi ſunt, ita Conſilia diſpenſare ut ſingulis ſatisfiat. Singulis verò ſatisfiet, ſi ea, de quibus ambitioſe condenditur, non perpetuo uni, ſed omnibus; non ambitioni, ſed ſingulorum cauſæ & neceſſitati per vices tribuantur. Rectè igitur ſtatutum ab Aquitanis, quod ne aliis alii viderentur præferri, pro occaſione oblata ſingulis permiſerint quæ ſingulis poterant evenire. Ita enim impræſens nemo poſtponebatur, quamvis alio præpoſito, utpote ſuo tempore ipſe etiam præferendus. Sed & ſecuritatis neceſſitatiſque Lex flagitat, ut miſſa ſubſidia illis ſubſint ad quorum fortunas juvandas mittuntur. Quod cum neceſſitate temporum conſtricti ſub initia Civilium bellor. ab Anglis obtinere non poſſent Ordines Fœderati, multis malis incommodiſque Lyceſtrii Anglorum Ducis præfectura ſunt involuti.

DIS-

DISQVISITIO.

Quomodo inter Situ & potentia inæquales populos, quos tamen, ut vicinos, in unum fœdus coïre oportet, æqualitatis ratio poſſit inveniri.

CASVS XXXVI.

Ex Hiſtoria Belgica depromptus.

CUm Hollandia, Zelandia, Geldria, aliæque Provinciæ Belgii, quæ poſtea à mutuo fœdere fœderatorum nomen accepere, de ineundo illo tam neceſſario & utili fœdere cogitarent: admodum diſceptatum eſt, quomodo diſparis adeò conditionis & fortunæ Provinciæ eodem & tam æquali fœdere poſſent comprehendi.

SENTENTIÆ.

Objiciebant alii veteres, ut fit, neque adhuc finitas controverſias quarundam harum Provinciarum; quibus durantibus & non ſopitis ſtabilis fœderis concordiam non facile ſperari poſſe aut obtineri. Sed exceptum ab aliis, harum controverſiarum conditionem in pacatiora tempora eſſe rejiciendam. Enim verò mutatam eſſe faciem rerum, non jam litigandum ſingulis de jure quod de aliis prætendant,

ſed

ſed adverſus hoſtem armis litigandum, de juris omnium ac Libertatis conſervatione: qua feliciter impetrata, de cæteris tempeſtivè agi. Nam fruſtra nunc inter ſingulos de illis litigari, quæ, dum liti incumbitur, libidini hoſtium expoſita omnes ſint amiſſuri.

Objiciebant alii nimis diſparem Provinciarum fortunam. Quæ cæteris potentiores erant Provinciæ, tanto infirmiores ſe futuras cauſabantur, ſi ad infirmiores juvandas fœdere obſtringerentur.

Sed ad ea ab aliis reſponſum eſt, non jam venire conſiderandum, quæ Provincia opibus major, quæ infirmior ſit: ſed quàm par & miſera, niſi mutuo auxilio ſe complectantur, futura ſit ſingularum fortuna. Itaque etiam atque etiam animadverterent Potentiores, non tam ſe juvaturos infirmiores quam in infirmioribus ſeſe eſſe neceſſariò juvandos. Sed & ad animum ſuum revocarent, non tam imminui potentiam ſuam, in ſubſidium infirmiorum oblatam, quam qualicunque etiam infirmiorum opera adjecta augeri eam & conſervari. Sed neque illud nunc permitterent, validiores Provincias, potentiam ſuam non jam contendere oportere cum aliarum, quæ in fœdus adſciſcendæ ſunt, infirmitate: ſed verò cum potentia majori communis hoſtis; cujus reſpectu ſingulorum potentia, quanta tandem ſit, nulla, imo non niſi infirmitas quædam aut

inopia

inopia debeat æſtimari. Conjunctis igitur demum ſingulis, omnes valituras: Magnos Exercitus, ſi adverſus majores educendi ſint, unius etiam Legionis acceſſione juvari. Quæ in limite poſitæ Provinciæ & incurſionibus hoſtium continuò expoſitæ erant, ut Geldria, aliæque damna bellorum aſſiduè ſibi incubitura cauſabantur, cæteris interioribus Provinciis tutis interea ſecuriſque manſuris. Nimis igitur iniquam ſuam futuram conditionem ſi æqualis fœderis præſcripto ad eadem cum interioribus & minus aut nihil noxæ reportaturis Provinciis onera præſtanda cogerentur. Agro enim ſuo prono hoſtibus & aperto haud ſe eiſdem oneribus ut cæteras Provincias ſufficere poſſe. At verò ad iſta ab aliis exceptum eſt, haud difficilè eſſe, inire æquæ proportionis rationem, qua quæ limitaneis Provinciis præſentiſſima damna inferenda ſint, minoribus oneribus impoſitis, aut pro ratione noxæ illatæ majoribus remiſſis, cætera in partem curarum ac ſumptuum poſſent ſolari.

Denique objectum, diverſa ſingularum, de quibus agitur, Provinciarum jura, Privilegia, Conſtitutiones, & conſuetudines eſſe; quibus nonnullæ prohibeantur pro communi cauſa agere, quæ aliis agere licitum ſit. Itaque videri earundem diverſitatem pati non poſſe hujus fœderis aut unionis æqualitatem niſi
forſan

forſan mutetur ſingularum harum Provinciarum ſtatus. Quod nec paſſuros ſubditos & cum ſummo diſcrimine eſſe conjunctum.

Sed ab aliis tum quoque exceptum, non iſta utiliſſimi fœderis conſilio obſtare. Singulis Provinciis relinqui poſſe integram & receptam rerum ſuarum adminiſtrationem. Interim reſpectu communis cauſæ & belli ex ſingulis conſtitui poſſe unam quaſi Rempub. cujus Res ex omnium Provinciarum Legatis conſtitutus ſupremus Senatus, non niſi ex ſingularum Provinciarum arbitrio, ſalviſque ſingularum legibus quæ ſecuritatem omnium ſpectant, ſit curaturus. In eo Helvetiorum Rempubl. jam præiviſſe.

DECRETUM.

Factum igitur æternum & utiliſſimum fœdus eſt, quod cum pro commodis omnium eſſet, conditioniſque ſingulorum haberet rationem, omnes haud difficulter ſunt amplexi. Hujus autem tanti fœderis Leges, (quo hodieque adhuc utitur & conſtat Fœderatorum Belgarum Reſpubl.) petes ex Meterano, vel etiam ex deſcriptione ſtatus Fœderat. Belgii M. Boxhorn. Cap. 1.

EVENTUS.

Huic Fœderi, qualis & quanta nunc eſt, Fœderatorum Reſpubl. debetur.

JUDI-

IVDICIVM.

Equidem utiliſſimum æquiſſimumque exſtitit illud fœdus, in quo omnibus, quanquam diverſo reſpectu inæquales eſſent, abundè eſt ſatisfactum. Nam & par cum cæteris exſtitit eorum autoritas, quorum quanquam impar eſſet potentia, par tamen & eadem cum cæteris erat cauſa & paria ſingulorum pro Republ. onera fuere ferenda: quanquam paria & eadem ſinguli non conferrent; quia ad cujuſque gentis opes & fortunam attendebatur. Et ſane in ejuſmodi Conſiliis Geometricam non Arithmeticam proportionem ſequi, nec ſeorſim ſingulos, qui juvantur; ſed omnes in ſingulis juvari oportere, conſiderandum eſt. Potentioribus denique hic ſemper eſt cogitandum, tanto promptius & majoribus opibus ad cæteros juvandos venire ſe debere, quanto magis ab illis, quibus auxilio fuerunt, ipſi poſtea juventur.

DISQVISITIO.

An & quando præſentia quædam bona à Magiſtratibus ut mala rejici debeant, ubi certus aliquis metus magni alicujus mali eventuri, ſi præſentia bona admittantur.

CASVS XXXVII.

Ex Belgarum rebus petitus.

SUperioribus annis ex Gallo-Belgicis Provinciis injuriis bellorum, & hoſtium incurſionibus continuò vexatis, plurimi tenuioris nulliuſque (ut ſic dixerim) fortunę in Bataviam ſe contulere, ac Lugdunum Batavorum, ob lanificia quæ exercentur illic, quibuſque illi domi aſſueverant, imprimis admitti cupivere. Sed Urbs ut ut maxima, tantæ tamen multitudinis recipiendæ nimis anguſta videbatur. Deliberatum itaque in Urbano Senatu eſt; An non pomœria civitatis latius extendere, &, ut paulo ante, novam urbem veteri adſtruere, conveniens & pro Republ. eſſet.

SENTENTIÆ.

Affirmabant id alii:

I. Haud rejiciendos exteros & afflictos, qui

qui olim admiſſi ſub initio civilium bellorum & ſplendorem & opes magnas civitati plurimiſque privatorum conciliaverunt.

II. Haud admiſſos aliò conceſſuros & lanificii uſum ac mercatum, quo civitas floret maximè, ſimul, cum domicilio tranſlato alio fortè aut in proximas civitates tranſlaturos.

III. Contra verò admiſſos pannorum & lanificii iſtum mercatum adaucturos plurimum.

IV. Pannorum ad inſtar Anglicorum contexendorum in hac civitate nuper initam eſſe rationem: multorum hic miniſterio opus; Mercatores queri de defectu operariorum. Quidni igitur profugi iſti & extorres admitterentur?

V. Nam admiſſos, non oneri Civitati, ſed uſui futuros. Nam & ſuo ſe familiamque ſuam labore ſuſtentare eos poſſe. Præterea aliorum privatorum intendere opus; denique augere vectigalium proventum, in quibus & communis patriæ & Communes hujus civitatis opes ſitæ ſint.

VI. Ea etiam cauſa ante annos aliquot auctam nuper Civitatem, optimè id ceſſiſſe experientiam teſtari; cur igitur æquum & utile exemplum imitari dubitarent?

Alii tamen acriter inſtabant, non augeri recipiendæ illius multitudinis cauſa & extendi civitatem oportere.

I. Non eſſe id impietatis, neque rejici afflictos, quos capere non poſſis. Non tam exterorum eorumque neceſſitatis, quam civium ſuorum bono cuivis Magiſtratui curam habendam eſſe: ſed & ubi de Republ. agitur, miſericordiam meliorem aliis, quam Magiſtratibus eſſe affectum.

II. Etiamſi non admiſſi, aliò ſe contulerint, nihil noxæ lanificio Leydenſium aut præjudicii allaturos. Fama ejus rei Leydenſes eſſe potiores, quâ, ut bella foris, ſicuti ille loquitur, ita opificia & eorum æſtimatio, domi & apud exteros conſtat. Conditas hic leges, quarum ex norma pannorum, lanarumque textura exercetur. Conſtitutos hic ſive cenſores, ſive curatores publicos; quorum autoritate fit, ut nemo exorbitet extra præſcriptas texturæ leges. Ita pannorum Leydenſium ut optimorum, ut ex fide contextorum magnam eſſe ac veterem & unicam inter exteros famam; quam vicinas & alias civitates ab ejuſmodi politia deſtitutas, haud facilè obtinere poſſe.

III. Non jam videndum eſſe, an plures operariorum & privatorum manus deſiderent, privatim lucro ſuo tantum inhiantes mercato-

res;

res: ſed an plures recipere vel admittere Reſpubl. debeat. Non quid ſingulis uſui, ſed quid civitati in univerſum ſit, conſiderandum eſſe. Singulos ad præſentia & ſua: Magiſtratus ad futura, & quæ omnium ſunt, attendere oportere. Uſum eorum hominum, de quibus agitur, in præſens penes Cives: impoſterum incommoda & neceſſitatem penes Rempubl. futuram. Jam autem Remp. inſtar omnium in his conſiliis eſſe.

IV. Suo quidem labore quotidiano ſuſtentare ſe illos homines, dum valent: ſed multos caſus prudenter metui debere & poſſe, quibus oblatis ſibi & ſuis alendis, non ſint ſuffecturi; neque tunc tantæ multitudini alendæ ſuffecturam Rempubl. Quod ſi fiat, ut facilè fieri poteſt, quid præter motus & turbas & Civitatis quandam direptionem ex illa infima fæce Romuli nepotum eſſe expectandam?

V. Quod ſi enim privatim morbis involvantur, recurri tum ad Rempubl. ſtipem ejus & ſubſidium implorari, atque ita hanc exhauriri.

VI. Defunctis quoq; pauperiorum iſtarum familiarum patribus, viduæ & relictus grex liberorum, qui labori haud dum ſunt pares, ærario Civitatis oneri ſunt futuri.

VII. Quid ſi atrox iterum peſtilentia incumbat Civitati? tunc claudi & ſiſti quaſi commercia, pannos & lanea tegmina Leydenſium

haud expeti. Itaque quaſi Juſtitium quoddam opificii tunc eſſe. Interim videndum erit tantæ multitudini, nec admiſſam ſemel ejicere licere; quomodo tunc civitas neceſſitati omnium ſuffectura? Hæc ſuperiorum annorum calamitate & experientia abunde ſe cognoviſſe.

VIII. Quid ſi lana etiam aliquando aut alia aliqua opificii exercendi materies deficiat? ſanè ex Hiſpanica lana confici pannos ferè meliores. Jam verò bellis Luſitanorum cum Hiſpanis exortis, haud dubiè abigendos turbandoſque eſſe plurium ovium greges. Hinc lanæ ejuſmodi facilè futurum defectum; ex ejus defectu futurum ut ſileant textrinæ; textrinis verò ſilentibus omnium egentem tantam multitudinem futuram.

IX. Poſſe etiam offerri penuriam frumentariæ annonæ aut caritatem. Ea occaſione tantam multitudinem, ut ſolito labore; ita ſolita mercede tantum accepta; ſibi ſuiſque non ſuffecturam. Atque ſic etiam civitati veniendum erit ad impenſas & partes.

X. Quid? quod exterorum multitudinem majorem quam civium admittere, omnino inconſultum videatur. Minus in illi fidei & obſequii, plus turbarum, quæ tantò metuendæ magis ſunt, quantò plures earum cauſæ, quas jam explicavimus poſſunt offerri. Non plura apprehendere debere Magiſtratuum manus,

nus, quam poſſint continere. Ut tura & ingentis potentiæ Imperia intra limites ſe conſtringunt, quidni id quoque meritò agant ſingulæ civitates? Quarum Magiſtratuum quantò minor & inferior eſt, quam ſupremorum Principum Authoritas, tantò magis providendum, ne quid tale aut tantum agant vel admittant, cui tuendo parem non habeant autoritatem.

II. Olim auctam Civitatem: id bene ceſſiſſe: neque id inficias ſe ire. Verùm id impræſens non quæri: ſed hoc quæri, an impoſterum etiam id bene ſit ceſſurum? Non omnia Majorum Exempla, quamvis uſu ſuo probata imponere probationis neceſſitatem. Quædam ex illis talia eſſe, quæ ſimul & ſe exhauſerint & poſterorum mutationem: quæ continuò ſequi velle & exprimere quid profectò eſt aliud, quam in eo, quod nimium eſt (quod exceſſum in virtutibus vocant) quod in hac cauſa velut exceſſus eſt & vitium civitatis, graviter peccare.

DECRETUM.

Placuit igitur, recipiendæ exteræ illius & pauperrimæ multitudinis cauſa non extendere limites civitatis.

EVENTUS.

Plus quietis & pacis ex eo impræſens eſt, & impoſterum plus ſecuritatis.

JUDICIUM.

Duum generum res de Republ. deliberaturis ut plurimum offeruntur. Quædam quæ ſimpliciter bona, & nihil admixtum mali habent. Quin ſine controverſia amplectendæ illæ ſint, inter ſanos non poteſt dubitari. Sed verò rarò tales offeruntur. Quædam igitur & pleræque ita bonæ ſunt ut, ſicut loquitur Plinius Junior, malorum aliquo confinio lædatur. Ardua de illis eſt omnis deliberatio. Cautè igitur ſententiæ debent iniri. Circumire hic omnia momenta, tempora & caſus debet prudens Magiſtratus; Spes & metus, bona & mala, præſentia & futura inter ſe contendenda ſunt. Si plus boni quam mali exſpectetur, metus minoris mali non debet impedire aut ſubvertere ſpem majoris boni. In hoc bivio præponderare & potius cenſere debet quicquid excellit, ſive mali cauſâ aliquid declinandum, ſive boni cauſa aliquid agendum ſtatuamus. Non aliter atque ubi multis ſumptibus opus eſt eos libenter impendimus, ſi ex impenſis plus commodi deportemus, quam incommodi in impendendis.

At verò ſi æquale & bonum & malum ſit, quod ex eodem negotio ſpectatur, cùm bonum propter æquale malum nullius uſus ſit, & quodvis interim malum magno incommodo Reipubl. ſit, malum ut majus exiſtimari, ideo-

que

que totum negotium debet intermitti. Denique ubi certior metus mali eſt, quam ſpes boni; ubi malum metuitur, quod nulla induſtria humana aut Magiſtratuum poteſt averti; quodque tale aliquando eſſe poſſit, ut cum eo nihil ſit conjunctum quanquam in præſens, multa bona polliceatur: idem de intermittendo conſilium velim eſſe commendatum. Metuenti omnia præſentia maximè diſplicent, inquit Tacit. hiſt. lib. 3. Ego pro inſtituto noſtro adjeci, Magiſtratui gravia mala non in vanum ſed meritò & quæ evenerint, & quæ evenire poſſint metuenti, præſentia, quantumlibet arrideant, ſemper diſplicere oportere.

DISQVISITIO.

Qua ratione clandeſtinæ & diſſimulatæ Rebelliones, aut alia adverſus Rempubl. aut Principem meditantium Artes in apertum, in tempore poſſint produci.

CASVS XXXVIII.

Ex Hiſtoria Britannica petitus.

QUa tempeſtate Eliſabetha Anglorum Regina præerat rebus, multus rumor ſpargebatur in Septentrionalibus Angliæ plagis, Northumberlandiæ Weſtmorlandiæque Comites alioſque rebellionem brevi proru-

pturam meditari, nec de ea aliud, quam ex rumore & fama populi conſtabat. Quæſitum igitur in Conſiſtorio Regio eſt: Quid facto opus foret ad prævenienda mala, quæ ex rebellione, ſi vera eſſet, in tempora non oppreſſa poterant exſpectari.

SENTENTIÆ.

Faciliores quidam inſuper habendos populi rumores, ut vanos exiſtimabant: ſine authore eos ſpargi. Errare ſæpè famam; & plus erranti credit. Si Regina famam, ut certam, amplectatur, magni mali initium exiſtere poſſe, Principes ſæpè rebelles facere fideliſſimos ſubditorum, ſi de eorum fide aliquà ratione oſtendant ſe adverſa ſuſpicari.

Sed objectum illis eſt, nihil ſummis Imperiis eſſe negligendum. Errare famam, ſed & invenire. Jam verò, ſive verus ſive falſus iſte rumor ſit, intereſſe & Reginæ,& illorum Comitum, ut certi aliquid cognoſcatur. Si verus, Reginæ intereſſe ut poſſit providere; ſi falſus, intereſſe Comitum de eorum fide certiora & meliora cognoſci.

Acriores quidam confeſtim militares copias in Septentrionalem iſtam oram mittendas, in omnem Eventum exiſtimabant, quibus primi, ſi fortè rebellio erumperet, conatus ſiſti poſſint ac impediri. Quibus objectum eſt, id eſſe intempeſtivum: Nihil aliud id eſſe, quam jam

jam hoſtilia inferre,& fortè fidei ac quietis publicæ amantes & pravi ac iniqui rumoris injuria tantum circumventos ad hoſtilia pariter irritare; De malo igitur conſtare oportere, priuſquam de remedio aliquid decernatur, præſertim tam extremo.

Prudentiores igitur quidam, in ipſam rem propius & ſtatim inquirendum eſſe conſulebant, eâ arte adhibitâ, quâ offendi Comites iſti non poſſent, ſi forſan falſa de iis ſparſa eſſent. Placuit igitur inire conſilium, quo & certò cognoſci poſſent, & palam facere conſilia ſua tenerentur illi, de quibus ex fama populi tam ſiniſtra ſuſpicio erat ſuborta.

DECRETUM.

Eliſabetha igitur expenſis ſingulorum conſiliis ſtatuit, ut peremptoriis, quemadmodum vocant, literis, quibus refragari, niſi rebelles, non deberent, Northumberlandiæ Weſtmorlandiæque aliique ſuſpecti Comites in Aulam, quaſi acturi de Republ., evocarentur. Sic enim quid animi illis eſſet, haud dubiè ſe cognituram exiſtimabat. Ex eorum prompto pronoque adventu iniquitatis damnari poterat publica fama. Ex eorundem morâ & dedignatione parendi de Rebellione conſilia abundè poterant conſtare.

EVENTUS.

Docuit ille probavitque hujus conſilii utilitatem.

tatem. Nam cum ad Aulam vocati Comites ſe non conferrent, eorum iniqua & adverſa conſilia patuêre. Præterea in ipſo initio cogitatæ Rebellionis deprehenſi ſunt, ac proinde facilius opprimi potuêre. Sine enim hoc conſilio Rebellium Artes in apertum productæ non fuiſſent: niſi præſidiis ac inſtrumentis idoneis in palàm faciendam rebellionem comparatis. Itaque tum eam rebellionem ſiſtere aut extinguere operæ majoris & molis fuiſſet.

JUDICIUM.

Perpetuæ prava in Republ. meditantium Artes faciunt, ut neceſſariæ ſint ac utiles perpetuæ ſuſpiciones, quas de illis concipiunt illi quibus cura Reipubl. eſt mandata. Popularis tamen fama ſuſpicionum ferè mater, quia ſæpè errat, & falſis ut plurimum facit locum, ejuſdem & neceſſitatis & prudentiæ utilitatiſq; eſt nihil ex ſuſpicionibus facilè conſtituere. Itaq; in earundem veritatem propius illis artibus eſt inquirendum, quibus ſuſpecti, ſe ſuſpectos eſſe non intelligant, & tamen aut confirmare ſuſpicionem, ſi vera ſit; aut tollere, ſi falſa ſit, extemplo cogantur. Sic enim optimè in apertum trahuntur, quorum abdita timemus, ſicut loquitur Tacitus. Quiſquis ſuſpicatur, ſuſpenſus manere debet, quandiu ſuſpicatur. Quia autem ſuſpenſo animo nihil pro Republ. poteſt decerni,

decerni, poſt natas ſuſpiciones, omnis ſtatim cura in id convertenda eſt, ut certa intelligantur. Si de rebellione quorundam proruptura ſit metus, honeſta & publica obſequia illis imperari debent, de quorum fide dubitatur: quæ aut admittere coguntur aut abnuere. Si abnuant, non jam incertæ ſuſpicioni, ſed certo conſilio eſt locus. Denique ſupremæ legis inſtar eſſe debent duorum Principum Romanorum exempla, Tiberii & Vitellii; quorum ille cum nimium tribueret ſuſpicionibus, falſas ut certas ſecutus, iniquus extitit in ſuos: hic, cum minimum iiſdem aut nihil tribueret, aliorum iniquitate & artibus facilè eſt circumventus.

DISQUISITIO.

An nova inſtituta adverſus receptas priſcis temporibus leges introducta, & in Republ. aliquot jam annorum uſu obſervata, ad antiquarum legum dictamen & formam ſub prætextu quaſi libertatis debeant mutari.

CASUS XXXIX.

Ex Hiſtoria Friſiorum petitus.

Bolswartia, haud ignobilis Friſiæ Occidentalis Civitas eſt. In ea ex veterrimi Ple-

biſciti præſcripto mos olim obſervabatur, ut eorum, qui ad Conſulares aut Senatorias evehendi eſſent dignitates, Nominatio & Electio (ſicut vulgò loquuntur) penes totius populi multitudinem eſſet. At verò mutatis Belgarum rebus, cum eadem civitas Fœderatorum Imperio ſeſe permitteret; placuit graviſſimas ob rationes, ut creandorum Magiſtratuum poteſtas penes Gubernatorem aut Ordines Provinciæ eſſet; atque id inſtitutum per multos jam annos magna cum civitatis pace fuerat obſervatum, donec cives ſuperioribus annis paucorum quorundam libidine ac ambitione animari, reddi ſibi priſtinas leges priſtinamque Libertatem autoritatemque nominandorum ac eligendorum Magiſtratuum, magna contentione cupivere. Quæ controverſia ad Fœderatorum Ordinum Tribunal delata utrimque variè eſt diſcuſſa.

SENTENTIÆ.

Cives pro reſtitutione antiquarum legum tanquam pro libertate loquebantur.

I. Ob Tyrannidem Albani Hiſpanorum nomine Belgarum rebus præfecti, cum primo Fœderatorum partes ſequi decreviſſent, ſimul cum Domino formam Reipubl. ſuæ eſſe mutatam. Quod, utut tunc expedierit, pacatis nunc rebus, & meliori facie civitatis, priſtina jura ob neceſſitatem temporum dilata hactenus potius quam ſublata, reddi ſibi oportere.

Quæ

Quæ metu, vi, neceſſitate in Rebuſpubl. fierent, ut non facta cenſeri; nec imponere perpetui & ejuſdem exempli imitationem.

II. Privilegium olim ſibi indultum & totius civitatis conſenſu Plebiſcitum conditum, & uſque ad Fœderatorum Imperii initia inviolabiliter eſſe obſervatum, ut nominatio & electio Magiſtratuum, non penes alios quam ipſos cives eſſet. Cum autem pro conſervatione privilegiorum ac libertatis Bellum Hiſpanis indictum ſit; cur ſibi Privilegium ampliſſimum, cur ſibi illud, in quo liberrima civium poteſtas conſpicitur, impræſens non redderetur?

III. Multa ſe incommoda ex mutata illa Reipubl. forma accepiſſe: multos civibus ingratos, multos haud merentes, gratiæ tantum gubernatoris aut ordinum innixos præfectos fuiſſe regundæ civitati. Ita autem ſe pro libertate ſua exiſtimare, imperaturum omnibus, ex & ab omnibus eligi oportere; præſertim cum ad rationem veteris Privilegii autoritas accedat.

Qui Magiſtratum tum Bolſwartiæ gerebant, in conventu Ordinum longè alia diſſerebant.

I. Omnem Reip. mutationem noxæ eſſe, quantò magis illam, quæ paucorum quorundam libidini potius & ambitioni, quam neceſſitati datur; præſertim, ſi mutatio animam civitatis ſpectet, regundæ nimirum Reipubl. rationem.

II. Sub

II. Sub initio Imperii Fœderatorum mutatam eſſe veterem Reipubl. formam ex neceſſitate & utilitate, ut hactenus docuit eventus. Cum enim tunc temporis in partes adhuc & factiones eſſent ſciſſi Cives, hodieque diverſa eorundem ſtudia, ex diverſitate potiſſimum Religionis ſint, arbitrium eligendorum Magiſtratuum potius unius Gubernatoris, aut unanimiter agentium Ordinum, quàm incerti & diſcordis vulgi autoritati relinqui tum debuiſſe & nunc relinqui eadem manente cauſa oportere.

III. Non in eo quod falsò præfertur Privilegia aut plebiſcita antiqua eſſe violata, ſed rem communem civitatis eſſe ſervatam. Violantur illa, cum in perniciem Reipubl. tolluntur. Quaſi ſervari videntur, cum ubi mutantur, cum mutatione ſalus Reipubl. continetur. Id ſemper ſupremis rerum adminiſtris hac de cauſa licuiſſe: quippe Rempubl. non ſubeſſe Privilegiis, ſed Reipubl. privilegia.

Quod & de Principibus & Magiſtratibus, de Legibus etiam ac plebiſcitis eſt ſtatuendum. Si electi Principes ac Magiſtratus, ut boni, ſi malè agant poſſunt exautorari: Quidni etiam Leges, quæ ut olim utilitate fuerunt commendatæ, ita in præſens, non niſi cum ſummo diſcrimine Reipubl. ſunt conjunctæ, impetrato hoc quod revocatum Cives volunt privilegio? Concordes Cives exſtitiſſe, unam

&-ean-

& eandem fuiſſe eorum pro Repub. mentem: ideò Electionem Magiſtratuum immotæ eorum condordiæ datam tunc fuiſſe. Nunc autē eſſe diſcordes: cur igitur eadem Electio, in qua aſſenſu omnium eſt opus, diſcordiæ multitudinis relinqueretur? Plebiſciti fundamento igitur ſublato, quod eſt *Concordia*, id ſubſiſtere haudquaquam poſſe aut conſervari.

IV. Non malè mutatam veterem formam Civitati ceſſiſſe; ſublatam autem nunc, quod Cives volunt, haud dubiè plurima illaturam mala; quippe irrita hac forma eligendorum Magiſtratuum pronunciata, declarari quaſi omnia irrita, quæ à Magiſtratibus hac forma electis hactenus facta ac decreta ſunt. Vetere enim forma revocata in tam diſcordi indole civitatis, nunc harum, nunc illarum partium; nunc hujus, nunc illius religionis homines ad Rempubl. pro libidine factioſę plebis, fore admovendos. Veteres etiam & qui nunc ſunt, Magiſtratus electos cum novis à populo electis perpetuas habituros contentiones. Sed & ægrè laturum nec paſſurum etiam gubernatorem, eripi ſibi hactenus datam autoritatem. Quæ mala omnia ejuſmodi ſunt, ut nonniſi turbatio quædam & Chaos veterum novarumque rerum, inquietudo Reipub. perpetua, & tandem ejuſdem ruina debeat exſpectari.

V. Quin verò & magni nimis & periculoſi Exempli, futuram hanc mutationem. Recetam

ptam nunc formam Fœderatorum Ordinum autoritate eſſe invectam; cur illa in gratiam paucorum quorundam libidinis proſtitueretur? ſed & ſi mutetur, eadem alias Civitates & Ditiones, quibus eadem evenerint, poſtulaturas. Quid autem id aliud, quam hujus laudabilis Imperii confirmatam vim atque immotum hactenus ordinem omnino ſubvertere?

DECRETUM.

Placuit igitur decernere, ut quieta & recepta non moverentur, ut vetus Plebiſcitum cederet receptæ Fœderatis formæ, neceſſitati pariter ac utilitati.

EVENTUS.

Ita pax Civitatis & Supremorum Ordinum autoritas eſt conſervata.

JUDICIUM.

Sicut antiquitus inſtituta, quam diu uſu valent, mutari non debent: Ita aut avertendi mali, aut majoris uſus obtinendi cauſa mutata, non repeti, ut antiqua, ſed haberi ut ſepulta & exſtincta debent. Antiqua enim ſi talia tantum ſint, nullius ſunt & videri debent autoritatis. Tunc enim meliora illis nova ſunt, ex quibus aut minus mali, aut plus boni reportatur. Fallit pleroſque antiquitatis autoritas & nomen. Nam nova, quæ in veterum locum ſubſtituta

& jam

& jam aliquandiu obſervata ſunt, ſi benè ſe habeant, majoris ſunt, quam vetera illa autoritatis. Sed & quæ nunc antiqua dicuntur, & non alio titulo quam iſto repetuntur, aliquando fuere nova, ſicut ille apud Tacitum eſt locutus.

DISQUISITIO.

Pacta & Fœdera publica, quo tutò iniri poſſint & obſervari, quanta cura, quantaque cautione antè omnia expendi debeant eorum Mandata, qui aliorum Principum aut Populorum nomine nobiſcum de rebus arduis agendi decernendique accepêre poteſtatem.

CASUS XL.

Ex Hiſtoria Gallica depromptus.

CUm Anno 1598. atrox aliquandiu bellum inter Hiſpanorum Regem Philippum & *Henricum* Galliarum geſtum eſſet, utrumq; Principem & varia fortuna exercitum & Pontificis interceſſione, impulſum tam gravis belli ſatietas cepit. Itaque ſeriò actum eſt, de pace aut induciis ineunda. Conventus Oratorum utriuſque Regis Fervinii (quæ Burgundiæ civitas eſt) inſtituitur. Ibi cum mandata

data obtuliſſent Hiſpanorum Oratores (quæ procuratoria ſolent appellari) de iis in conſilium Gallorum Legati ivêre, cenſentes, Hiſpanorum Oratoribus non amplam ſatis ac idoneam conceſſam eſſe autoritatem, ad tantæ molis de pace aut induciis ineundis negotium probè abſolvendum. Miſſi autem ex Belgio Hiſpanico Hiſpanorum Legati, & Belgium Hiſpanicum Hiſpanorum nomine *Albertus* Auſtriæ Archi-Dux curabat.

Procuratorii verò mandati *Hiſpanorum* hæc erat ferè formula, terminis, ut loquuntur generalibus concepta.

Sibi Alberto Archi-Duci Auſtriæ & Belgii Gubernatori Philippum Hiſpaniæ Regem feciſſe & eo nomine ſe facere Iohanni Richardoto ſecretioris Conſilii Præſidi & Iohanni Baptiſtæ Taxio Conſiliario Status, tanquam in eam rem maximè idoneis & fideliſſimis poteſtatem cum *Chriſtianiſſimo Galliarum Rege Henrico IV.* aut ejus Legatis, ſeu Inducias breves vel longiores, ſeu perpetuam pacem omni modò decernendi.

SENTENTIÆ.

Erant & inter Gallos, qui inſpectis his mandatis bonæ fidei formulam eſſe & ſufficere exiſtimabant.

I. Quamvis poteſtatem Hiſpanorum Legatis his verbis conceſſam videri. Itaque tutò cum iis agi poſſe; utut enim quædam ſpeciatim,

tim, quæ neceſſariò agenda veniant non ſint expreſſa, ſub generalibus terminis ea contineri: Talia enim ea eſſe, ſine quibus mandatum executioni non poſſit mandari. Jam autem ex ſententia etiam Juriſperitorum non credi aut cenſeri eum excedere mandatum, qui id agit, quod mandato cohæret & ſine quo commodè expleri nequit. Sed & verbum illud *omnimodo* omnia ſibi includere & omnium facere poteſtatem, ac proinde omnibus etiam quæ decernenda ſunt vim conciliare.

II. Fruſtra agi de repudiandis rejiciendiſque Oratoribus ab *Alberto* ad hunc conventum miſſis, tanquam *Alberto* perſonatim de hoc negotio agere, non autem alios in locum ſuum ſubſtituere liceret; quibus idoneis mandatis inſtructis tantum fidei quantum ipſi haberetur.

III. Non nimium Gallos in his mandatis excutiendis aut admittendis tergiverſari vel curioſos eſſe oportere. Niſi enim præſentia admittantur, Hiſpanos pro ſua ambitione alia forſan non oblaturos; atque ita nimia & ſuperſtitioſa cautione futurum, ut hoc tam utile, tam neceſſarium Gallorum rebus conſilium de pace aut induciis intermittatur.

Plerique tamen & cautiſſimi Gallorum contra obteſtabantur.

I. Non admittenda hæc mandata videri, quia generalibus terminis nunquam ſatis tutò fidi-

fiditur. Nam in quovis publica aut privato jure ſpecialia Generalibus validiora æſtimari. Nam generalia varia interpretatione flecti poſſunt, amplificari aut conſtringi pro cujuſque arbitrio & utilitate in fraudem eorum quæ pacta ſemel ſunt aut conventa. Speciatim verò expreſſa manent; & qualia propoſita, & confirmata ſunt, præciſa omni interpretationis varietate ac ambiguitate, debent neceſſariò ac continuò præſtari.

Vocabulum illud *omni modo* in ſpeciem magnificum, ſed pro ineundi Fœderis ſecuritate non ſatis validum eſſe. Id docere ſatis juris Autores: qui conſtituunt, quædam irrita eſſe & fieri poſſe quæ ſpeciatim non fuerint mandata, etiamſi ſub generalibus terminis Mandatorum comprehenſa poſſint videri.

II. Cum Mandatum *Alberto* datum à Rege, mandatorum *Alberti*, quæ legatis ſuis didit, ſit fundamentum, ejus copiam Gallis fieri oportere priuſquam in præſens negotium deſcendatur. Neque id ægrè ferre *Albertum* poſſe. Non enim eſſe id dubitare de *Alberti* fide, ſed facere ad ineundi pacti ſecuritatem. Quicquid pro Republ. fit & volumus durare, in initio ſui undique certiſſimum & tutiſſimum eſſe debet.

III. Si in mandatis Regis *Alberto* datis, ſoli *Alberto* tribuatur rerum impræſens agendarum poteſtas, non poſſe Gallos tutò, niſi cum ipſo *Alberto* de pace aut Induciis agere. Nam fruſtra-

cuſtra prætendi conſuetudinem, qua Reges
Principeſque alios in locum ſuum conſtituendi
habent poteſtatem & Autoritatem. Id enim
intelligi de iis, qui ſupra ſe ſuperiorem non
agnoſcunt. At verò *Albertum* in Belgio agno-
ſcere Regem Hiſpaniæ ſuperiorem. *Albertum*
ejus tantum nomine Gubernatorem & in hoc
negotio ſpeciatim eſſe tantum mandatarium.
Interim non negare ſe ejuſmodi quædam poſſe
offerri negotia, in quibus mandatorio non ex-
pectata alia mandatoris autoritate pro arbi-
trio ſuo liceat exequi per alios id quod in
mandatis accepit. Sed id impræſens locum
non habere. Nam duûm generum eſſe publ.
Mandata: Alia enim ſunt in quibus Manda-
tor potiſſimum & ſæpè tantum reſpicit man-
dati executionem. In illis modum ſive per a-
lios exequendi mandatarii arbitrio relinqui. A-
lia è contra ſunt, in quibus Mandatarii perſona
ad obtinendam Mandati executionem ſpecia-
tim reſpicitur, tanquam idonea, tanquam ſola
ſufficiens mandati ipſius executioni. Id locum
ſemper habere in Legatis, qui ipſi non per alios
accepta mandata coguntur expedire. Talem
autem *Albertum* nunc venire conſiderandum:
Itaque aut cum ſolo *Alberto* agere ſe debere, ex
præſentis Regii mandati præſcripto, aut aliud
Regium mandatum obtineri & exhiberi opor-
tere, quo *Alberto* alios in ſuum locum ſubſti-
tuendi & ſubdelegandi, ut vulgo loquuntur,
poteſtas concedatur. IV. Fru-

IV. Fruſtra objici nimiam cautionem, tanquam qua occaſio conficiendi pulcherrimi hujus negotii intercipi facilè poſſit ac turbari. Nam in hoc negotio conſiderandum eſſe, aut bona aut mala fide cum Galliis agere Hiſpanos decreviſſe. Si bona, cur non ſatisfacerent juſtæ cautioni, & ineundi contractus ſecuritati? Si autem mala fide, præſtare ſub initio negotium interverti quam permittere, ut poſt pacta conventa malæ fidei commoda penes Hiſpanos, incommoda penes Gallos maneant.

DECRETUM.

Placuit igitur ut, priuſquam ad negotia pacis vel induciarum ſe accingerent, alia Hiſpanorum Regis Mandata expeterentur, quibus tollantur quæcunque à Gallis meritò in præſens ſunt objecta.

EVENTUS.

Id quo fieret Hiſpanorum Oratores curavere. Nova mandata paulo poſt exhibita ſunt, in quibus & *Alberto* alios ſubdelegandi fiebat poteſtas, & ſpeciatim magis omnia, de quibus agendum erat, exprimebantur. Cum tamen omnia maxima minima ſpeciatim in Mandati tabulis vix poſſent deſignari; ea formula adhibita eſt, in qua ſpecialia omnia ita continebantur, ut ſpeciali magis mandato opus non videretur.

Ita

Ita nimirum:

Regem Hiſpaniæ rata omnia habiturum, quæcunque *Albertus*, aut ab *eo Subdelegati*, cum *Gallis* eſſent *acturi*; cujus tandem ponderis momenti aut modi illa ſint, etiam illa, quæ in hoc mandato ſpeciatim non ſint expreſſa: quanquam aliàs ex communis juris præſcripto ſpeciale & expreſſum mandatum requirant.

Atque ita pactis ineundis vis & ſecuritas abunde eſt conciliata.

JUDICIUM.

Cum tanta modò autoritas mandatarii ſit, quanta in eum expreſſis Mandati formulis à mandatore eſt collata; formulæ mandatorum accuratiſſimè ſemper ſunt excutiendæ, & ſecundum earum vim, autoritatem & verba conſilia omnia, omnes cum mandatariis expediendæ Actiones omnino conſtringendæ ſunt. Fallitur enim & irritum rerum ſuarum pactorumque eventum facit, qui mandatario plus credit & tribuit, quam in Mandatis ille accepit. Quod tanto majore cura in publicis negotiis providendum eſt quanto majora ſunt, quæ in iis procurantur. Servitus igitur mandatarii publici eſt, non excedere limites mandati: ſed & cauta quoque ac neceſſaria ſervitus eſt cum mandatario agentis, nihil illi credere aut permittere quod ſit ſupra limites exhibiti

hibiti mandati quodque non ſufficiat Rei, quæ in mandatis data eſt, tutæ & ſecuræ executioni.

DISQVISITIO.

Quomodo ex duobus malis minus eligendum, & quid minimum in adminiſtratione Rei*publ. debeat cenſeri.*

CASUS XLI.

Ex Hiſtoria Belgica petitus.

CUm *Mendoza* Arragonius Hiſpanorum Militiæ in Belgio eſſet præpoſitus, *Veſaliam*, *Cliviæ* Civitatem Belgarum confinia reſpicientem miſit Legatos, petentes, ut Veſalienſes, qui jure neutralitatis gaudere ſe debere exiſtimabant, aut intra ſuam civitatem reciperent velut præſidii loco equites mille, & duo inſuper millia peditum Hiſpanorum, aut bis centena millia coronatorum perſolverent, ſimulque integro menſtruo ſpacio Hiſpanorum exercitui de frumento ſuis ſumptibus providerent.

Quæ petitiones, cum admodum graves viderentur, in Senatu Veſalienſi actum eſt: Quid pro Republ. agere oporteret.

SENTENTIÆ.

Atrocem quidam & iniquam petitionem eſſe

eſſe aſſerebant; ſe Clivienſium Principis Imperium, non Hiſpanorum agnoſcere. Se Fœderatorum, adverſus quos deſtinatus eſſet Hiſpanorum exercitus, nunquam ſe immiſcuiſſe cauſæ. Itaque cum neutralitatis jus jam ab exordio belli Belgici eſſent adepti, ejuſque ſemper fuerint obſervantiſſimi, contra jus & fas Neutralitatis, iis quæ belli ſunt, urgeri ſe: Hiſpanorum præſidia admittere, aut iis pecuniam aut frumentum præſtare non oportere. Si ſemel annuant, ſemper obnoxios futuros. Nam & Hiſpanos eadem auſuros ſæpius, & eadem Fœderatos Ordines data occaſione poſtulaturos, cum qui inter partes aliorum ac factionis jure Neutralitatis utuntur, utrique parti tantundem debere cenſeantur. Denique ſi petita admittant, admiſiſſe ſe hoſtilia & actum eſſe de beneficio Neutralitatis.

Sed reſponſum eſt ab aliis, conveniſſe ſe, non ut de iniquitate petitionis quererentur, ſed ut adverſus eam ſaluberrima remedia communi conſilio expedirent. Iniquam Hiſpanorum petitionem eſſe, ſed armatam, & cui armata manu nec reſiſtere debeant, nec poſſint etiamſi velint. Interim non abnuere ſeſe, ut civitatis nomine ad Mendozam Arragonium mittantur Legati, qui doceant, quæ libertas urbis, quod jus, quiſque uſus ſit neutralitatis.

Quod ſi contumax Arragonius perſtiterit,

 agen-

agendum neceſſariò eſſe, quo pacto commodiſſimè & ipſi & Veſalienſium Reipubl. poſſit ſatisfieri.

Ibi tum alii non conſentiri ſtatim in Hiſpanorum poſtulata debere exiſtimabant, ſed vim armatam prius exſpectari. Ita ſalvum futurum jus neutralitatis, ut non à Veſalienſibus ſed Hiſpanis violatum, ſi non ſponte ſed coacti neceſſitate, ſi non ut meritò petentibus Hiſpanis, ſed ut vim intentantibus & iniquo, quem prævenire aut repellere non liceat, modo agentibus tandem præbeant aſſenſum. Nam ex omnis juris autoritatē non videre volentem egiſſe, qui armis, quibus ſit impar, circumceptus nolendi non habeat poteſtatem.

Sed contra à pleriſque objectum eſt; ſi vim agris ſuis inferre patiantur, incredibilem facturos ſe rerum ſuarum jacturam: imò majorem quam ſi annuant Hiſpanorum poſtulatis, cum in agris eorumque proventu repoſitæ ferè ſint opes totius civitatis; qui ſi libidini militum ſint expoſiti, quid ex iis commodi cives reportabunt? Si obſidione civitatem cingi patiantur intercipi commercia ac interverti.

Præterea id quoque hic venire conſiderandum, nimirum vi allata futurum, ut aut in ea repellenda perſiſtant Vaſalienſes, aut poſt primum impetum deſiſtant. Si in bello perſiſtant, ruptum iri vix impoſterum reſtituendum ſibi jus Neutralitatis; hujus verò tantò

maje-

majorem ſibi habendam rationem quantò diutius duraturum & propemodum æternum futurum ſit hoc inter Hiſpanos & Fœderatos Belgas bellum exortum. Æterni igitur belli malis ſe illigandos, ſi ſemel ſe trahi patiantur in belli communionem: Si verò deſiſtant, & poſt exſpectatam vim ac illatam ut extrema jam neceſſitate conſtricti paciſci cum Hiſpanis conſtituant, forſan futurum, ut deſiſtere nolint Hiſpani, & porrò iniquam actionem vi perſequantur. Nec enim tam facilè deponi arma quam ſumi. Quod ſi ita eveniat, quantis involvenda malis civitas ſit, neminem non videre. Præterea ſi ſtatuatur, futurum, ut à vi illata deſiſtant Hiſpani deſiſtentibus Veſalienſibus, neminem perſuadere ſibi debere, facturos id Hiſpanos, niſi ſatisfiat præſentibus poſtulatis. Cur non igitur ante vim illatam potius ſatisfacerent, præventis ea ratione malis, quæ ex vi illata haud dubiè majora metuenda ſint. Neque enim gravius jumento arceſſendum onus eſſe, quam quod imponitur. Quid ſi etiam iniquiora petant Hiſpani prima Veſalienſium contumacia irrritati? Ob has igitur rationes, exiſtimabant illi, alterutram conditionem neceſſario eſſe ſubeundam, videlicet, aut admittendos milites, aut pecuniam & frumenta conferenda.

At verò in hoc bivio, quam iſtarum conditionum amplecti pro Republ. utilius foret, non

ſatis etiam conveniebant. Quidam intra Urbem admittenda Hiſpanorum præſidia cenſebant, hac uſi ratione; quod, ubi admittendorum malorum imponitur inevitabilis neceſſitas, ex duobus malis minimum ſemper ſit eligendum. Namque minus malum reſpectu majoris habere rationem boni. Jam autem ad præſidia Hiſpanica in urbe alenda non-tantum pecuniæ requiri quantum ad frumenti, & bis centenorum millium coronatorum præſentem paratamque præſtationem; minimnm igitur, ut eſſe, ita eligi oportere, quo ærarinm Reipubl. minimum ſit laboraturum.

Contra alii & alteram conditionem amplectendam eſſe contendebant. Diſſerebant illi ex rebus malis minimum eſſe eligendum, ſed interim quoque negare ſe id minimum eſſe, ſi ad futura tempora reſpiciatur, maximum omnium & graviſſimum debere judicari. Non enim malum præſens, cum malo præſenti, ut majus & minus, ſed utriuſque mali futurum eventum ut leviorem impoſterum vel pejorem eſſe contendendum. Si præſidia admittant militum Hiſpanorum, diutius, & toto forſan belli Belgici tempore iis urgendos ſe videri. Si verò pecuniam & frumentum conferant, eo ipſo ſtatim ſe eximi reliquis malis. Si præſidia etiam admittant, ſub iis velut captivam futurã ſuam domi libertatem, cum omnia habeat, qui arma habet in manu. Si pecuniam & frumen-

tum

ſum offerant, integram poſſe conſervari. Denique ſi præſidia admittant, obſidionem urbis, ut hoſtibus & infeſtis ſibi aliquando molituros Belgas Fœderatos. Si autem pecuniam & frumentum offerant, & data occaſione Fœderati ſequi velint iniquitatis Hiſpanicæ exemplum, non niſi tantundem poſtulaturos. Præſtare autem redimere pecunia Belli calamitatem, ubi id licet quam eadem inter belli ſumptus profuſa bellum gerere & inſuper belli, utut feliciſſimè adminiſtraretur, experiri calamitatem. Denique præſtare, ſemel malis involvi, & ſimul eximi, quam continuò iis agitari & inhærere. Adeò ut minus malum ſed duraturum, majus graviuſque exiſtimari debeat, quam id quod in præſens quidem majus eſt, ſed non duraturum.

DECRETUM.

In poſtremam hanc ſententiam plurimorum ſuffragiis tandem itum eſt.

EVENTUS.

Ea ratione Veſalienſes plus in præſens pecuniæ expendêre: ſed plus etiam impoſterum prævenêre mali, & retinuêre priſtinam libertatem.

JUDICIUM.

Ex duobus malis minus eſt eligendum ſemper; minus autem cenſeri debet, non quod in præſens tantum tale, ſed impoſterum etiam

tale futurum ſit. Itaque quò inter duo mala prudens & cauta electio inſtituatur, ad præſentium æſtimationem futurorum cogitatio & Eventus debet conferri. Uti in Arithmeticis rationibus una ingens ſumma pariter propoſita, ſæpe minor cenſetur multis ſummis minoribus quæ ad priores continuò adjiciantur: Ita in cura Reipubl. maximum malum in præſens omnium minimum judicandum eſt, ſi eo multò minora & ideo tandem longè majora futura poſſint præveniri. Minimi denique temporis magnum malum ſæpe minus eſt & haberi debet, quam minus malum quod in longum extenditur.

DISQUISITIO.

Qua & quomodo vectigalia publica hominibus quibuſdam privatis, nomine publico pro certa pecuniæ ſumma in annos ſingulos in ærarium publicum conferenda, expediat collocare.

CASUS XLII.

Ex ratione vectigalium inter Fœdcratos Belgas impoſitorum deſumptus.

IN Belgio Civilibus turbis exortis quò ad impenſas bellorum ſufficerent publicæ opes, de vectigalibus imponendis jam ſtatim ſub

ſub initio mutatæ Reipublicæ actum eſt.

Inter alia verò, de ratione eorundem colligendorum cautè & prolixè diſputatum eſt inter Proceres; nimirum, An publico nomine certis in eam rem, & velut publicis perſonis annuo ſtipendio conductis colligi illa; an verò pro certa pecuniæ ſumma maxima offerentibus velut in publica auctione in annos ſingulos elocari & velut vendi deberent.

SENTENTIÆ.

Quidam nomine publico à quibuſdam è Magiſtratu aut aliis ſtipendio conductis colligi ea oportere exiſtimabant.

I. Quia in publicis perſonis plus autoritatis eſt quam in privatis. Ea autem maximè opus eſt in exequenda, re in vulgus odioſa. Rem verò maximè omnium odioſam eſſe vectigalia, neminem ignorare. Itaque iis colligendis non videri ſuffecturam privatorum hominum autoritatem.

II. Quia incertus eſt quorundam vectigalium annuus proventus, ut eorum, quæ vini & cereviſiæ aliorumque eduliorum aut neceſſariorum quæ, ut loquuntur JCti, uſu conſumi ſolent, nomine perſolvuntur. E. G. in eadem civitate ſubinde millena, ſubinde bis millena vini dolia quotannis conſumuntur; quomodo igitur certæ pecuniæ ſumma ſingulorum vini doliorum nomine ſolvendum vectigal priva-

tis elocari poſſit, ſe ſe non videre illi aſſerebant. Aut enim majori aut minori pretio, quam accepturi ipſi ſint ex privatis privatos ea redempturos: Si minori pretio, id conjunctum cum damno Redemptorum. Minus enim ea occaſione redemptor Reip. perſoluturus eſt, quam publico nomine ex proventu vectigalium ipſe ſibi accepturus ſit.

III. Singulis annis increſcere multitudinem Civitatum. Illa increſcente, plura inter ſubditos conſumi, & ideò augeri vectigalium ejuſmodi proventus. Si igitur in annos plures privatis quibuſdam pro certa & in eadem pecuniæ ſumma annuatim pendenda, elocentur vectigalia in dies augenda: quid futurum aliud, quam ut præſentiſſimum damnum ſentiat Reſpubl. & commoda vectigalium maximè redundent in privatam utilitatem redemptorum?

IV. Adhæc rem periculi & diſcriminis pleniſſimam eſſe, proventus publicos, hoc eſt, ipſas Reipubl. opes credere fidei privatorum. Quid ſi enim vectigalium nomine plurima illi promittant, & nihil tandem aut minora præſtent? Quid ſi pecuniam collectam ex vectigalibus convertant in privatas neceſſitates? Quid ſi denique annuæ penſioni in quam conventum eſt ſub finem anni ſolvendæ impares deprehendantur & foro cedant? In manu & poteſtate Reipubl. manere oportere

tere ea, ſine quibus Reſpubl. conſtare non poteſt.

Contra ab aliis differebatur; exiſtimantibus privatis vectigalia quædam colligenda elocari pro certa annuæ penſionis præſtatione oportere. Obſervabant enim illi duum generum, ſeu duplicis conditionis vectigalia eſſe, quæ in omni Republica condicuntur.

Quædam imponi certis rebus, & proinde certam eorum quo ad proventus iniri poſſe rationem. E. G. Vectigalia quædam ſunt, quæ ædibus ſingulis, ſingulis agrorum latifundiis imponuntur: quàm horum certus & definitus numerus agnoſci poteſt, & iniri, tam certum eſſe & definitum vectigalium ejuſmodi impoſitorum proventum. Alia quædam vectigalia ſunt, quæ rebus incertis quæque ſemper & inter omnes eodem modo ſe non habent indicuntur. E. G. Vectigalia ſunt quæ vino & cerevisiæ aliiſque, quæ uſu nunc plus, nunc minus conſumuntur, ſolent imponi; quam horum incertus numerus eſt, cenſuſque, tam incertum eſſe ejuſmodi impoſitorum vectigalium proventum.

Statuebant igitur, illa priora, ut certa nomine publico à curatore Reip. nullo negotio colligi poſſe & repræſentari. Alia autem illa, ut incerta privatis quibuſdam pro certa æris ſumma elocari oportere.

I. Quia in his multis fraudibus & clandeſtinis artibus inter ſubditos eſt locus, quibus nimirum facilè eludant vectigalis impoſiti præſtationem. In illas ideo fraudes diligenter eſſe inquirendum. Jam verò diligentius in eas inquiſituros privatos, ut rei jam ſuæ & ſuo incommodo vel commodo (pro ut ſua majore vel minore cura egerint) redemptæ, quam publicæ rei, ex qua vel diligentius vel indiligentius curata commodum vel incommodum non in ipſos, ſed in civitatum redundet Curatores. Paſſim quippe obſervari, quemvis anxiè magis rem privatam quam publicam adminiſtrare.

Itaque & tantum authoritatis & plus curæ futurum eſſe in privatis redemptoribus vectigalium, quam publicis eorum Curatoribus. Nam contractu cum iis inito colligendi eam idoneam & ſufficientem autoritatem in illos conferre Magiſtratus.

II. Fruſtra proferri, quia incertus proventus eſt, quorundam vectigalium nullam certam ſummam conſtitui aut admitti poſſe, quæ eorum nomine à privatis Redemptoribus pendantur. Nam ob hanc ipſam rationem pro certa penſione annua vectigalia ejuſmodi privatis neceſſariò debere elocari. Præſtat enim certum quid pro Republ. decernere aut admittere, quam incertum, & quod multis iniquorum artibus eſt obnoxium, ac per eas facilè

iri-

irritum fieri poteſt niſi accedat induſtria privatorum. Artes enim illas privatos inter ſe, accuratius privati commodi cauſa, ut dictum eſt, quam perſonas publicas commodi communis cauſa exquirere & turbare.

III. Fruſtra etiam proferri, ſubinde plus, ſubinde minus, quam præſtare teneantur, privatos redemptores ex vectigalibus accepturos. Si enim hoc, ſive illud eveniat, ſemper commodo Reipubl. eſt proſpectum. Si enim plus quam acceperint præſtare teneantur, redemptores in præſtatione ſe excuſare non poſſunt. Nam ex mutui contractus cum Magiſtratu initi Lege tenentur neceſſario ad promiſſam penſionem. Si autem plus acceperint quam præſtare teneantur ex lege præſcriptæ penſionis non tantum commodum penes privatos redemptores illos, ſed etiam penes Rempubl. eſſe. Nam anno proximo, ſi iterum publica quaſi auctione eadem vectigalia programmatis publicis elocanda privatis edicantur, aut prioris anni redemptorem accepto commodo illectum, aut alios ſimilis commodi lucrive percipiendi cauſa majori pretio, quam antea Reipubl. oblato eadem vectigalia redempturos.

IV. Namque fruſtra adferri annis ſingulis mutari & multitudine hominum frequentiores fieri Civitates. Non enim velle ſe in plures annos, quam in unum privatis vectigalia elocari, ut quotannis meliore facta conditione ci-

vitatum & auctis proinde vectigalium proventibus eorum nomine à Redemptoribus ſeu prioribus ſeu novis plus offeratur & præſtetur.

V. Nec quicquam etiam & in vanum prætendi, periculoſum eſſe res & opes publicas credere privatis. Nam illa mala idoneis fidejuſſoribus oblatis poſſe præveniri, qui nimirum privatorum redemptorum nomine ſpondeant ſe, ſi opus, fortunas etiam ſuas collaturos, quo ſatisfiat annuæ quæ Reipubl. promiſſa eſt, ſolvendæ penſioni. Sed & ſi quis objiciat, ipſos etiam fidejuſſores aliquando non ſuffecturos ad præſtandum pro quo fidejuſſerint, in promptu eſſe aliam rationem, qua in tuto Reſpubl. collocetur. Poſſe enim contractu inito conſtringi redemptores, quo pro rato, ut loquuntur, annuæ penſionis, partem ejus ſingulis menſibus in ærarium publicum inferre teneantur.

DECRETVM.

Factum illud pro poſtrema ſententia tanquam ſaluberrima eſt.

EVENTUS.

Vtilitate publica ille æſtimatus eſt.

JUDICIUM.

Quædam publica curanda melius privatis quam publicis perſonis mutuo contractu inito relinquuntur, illa præſertim quæ incerta ſunt; quæque opus habent anxiis quibuſdam, & perſona

ſona publica inferioribus curis. Ergò ubi induſtriam quadam privata & accurata opus eſt in re aliàs publica, ejus commodum inter privatos & Rempub. inito contractu eſt diſtribuendum. Aliter enim ſi fiat, & minus curæ eſt in publicis perſonis & ideò minus commodum ad Rempubl. refertur.

DISQUISITIO.

Quomodo admittendæ ſint juſtæ etiam querelæ eorum, qui Reipubl. debent, & debiti flagitant remiſſionem.

CASUS XLIII.

Ex Belgarum rebus & vectigalium inter eos ratione petitus.

CUm ſuperioribus annis atrox Peſtilentia, qua ingens hominum multitudo abſumpta eſt, Fœderatorum ditionibus incumberet; ideoque minus, quam ante res eæ uſu conſumerentur, quarum nomine vectigalia exigebantur: Redemptores eorundem vectigalium, libello ſupplici debitæ penſionis partem remitti petivere. Conſultum inter Ordines eſt: quid fieri; & an rejicere, an verò admittere has preces oporteret.

SEN-

SENTENTIÆ.

Alii juſtis eorum querelis & votis ſatisfaciendum putabant. Nam penſionem annuam à redemptoribus vectigalium in ærarium conferendam promiſſam eſſe multitudinis hominum reſpectu: qua fatali morbo admodum diminuta non vini tantum & cereviſiæ aut frumenti, aut ſimilium rerum eſſe abſumptum. Ideoque etiam vectigalium proventum imminutum, ac idcirco imminuendam ex contractu aliàs debitam annuam penſionem. Calamitatem hanc eſſe quæ nulla hominum induſtria potuerit præveniri. Itaque æquum videri, ut non tam penes Redemptores publicæ Rei, quam penes Rempubl. tantæ ſenſus eſſet & incommodum calamitatis.

Alii contra iniquas querelas audiendas exiſtimabant.

I. Quia ubi iidem redemptores longè plura è vectigali annuo cenſu accipiunt, quam in Rempubl. ex contractu conferre teneantur, ultra promiſſum nihil ab iis in ærarium infertur. Commoda hæc penes Redemptores non penes Rempub. manere. Itaque vice verſa æquũ eſſe, ut ubi oboriuntur incommoda, qualia iſta ſunt quæ nunc præferuntur, ea penes redemptores non Remp. maneant. Ea enim occaſione prioribus commodis acceptis præſentia incom-

commoda penſari oportere. Non aliter ac ille, qui agrum alterius colendum certo pretio conduxit, ad locationis pretium præſtandum, tam ſterilium quam fœcundorum annorum tempore tenetur.

II. Quia, ſi ſemel remiſſio debiti, ob ejuſmodi querelas concedatur, nunquam eis ſimiles querendi occaſiones ſint defuturæ. Alia atque alia continuò offerri quibus fiat, ut minus quid abſumatur earum rerum quarum titulo vectigalia penduntur. Itaque ſi iis querelis vel ſemel tantum detur locus, quid tandem futurum aliud, niſi ut irriti fiant & in ventos abeant, ut ſic dixerim, neceſſarii illi reditus vectigalium & tributorum? Sibi itaque conſultum videri non dare peſſimo, & cujus perpetua fere cauſa futura ſit exemplo occaſionem.

Alii, ut æquas quærelas redemptorum ita utile pro Republ. eſſe, ut non remitteretur debitum, & pro eadem glorioſum ſimul & æquum eſſe, ſi ejus ſolutio importunè non urgeretur, cenſebant. Æquæ videbantur querelæ, quia, ut jam dictum, annuæ penſionis præſtatio in hominum multitudine fundata eſt, ut fundo opum publicarum. Ea multitudine ſublata aut decreſcente, videri nullum vel minus ſaltem eſſe ſolvendæ penſionis fundamentum. Non Entis, ut Philoſophi loquuntur, non eſſe accidentia. Utile interea pro Republ.

viſum

viſum eſt, non remittere debitum facto in eam rem decreto; partim ne peſſimum exemplum præberetur, partim quia redemptores vectigalium calamitate temporum nunc afflicti, majores poſtea opes conſecuturi, & tandem aliquando ſolvendo debito ſuffecturi credebantur. Æquum interim etiam & glorioſum pro Republ. conſebatur non urgere importunè debiti ſolutionem, & quia ſolvendo impares erant redemptores, & quia nulla ſua culpa, ſed cœli ira in hanc conjecti erant calamitatem.

DECRETUM.

Poſtrema ſententia, ut potior meliorque cæteris, placuit.

EVENTUS.

Sic factum eſt, ut & facilitate publica non datum ſit noxium impoſterum exemplum, & jus integrum, ſive Actionem ſibi ſervaverit Reſpubl.: & quanquam remiſſio debiti indulta non ſit, factum tamen ſatis ſit præſenti redemptorum & temporum neceſſitati.

JUDICIUM.

Actiones quas in privatos ex juris ſtricti præſcripto intendere Reſpubl. poteſt, non facilè transſcribendæ illis aut remittendæ ſunt, quantumvis æqua ex moderati juris præſcripto remittendi ratio eſſe videatur. Imò ea etiam occaſione accuratè id obſervandum eſt; quod ex

integra ſibi ſervata actione nihil commodi exſpectatura Reſpubl. videtur. Quanquam enim, ut docent Juris periti, minus ſit habere Actionem, quam rem: qui tamen actionem habet & ſervat, rem quaſi habere & ſervare ſibi videtur. Magiſtratus ut bonæ fidei Curatores agere oportet, cum velut Pupilla cenſeatur Reſpubl. in cujus proinde præjudicium aliquid dicernendi Magiſtratus non habent autoritatem. Ob præſentem neceſſitatem differri actiones publicæ & non urgeri poſſunt adverſus privatos, ut melioribus temporibus ſerventur: remitti & annihilari ob præſentem neceſſitatem non debent; quia perpetuò intereſt Reipubl. privatos, quanquam ſolvendo non pares, habere debitores. Quod etiam in præſens juſtiſſimum videri poſſit: ut iniquum exiſtimandum ideoque intermittendum eſt, ſi ex eo naſci poſſit iniquum poſtea in Republ. exemplum.

DIS-

DISQVISITIO.

Quomodo publica res ita privatis elocanda & permittenda ſit, ne ea in fraudem Reipubl. & damnum utantur. Quomodo etiam in contractibus qui ejuſdem rei nomine cum Privatis ineuntur, non ſufficiat finem eorum aſſequi, niſi etiam ad modos innoxios Reipubl., quibus pervenitur ad deſtinatum finem, attendatur.

CASUS XLIV.

Ex eadem vectigalium publica ratione decerptus.

SUperioribus annis Amſtelodami redemerant ſibi privati nonnulli vectigalia vini nomine perſolvenda pro annua penſione (nam annuus tantum erat contractus) centum millium præter propter florenorum. Decretum autem erat Autoritate Magiſtratus ut ſingulorum doliorum majorum nomine florenos xx. præter propter vectigalium redemptori perſolverent Cives. Sub finem verò anni, cum jamjam contractus initus expiraturus eſſet, redemptores iſti cum civium nonnullis paciſci cœperunt contra publicæ autoritatis præſcriptum. Et quò plus commodi reportarent, pro ſingu-

ſingulis doliis florenos tantum decem vectigalis nomine popoſcere. Quò minus enim ſolvendum vectigal erat, eò liberalius privati cives vini dolia ſibi comparabant; & quanquam imminuto vectigalis pretio, quia tamen multiplicabatur, ingentem pecuniæ vim redemptores ſibi coarcervabant. Quæſitum igitur eſt in Magiſtratus urbani conſeſſu, etiam Ordinum publicis Comitiis: an id liceret, aut redemptoribus vectigalium permittendum videretur.

SENTENTIÆ.

Omnino id ſibi licere redemptores urgebant.

I. Se non de publico jure ſed ſuo aliquid remittere, cum minus vectigal exigant. Sua enim eſſe anni hujus vectigalia, ſuis uſibus & commodis ex contractu permiſſa. Licere autem unicuique re ſua pro arbitrio ſuo & utilitate uti.

II. Non ideo minus ſe præſtare annuam & promiſſam penſionem: hæc ſi offeratur, nihil ultra Reipubl. deberi, nec ſupereſſe quod poſſit deſiderari.

Magiſtratus contra, id omnino illicitum eſſe & iniquum, exiſtimabat: idque ob graviſſimam hanc, quæ ſola adducebatur, & inſtar omnium erat, rationem. Nam hoc pacto eludi & minores fieri anni proximi vectigalium proventus cautè admodum intelligebat. Quippe liberalitate

litate dicam an dolo hujus anni redemptorum remiſſo paululum vectigali, dolia vini plurima in cellas ſuas inferenda curabant privati, ne anno proximo ſtatutum & juſtum, ideoque gravius, vectigal pendere tenerentur. In fraudem igitur Reipubl. id fieri exiſtimabant, dum quaſi pro unius anni redemptis vectigalibus unius tantum anni penſionem ærario publico inferebant, & interim hac arte duorum quaſi annorum vectigalium proventu utebantur.

DECRETUM.

Placuit igitur, ut impoſterum conditionibus contractus cum redemptoribus vectigalium ineundi hæc quoq; infereretur: Ne redemptoribus cum privatis eodem, quo dictum eſt, modo paciſci liceret.

EVENTUS.

Ita factum eſt, ut ſequentium annorum proventus vectigales integri, & novis redemptoribus & ideo etiam Reipubl. fuerint ſervati.

JUDICIUM.

Quemadmodum in omnibus privatis, ita & in publicis contractibus ad id potiſſimum eſt attendendum, ut non ſufficere ſibi exiſtiment Magiſtratus, aſſequi impræſens initi contractus finem: ſed aſſequendi finis eos proferre ac ſtipulari modos, quibus impoſterum eundem

dem

dem finem integrum & illibatum ſemper Reſpubl. poſſit obtinere. Quò enim plures ſunt nocendi artes, præſertim inter anxiè verſipelles privatos: eò major cautio rerum eſſe debet, quibus cura Reipubl. eſt mandata.

DISQUISITIO.

Quomodo graviſſimæ pœnæ in eos ſtatuendæ ſint, qui in minimo alicujus ſceleris gradu deprehenſi nocere poſſunt in infinitum, non aliter atque illi qui ſummo ejuſdem ſceleris gradu ſunt deprehenſi. Denique quando pecuniariæ pœnæ inutiles in Republ. & propemodum nullæ ſint.

CASVS XLV.

Ex Rebus Belgicis petitus.

ROBertus Dudlæus Lyceſtriæ Comes Anglorum nomine Belgarum præpoſitus, Leges monetarias condendas curaverat; quibus inter alia cautum erat, ut pro diverſa ratione deficientium aut adulteratorum nummorum diverſa pœna autoribus imponeretur. adeo ut monetariorum quaſdam & leves (ut ipſe exiſtimabat) fraudes, non niſi ſexcentorum

torum florenorum mulcta punire voluerit. Quæſitum eſt igitur in Ordinum conſeſſu urgentibus monetariæ rei præfectis: an non ea pœnæ ratio, magis ad peſſundandam quam juvandam Rempubl. eſſet reperta? Denique an non ea accenderentur potius monetariorum fraudes quam prævenirentur.

SENTENTIÆ.

Hanc pœnæ rationem æquiſſimam eſſe Lyceſtrius & faventes ei aſſerebant. Nam poſcere æquitatis rationem, ut ubi ſceleris gradus ſunt, etiam ſint gradus pœnæ; adeo ut, ſicut illud, ita hoc magis & minus in Reipubl. adminiſtratione neceſſariò admittat. Neque enim aliàs fieri poſſe, ut obſervetur illa proportio, quæ etiam ex ſtricti juris Regula omnem pœnam delicto pro ut gravius aut minus grave eſt cupit eſſe adæquatam.

Contra diſſerebant & *Ordines* & Monetariæ rei periti.

I. Poſcere æquitatis & utilitatis publicæ rationem, ubi ejuſdem ſceleris varii ſunt gradus, & tam minimi quam maximi ejuſdem gradus æquè magnam & gravem noxam inferant, æque magna & gravi pœna excipiantur. Proportionem enim omnem, de qua diſſeritur, cujuſque uſus eſt in diſtinguendis pœnis, non tam ipſi facto ſceleris, cujus plures gradus ſunt, ſed noxæ & damno eſſe debere adæquatam. Quod dam-

damnum ubi in minimis etiam maximum eſt, cur non maximum ſupplicium minimis irrogaretur? In monetaria verò re ita ſe habet ut minimum ejus vitium, quo ad damnum quod aliis infertur, maximi ſit loco. Si ponatur alium ducentos aureos coronatos percuſſiſſe, quibus duo; alium centum percuſſiſſe quibus quatuor auri grana deſint: nonne æquale damnum fecit, tam qui juſto auri ponderi in coronatis duo grana, quàm qui quatuor detraxit? Non igitur æqualis eſſe debeat & eadem omnium pœna?

II. Pecuniarum tantum pœnam ad alendas fraudes quibus res monetaria corrumpitur imponere, nihil eſſe aliud quam nullam pœnam irrogare. Pecuniariam enim pœnam nullam eſſe & videri, ubi manet illius ſceleris autorem qui plus lucri fecit cum damno Reipubl. quam deprehenſus mulctæ nomine Reipubl. aut fiſco cogitur præſtare. Ponatur Monetarium, qui aliquot Coronatorum millia procuderit, quorum ſingulis grana auri duo ſint detracta, mulcta tantum ſexcentorum florenorum urgeri poterit: nonne ipſo ſcelere plus profecit & eripuit aliis, quam pœna cogitur præſtare? Cum utilitate igitur ſua & peccat & punitur; cujus ſcelus, quod in infinitam quandam noxam abiit, definita, ut loquuntur, pecuniaria pœna æſtimatur.

DE-

DECRETUM.

Placuit igitur priores Leges rejicere & pœnas, & in re monetaria (quæcunque tandem fraus ſit deprehenſa) unam tantũ & extremam, h. e. capitalem pœnam decernere: cujus terrore falſarii Monetæ quilibet conſternati ab ejuſmodi ſceleribus impoſterum deſiſterent.

EVENTUS.

Sic factum ut Moneta minus & non tam frequenter fuerit adulterata.

JUDICIUM.

Summam pœnam meretur, qui in minimo illius ſceleris gradu deprehenſus, quo maxima damna poſſint inferri. Æquales hic reos, ſi non factum ſceleris, certè noxa facit: æqualis igitur minima & maxima in ejuſmodi rebus patrantium debet eſſe pœna. Denique pecuniaria omnis mulcta vana, irrita ac nulla eſt, ubi reus & uſu ſceleris tantum obtinere poteſt ut non ſufficiat tantum præſtandæ pœnæ, ſed plus inſuper convaſet ſibi ac ſervet, & pœnam impoſitam præſtitamque fructu ſceleris adhuc fruitur & utilitate. Talis enim præmium magis ſceleris quam pœnam reportavit.

DIS-

DISQUISITIO.

Qua ratione adulterata moneta, cujus jam magna copia in Rempubl. invecta eſt, cum minimo ſubditorum damno debeat & poſſit cohiberi.

CASUS XLVI.

Ex rebus Belgarum etiam petitus.

SÆpe in hac ditiones Monetæ Falſarii fucatam & iniquam invexerunt (cum facilè id fieri poſſint in iis regionibus in quibus commercia plurimum frequentantur.) cùm autem ea ratione fieret, ut ad ad pauperiem in dies redigerentur ſubditi, qui minus habebant, quam poſſidere ſe & habere fuco decepti exiſtimabant; Actum continuò conſultatum eſt, quo pacto ſatisfieri poſſit publicis votis, & moneta falſa, quam plurimis ſubditorum fa lſarii quidam imprimis exteri obtruſerant, ut peſtis quædam præſentiſſima poſſit eliminari.

SENTENTIÆ.

Nemo exiſtit qui non cenſeret rejici eam & eliminari oportere: at verò inter plures eſt dubitatum. Alii ſtatim falſam Monetam prohi-

bendam, ejuſque uſum omnem intercipiendum ſub gravis pœnæ comminatione cenſebant. Differebant illi, niſi ſtatim id fieret, majorem in dies falſæ monetæ vim in has ditiones eſſe inferendam. Moram huic conſilio ac Decreto interponere nihil eſſe aliud, quam poſtpoſita ſubditorum cura favere falſariis in fucato ære diſſeminando continuò feſtinantibus.

Alii id conſilium ſibi diſplicere affirmabant; ante omnina moneri ſubditos; & certum tempus, intra quod ab omni uſu monetæ falſæ abſtineretur, publico edicto præſtitui oportere, cenſentes.

I. Plurimos ſubditorum falſam monetam magna copia nunc poſſidere, quam è veſtigio & raptim prohibere velle, quid tandem eſſet aliud, quam graviſſimo eos damno mulctare. Eos autem im tempore monendos, ut permutatione vel mercium vel pecuniæ melioris apud exteros & vicinos, ſine ullo ſuo damno falſam quamvis & prohibitam monetam extra has ditiones amandent.

II. Fruſtra præferri ab aliis, Falſarios, mora hac interpoſita, plures ejuſmodi pravæ notæ nummos in hanc Rempubl. invecturos. Monitionem enim hanc publico nomine factam habituram vim, nec tamen inducturam incommodum prohibitionis. Monitos enim & non accepturos falſam monetam, & quam habent, alio converſuros.

DE-

DECRETUM.

Placuit, ut ſaluberrima hæc mora interponeretur, certo temporis ſpacio præſtituto, inter quod omnis falſæ monetæ uſus inter ſubditos aboleretur.

EVENTUS.

Ita moneta falſa eliminata intra præſtitutum tempus eſt; & falſæ monetæ, antea acceptæ, incommodum ſubditi non ſenſere.

JUDICIUM.

Sicut prohiberi debet in Republ. omne malum: Ita id ſeriò agendum eſt Magiſtratibus, ne ex feſtinata nimium mali prohibitione malum novum & gravius quoddam enaſcatur. In Reipubl. adminiſtratione aliter conſiderari debent, qui malè agunt, aliter qui patiuntur: illi mali, hi miſeri ſunt. Qui agunt, ſtatim puniri: qui patiuntur, ſenſim juvari debent, ne malum aliud ex malo ejuſque ſubito remedio exoriatur. Quod ut in re monetaria, ita in aliis publicis negotiis ſaluberrimum frequenter uſum habet.

DISQUISITIO.

Adverſus Ambitum, præſertim exterorum, qui ad publicas admoveri cupiunt dignitates, quo potiſſimum remedio ſit opus, & quam utiles ac neceſſariæ in Republ. ſint illæ Leges, quibus non tantùm pœnæ adverſus malos decernuntur, ſed fit ut malis, etiamſi tales eſſe velint, non poſſit eſſe impoſterum locus.

CASUS XLVII.

Ex Trevirenſi Hiſtoria depromptus.

TRevirenſes Gallorum patrocinium jam ab aliquot retro annis agnoverunt. Anno autem 1400. præter propter autoritate & gratia Archi-Epiſcopi Trevienſis Gallorum plurimi ad publicas admovebantur dignitates. Ægrè id tulit Trevirenſium populus & Magiſtratus. Quæſitum in Procerum conſeſſu eſt, quo potiſſimum remedio obviam ire huic malo oporteret.

SENTENTIÆ.

Archi-Epiſcopus pro ſe & Gallis plurima urgebat.

I. Trevirenſibus neceſſarium eſſe Gallorum patrocinium: proinde & neceſſariam eorundem

rundem gratiam. Hanc promotum maximè iri, ſi publicis honoribus Galli etiam imponerentur.

II. Gallos hactenus ad Rempubl. admotos geſſiſſe Rempubl. ex fide, nihil feciſſe contra Leges. Denique integram Trevirenſium Reipubl. ſervaſſe libertatem.

III. Non id fieri contra Leges. Nullam enim latam aut à majoribus conditam eſſe legem, qua ad publicos honores Gallorum genti aditus præcluderetur. Cur igitur ea gratia Gallos æſtimare, ut illegitimum nunc præſcriberetur.

Ad hæc alii excipere:

I. Opus ſe habere Gallorum patrocinio: ſed ab eorum Domino ſedulò ſibi eſſe cavendum; cum in patrocinio ſubſidiū ſit Reipubl.; dominum autem nihil inducere poſſe præter miſeram ſervitutem. Quis autem dubitet quin dignitatibus Galli plurimi pluries impoſiti mutandæ Reipubl. poteſtatem in manu ſua ſint habituri? Eorum quippe arbitrio & libidini, ſi adverſus libertatem audere quid velint, obnoxia ſunt omnia; nec obſtare facilè eſt, qui in poteſtate ſua & arma habet & publicos Magiſtratus. Æſtimare ſe Gallorum in ſe gratiam & auctam cupere: ſed tutam Reipubl. & ſalutarem. Etiam Gallos hoc beneficio publicorum honorum non æſtimatos, ſatis cauſæ

 habere

habere cur perpetua & quavis ope adeſſe debeant Trevirenſium rebus: qui cum in eorum confiniis poſiti ſint, atque in eorundem proſpera vel adverſa fortuna juventur aut laborent, præſtandi patrocinii perpetuam habent & cauſam & neceſſitatem, licet aliis beneficiis Reipubl. periculoſis non ornentur. Denique populi qui gratiam vicinorum merentur & opem cognatione fortunæ, eam in caſſum & cum damno Reipubl. præſentiſſimo aliis officiis mereri contendunt. Liberales hic eſſe debent Magiſtratus, non autem prodigere publ. fortunam.

II. Non negare ſe velle bene habuiſſe Rempubl. Gallos hactenus ad eam admotos, ſed an permanſuros tales? Optima illos ſæpe in ſpem primò præferre; qui impoſterum magis confirmati peſſima meditantur. Sed & ſi illi pro Republ. maneant conſtantes, quis alios poſtmodum eodem ambitu admovendos ejuſdem conſilii indoliſque futuros aſſeveraverit? Ad curam Magiſtratuum & Reipubl. ſecuritatem ante omnia id facere non tantum publ. honoribus imponere non peccaturos, ſed nequidem ad eos admittere tales, qui peccare poſſint, ſi velint; quales exteros eſſe neminem poſſe dubitare.

III. Fateri ſeſe, non dici poſſe illegitimum, quod hactenus factum ſit, neque enim conditas leges, quibus Galli à Reipubl. adminiſtratione

tione arceantur, ſed an id omne permittendum, quod illegitimum non eſt? Mala longè plurima eſſe numero quam leges. Ex malis moribus natas eſſe bonas leges: non tamen ideo minus malos mores, malos in ſe fuiſſe revera, priuſquam prohibiti eſſent per leges. Et cum nova oriantur in dies, nec à majoribus proviſa mala & malorum obices & repagula ſint leges: quidni adverſum ea novæ leges conderentur? Quidni illegitima illa cenſeri debeant, quæ licet hactenus non prohibita, legibus tamen impoſterum neceſſariò debeant prohiberi: itaque illegitimum in Republ. habendum eſſe non tantum illud, quod ſit contra leges latas, ſed & illud, adverſus quod condendas leges eſſe ſuadet & recta ratio & ſalus Reipubl.: quæ ſemel ſancita & æterna, & inſtar omnium lex eſt.

Sed & in Magiſtratus Trevirenſis conventu, dubitatum eſt, que ratione minimo cum Gallorum odio à publicis dignitatibus gerendis arceri deberent.

Alii ſufficere exiſtimabant, ſi impoſterum Galli ad publicos honores non admitterentur. Id autem obtinere in ſua conſtantia poſitum eſſe & poteſtate.

Sed id vanum & nihili conſilium alii aſſerebant.

I. Quia ratio danda eſſet, cur non admitterentur impoſterum Galli, tot ejuſdem Gentis

hactenus ad publicos honores admotis. Si ſola voluntas & præſens tantum conſilium Trevirenſium pro ratione objiciatur, quid id eſſet aliud quam Gallos offendere, & adverſum iis animum palàm oſtentare.

II. Non id ſufficere, ſe id nunc velle & pro Republ. conſultum exiſtimare: Mobiles eſſe homines & idcirco etiam ſuas voluntates, & maximè inconſtantes: ambitu, adulatione, privati compendii cauſa, aliiſque artibus intercipi eas facilè poſſe & interverti. Sed & non ſufficere, ſe eſſe ejuſdem voluntatis ejuſdemque conſilii, & in eo conſtantes perſiſtere. Quid ſi enim ejuſdem voluntatis & conſilii alii, poſt ad adminiſtrationem Reipubl. vocandi, non futuri ſint. Æternum igitur aliquid eſſe ſtatuendum, cui neceſſariò & ſemper obſtricta ſit & præſentium conſtantia & poſterorum. Id æternum eſſe & obtineri poſſe in lege. Hanc igitur eſſe decernendam, qua non Galli tantum, ſed & exteri omnes ad curam Reipubl. non admovendi pronuncientur. Ita futurum quippe, ut non Galli ſoli ex peculiari odio, ſed omnes alii ex uſu Reipubl. non qua Galli, ſed qua exteri; non ex adverſa in eos & mutanda voluntate, ſed ex juſta & non infringenda lege à publicis honoribus excludi ſe intelligant.

DECRETUM.

Factum eſt id pro poſtrema hac ſententia, & ejus

ejus argumenti Lex adverſum exteros omnes, ac proinde Gallos etiam, eſt promulgata.

EVENTUS.

Ita Trevirenſium Libertati proſpectum eſt, cui Gallorum potentia & autoritas jam inſidiabatur.

JUDICIUM.

Illegitimum exiſtimari id omne in Republ. debet, quod committitur non tantum adverſus latas ſed & adverſus neceſſario ferendas leges, quæ & fieri debent. Quemadmodum autem duum ferè generum mala quotidie offeruntur: ita alia præſenti conſilio, alia æternitate Legum præveniri debent & propulſari. Conſilio illa mala quæ pro diverſa occaſione & conſtitutione Reipubl. nunc bona, nunc mala poſſunt æſtimari; de his enim nihil æternum & immotum conſtitui poteſt vel debet. Legibus autem earumque æternitate ea mala quæ perpetuò talia ſunt & non poſſunt non ſemper cum diſcrimine & metu ſubvertendæ Reipubl. eſſe conjuncta. Sed &, quoties licet, ineunda Legum ratio, qua non tantum metu pœnæ à malo hi aut iſti taceantur, ſed qua occaſio omnis & faciendi mali & imponendæ pœnæ omnino præcidatur: adeo incommodè huc retulerim illud Taciti de Agricola ſuo: præponere maluit dignitatibus non peccaturos, quam punire qui peccarant.

DISQUISITIO.

Quomodo in Republ. quædam ſubinde negotia ſe offerant, quæ oblata præſenti potius conſilio expedire utile ſit, quam certum aliquod & perpetuum de iis condere Decretum. Quomode etiam Decreta certis perſonis certoque tempori alligata, utiliora longè illis ſint quæ latius ſe expandunt.

CASVS XLVIII.

Ex Belgarum rebus petitus.

SUperioribus annis in Batavia Societas in Indiam Occidentalem navigantium inſtituta eſt, & extrudendi communis hoſtis & frequentandorum commerciorum cauſa. Poſtulabant auctæ ejus res, ut de Præfectis ſocietatis ſingulis trienniis, duo res iſthic ſummâ authoritate curaturi eò ſe conferrent. Cum autem navigantes interciperentur frequentius & turbarentur à Dunkerkanis, horumque præfectorum nonnulli in eorum incidiſſent manus; egregiè & callidè quæſitum eſt: An non impenſis Societatis captivi iſti redimi deberent, & perpetuum in eam rem Decretum condi expediret.

SEN-

SENTENTIÆ.

Alii redimendos captivos ære Societatis, & quale dictum eſt condendum Decretum putabant.

I. Æquum eſſe, ut qui ſocietatis nomine hac velut legatione fungerentur, ſi quid in ea obeunda incommodi ſe offerret, Societatis incommodum ſentiret non ipſi. Quorum enim commoda ſunt, eorum onera & incommoda eſſe oportere. Si igitur illi Societatis ſint, ut ſunt, hæc eidem jure meritò manere.

II. Niſi impenſis Societatis captivi iſti redimantur, nullos futuros impoſterum, qui obeunda iſti tam neceſſariæ legationi ſe ſint oblaturi. Itaque faciendum Decretum, quo Redemptionis pretium pro Captivis carcere liberandis è Societatis communi ærario ſolvendum pronunciaretur. Ius omnis Societatis id poſcere, ut quicquid ſocius in communi cauſa Societatis paſſus eſt, ejus ex mandato procuranda, non ſinguli ſed omnes pariter pati & penſari debere intelligantur.

Contra alii, redimendos quidem captivos pecunia Societatis, ſed non nomine ejus, aut titulo, neque in eam perpetuum Decretum faciendum eſſe inſtabant.

I. Redimendos captivos pecunia Societatis, quia ob adductas rationes fas illud & æquum eſſe videbatur.

II. Non tamen redimendos nomine Societatis, h. e. clam habendum apud hoſtes Redemptionem hanc fieri impenſis ſocietatis: quia cum captivis in mari deprehenſis nullum certum redemptionis pretium in Belgis ſit præſtitutum, ſed pro captivorum majoribus aut minoribus opibus majus aut minus exigatur, & ſingulorum privatorum opes minores eſſe credantur quam totius ſocietatis; ſi ſocietatis nomine pretium aedemptionis ſolvi intelligeretur, longè majora Dunkerkani ab ea eſſent petituri quam à captivis, ſi horum nomine de redemptionis convenienti pretio agatur.

III. Eam ipſam ob cauſam nullum perpetuum Decretum hic condendum videri. Nam & eo cognito, hoſtes nimia ſemper pro redemptionis pretio exacturos & legatos ſocietatis acturos negligentius, ſegniuſque ſe defenſuros in mari adverſum hoſtes, utpote privatim ipſius captivitatis nulla incommoda ſenſuros, & captivos publico nomine Societatis plura quam aliàs ſuo, pro redemptione oblaturos.

DECRETUM.

Callidæ prudentiæ imprimis viſum eſt poſtremum conſilium, placuitque ut pro re nata Societas impenſas & redemptionem ejuſmodi captivorum faciendas præſtaret: uſurpato tamen nomine privato captivorum, publico Societatis diſſimulato.

EVEN-

EVENTVS.

Sic factum ut pro captivis redimendis longè minus pretium à Dunkerkanis fuerit exactum quam exegiſſent, ſi cum publica Societate ſibi rem eſſe intellexiſſent.

JUDICIUM.

Snnt talia quædam in Repub. quæ exigente neceſſitate & occaſione fieri fas eſt æquumque, quorum tamen neceſſitatem ſibi perpetuo & immoto Decreto imponere ſummæ eſt imprudentiæ. Itaque ejuſmodi Decretorum parcus admodum in Republ. debet eſſe uſus. Ut E. G. ſemper militi ſtata ſtipenda ſunt perſolvenda, nemo id abnuerit: Non tamen perpetuo decreto ſanciendum eſt, ut ſuum cuique militi ſingulis octiduis ſtipendium perſolvatur. Poſſit enim ea neceſſitas, eæque anguſtiæ eſſe Reipubl., per quas ſingulis octiduis ſolvendis militum ſtipendiis non eſſet ſuffectura. Tali igitur in re & ſimili præſtat, uti poſſe præſentis conſilii libertate, quam adſtringi perpetui decreti ſervituti. Multa ſimilia in adminiſtratione Reipublicæ invenient, qui eam accuratè expendent. Ecce expedit apud nos Belgas Cives ſubinde prodire in publicum armatos, quo belli artibus in omnem neceſſitatis eventum aſſueſcant. Non tamen expedit Reip. de tempore, quo id fieri ſemper debeat, perpetuum condi Decretum: poſſent enim ſtato

eo tempore excitatæ in Republ. eſſe civium factiones, propter quas expediret, cohortes civium tum non prodire aut circumire urbes armatos. Ita E. G. iterum Reſpubl. quævis opus habet ſupremo quodam rerum domi militiæque Imperatore: interim de ejus poteſtate, quanta ſemper eſſe & manere debeat, non faciendum eſt perpetuum Decretum. Nam ſi id fiat eadem ſequentes omnes uti volent: atque progreſſu temporis poſſit deprehendi, noxiam Reipubl. eſſe tantum Imperatoris autoritatem, ſequentes ea non tam bene uti quàm priores; atque alia plura ejuſmodi. Præſtat ergo in ejuſmodi negotio condidiſſe Decretum perſonale quam perpetuum. Perpetuum illud voco, quod pro omnibus illis eſt, qui eandem dignitatem poſt geſturi ſunt: perſonale, quod pro impræſens eam gerente tantum conditum eſt. Unde inter tot corrupta Senatus Romani ſub primis Cæſaribus conſilia hoc unum mihi maximè laudabile ſemper viſum eſt, quod cum Auguſto, Tiberio aliiſque maximam obtulerit poteſtatem, eam aſtrinxerit tamen eorum perſonis, non omni futurorum Cæſarum poſteritati. Quanquam ob ſummam ſequentium Cæſarum potentiam, cui impares erant Patres, hujus conſilii fructum & Eventum non fuerint experti. Ea igitur quorum in mutatis dignitatum perſonis non idem eſſe uſus poteſt; ſemper præſentibus

perſo-

perſonis tantum, non ſimul ſequentibus tribui expediat. Quæ etiam in præſens laudabilia, impoſterum noxia poſſent deprehendi: non omni tempore, ſed præſenti tantum ſunt concedenda. In quam rem vehementer mihi ſemper placuit recepta ex tempore facti ſive decreti, ſive conſilii formula, qua dicitur, aliquid fieri per *Proviſionem*. *Barbara* hic eſt illa dicendi ratio. Sed pro Reipubl. adminiſtratione & recto uſu, admodum cauta. Cavendum igitur eſt, quantum licet à perpetuorum Decretorum imponenda aut nobis aut illis, qui poſt nos ad Rempubl. ſunt vocandi, ſervitute. Namque ſæpè præſenti & præter expectationem oblatæ neceſſitati Reipubl. impares ſunt, qui neceſſe habent, ſequi perpetui Decreti neceſſitatem. Monitum ſanè illud utiliſſimum in humani ingenii imbecillitate, humanarumque rerum multiplici varietate cauſam habet. Cum enim præſentia blandiantur maximè, quæ mutatis rerum vicibus temporibuſque maximè noxia poſt deprehenduntur; cum etiam futura omnia induſtria noſtra proſpicere non poſſimus: quæ ſtultitia eſt, aut rebus præſentibus aut innixo iis præſenti noſtro judicio tantum tribuere ac deferre, ut perpetui decreti à nobis facti autoritate eripiamus & nobis & aliis impoſterum meliora ac utiliora conſulendi poteſtatem.

DIS-

DISQUISITIO.

Quomodo minima ſtipendia decerni illis debeant, qui ejuſmodi in Republ. imponuntur dignitatibus in quibus non ſtata aliqua, ſed maxima induſtria curaque opus eſt; & quomodo tamen illis abunde poſſit ſatisfieri. Denique quæ in univerſum ſtipendiorum ratio eſſe debeat in Republ. adminiſtratione.

CASUS XLIX.

De Hiſtoria Veneta depromptus.

SUnt in Veneta Republ. conſtituti plurimi Prætores quorum muneris ac curæ eſt, ad reos attendere & noxios comprehendere, qui adverſus leges recceptas peccavere. Jam autem primò Reipubl. exordio modica illis ſtipendia & penè nulla ſunt aſſignata: ſæpe itaque augeri ea debere Prætores contendebant. Quæſitum itaque aliquoties in ſupremo Venetorum Senatu eſt: An prætorum ſtipendia adaugere Reipubl. expediret, & an diſcedendum hic eſſet à majorum inſtitutis.

SENTENTIÆ.

Alii augenda ea eſſe exiſtimabant: Æquum enim

enim videri, ut,qui Reipubl.negotiis invigilarent, convenientem & ad vitam & ad dignitatem ſuſtinendam laboris ſui mercedem ex ærario publico reportarent. *Cauſam* eſſe cur nunc deflectendum ſit à majorum inſtitutis,auctis cum Rep. prætorũ curis & rerum omnium pretio magis quam ante accenſo. Nõ majorem antiquarum legum æternitatem eſſe debere, quam cauſæ; qua mutata aut ſublata,cur majorum inſtituta non mutarentur aut tollerentur.

Alii contra urgebant. Nam in modico ſtipendio abundè prætoribus eſſe proſpectum: ipſarum eorum dignitatem etiam nullo ſtipendio addicto ſatis emolumenti in eos conferre. Cum enim pecuniariæ illis mulctæ velut totæ cedant, eæque in tanta peccantium multitudi ne frequentet imponantur, rem prætorum admodum iis juvari.

Ad iſta adjiciebant, tenui ſtipendio curam eorum accendi; quæ majore addicto flacceſceret & minor deprehenderetur.

Prætorum eſſe vigili cura explere ſtipendii tenuitatem. Quò plures in noxia deprehendant,eò plus accedere illis,ſalutem pecuniariis ex mulctis. De ſupplendo autem hac ratione ſtipendio, ſi opimius decernatur, videri non cogitaturos. Denique magnitudinem ſtipendii futuram curæ detrimentum & ejuſdem tenuitatem curæ incitamen. Hoc illud eſſe, quod olim cogitaverint majores. Manere etiam.

etiamnum eorum inſtituti cauſam, imò nunc quam olim aucta Republ. eam eſſe graviorem. Proinde nihil nunc decernendum eſſe, quo prætorum neceſſariæ Reipubl. curæ imminuantur.

DECRETUM.

Placuit igitur, ut modicis tantum ſtipendiis prætores uterentur: ſicut olim prudenter inſtitutum, quod ita accenſa eorum cura magis Reſpubl. juvaretur.

EVENTUS.

Ita factum eſt, ut ad explendam dignitatem plus curæ contulerint prætores; quæ quò major, plus emolumenti reportabant, quò ſtipendii tenuitatem abunde poterant ſolari.

JUDICIUM.

Cum ſtipendiis etiam æraria publica exhauriantur: cauta eorum in omni Republ. iniri debet ratio, quæ pro diverſitate curarum ac dignitatum debet eſſe diverſa.

Sunt dignitates quibus impoſiti præter ſtipendia decreta & publica nulla alia accipiunt emolumenta. Tabulis & vitæ & alendæ familiæ & ſuſtinendæ dignitatis gloriæ ſuffecturum debet decerni.

Sunt dignitates in quibus ut multum curæ eſt, ita plurimum ſplendoris. Illis divites modico ſtipendio addicto imponere expedit.

Nam

Nam veluti ſtipendii loco hic ſplendor eſt, quo cum divitum illorum honeſta expletur ambitio, ſatis benè ſecum agi exiſtimant. Ita apud nos in *Belgio*, *Conſules* Urbium & Senatores qui è civium opulentioribus eliguntur, modicis & propemodum nullis ſtipendiis utuntur. Inſtar omnium illis eſt dignitas, quam ſupra alios poſiti gerant. Non aliter in Romana olim Republ. modicum erat Senatorum ſtipendium & magnus cenſus. Modicum ſtipendium, quia gloria dignitati ſufficiebat: *Magnus Senatoribus Cenſus*, quo ſuis opibus ſuſtinere & tueri poſſent tantæ decus dignitatis.

Sunt dignitates quibus impoſiti ex induſtrio & accurato eorum uſu commodi plurimum; imò quantò plus curæ conferunt, tantò plus commodi reportant. Illis nullum ferè ſtipendium, ſed cura pro ſtipendio offerri debet & commendari. Nam cura tum pro ſtipendio eſt, quò major eò utilior & Reipubl. & gerentibus ejuſmodi dignitates. Ita apud nos etiam prætoribus nulla ferè ſtipendia aſſignata ſunt. Eſt eorum attendere ad ea, in quibus contra leges peccatur. Pars mulctarum pecuniariarum illis cedit; itaque accuratius in illos inquirunt, qui peccant & mulctam præſtare coguntur.

Sunt quoque dignitates quibus impoſiti certa curæ ſuæ & manifeſta dare poſſunt & debent

debent monumenta. Talibus non tam certa ſtipendia expedit decernere, quam certum quid pro ſingulis curæ documentis aſſignare. Ita enim accenditur & major eſt pro Republ. cura. Sic apud nos iidem prætores pro ſingulis noxiis deprehenſis & in carcerem conjectis, & capitali vel alio ſupplicio ob noxam affectis pro minoris vel majoris noxæ aut ſupplicii ratione certum aliquod præmium inſtar ſtipendii addicti, habent ſibi aſſignatum.

Sunt dignitates, quarum uſu ſingulatim gaudent ſinguli privatorum. Talibus impoſitis non tam ſtipendium ex ærario publico decerni quam injungendum autoritate publica ſingulis privatorum, ut nonnihil perſolvant, quoties cura & opera gerentium ejuſmodi dignitates uti volent, quod in Belgio in frequentiſſimo uſu eſt. Atque ita de diverſa rectaque ſtipendiorum ratione hactenus, quantum ſatis.

DIS-

DISQUISITIO.

Quomodo in ſopiendis bellis civilibus, & ſancienda Amneſtia ſive eorum quæ interea facta ſunt perpetua oblivione, attendendum ſit imprimis, neque titulus ſuperſit Principi cum quo bellum civile geſtum eſt, cujus prætextu aut interpretatione poſtea pœnas iis imponat, quibus Amneſtiæ beneficium debetur.

CASUS L.

Ex Hiſtoria Belgica deſumptus.

TEmporibus Albani Ducis, Gallo-Belgicæ quædam Provinciæ partes & factiones Hiſpanis adverſas ſecutæ, eorundem Imperium, certis quibuſdam conditionibus iterum ſibi ſubeundum putabant. Ante omnia autem Amneſtia eorum, quæ inter bella civilia geſta eſſent flagitata. *Albanus* generatim Regis Hiſpaniarum nomine ſanxit Amneſtiam eorum quæ occaſione civilium bellorum & turbarum adverſus Regem commiſſa forent: ſpeciatim tamen ab uſu beneficii Amniſtiæ excluſit omnes eos, qui non tam partes, quàm libidinem ſecuti viam & itinera occupantes ſine lege ulla aut diſciplina ferro & armis

armis nunc in hujus, nunc in adverſæ partis bona, agros, ædes, vitam etiam erant graſſati. Quæſitum eſt in Gallo Belgicorum Ordinum conventu; an ea ſanciendæ Amniſtiæ ratio ſufficeret pro ſecuritate.

SENTENTIÆ.

Quidam eam abunde ſufficere exiſtimabant.

I. Quicquid inter partes nomine partium geſtum eſt, perpetua Amniſtia aboleri: id ſibi ſatis eſſe partes tantum ſecutis, ad quarum defenſionem, non niſi ea contulerint quæ ad ſui, ſuorumque defenſionem unicuique jus Gentium permittat.

II. Graſſatores & enormium flagitiorum Autores, qui non partium autoritatem vel auſpicia, ſed ſceleratam tantum libidinem ſint ſecuti, ut omnium hoſtes, meritò ab hujus beneficii uſu excludi. Sub Civilium quippe bellorum prætextu & Amneſtia ad ſopienda partium odia reperta, non debere eſſe ejuſmodi hominum ſcelera impunita: itaque illis excluſis & ſatisfieri æquitati, & ſuæ proſpectum eſſe ſecuritati, cum ſub eorum nomine neutiquam poſſint comprehendi.

Alii & quidem cautiores ſuſpectam ſibi & in perniciem ſingulorum erupturam hanc ſceleratorum quorundam ab Amneſtia excluſionem aſſerebant.

I. Illam reſtrictionem & quorundam exceptionem

tionem generale illud beneficium Amneſtiæ coarctare: quod tamen nunquam tutius eſt, quam cum maximè eſt generale. Nam ea reſtrictione fieri,ut judicio Principis & interpretationi beneficii Amneſtiæ perpetuò futurus ſit locus; qua ratione ſuam ſubverti ſecuritatem. Quid ſi enim interpretaretur pro partibus à quibuſdam geſta tanquam ex ſola ſcelerata libidine patrata, & proinde ab uſu omni ſancitæ Amneſtiæ beneficii excludenda. Neminem itaque, qui cautus ſit, non videre hac exceptione latam viam aperiri Principi ad Amneſtiam pro libitu obſervandam, & quibuſdam in quos malè ſit affectus beneficium denegandum.

II. Amneſtiam igitur ſine ea reſtrictione ſancitam Gallo-Belgas demum facere poſſe ſecuros. Omnem enim titulum & prætextum hac ratione ſublatum iri, quo Princeps in cujuſquam exoſi vitam ac fortunas poſſit graſſari. Vbi omnium oblivio decernitur, nihil quantumlibet grave ſit, ſubditis poſſe impingi. Ubi verò non omnium, ſed quorundam tantum oblivio decernitur, à malis Principibus & civilis belli memoria ſemper exulceratis, interpretando quædam ſingulis poſſe imputari. Atque ita ejuſmodi Amneſtiæ innixam dubiam ſemper & incertam eſſe ſingulorum ſecuritatem.

III. Præſtare denique facinoroſis omnibus

bus quicunque tandem ſint, veniam nunc & Amneſtiam etiam offerri, quam iis excluſis ſub eorum nomine iniqui Principis judicio illos poſtea poſſe comprehendi, in quorum gratiam & ſecuritatem Amneſtia eſt ſancita.

DECRETUM.

Placuit igitur ut ab Amneſtiæ beneficio & uſu nemo excluderetur: inque eam ſententiam venire *Albanus* quoque eſt coactus; cum aliàs Gallo-Belgæ Hiſpaniæ Regis Imperium detrectarent.

EVENTUS.

Ita beneficium Amneſtiæ plus ſecuritatis contulit; & nulla irati Principis interpretatione nullo etiam prætextu uſus ejus cuiquam impoſterum potuit denegari.

JUDICIUM.

Prudenter admodum initi contractus inter Principes & ſubditos ſunt, in quibus exceptionibus omnibus amotis nihil relictum eſt interpretationi Principis, qua exporrecta, contractu aliàs pro libitu uti poſſet & in perniciem ſive libertatis ſive ſecuritatis ſubditorum. Ad quod attendendum eſt in primis in illis pactis, quibus Amneſtia poſt bella civilia utrinque geſta ſancitur. In illis tutiſſimæ ſunt formulæ beneficiorum Generales: in quibus cum quidam excipiuntur, ſemper eſſe aut fingi cauſa poteſt,

ob

ob quam ſinguli poſtea circumveniantur. Omnium itaque ſecuritatis intereſt, omnium quæcunque tandem facta ſint memoriam, oblivione æterna ſepelire, ne aliàs interpretando unquam poſſit omnibus id impingi, quod à quibuſdam patratum, uſu beneficii Amneſtiæ indignum eſt judicatum.

DISQUISITIO.

Quomodo & quare imprimis cavendum ſit, ne ſubditi Decretorum, quæ jamjam promulgandæ ſunt, executionem moliantur ante eorundem à Magiſtratu factam promulgationem.

CASUS LI.

Ex Anglorum rebus petitus.

E*Liſabetha* Regina primo Imperii initio tollere publica Pontificiorum, ſeu Romanæ Catholicæ Religionis ſectatorum exercitia, condendo in eam rem Decreto conſtituerat. Innotuerat verò id Plebi quæ diverſa ſacra & Proteſtantiũ (ut vocant) partes ſequebantur. Cœpit igitur illa non epectata Regalis Decreti Autoritate, in templa, Aras ac imagines ſacras Romanæ Catholicæ Religionis ſectatorum graſſari. Quæſitum eſt in Conſiſtorio Regali:

An id permittendum videretur,& rebus regni, cogitatiſque conſiliis expediret ?

SENTENTIÆ.

Alii permittendum id plebi omnino cenſebant.

I. Quia illegitimum id cenſeri non poterat. quod paulo poſt Reginæ Decreto legitimum eſſet pronunciandum : Jam autem meditari Reginam ſacrorum Romanæ Catholicæ Religionis ſectatorum abolitionem. Quidni E. plebi nunc,permitteretur ?

II. Tanto enim futuram faciliorem Regii mandati executionem , ſi plebs ea jam exequi cœperit, quæ mandato præſcribenda ſunt. Itaque ad plebem in Romanæ Catholicæ fidei ſectatores jam graſſantem non poſſe ſimpliciter, ſed prudenter etiam conniveri.

REGINA *contra teſtabatur.*

I. In iis in quibus Autoritate Magiſtratuum opus eſt, nihil legitimum eſſe poſſe aut judicari debere, niſi eadem magiſtratuum autoritate jam injunctum ſit & mandatum. Nam quicquid in Republ. legitimum eſt , præſupponit ante latam legem,unde ab ea eſt nomen. Quomodo igitur lege nondum lata , legitimnm hic aliquid poſſet judicari ?

II. Non faciliorem,ſed difficiliorem Regii mandati futuram executionem , ſi prævenire impune mandatum & præſcriptum legis plebi conce-

concedatur. Plebem ſine ratione agere,& ſine ullo moderamine prudentiæ exequi, quæ animo concepit. In legibus verò modum executionis cautæ præſcribi,ne aliàs iniqua ſit æqua legis executio. Unde facilè intelligi, perituram vim ſanciendæ legis apud plebem, ante legem latam immoderatis exemplis jam imbutam.

III. Decrementum publicæ autoritatis, imo judicium nullius eſſe, ſi eam libidine privatorum contingat præveniri. Ubi prævenitur illa, videri imperaſſe Magiſtratibus plebem, non à Magiſtratibus imperium accepiſſe.

IV. Romanæ Catholicæ Religionis ſectatores Lege adverſum ſe nondum lata poſſe ſe graſſanti plebi opponere, & jure permiſſam ſibi & ſuorum ſacrorum defenſionem illis videri. Quid igitur ex præventa lege expectandem aliud quam cædes & lanienas? legi obſequium deberi & modeſtum fere à ſubditis deferri. Cur ergo ante eam vix exerceretur?

DECRETUM.

Factum eſt, ut decreto inſolentia plebis graſſantis præveniretur; & debito ſupplicio afficerentur illi, quorum audaciâ legis authoritas erat præventa.

EVENTUS.

Hac ratione pax & authoritas publica conſervata eſt.

JUDICIUM.

Illegitimum eſt quod fit privata autoritate, ubi publica opus eſt, etiamſi tale ſit quod lata poſt lege legitimum pronuncietur. Cumque impetus furentis plebis celerior & major fere ſit quam legum, adeo ut eo leges facilè præveniantur: Silentio involvendum decretum Legis eſt, donec Executioni mandandum cenſeatur; vimque jam exequendæ legis noſſe & ſequi plebem oportet, non autem de ea delibreationes; quæ quo in deliberatione Imperii occultiores ſunt, major vis eſt, & melior uſus Legis.

DISQUISITIO.

Quæ præter eam, quæ expoſita eſt, cautione inſuper in ſancienda Amneſtia opus ſit, quomodo ſpeciatim crimina, quæ Amneſtia abolita volumus, exprimenda ſint: denique ad quæ in univerſum, quò tutiores Amneſtiæ ſint, ſit animadvertendum.

CASUS LII.

Ex Hiſtoria Italica depromptus.

MEdiolanenſes, poſtquam aliquandiu rebelles extitiſſent Ludovico XII. Galliarum Regi, honeſta & ſibi tuta conditione recon-

conciliari voluere. Sancita itaque generalis Amneſtia eſt omnibus, nemine excepto: *Ludovico* tamen poſt Decretum id factum, Mediolanenſium civitatem ingreſſo è civium potioribus plurimi ſupplicio capitali affecti, quibus atroica quædam crimina & cæteræ multitudinis culpa majora, ut ſupplici cauſa impingebantur. Quæſitum proinde inter Gallos & Mediolanenſes: An id liceret, an non Amniſtiæ beneficium in cujuſcunque tandem flagitii compertos extendi oporteret.

SENTENTIÆ.

Mediolanenſes id iniquum eſſe, magno animo teſtabantur.

I. Objiciebant, publ. fidem, & ex ejus præſcripto impunitatem iis, quibus ſemel ſit data & promiſſa, ſervandam eſſe.

II. Si non accuratiores initorum pactarum, & æquitatis Galli ſint cuſtodes, futurum ut Mediolanenſis populus exiſtimet, non ſe etiam teneri illis legibus practiſque, in quæ cum Gallis pro ſtabilienda eorum Dominatione conventum erat.

Contra Galli alia omnia adſeverabant.

I. Leges Amneſtiæ temporis ejus eſſe, quo decernuntur, non autem cujuſvis temporis poſtquam ſunt decretæ. Decernendarum illarum neceſſitatem ſæpe Principibus ſubdito-

rum contumacia imponi, quam cum ſequuntur, videri arbitrium ſuum aut jus ſequutos. Itaque ejus cauſa decreta, data occaſione, ut irrita & nulla poſt poſſe cenſeri.

II. Addebant, qui è Mediolanenſibus ſupplicio afficiebantur graviſſimorum criminum reos eſſe, ac proinde æquali beneficio Amneſtiæ eos cum cæteris uti non oportere; qui minoribus culpis operti & alios ſecuti, veniam potius quam pœnam merebantur. Enormia flagitia ſpeciatim non expreſſa, quanquam generalia Amneſtia ſancita, ſemper puniri poſſe. Neque id contra fas eſſe: non enim præſumi, æquitatis ſtudioſos Principes veniam illis flagitiis præſtitiſſe, quorum impunitas ſalva Republ. eſſe non poteſt. Amneſtia non quæcunque commiſſa ſunt, ſed quæcunque condonari poſſunt, contineri; ac omnem ejus liberalitatem ad id quod æquum eſt, & ſalva æquitate poſſibile, reſtringi oportere.

III. Sed & jus ipſum, leges, atque ipſam Rempubl. habere ſuas formulas, ſemperque illas etiam non expreſſas, intelligi, quibus quaſi à prætore, quod vi aut metus cauſa geſtum eſt, reſtitui poſſint in integrum. Ita in publicarum rerum adminiſtratione, quæ conſtituta ſunt in pace, bellum plerunque abrogat; quæ in bello, pax: non aliter ac in navis gubernatione alia uſui ſunt in ſecunda, alia in adverſa tempeſtate.

DE-

DECRETUM.

Juſta igitur ſupplicia eſſe Galli decrevere,& in vanum ad Amneſtiæ Legem populum Mediolanenſem provocare cenſebant.

EVENTUS.

Ita factum eſt, ut modici admodum uſus inter Mediolanenſis fuerit beneficium Amneſtiæ ſancitæ.

JUDICIUM.

Finiendorum civilium bellorum ſaluberrima Lex eſt, injuriarum oblivio. Hanc ejectis Tyrannis Thraſibulus primus Athenienſibus perſuaſit, quæ ſola lex concuſſum ac labentem Statum Rerump. ad priſtinum ſplendorem poſt civilium bellorum motus, poteſt revocare. Nam quæ (ut loquitur Tertullianus) mala bellis civilibus eveniunt, vice eorum ob veniunt, quæ Diluviis ac grandinibus accidunt. Itaque ea perpetuo ulciſci, perpetuo meminiſſe, alere eſt ac fovere. Et ſicut idem loquitur, ut pueri ſic utiliter caſtigãtur,ſi plura diſſimulaverimus, ſi pleraque alioquin vera pro falſis habeamus, ſi denique multa etiam placeat obliviſci: Sic poſt civiles diſſenſiones, unuſquiſque ita optimè ad officium revocatur, ſi præterita non modo in jus non vocentur,ſed & neque liceat reminiſci. Interim ſciendũ eſt mul-

ra criminæ in pacificatione publica condonari, majoris mali impræſens evitandi cauſa, quæ poſt pacificationem pro gravitate & inhumanitate repetita puniuntur aut dimittuntur. Quod quam frequēter accidat & licere ſibi arbitrentur Principes, vel ſola Hiſtoria cordati aliàs populi Romani teſtari poteſt.

Sylla quanquam lege lata de ſicariis ac veneficis eos excepiſſet qui Marianos occidiſſent, vel ob relata Civium Romanorum capita ex lege proſcriptionis pecuniam de ærario accepiſſent; & quamvis acta omnia Syllæ Senatus probaſſet, Figulo tamen & Lucio Cæſare Coſſ. Julius Cæſar in exercenda quæſtione de Sicariis nonnullis, etiam qui tres proſcriptos Syllæ juſſu occiderant, numero habuit Sicariorum.

Quid enim tam inhumanum quam eorum ſcelerum præſtare impunitatem, quæ ex præſcripto æqui juris ſumma pœnarum ſeveritate perſequi oportet. Ita exiſtimant Principes prudentiæ eſſe, ſpecie Amneſtiæ veniam illis impræſens præſtare: interim juris & autoritatis ſuæ eſſe, ubi tempus & occaſiones [illegible]t, debita illis ſupplicia decernere. Nec ita olim tantum, ſed & noſtra ætate judicatum eſt fere.

In Gallia inter tot civilium bellorum præcedenti ſeculo motus, licet Edictis Pacificationum omnia ante acta abolerent, nonne nihilominus

minus pro rei cujuſque qualitate *Parlamenti Proceres* multa pronunciaverunt; Edictis contineri & non contineri? Cumque Parlamenti Proceribus nonnunquam objiceretur, fidem publicam hic eſſe omnino conſervendam, reſpondendum ſibi putaverunt, ſervandam eſſe, ſi cui data ſit præciſè: ſed generaliter datam, ex eo interpretationem accipere, quod verò ſimile ſit, neminem ſeu harum ſeu illarum partium quocunque tempore velle excuſare aut defendere atrociſſima illa flagitia, propter quæ etiam poſt ſancitam Amneſtiam nonnulli ſupplicio afficiuntur.

Cum igitur hic tantum liceat Principibus rerum, atque ea quæ hac ratione adverſus præſcriptum Amneſtiæ agunt, æquitati quidem inniti videantur: profectò ſumma cautione opus eſt, quò ne ſpecie Amneſtiæ decipiantur potius Subditi qui Principi ſuo volunt reconciliari, quam verò ejus beneficio utantur.

Tria igitur cautè ſunt obſervanda.

I. Curandum eſt, ut nulli, cjuſcunque tandem ſceleris rei ſint, excipiantur (de quo aliàs Diſquiſ. præced. L. agebamus) nam eodem titulo alii facilè poſſunt circumveniri.

II. Speciatim omnia crimina, quæcunque objici poſſunt, ſunt exprimenda.

III. Omnis quoque juris & autoritatis illius abolitio urgeri atque exprimi debet, quod aut quæ Amneſtiæ beneficio ac uſui eſſe poſſit.

Nullum enim præſentis legis ac beneficii publici poſt culpam majus eſt munimentum quam omnis ejus rei ſpeciatim expreſſa abrogatio, quæ preſenti legi aut beneficio poſſit obeſſe.

Quorum trium præceptorum obſervatio facit, ut & tuta & minimè dubia ſit Amneſtia; & poſt eam hoc pacto ſancitam, nihil Principibus ſuperſit, quo in ſubditos pœnis poſſint graſſari.

DISQUISITIO.

Diviſa civitate per factiones & civilia bella, quod interim ab una parte æs alienum contrahitur, an eadem civitate unita ab omnibus deberi intelligatur.

CASUS LIII.

Ex veteri Hiſtoria Athenienſium depromptus.

SCiſſi olim erant in factiones cives Athenienſes. Pars eorum iniquæ cæterorum Dominationis pertæſa in Pyræum ut exules ſeceſſe-

ceſſerant; pars viribus & factione majores in ipſa urbe Athenienſi permanſerant. Factum autem à civitate eſt, ut hi acceperint mutuo à Lacedæmoniis centum Talenta ad eos obſidendos & in civitatem retrahendos, qui exules in Pyræum ſeceſſerant. Mox tamen motibus his per Amneſtiæ legem compoſitis ſupervenere creditores Lacedæmonii, qui reddi ſibi centum Talenta per legatos petiere.

Indicta eſt propterea Athenienſis populi concio, quæſitumque: Quid de ea pecunia fieri placeret, & à quibus eſſet exigenda: an ab iis qui obſederant alios & ipſi mutuo ſumpſerant, an ab illis qui obſeſſi, & ea ratione ad ſalutarem unionem erant compulſi: An vero ab utriſque hoc eſt in univerſum omni Athenienſium populo.

Subtiliter admodum id tunc quæſitum eſt: Ideoque à nobis non prætermittendum, quia & exemplum utile eſt hac tempeſtate & inſtar normæ exquiſiti ingenii illis eſſe poteſt, qui ſubinde publici juris excutiendi aſſerendique cauſa accuratius omnia contemplari neceſſe habent.

SENTENTIÆ.

Dicebant qui in Pyræo obſeſſi erant, nihil ſe debere, & pecuniam qua Lacedæmoniis ſatisfieret, pro rato (ut loquuntur) conferre detrectabant.

I. Ab adverſariis ſuis ſumptam mutuo pecuniam eſſe, & ideo ſumptam ut obſiderentur; itaque in ſe non ab ſe aut pro ſe acceptam pecuniam eſſe. Cur debita hoſtium ſua facere cogerentur? cur ea ſolvere, quæ adverſum ſe contracta? atqui tunc hoſtes ſibi fuiſſe qui erant Athenis, & ſumpta mutuó pecunia, hoſtilia meditatos.

II. Neminem invitum ab eo in cujus poteſtate non ſit, tertio alteri obſtringi poſſe aut obligari: atqui ſe invitis & ignaris hanc pecuniam mutuó ſumptam. Præterea in poteſtate eorum qui Athenis remanſerant & debitum contraxerant, ſe non fuiſſe. Cauſam ſibi & Rempubl. ab ea aliorum fuiſſe ſeparatam. Quomodo itaque ſic conjuncti & ſocii & ut iidem intelligantur, ut quæ alii fecerint, ipſi feciſſe, quod alii æs alienum contraxeriut ipſi contraxiſſe, & eo nomine teneri intelligantur?

III. Nec referre quod ab Athenienſibus mutuò ſit ſumpta ea pecunia, & quod Amneſtia ſancita hodie ſint omnes unius civitatis cives, omnes Athenienſes. Nam ex juris omnis Regula tempus crediti inſpiciendum eſſe: quo certè in Pyræo ſe habitaſſe, non Athenis, & ſuam non Athenienſium, quæ iniqua videbatur, Rempubl. eſſe ſecutos. Quicquid nunc igitur æris alieni contrahat Reſpublica, ſe debere, ut Athenienſes & eodem quo cæteros loco jam habitos cives. Quicquid verò tunc

con-

contraxerit non debere, ut non tunc Athenienſes.

IV. Sed & ſi rectè examinentur omnia creditum revera eſſe non Athenienſium, ſed Tyrannorum. Serviebant qui in urbe erant ſub iniquiſſima quorundam dominatione: qui exules in Pyræo liberi erant & propriè Athenienſes: ibi erat Reſpubl., non Athenis. Debere igitur Tyrannos cives opprimentes, qui æs alienum contraxerint, non cives qui, quia diutius opprimi nolebant ſuam libertatem, ſedes tranſtulerint atque alio ſucceſſerint. Et fruſtra Lacedæmonios præferre Athenienſium, quibus mutuo dederint, nomen: nomine enim eſſe deceptos. Contraxiſſe eos non cum Athenienſibus ſed cum Txrannis; quicquid ſit, à ſe ſaltem nihil exigi jam poſſe.

V. Denique nihil in communem utilitatem acceptum verſumque ex ea pecunia eſſe; cum pro juvanda tantum eorum parte qui in urbe remanſerant, proque opprimenda eorum qui exceſſerant, ſumpta ſit.

Ex eo quid aliud ſequi, quam nihil communiter haberi? Si enim qui commoda ſentit, onera ſentire debeat; quomodo meritò poſſit urgeri, onere ſentire illos debere, qui tantum abeſt ut commodo ex ſumpta pecunia ſint affecti, ut non niſi vim, ferrum & ſumma incommoda ex ea ipſa reportarint.

Con-

Contra alii non minus ſubtiliter diſſerebant.

I. In Bellis civilibus tam cives eſſe, qui hãc partem quam qui illam ſequuntur, unde & belli civilis utraque in parte à civibus eſt nomen. Itaque bellis civilibus ſopitis conjunctoque corpore civitatis ad debita utrinque contracta, omnes ut Cives teneri.

II. Utcunque ſit, per Amneſtiam nunc coaluiſſe omnes, & non minus eoſdem eſſe Athenienſes, quam qui fuerint ante centum annos, & qui eo intervallo ſint futuri. Civitatem rem quandam eſſe continguam, una perpetuaque ſerie compactam, quæ licet alii aliis ſuccedant, attamen mutationem non admittit, ſed ſemper conformis ſibique ſimilis exiſtit, quamdiu communitatis nexum ſeriemque retinet atque unitatem.

III. Unde meritò ſequi omnes nunc teneri. Cum enim, quanquam omnibus tabulis commutatis, navis Titii eadem ſit ac dicatur: civibus autem novis ſubſtitutis, nonne iidem cives, nonne iidem Athenienſes cenſebuntur? Quid refert, an iidem aliis ſucceſſione naſcendi ſint ſubſtituti, an iidem reconciliatione conjuncti? ut quanquam aliæ aliis undæ ſuccedant, idem tamen mare eſt & idem flumen; ut qui heri mutuum ſumpſit, hodie debet quanquam heſterna conditione in cæteris forſan mutata; ut denique qui ad cænam vocatus poſt horam venit,

venit,non tamen venit invitatus: Ita meritò in quavis rerum ac perſonarum mutatione unam ſemper eandemque & omnium præſentium & præſentibus ſuccedentium civitatem cenſeri: Itaque & omnes debere quocunque tandem tempore & quacunque de cauſa civitas debita contraxit.

IV. Sed & quotidianam experientiam inter gentes omnes receptam pro ſe facere. Qui enim peregrinus,jure civitatis alicujus donatur inque eam recipitur, qui nunquam inquilinus ante exſtitit aut civis,tenetur tamen ad debita civitatis jam ante ſecula forſan cõtracta,Quidni igitur qui è Pyræo in Athenienſium urbem ſe contulere, teneantur, ut qui ante cives ſint reperti, cum debituri etiam nunc fuerint,etiamſi nunquam antea exſtitiſſent cives Athenienſes.

V. Quemadmodum mutuo acceptum à populo rectè ab eo populo exigitur cujus qui ſumpſiſſet omnibus immutatis nemo ſuperſtes eſſet: ſic nihil intereſſe omnes ne Athenienſes Athenis eſſent nec ne; cum populus Athenienſis mutuum ſumpſit à Lacedæmoniis, Athenienſes accepiſſe, Athenienſes quotquot ſunt, nunc debere; nec referre in quam cauſam, aut Tyranni vel Athenienſes acceperint, publicè enim acceptum; E. publicè deberi.

VI. Fruſtra denique proferri, quaſi commoda tantum ex accepta pecunia acceperint, qui

qui in urbe remanſerant: incommodo autem qui ad Pyræum ſucceſſerant. Nam exules hos ſi rectè cogitent, maxima commoda accepiſſe. Obſidione enim, cui impenſa eſt pecunia, factum, ut Amniſtiæ Lex fuerit decreta, ut civitati nunc ſuæ cives redditi ſint ac Libertati. Cur non igitur onera ſentirent, vel ſimul cum cæteris ex privatis ſuis conferrent fortunis quantum Lacedæmoniis debebatur?

DECRETUM.

Populus cenſuit juſſitque plurimæ multitudinis ſuffragiis, ut æs illud alienum omnium videretur.

EVENTVS.

Mutuam id concordiam admodum firmavit, & primum validiſſimumque Amniſtiæ pignus fuit.

JUDICIUM.

Ita rectiſſimè judicatum eſt, ſive Amniſtiæ ipſam Legem, ſive alias rationes ab iis adductas, qui in Urbe remanſerant videamus. Quippe Amneſtiæ nullus uſus aut fructus eſſe poteſt, niſi poſt eam ſancitam, aut non audiantur amplius controverſiæ, in quarum Examine repetuntur Actiones, quæ renovant eorum, quæ inter bella civilia facta ſunt ingratam memoriam, aut ita decidantur, ac ſi partes nullæ & factiones antè exſtitiſſent. Quid enim aliud

Amne-

Amneſtia omnis propoſitum habet,quam partium & quæ inter partes geſta ſunt ſive oblivionem ſive æqualitatem. Sine hac autem non ſopitæ partes, ſed adhuc ſupereſſe videntur,& facilè iterum ſunt erupturæ.

Porro ſi ad rationes eorum, qui remanſerant, reſpiciamus; ſolidum earum fundamentum in ipſa republ. poſitum eſt, cujus adminiſtrationem in ſeceſſione aliorum civium qui ſervant ſibi, nec deſerunt deſtinatum ei locum ſive caput rerum (ut loquitur Tacitus) non omittunt, meritò omnia, omnia rite & pro autoritate ac ut veros Magiſtratus feciſſe cenſendum eſt. Quod adeo eſt certum, ut poſt unitis poſt civiles ſeceſſiones partibus ea quæ manſit & Reip. retinuit clavum, rerum à ſe geſtarũ laudandarũ alteri quæ exceſſit imponat neceſſitatem; hæc autem illi non item, niſi inter Amniſtiæ pacta aliter fuerit conventum.

Tanti hic mom[illegible] tantique ponderis eſt obſervata Reipubl. adminiſtratio; niſi enim id, quod dixi, obtineret, præſertim quo ad impenſas factas ab iis qui ſeceſſere, ſolvendis omnibus impar eſſet Reſpubl. imò plura facilè ſolveret, quam quæ impenſa, cum qui ſecedunt, non publ. ſed privata autoritate aut ſua impendere aut plurima contrahere debita, ad res ſuas exequendas ſoleant. Quicquid igitur ſecedentes & Rempubl. deſerentes agunt, agere ut privati cenſentur. Reſpub. proinde à qua diſceſſe-

diſceſſere ſive æqua ſive iniqua ſeceſſionis cauſa ſit, jure non tenetur. Quod etiam verum eſt & locum habet, ubi pars quæ ſeceſſerat ſuperior exſtitit, & adminiſtrationem Reipubl. ereptam aliis, ſuis impenſis reddidit ſibi ac redemit. Cum enim nulla in ſecedentibus ſit publica authoritas; nulla habita ſit, aut conſignata impenſarum ratio; ſi privata autoritate factis impendere ſe, opeſque ſuas Reſpubl. cogeretur: nullus finis eſſet petitionum, inſtituerenturq; falſæ & iniquæ petitiones, nullis publicis rationibus redargui poſſet falſitatis. Denique cuivis avaro & iniquo in promptu eſſet titulus privatis impenſis adjutæ Reipubl.

Sane poſt ejectum Hiſpaniarum Regem, confirmatamque hanc Rempubl., Ordines Fœderati haud aliter ſibi judicandum putavere. Nullas quippe admiſerunt eorum petitiones aut probarunt, qui vel ſuis impenſis vel privato nomine contractis debitis in prima ab Hiſpanis ſeceſſione cauſam egerant Libertatis. Privata enim autoritate omnia egiſſe cenſebantur. Nihil debet Reſpubl. niſi ejus rei nomine, cui publica autoritas jus ſuum & pondus adjecit. Et inconſultum præterea videbaur aperire viam omnium petitionibus, quæ pto libitu potuiſſent inſtitui & augeri. Et cum nulla eſſent publica Mandata, publicæve rationes, ad quas poterant expendi; argui, ſicut dixi, non poterant iniquitatis.

DIS-

DISQUISITIO.

Quomodo cavendùm, ne ſub prætextu tractationis longa, cum adverſa partis delegatis inſtituta, publica conſilia & occaſiones rerum gerendarum corrumpantur.

CASUS LIV.

Ex Belgica Hiſtoria depromptus.

POſt primos in Belgio exortos motus, ſæpe actum eſt de reconciliandis tumultuantibus Belgis ac Hiſpanis. Plurimi in eam rem indicti ſunt ac inſtituti conventus; in quibus id unum hactenus agebant Hiſpani, ut longis deliberationibus traherent tempus, poſt quas nihil eſſent conceſſuri, & interim occaſiones præſentes rerum bene gerendarum ſtabiliendæque libertatis ereptas irent Belgis. Tandem aliquando iterum Bredæ conventum eſt. Acceſſerant utriuſque partis Legati. Hiſpani omnia ordine agi & expendi volebant ſtatuebantque, ordinem in eo verſari, ſi res factæ, ſi res particulares; ſi particularia generalis reconciliationis impedimenta primo amoverentur & excuterentur: Deinde de generali Reconciliatione firmanda ageretur. Quod cum intelligerent, ſæpe ita decepti Belgarum Legati,

ti, quæſivere inter ſe: An eo ordine hoc conventu eſſet procedendum?

SENTENTIÆ.

Alii annuendum Hiſpanorum conſiliis ac ordini ſtatuebant: Hujus autem ordinis legem poſcere, ut de factis prius quam futuris agatur, præſertim cum hactenus facta futurorum eſſe poſſint impedimenta, neque poſſe de reconciliatione in univerſum agi niſi ejus impedimentis ac remotis ſublatis. De his igitur tollendis primo agendum eſſe.

Alii contra contendebant: Fruſtra hunc ordinem obſervari, niſi eo obſervato, ad æquiſſimum & deſtinatum finem perveniatur; qui ſi non obtinendus intelligatur, cui uſui futuras longas de cæteris deliberationes & altercationes? Quid futurum aliud, quam ut corrumpantur præſentes occaſiones?

Propoſitum ſibi eſſe finem *Libertatem Religionis*; ſi eam non obtineant, fruſtra de cæteris agi, fruſtra cætera omnia concedi. Itaque ante omnia quærendum eſſe ex Hiſpanorum Legatis: An ſalva Religionis ac conſcientiæ Libertate Reconciliationis decernendæ accepeperint autoritatem? Si ſic, omnia ordine poſſe expediri; neque enim dubitari tunc poſſe de optimo Eventu. Si non, fruſtra cætera omnia agi ordine; perituras interim eſſe occaſiones & ipſo conventu nihil tandem effectum iri,

atque

atque plurimis id ſibi cognitum eſſe experimentis.

DECRETUM.

Placuit ſententia poſtrema ut ſaluberrima; Rogatum ante omnia, & priuſquam in rem præſentem veniretur: An in mandatis accepiſſent Hiſpanorum Legati permittere Religionis libertatem.

EVENTUS.

Ibi tum ſtatim intellectum eſt, eos id in mandatis non accepiſſe. Itaque & ſtatim Belgarum Legati diſceſſere; atque irriti conventus tractu non impediti, aliis occaſionibus oblatis adverſus Hiſpanos & pro aſſerenda Religionis Libertate uti potuerunt.

JUDICIUM.

Quanto rarius præclaræ occaſiones offeruntur, tanto magis obſervandæ ſunt. Sed hoſtes adverſariique eas plerunque ſpecie oblatæ pacis & longo indictorum conventuum tractu corrumpere allaborant. Quid hic facto opus eſt? Sanè conventus pacis cauſa oblatos & indictos homini Chriſtiano repudiare vix licet: Interim aut durante conventu qui ineundæ pacis cauſa inſtituitur, omnia adhuc expedienda ſunt hoſtilia, donec pax ſit confirmata; aut ſi aliter pacto ſit conventum, ne conſultationum & dilationum tractu labantur tempora & occaſiones, in principio
eſt

eſt ſtatim quærendum ex adverſæ partis delegatis: An ea concedenda in mendatis acceperint, quæ nos omnino deberi nobis exiſtimamus, quibus carere nec volumus nec poſſumus, & denique ſine quibus fruſtra omnia cætera conceduntur. Sin ea non habeant, quidni ſub ipſa ſtatim initia conventus, ut irriti & noxii deſerantur. Hic ſummæ prudentiæ eſt, magnumque & temporis lucrum & occaſionum, ſtatim in exordio expiſcari, quid futurum ſit de ſummæ rei, ob quam conventus inſtitutus eſt, momento. In quo eximium illud Belgarum conſilium fuit.

DISQUISITIO.

Quomodo ejuſmodi quædam negotia offerantur, quæ expediat non ſubjicere cognitioni Senatus, aut vocare in deliberationem; quæ hic laudati Præſidis munia ſint ac partes.

CASUS LV.

Ex Hiſtoria Gallica deſumptus.

DUx *Alenſonius*, *Henrici* III. Galliarum Regis frater, ambitioſi turbidique animi Princeps bella Civilia adverſus fratrem exci-

excitaturus jam haud dubiè credebatur. Nam & conſtans de ea re era fama; & accedebant *Alenſonii* minæ, & militem occeperat jam conſcribere. Interim factum eſt ea tempeſtate, ut *Alenſonius* literas miſerit ad Chriſtophorum *Thuanum* Parlamentarii Senatus præſidem, Senatui inſcriptas, quibus ei cauſæ ſuæ æquitatem commendare & probare, eumque in partes ſuas pertrahere obnixè conabatur.

Thuânus anxius animi, fideliſſimis Amicorum è Senatu in ædes ſuas privatim vocatis, inſtituit apud eos conſultationem: An in pleno Senatu ejus argumenti literas prælegere & ſuper iis ſententias omnium rogare, nunc temporis expediret.

SENTENTIÆ.

Erant, qui in pleno Senatu exhibendas eas eſſe exiſtimabant.

I. Senatui inſcriptas eſſe literas; ideoque ei tradendas. Senatum non ſolum eſſe Præſidem, ſed ejus collegas. Itaque quod omnes ſpectaret, unum illum ſibi vendicare non oportere.

II. Ejuſdem Senatus eſſe ſuſcipere cognitionem cauſarum controverſarum, non tantum Populi, ſed etiam Regii ſanguinis Principum, atque in ea & æquitatis pariter & tranquilitatis publicæ conſilia inire; cur igitur id *Alenſonio* negaretur?

III. Ne-

III. Neque videre ſe quicquam in ea re periculi aut diſcriminis eſſe. Aut enim in Senatu omnes diſſenſuros ab inſtituto *Alenzonii*, aut quoſdam ex eo id probaturos. Si omnes diſſentiant, autoritatem totius Senatus in vulgus meliorem facturam Regis, deteriorem & inferiorem *Alenzonii* cauſam. Sin verò quidam faveant, intereſſe Regis pariter & Senatus, ut intelligant, qui *Alenzonio* in occulto faveant. Nam à cognitis tutius caveri poſſe, quam ab iis, qui in occulto nocent.

Thuanus, quem ego ſanctiſſimum graviſſimumque ea tempeſtate virum fuiſſe invenio, alia omnia teſtabatur.

I. Inſcripturas quidem Senatui literas, ſed indignū cognitione Senatui, & noxium Reip. eſſe earum argumentum, ideoque meritò habendas tanquam Senatui non inſcriptas. Magiſtratum non compellari intelligi, niſi accedat debita in Magiſtratum compellantis veneratio. Hac ratione in benè conſtitutis Rebuſpublicis rejici literas & compellationes, in quibus vel titulis tantùm Principum aut Magiſtratuum ſit aliquid detractum. Si id in titulis, quanto majorem venerationem deberi in argumento? quod niſi æquum, niſi ſalutare Reipublicæ, niſi extra culpam ſit diſtrahendi in partes Senatus, neutiquam admitti exhiberique oportere. In malè facta conſtitutas eſſe pœnas. Pœnam malæ & iniquæ rogationis eſſe, eam rejicere & non admittere rogantem. II. Ve-

II. Verum quidem eſſe ad Senatum ſpectare ſimilium cauſarum cognitionem; verùm interim quædam eſſe, quæ in controverſiam in Republ. non debeant vocari. Ejuſmodi eſſe molitiones adverſum Regem & Rempubl. Si igitur de iis controverſiam inſtituere non liceat, niſi contracto crimine læſæ Majeſtatis, neque profecto licere ea in deliberationem vocare.

III. Deliberare de rebus oblatis nihil eſſe aliud, quam dubitare an æquæ ſint an iniquæ. Nam de re dubia tantum inſtituuntur deliberationes. Atqui an Regi arma inferenda ſint civilia, dubitari nec poſſe nec debere.

IV. Scire ſe in Parlementario Senatu haud paucos eſſe, qui *Alenzonio* faventes, minus bene cupiant aut cauſæ Regis aut Publicæ tranquilitatis. Præſtare autem nunc non aperiri illis occaſiones, *Alenſonii* cauſam in Senatu approbandi. Sic enim futurum, ut palam in partes diſcedat Senatus: quid ex eo futurum aliud quàm Rempubl. diſtractam? Nam in quas partes Senatum imprimis Supremum diviſum intelligit populus, in eas ſtatim ſe partitur. Nam, ut ille loquitur:

Scinditur incertum ſtudia in contraria vulgens; præſertim ſi in extremis Magiſtratibus horum aut iſtorum ſtudiorum inveniat ac intelligat eſſe autoritatem.

V. Præſtare *Alenzonii* literas Regi offerre quam Senatui. Regi, quo ſibi in tempore caveat, cognitis prius adverſantium conſiliis, excogitetque in tempore rationes, quibus orituros motus aut ſiſtere poſſit aut propulſare. Non Senatui, ne pariter initium fiat, & curæ Regis pro defendenda publ. tranquillitate, & curæ eorum qui in Senatu *Alenzonio* faventes, eam ſtatim ad pacem publ. turbandam eſſent converſuri.

VI. Denique Præſidis eſſe non tantum deferre cauſas oblatas ad Senatum, & de iis ſententias rogare: ſed etiam diligenter animadvertere, quid referendum ſit, quid non referendum ad Senatum. Ita quæ adverſus facta & non movenda decreta, quæ ad alterius Magiſtratus cognitionem ſpectantia, quæ in ſe ac prima fronte iniquiſſima, quæ ad diminutionem autoritatis Senatus, quæ ad excitandas turbas comparata & diſtrahendum Senatum, aliaque ejuſmodi poſtulantur; ad Senatum referre præſidem non poſſe nec debere. Jam autem argumentum literarum *Alenzonii* quid eſſe aliud quam Seminarium motuum ac turbarum?

DECRETUM.

Placuit ut in pleno Senatu non exhiberentur *Alenzonii* literæ, ſed Regi offerrentur.

EVEN-

EVENTUS.

Ita factum eſt, ut in factiones diviſus palam non fuerit, ut nullorum è Senatu autoritate, in qua momenti plurimum, pro ſe uti potuerit *Alenzonius*: ut denique Rex in tempore rebus ſuis proſpicere ad contraria ſtudia per literas *Alenzonii* illis non excitatis, qui *Alenzonio* in Senatu favebant.

JUDICIUM.

Rectiſſimè profecto & pro ratione turbatiſſimi temporis & Reipubl. cenſuit *Thuanus*. Non deliberandum de iis eſt in Republ. de quibus nefas eſt cogitare; non deliberandum etiam de rebus ad turbam comparatis inter eos qui nihil æquè cupiunt quam turbandæ Reipubl. occaſionem ſibi dari.

Generatim igitur hic diſcere eſt, ad providentiam Præſidis imprimis ſpectare, ut accurate dijudicet, qua de re ad Senatum referat, quam ad eum referre non debeat: Et ſi quæ referenda videantur, ut conſideret quando commodiſſimè referenda ſint, & cujus ingenii & ſtudii illi ſint, ad quos ſunt referenda. Eſt itaque ejus ſubinde aut non referre rem oblatam ad Senatum, aut in commodiora tempora differre relationem. Hæc enim virtus ejuſmodi eſt, quæ præcipua Præſidis boni munia contineat atque abſolvat.

In Batavorum Republ. haud aliter ſub ini-

tium Civilium bellorum turbarumque judicatum ſemper fuit. Cum enim Magiſtratibus urbanis intereſſent alii faventes Hiſpanorum Imperio, alii faventes revocandæ libertati; atque ab Hiſpaniarum Rege gratiſſimæ plures in ſpeciem literæ ad eos deſtinarentur, quibus meliora Imperia polliceri videbatur: Præſides ferè & qui meliori cauſæ erant addicti, literas ejuſmodi diſſimulandas in Magiſtratuum conventu, atque apud populum, prudenter exiſtimabant.

DISQUISITIO.

An delinquentem contra Rempubl. excuſare id poſſit, ſi delicti cauſam non in ſe, ſed in alio fuiſſe oſtendat.

CASUS LVI.

Ex veteri Græcorum Hiſtoria depromptus.

RHodii negotii publici expediundi cauſa, quoſdam legaverant Athenas. Hi, cum ſibi Quæſtores ſumptum, quem dare oportebat, non dediſſent quibus diebus Lex præſtituerat, ut in Legationem proficiſcerentur; profecti non ſunt. Ergo hoc nomine inſtituta eſt eorum accuſatio, & quid de ejuſmodi Legatis fieri oporteret, multa contentione inter Rhodios eſt quæſitum.

SEN-

SENTENTIÆ.

Legati hoc nomine accuſati, nihil defendebant, quàm ſumptum, qui de publico dari ſolebat, ſibi à Quæſtoribus datum non eſſe. Itaque nullam culpam ſuam eſſe dilatæ Legationis, ſed Quæſtorum: Neque ſe, ſed hos Legationi impedimento fuiſſe. Jam autem neminem luere propter culpam alienam.

Accuſatores verò, & è Magiſtratu Rhodiorum plerique contra aſſerebant.

I. Culpam quæſtorum, ſi quæ eſt, non ad hoc judicium pertinere: ſed ſolam eorum, qui accuſabantur. Suo quemque officio conſulere debuiſſe; nec, ſi illi peccaſſent, legatos etiam peccare oportuiſſe. Si illi deliquerint, poſſe illos ſeparatim quoque accuſari: neque enim cum horum defenſione illorum accuſationem eſſe conjungendam.

II. Nam utut concedatur peccaſſe Quæſtores, non ideo minus peccaſſe Legatos videri. Nam hos ſuis ſumptibus potius proficiſci debuiſſe, quam quantum ad ſe attinet commoda Reip. prodere; quippe & Remp. cui naturaliter & civiliter obligati ſumus, cuique accepto legationis munere hi magis quam cæteri erant obligati, potuiſſe, quod impendiſſent majore cum fœnore reſtituere.

III. Quin verò ſaltem Magiſtratum docere eos de contumacia, vel negligentia quæſto-

rum debuiſſe. Quæ cum à Legatis ſint omiſſa, delicto eos non vacare; nam Reipubl. negotia ex Mandato gerẽti non ſufficere pro defenſione allegare, ab aliis injecta impedimenta, ſi ea quavis ratione, qua potuit, tollere & impedire ipſe non fuerit conatus.

IV. Qui perſonam publ. gerit, & publica mandata exequenda ſuſcipit, & quidem ejuſmodi, quæ differri non poſſe intelligit, quæ neceſſario omnino ſunt exequenda: nõ poſſe aut debere excuſationem haud peracti negotii aut mandati petere, ab impedito uno aut altero exequendi modo. Modos rerum agendarum varios eſſe. Eos induſtriæ eorum relinqui quibus agendæ res ſunt demandatæ. Quibus mandat Reſpubl. rei neceſſariæ paratam præſentemque executionem, omnia mandaſſe videri. Omnia igitur alia molienda fuiſſe Legatis à Quæſtoribus rejectis, quo explerent neceſſariam legationem.

DECRETUM.

Juſta accuſatio viſa eſt & damnati ſunt Legati.

EVENTUS.

Tanto major cura excitata eſt in illis, qui publica negotia impoſterum eſſent geſturi.

JUDICIUM.

Certe quod proteſtati non fuerint, Legatorum cauſa deterior fuit, meritoque ſunt damnati.

nati. Quam diu ſuperſunt alii agendi modi, ad intermiſſæ demandatæ Actionis excuſationem non ſufficit in Republ. unius aut alterius modi oblatum impedimentum allegare. Nam, qualis eſſe debet, idonea Reipubl. cura omnia includit.

Aliter tamen judicandum, ſi quemadmodum nonnunquam contingit, certus & definitus aliquis modus agendi autoritate publica ſit demandatus.

DISQUISITIO.

Quomodo in adminiſtranda Republ. ex diverſis conſiliis, quorum ſingulis ſua ſunt rationes, non ſemper illud eligendum ſit, pro quo militant validiſſimæ rationes: ſed pro quo maxime militat præſens rerum ac temporum conditio, executione accommodata.

CASVS LVII.

Ex Hiſtoria Belgica petitus.

CRefcentibus ſuperiore ſeculo, per Tyrannidem Præfectorum Hiſpanorum Belgarum motibus; miſſus tandem in Belgium eſt juſſu Regis Dux *Albanus*. Quæſitum vero ante omnia in ſecretiori Regis conſilio: An ſevere

ut ante; an verò mitius cum Belgis agendum videretur?

SENTENTIÆ.

Alii mitora conſilia præ cæteris laudabant.

I. Eam indolem Belgarum Gentis eſſe, ut non niſi & ſalva libertate & molli imperio in obſequio poſſit contineri. Optimam verò eſſe illam Imperii rationem, quæ moribus & imperio ſubditorum, quantum licet, eſt accommodata.

II. Hactenus Belgio à Rege impoſito nihil profeciſſe per exercitam ſeveritatem: alia igitur & contraria remedia eſſe tentanda; exemplo Medicorum, qui ubi priora ſucceſſu caruere, alia & ſæpe contraria ac diverſa curandis ægrotorum corporibus ſolent adhibere. Inutilem eſſe illam contumaciam cum in Republ. in eo conſilio perſiſtitur, per quod nihil hactenus eſt profectum.

Albanus contra, ſeverius quam ante Belgas habendos eſſe exiſtimabat.

I. Fateri ſe, indolis gentis habendam eſſe rationem; jam autem eam Belgarum ſpecie ac prætextu Libertatis in licentiam & exuenda Principium Imperia pronam eſſe ac proclivem: ſeveritate igitur Edictorum, eorumque conſtanti executione lupatum ei neceſſario eſſe injiciendum. Nam lenitatem Imperii non futuram,

ram, niſi effrenis licentiæ, quæ jam ſatis prorupit, incitamentum.

II. Gentem, quæ non amet Principem, metu in officio contineri debere; amare illam & clementi mollique imperio eam amplecti, nihil aliud eſſe, quam ſe odiſſe. Jam autem Belgarum in Hiſpanos odium eſſe plus quam Vatinianum.

III. Severitate quidam hactenus nihil profectum: ſed cauſam haud eſſe in ipſa ſeveritate, ſed in nimis remiſſa ſeveritate eorum, qui hactenus Belgarum rebus regundis ſunt admoti. Non ſatis magnam eam aut contumaciæ parem gentis fuiſſe: quæ cum in dies magis magiſque adverſus Regem & ejus mandata inſurgat, quidni ſeverius impoſterum habeatur?

IV. Si etiam leniora quam ante nunc admittantur Imperia, perire omnino Regis authoritatem, infringi vim eorum quæ jam promulgata ſunt, Edictorum. Denique ubi quis ſemel gratificatur contumaciæ ſubditorum, aperiri viam perpetuæ cuidam dedignationi parendi: Proinde ſalva Regis autoritate non poſſe quicquam remitti de Edictorum ſeveriſſima Executione.

V. Denique jam partem Belgarum deſciviſſe; cæteros de eo deliberare & ſecuturos Exemplum. Qui deliberant, jam deſciviſſe: quidni jam vim meditantes alibi, alibi infe-

rentes, vi ſub officium revocarentur. Nam nimis impar eſſe Reipubl. curandæ remedium *Lenitatem* & *Modeſtiam* inermis Imperii illis opponere, qui jam partim ſunt armati.

DECRETUM.

In Hiſpanorum conſilio graviſſimæ ſunt viſæ *Albani* rationes, placuitque ejus ſententiam approbare.

EVENTUS.

Aucti ea ſeveritate Motus Belgarum ſunt, & ſub *Albano* integræ ab Hiſpanis Provinciæ deſcivere.

JUDICIUM.

Nemo profecto negare poterit, quin *Albani* Ducis conſilii validiſſimæ extiterint rationes. In ſingulis enim momentum maximum eſt, ſi recte attendamus. Interim tamen non bene nec ex utilitate Hiſpanorum Regis factum eſt, quod id conſilium fuerit admiſſum. Cujus rei ſi quis ex me cauſam quæret, non aliam attulerim, quam quod hoc Albani conſilium facilius inter deliberandum rationibus probari poterat, quam hoc rerum ac temporum ſtatu executioni utiliter mandari.

Publica conſilia igitur non ex rationibus ſimpliciter; ſed ex futura etiam executione poſſibili aut impoſſibili expendenda ſerio ſunt. Melius eſt quod minus probes & exequi poſſis;

ſis, quam quod magis probes & exequi non poſſis. Plus virium nunc erat Belgis quam ut opprimi poſſent aut flecti, minus virium in Belgio Duci *Albano* erat, quam ut ad optatum conſilii eventum cœpta imperandi ac retenta auctaque ſeveritate poſſet prævenire.

Denique ad publica conſilia admovendus, perpetuæ hæc legis habeat loco. Conſultantem non tantum vires rationem ſed Conſilium hoc aut illud amplectentem ſuas etiam ſpectare oportere; quæ ſi minores ſint, maximæ prudentiæ loco eſt, minora conſilia majoribus præferre.

DISQUISITIO.

Quomodo poſt bella Civilia inter Principes & ſubditos exorta, ineunda, ſanciendaque ſint Pacificationes, & quanta cura ad eorum formulas ſi attendendum.

CASUS LVIII.

Ex Hiſtoria Belgica excerptus.

POſt commiſſos primum inter ſe Belgarum Ordines & Hiſpaniarum Regem, ne latius ſerperent civiles motus, de Pacificatione, ut loquuntur Gandavi, quæ Flandriæ urbs eſt, actum fuit. Quæ cum libertatis Belgarum abun-

de ſatis haberet rationem, utrinque ſancita, & Pacificatio Gandavenſis eſt appellata. Verum cum poſtmodum plurimis illa modis infringeretur, iterum Bella Civilia exarſere. Quibus dein ſopiendis, interponentibus ſeſe Cæſare & Germaniæ Principibus, Anno 1579. Coloniæ Ubiorum indictus eſt conventus. Ubi cum conveniſſent & Regis & Ordinum Legati, variæ pacificationis formulæ propoſitæ ſunt, & de ſingulis acutè eſt diſputatum.

SENTENTIÆ.

Belgarum, qui libertatem ſuam læſam cauſſabantur, Legati Pacificationis ineundæ hos articulos & conditiones hac forma & phraſi conceptas propoſuere.

I. Concedetur utrinque perpetua oblivio ſive Amneſtia omnium eorum, quæ à tempore exortorum primorum motuum & illorum cauſa, quocunque modo & loco tam generaliter quam ſpecialiter aut particulariter facta ſunt, ita ut eorum nulla fiat amplius mentio, exprobratio aut inquiſitio, haud aliter quam ſi ea nunquam accidiſſent.

II. Rex Hiſpaniæ gratum, ratumque habebit, quicquid factum, contractum, conſtitutum, decretum, concluſum, definitum, proviſum, aut quoquo modò actum eſt per Archi-Ducem Auſtriæ Matthiam, Ordineſque

que Generales & particulares, tam id quod negotium bellicum quam politicum concernit.

III. Rex promittat rata ſe habiturum, & præſentium tenore rata habebit, non modo omnia Privilegia, jura, uſus, antiquaſque conſuetudines, cujuſcunque Provinciæ, Status, Civitatis & Territorii: verum etiam conſentiet & concedet, ut omnes Provinciæ generatim & quælibet earum ſingulatim frui queant & fruantur Privilegio Brabantis conceſſo, videlicet ut liberati omnes Ordines ſint, nec teneantur ſtare præſtito juramento fidelitatis, ſi Princeps ante dicta Privilegia, uſus & conſuetudines non obſervaverit. Secundùm cujus Privilegii præſcriptum ſi contingat eadem Privilegia, conſuetudines aut articulos, hac Pacificatione ſanciendos infringi, dictæ Provinciæ generatim liberatæ à jurejurando habebuntur. Integrum illis erit alium Gubernatorem vel Principem eligere, quem expedire ſibi exiſtimabunt, tam quia omnes Provinciæ hoc reſpectu æquali Privilegio utuntur, quam etiam, quia jusjurandum & obligatio Principis ac ſubditorum reciproca eſt.

IV. Omnes milites quotquot ſunt extranei hujus aut iſtius partis auſpicia ſecuti intra ſex hebdomadum ſpacium, ex Belgicis Ditionibus excedant.

Prin.

Princeps Parmenſis Militiæ Hiſpanorum præfectus deſeret illico oppida & loca quæ occupat detinetque poſt pacificationem Gandavenſum initam, aut obſidet aut aggreſſus eſt impræſentiarum. Eorundem extraneorum militum loco oppidis & arcibus quibus expedire videbitur, imponantur milites Belgæ natione, qui durante bello civili à partibus ordinum ſtetere, qui quidem milites præter fidelitatis juramentum, quod Hiſpanorum Regi præſtabunt, ut Provinciarum Principi ac legitimo Domino, jurabant inſuper fidelitatem Patriæ, Ordinibus Generalibus, & particularibus Provinciarum quarum Urbibus imponentur; ac imprimis articulorum hac Pacificatione ſanciendorum obſervationem.

V. Captivi omnes utriuſque partis, nullo redemptionis pretio ſoluto dimittantur.

VI. Et quia Comes Bueranus, Principis Auriaci filius ex oppido & Academia Lovanienſi vi extractus advectuſque ex Belgio in Hiſpaniam eſt contra Privilegia tum Illuſtris Academiæ, tum Brabantiæ Ducatus: idem Comes ſtatim reſtituetur in libertatem, remitteturque in Oppidum Antwerpienſe, poſt duos ab hac pacificatione menſes exactos.

VII. Quilibet utriuſque partis quod ad bona immobilia, in integrum reſtituetur, non obſtante qualicunque abalienatione, facta à tempore Pacificationis Gandavenſis, atque etiam

quoad

quoad bona mobilia, non diſtracta, aut abalienata.

VIII. Quotquot Belgarum calamitate temporum compulſi in externas Ditiones ſe recepere, ubi viſum erit in Belgium revertendi habebunt poteſtatem, ea lege ut Fidelitatem Regi, patriæ Ordinibus & obſervandis hujus pacificationis pactis jurent.

IX. Pacificatio Gandavenſis optima & haud infracta fide obſervabitur.

X. Ad iſta in iis Provinciis, Civitatibus & locis, ubi Religio, quæ dicitur Reformata, Confeſſio Auguſtana vel pax Religionis, dicta Religions-Vrede/ recepta eſt, omnia in ſuo ſtatu in quo nunc ſunt permanebunt, ita ut à neutra parte contra iri poſſit. Qua in re concedenda, nulla moveri debet difficultas, quia alias poſſibile non eſt, invenire idonea remedia ſtabiliendæ ſecutæ pacis & publicæ tranquilitatis, & ſi quis alium hic ordinem obſervandem urgeret, non niſi majoribus noviſque motibus occaſionem præberet.

XI. Gubernatio Generalis Belgii manebit penes Archiducem Auſtriæ Matthiam iis conditionibus in quas juravit. Quem ſi mori contingat, aut ſi ipſe forte alio ſe conferre vellet, Regi Hiſpaniæ integrum non erit alium eligere Gubernatorum, niſi Ordinibus gratum; qui tenebitur juramento confirmare eas leges ac conditiones quibus Matthias Archi-Dux ad guber-

gubernandum Belgium vocatus ſit.

XII. Nulli impoſterum admittentur ad Provinciarum, Civitatum, Caſtellorum, Munimentorum, Centurionatus gubernacula aut alias militiæ Præfecturas, neque ad Conſilia ſtatus, aut alia publ. majoris momenti munera, niſi nati Belgæ, niſi rebus agendis idonei, niſi qui durantibus Bellis ab Ordinum partibus ſtetere, denique non niſi qui grati ſint acceptiq; Civitatibus ac Provinciis, in quibus ſuas functiones exercere debebunt; qui ſolemniter etiam jurare hanc pacem & Privilegiorum & Conſuetudinem omnium obſervationem tenebuntur.

XIII. Quia verò Belgium incidit in has Calamitates & miſerias ortas ex bello, cujus cauſſa eſt penes *Iohannem Auſtriacum* Privilegiorum Belgii violatorem, quodque etiam Ordines coacti ſint, magnas pecuniarum ſummas pendere Tribunis, Centurionibus & militibus, quibus privatim à Rege ſolvi ſtipendia debebant, eâ ſpe futurum, ut publica Belgii tranquillitas hoc pacto conſervaretur: Rex Hiſpaniæ reſtituet eam ſummam, quam militibus ſolverunt, quæ exſurgit ad decies centena millia coronatorum. Idemque Rex eoſdem Ordines exonerabat à reliquis omnibus obligationibus, quibus dictis militibus ſe obſtrinxerint; quia conditiones ſub quibus eæ peractæ ſunt, non ſint adimpletæ.

XIV. Et quia Ordines obſtricti ſunt Regi-

na

næ *Angliæ* propter Amicitiam, vicinitatem, Societatem & auxilium ab ea ad utilitatem publicam acceptam: ipſa reciprocè ſub hujus Tractatus Legibus comprehendetur in confirmatione antiquorum fœderum perpetuò inter Principes ejus Regni & Belgii conſervatorum.

XV. Similiter ſub ejuſdem Tractatus Legibus Dux Andegavenſis, Regis Galliarum frater continebitur tanquam defenſor Libertatis Belgii: ubi etiam comprehendentur omnes alii Confœderati dictorum Ordinum.

XVI. Hic Tractatus reciprocè ſolenni juramento præſtito confirmabitur, & à Rege intra duorum Menſium ſpacium more ac ritu ſolemni approbabitur.

Articulorum hujus Pacificationis Exemplum Hiſpaniæ Legatis Legati Ordinum obtulere, petentes ut omnibus accuratè excuſſis mutarent quæ mutanda cenſerent, & mutatos à ſe Ordinum articulos eorum Legatis denuò examinandos præberent. Abnuebant verò id agere Hiſpanorum Legati, & novam ſibi potius condendam Pacificationis formulam putavere. Si enim hic aut alibi verba quædam in articulis, nomine Ordinum oblatis, mutarentur, futurum videbant, ut ex quantilla etiam mutatione artes ſuæ patefierent, & ea conſilia aperirentur, quibus cognitis totum pacificationis negotium turbaretur.

Exem-

Exempli Gr. Inter alia articulis à ſe exhibitis inſeruerant Ordines, ut Præſidiarius miles Civitatibus imponeretur Belga natione & Ordinibus gratus. Illa verba (*Ordinibus Gratus*) Hiſpanis diſplicebant, quibus in articulo ab Ordinibus exhibito, palam expunctis, Ordines non aſſenſuros & Conſilio omnia Hiſpanorum ſuſpecta habituros. Conſultius itaque videri novos articulos condere, in quibus ea verba omitterentur. Omiſſa enim in novo ſcripto aut inſtrumento, non tam facilè in oculos incurrere, quam in veteri & exhibito jam Inſtrumento mutata.

Nimirum Callidè, ad ea quæ in ſcripto alieno expunguntur maxime attendi, intelligebant. Cùm enim nemo ſine gravi cauſa hîc aliquid expungere aut mutare cenſeatur: ii quorum mutantur Formulæ tanto majorem ſibi cauſam eſſe exiſtimant, ob quam nolint mutari. Quod præcipuè locum habet, ubi utrinque de Pactis inter partes decernendis agitur.

Poſt quæ Ordinum Legati petiere, ut ſaltem ſingulis articulis à ſe oblatis, Hiſpanorum Legati ejuſdem argumenti articulos ſuos ſubjicerent, aut ſub oblatis ſingulis de iis ſententiam ſuam explicarent. Tanto enim faciliorem & minus obſcuram futuram de ſingulis utrinque deliberationem.

At verò id quoque facere abnuebant Hiſpani.

ni. Nam ut Contraria juxta ſe poſita magis eluceſcunt (ſicut Philoſophi loquuntur) ita callidè animadvertebant verſipelles Hiſpani, ſi articulos ſuos ſingulos, ſingulis Ordinum ejuſdem argumenti apponerent, opponerent, aut ſubjicerent, tantò cautius Ordinum Legatos illos inter ſe collaturos, & facilius mutata animadverſuros.

Malebant igitur illi & conſultius putabant Hiſpani novos articulos novis formis concipere: eoſque ſeorſim non adjectis aut adſcriptis Ordinum articulis examinandos exhibere; hac enim ratione facilius ſe circumventuros Ordinum legatos exiſtimabant.

Igitur aliud pacificationis exemplum Hiſpani exhibuere; in eo articuli articulis Ordinum ordine non reſpondebant, quo horum Legatis difficilior & impeditior collatio redderetur. In eodem quoq; Inſtrumento, quæ annuere & permittere conſtituerant, multis verbis amplificavêre & uberioribus longe formulis uſi ſunt quam Ordines, quo hac ratione Legates Ordinum ineſcarent, & minus ab illis attenderetur ad alia: quibus cum aſſenſum omninò præbere nollent Hiſpani, reſtrictionibus in iis formulis utebantur. ut Eccè:

Articulum de *Amneſtia* ampliſſimis verbis expreſſêre, & ſupra Ordinum formulam ita auxere, ne qua ad nutriendam animorum diffidentiam occaſio quoquo modo ſuperſtes videri

deri queat relicta; atque eatenus ad univerſum metum, ſcrupuloſque omnes tam natos quam naſcituros ex animis ſubditorum planè radicitus evellendos. Placuit ſuæ Majeſtati, ut Generalis utrinque oblivio omnium illorum, quæ ab exordio primorum motuum accidêre, decernatur; ita ut eorum memoria perinde evaneſcens, ſepultaque intereat, ac ſi non acci diſſent: diſtrictè interdicens omnibus non ſolum Procuratoribus, Fiſcis, aliiſque officiatis; verum etiam quibuſvis perſonis publicis privatiſve, ne deinceps rerum quarumlibet præteritarum occaſione ulli negotium faceſſere præſumant, &c. & alia plura ampliſſima, quæ in eam rem ſequuntur.

In eodem etiam Inſtrumento Hiſpanorum Legati dubiis quibuſdam dicendi Formulis utebantur, quibus quæ omnino in ſpeciem admittere nunc & concedere videbantur, poſt ſancitam Pacificationem ut irrita & vana & non conceſſa eludere potuiſſent. ut Ecce:

De Obſervatione Privilegiorum Provinciarum Belgii Articulum hoc pacto conceptum exhibuere.

Rex Vaſallis ſubditiſque ſuis seriò promittit ac pollicetur impoſterum ſervare, manutenere; imò, ſi opus videbitur, de novo firmare, omnia & ſingula jura, Uſus, conſuetudines, immunita-

munitates, Exemptiones & privilegia quarumlibet Provinciarum, Civitatum, Communitatum, aliorumque Privatorum omnium, tam in genere quam in ſpecie, pro ut iiſdem uſi fuêre ac fruebantur eô tempore quo S. M. dictis Provinciis olim ſolemniter inauguratus promiſit; & ſicubi eadem ipſa Privilegia interea temporis ullam infractionem ſive violationem paſſa fuerint, nihil promptius fuerit quam eadem inſtaurare & priſco vigori ſuo reſtituere. Sanè ſi quis articulum illum inſpiciat, primâ fronte Ordinum Articulo ea de re concepto, ex amuſſim reſpondere videbitur. Latet interim anguis in herba; & Ordinum Legati ſummum fucum deprehendere. Nam quanquam revera eadem contineret quæ Ordines poſtularent: diſplicebat tamen, & ſuſpicionem meritò movebat reſtrictio illa verbis his concepta ac inſerta, *pro ut iiſdem uſi fuere.*

Suſpectam dico meritò eam habuere, quia poſt pacificationem ſancitam cum Belgis de uſu vel non uſu Privilegiorum diſputaturus & data commoda occaſione novas controverſias Rex Hiſpanorum motutus credebatur.

Quare ſatius eſſe putabant dubiam illam & ad novas lites excitandas comparatam formulam omitti, & ut in ſuis articulis fecerant generalem & omnimodam, ſine ulla ejuſmodi reſtrictione proponere & admittere Privilegiorum

giorum obſervationem. In eodem etiam Inſtrumento ab Hiſpanis oblato, uno tantum vocabulo detracto, quo uſi Ordines erant, irritam fecere cæterorum omnium quæ concedebantur præſtationem, ut Ecce:

Articulus de Præſidiario milite civitatibus Belgii imponendo ita concipiebatur:

Et quantum vis Rex olim, licet invitus motuum tunc temporis exortorum occaſione coactus fuerit peregrinum militem tuendæ autoritatis ſuæ cauſæ in Belgium inducere: tamen paterne inſpiciens ad onera & gravamina ſubditorum, ſtatim à pace promulgata mandabit omnibus, ad unum uſque extraneis militibus, quo citra moram Provinciis Belgicis excedāt, eorumque urbibus Arcibuſque milites naturales Belgæ ſubſtituantur.

In eo & Ordinum Legati, viri Cautiſſimi verbum unnm detractum petitioni ſuæ deprehendere, quo totius beneficii non hoc tantum articulo, ſed & in cæteris omnibus conceſſi uſus irritus reddebatur; Propoſuerant enim Ordines, ut Civitatibus non tantum imponeretur miles Belga natione, ſed *Ordinibus Acceptus & Gratus*; quod poſtremum omiſerunt Hiſpani. Omne tamen totius Pacificationis fundamentum in hoc poſitum erat. Belga enim Miles Ordinibus ingratus & potius in augendam Regis Dominationem pronus, quam in tuendam Belgarum libertatem cujusvis

jusvis extranei militis & hoſtis loco futurus erat. Itaque ſuam hic formulam retineri Ordines omnino voluere.

In eodem inſuper inſtrumento ab Hiſpanis exhibito, in eum modum articuli quidam concepti extabant, ut callide, quæ certa eſſe debebant, incerta fierent, & tamen quaſi certa proponerentur, pluſque futuræ poſt ſancitam Pacificationem interpretationi Regis quam Ordinum ſecuritati relinqueretur, ut Ecce:

Articulus de ratis habendis illis omnibus quæ à Matthia Archiduce Auſtriæ & Ordinibus durante bello civili eſſent decreta ita offerebatur conceptus atque concinnatus: Decreta vero juxta ac Diſquiſitiones & Ordinationes per Archi-Ducem Matthiam & Ordines Statuum à tempore ultimarum turbarum ſub auſpiciis S. M. emanatæ, tametſi notoriè conſtet, legitimę facultatis defectu viribus nequaquam poſſe ſubſiſtere: tamen ſtudio promovendæ hujus reconciliationis S. M. conſentit, ut pro legitimis & validis habeantur, ſuoſque debitos ſortiantur effectus, quo ad beneficia dignitatis, officia aut alias quaſvis res quæ ſolent eſſe poteſtatis ac diſpoſitionis ordinariæ illorum qui tenent locum Gubernatoris dictarum Provinciarum, non autem quo ad ea quæ propriæ perſonæ S. M. reſervantur; aut ſi quæ facta ſint contra jura, Privilegia, aut immunitates Patriæ tam in generali quàm in ſpeciali an particulari.

In

In eo articulo Ordinum Legati vim ſanciendæ Pacificationes omninò infringi & everti videbant. Itaque excepere nolle nunc temporis eam Diſputationem ingredi, An Diſpoſitiones & Ordinationes per Archi-Ducem Matthiam & Ordines facta ac decreta Legitimæ facultatis defectu careant. Quæſtionem hanc alterius eſſe loci. Sed hoc ſe nunc ſolum velle admonere Articulum hunc Paci omninò contrarium eſſe, ex quo nimirum infinitæ contentiones & lites inter Subditos & Regem poſſent exoriri: quarum evitandarum cauſa, nihil arbitrari ſe magis conducturam Regi aut Reipublicæ, quàm ſi Formula Articuli ab Ordinibus, in eam rem exhibiti, Pacificationis Pactis insereretur, ſanctèque obſervaretur.

In eodem etiam Inſtrumento Pacificationis ab Hiſpanis oblato, obſervabant Ordines quoſdam Articulos, qui obligatorii non erant (quemadmodum JCti loquuntur) in quibus nimirum Hiſpaniarum Regis officia potius quam debita exprimebantur: cum interim nulla Pacificationum certa aut immota vis eſſe queat, niſi partibus omnia non jam ex officio, ſed ex pactorum præſcripto neceſſariò agenda imponantur.

DECRETUM.

Cum æquis Ordinum poſtulatis & eorundem Legatorum cautionibus necaſſariis ſatisfacere Hiſpani abnuerent, à ſancienda pacificatione,

catione illi ſibi abſtinendum putavere.

EVENTUS.

Ita factum, ut majorem ſecuritatem Belgarum Reipubl. bellum continuatum conciliarit; quæ iniquis ac ſubdolis pacificationis pactis non tantum fuiſſet ſubverſa, ſed ſimul etiam ejus revocandæ omnis omnino occaſio impoſterum ſublata.

JUDICIUM.

Non unum hic ſe obſervandum offert illis, qui ad ejuſmodi officia ac negotia publica expediunda vocandi ſunt.

I, Monemur in pactis Pacificationum cum partibus ineundis maximè ad ea & eorum formulas eſſe attendendum; circa quæ aliter atque aliter exprimenda, partes quibuſcum nobis res eſt, maximè hærent & occupantur.

II. In pactis Pacificationis curandum, ut non nomen ejus, ſed vis obtineatur. Vis obtinebitur, amotis, rejectis aut correctis formulis, aut etiam dilucidius explicatis, de quibus poſt ſancitam eam controverti poſſit ac dubitari.

III. In iiſdem nihil partium judicio aut arbitrio in exequendis pactis, omnia indubitatis ac immotis formulis eorumq; inevitabili præſcripto ſunt relinquenda. Si enim arbitrio partium quid relinquatur, non illæ neceſſitati pacificationis obſervandæ; ſed hæc illis ſubeſt, & pro arbitrio & occaſione infringitur, mutatur.

IV. Denique omnino abſtinendum eſt ab ineundis illis pacificationibus, in quibus partes plus pace quam bello petunt.

DISQUISITIO.

Quomodo in Republ. comminiſci liceat ac expediat vectigalia, quæ cum minimo & propemodum nullo ſubditorum onere ſunt conjuncta, & tamen Reipubl. utiliſſima futura.

CASVS LIX.

Ex Belgarum rebus petitus.

MAgna pecuniæ vi opus habet Fœderatorum Reſpubl. ad ſuſtentandum tot annorum totque impenſarum cum Hiſpanis bellum. Opes autem quibus Fœderatorum Reſpubl. finitur non ſunt aliæ, quam quæ à ſingulis Fœderatorum Provinciis in commune ærarium inferuntur. Colliguntur illæ ex impoſitis ubique & acceptis vectigalibus ac tributis, quæ in principio eadem in omnibus Provinciis recepta fuere. Sed id iniquum poſtea uſu deprehenſum eſt, idque ob diverſam ſingularum Provinciarum conditionem. Cum enim E. G. ager Geldriæ non tam fœcundus ſit ac ferax, quam ille Hollandiæ: iniquum videbatur, pro ſpatio centum decempedarum agri

Geldrici

Geldrici tantum perſolvere, quantum pro ſpacio centum decempedarum agri Hollandici, longè quam ille fœcundioris. Placuit igitur communi Fœderatorum conſilio, habita magnitudinis ratione & opum ſingularum Provinciarum, certam pecuniæ ſummam ſingulis indicere in commune ærarium quotannis inferendam; *quotam* vulgo vocant. E. G. Si centena florenorum millia in commune ærarium ſint inferenda, Quotæ nomine una Hollandia ſexaginta florenorum millia præſtat; Zelandia decem millia florenorum; reliqua cæteræ Provinciæ, ſingulæ plus, minusve, pro ut magis vel minus ſunt opulentæ. Atque ita ſingularum Provinciarum Ordinibus integrum eſt, quam volunt & ſuæ Provinciæ expedire exiſtimant imponendorum tributorum rationem inire, qua Quotam ſuam præſtare & ſatisfacere communi Fœderatorum Reipubl. poſſint.

Hollandiæ igitur Ordines pleriſque mercibus impoſitis gravibus ſatis vectigalibus; nec tamen illis, ob creſcentes in dies impenſas ſufficientibus: de novis atque aliis ſuperioribus annis cœperunt cogitare: invitatis in eam rem Edicto publico ſubditorum ingeniis: præmio illis ampliſſimo propoſito, qui novi alicujus Tributi ſubditis minimè oneroſi, & Reipubl. utiliſſimi rationem eſſent inventuri.

SENTENTIÆ.

Extitit tandem non-nemo callidus & ingenioſus, qui vectigal ſive Tributum *Chartæ* ſigillatæ eſt commentus (vocant de Impoſt van bezegelde Brieven) quod nimirum pendendum eſſet omnis illius Chartæ nomine cui ſigillum Ordinum erat impreſſum.

Volebat ille, ut autoritate publica conſtitueretur, ne qui Codicilli ut Libelli ſupplices ab Ordinibus. Urbium aut Pagorum Magiſtratibus vel Aſſeſſoribus Curiarum, vel aliis quibuſcunque publicis Collegiis admitterentur, neque in Curiis deſcripta manu forenſia Inſtrumenta litigantium reciperentur, neque à Quæſtoribus Publicis Chirographa (quæ Quitantiæ vulgo vocantur) admitterentur, neque acta à Notariis, Secretariis, Procuratoribus aliiſque publicis perſonis conſignarentur.

Denique ne quæ ejuſmodi Inſtrumenta in judicio ac foro rata haberentur, niſi omnia chartæ, ſigillo Ordinum munitæ eſſent inſcripta: ut Secretarii Urbium, Pagorum, Curiarum chartam ejuſmodi civibus divenderent, & ſigilli majoris impreſſi nomine aſſes ſex, & minoris nomine aſſes duo pro ſingulis philaris ſive bogis (ut vulgo loquuntur) ab Emptoribus perſolverentur.

Pro

Pro ut enim majoris vel minoris res eſſent, quarum argumentum deſcriberetur, majoris vel minoris ſigilli uſus eſſet.

Placuit pleriſque Ordinum ingenioſum illud Commentum.

1. Quia modicum erat quod pro philaris ejuſmodi ſingulis chartaceis ſubditis eſſet perſolvendum.

2. Quod pauperes & depreſſæ conditionis homines immunes quaſi eſſent hic & exempti, cum illi vix ejuſmodi negotia aut gerenda aut diſcribenda habeant, in quibus ejuſmodi chartarum poſſit eſſe uſus.

3. Quod ex hoc Tributo plurimum commodi in ærarium poſticum poſſet conferri, dum inter civium opulentiores Mercatores, litigantes, contrahentes continuus ac multiplex futurus eſſet earum chartarum uſus.

Erant tamen ex Ordinibus nonnulli, qui quædam adverſus eam exigendi Tributi rationem objiciebant.

I. Quod ejuſmodi ſigilla facilè imitando à privatis poſſint exprimi, nec proclive eſſe fraudem deprehendere. Itaque hac ratione periturum facilè omnem hujus Tributi uſum.

At vero reſponſum eſt præveniri eam fraudem poſſe, ſi in ſingulis urbibus Secretarii ſingulis ſigillis nomen ſubſcriberent; nequeenim tam facile eſſe manum alterius quam ſigillum exprimendum imitari.

II. Quod ſæpè iniqua ejuſmodi chartis Privati eſſent inſcripturi, quibus impreſſum videre *Ordinum* ſigillum quid revera aliud futurum, quam publicam autoritatem iniquitati Argumenti commodare.

Sed reſponſum eſt, aliud longè eſſe ſubjicere, aut ſubtus exprimere Ordinum ſigillum, aliud in ſupremo chartæ margine ad oram id exprimere.

Si ſubjiciatur, videri confirmari, quæ ſupra ſcripta ſunt: ſi verò in margine ſuperiore extet, non alterius rei futurum indicium, quam chartæ publicæ, cujus neceſſarius uſus ſit, in conſignandis illis rebus quæ publicis Magiſtratuum oculis & curarum judiciis eſſent offerendæ.

Ad oram igitur ſupremi marginis chartarum ſpectari hæc ſigilla debere.

DECRETUM.

Placuit Ordinibus approbare & inire eam tributi exigendi rationem.

EVENTUS.

Placuit etiam aut non diſplicuit ſubditis, cum modicum eſſet illud quod earum chartarum nomine perſolvendum indicebatur. Magnus tamen pro Republ. proventus erat ob quotidianum (ſicut dictum eſt) & continuum earum uſum.

JU-

JUDICIUM.

Inventum profectò ingenioſiſſimum, & cujus in quavis Repub. facillimus poſſit eſſe uſus. Nam autoritate hic publicâ tantum opus eſt in eo indicendo, & nemo Civium facilè illud modicum abnuere poteſt quod venit perſolvendum.

Et ſanè, ſi quis accuratè excogitet, exiſtimo ad eam rationem in quavis Republ. plura alia nullo negotio poſſe excogitari. Quid ſi enim ut E. G. hoc nunc afferam, in Republ. inſtitueretur ut ſingulæ literæ quibus alii aliis ſe ad hæc aut iſta præſtanda obſtringunt, aut debere ſe aliquid profitentur (obligationes vulgò vocant) vendidiſſe ſe aliquid teſtantur, annis ſingulis de novo, confirmarentur manu Secretarii publici, dorſo literarum, ut loquuntur, hujus rei cauſa inſcripta, niſique id fieret, ut irritæ & invalidæ ejuſmodi literæ haberentur, ac novæ & repetitæ confirmationis nomine aliquid Reipubl. penderetur, majus quid aut minus, pro ut majoris aut minoris momenti eſſet, vel ſummæ literarum ſingularum Argumentum. Haud illibenter ſubditos admiſſuros qualecunque hoc Tributum exiſtimaverim, utpote cum utilitate ſua conjunctum, literis ejuſmodi magis magiſque hoc pacto quotannis confirmatis.

DISQUISITIO.

Quomodo inprimis probanda ſint & facilè admittantur ea vectigalia, quæ non tam titulo Neceſſitatis publicæ quam emendandorum, qui corrupti ſunt, morum imponuntur.

CASUS XL.

Ex Inſtitutis Fœderatorum Belgarum deſumptus.

URgente publica neceſſitate de novis vectigalibus conſtituendis ſuperioribus annis eſt cogitatum. Inter alia quæſitum: An non in tanta multitudine litium & cauſarum quæ vel Magiſtratibus Urbanis vel Curiis offeruntur vectigal aliquod à temerè litigantibus titulo corrigendi corrupti Moris, exigendum videretur?

SENTENTIÆ.

Quidam id iniquum exſtimabant.

I. Enim id ſatis grave eſſe, ſi Actor, aut is in quem agitur in judicio, cauſa cadat. Afflictionem non addendam eſſe afflicto.

II. In vectigalibus imponendis ad id ferè attendi, ut ea præſtare maximè neceſſe habeant, quorum florentes res ſunt & fortunæ: Et quantum licet, ab illis abſtineatur, quæ pariter

riter divites & pauperes premunt. Maximè autem & omninò ab illis, quorum onus ſoli paupertinæ & miſeræ conditionis homines ſint ſubituri. Atqui miſeros eſſe qui causâ cadunt. Cur igitur ſolis illis novum vectigal imponeretur? quin verò à feliciter litigantibus id juſtius exigendum videri.

III. Non ad inſtar pœnæ hoc vectigal temerè litigantibus debere aut poſſe imponi. Neque enim hic quicquam mali videri committi, quod pœnam poſſit mereri. Si enim cauſa aut controverſia impedita exorta ſit inter privatos, non tam hoſtes ſæpè æquitatis, quam ignaros juris; quidni ejus finiendæ cauſa ad peritiam & autoritatem Magiſtratuum aut Judicum recurrreretur? Vix enim decerni poſſe quis temerè litigaverit, id enim totum in animo repoſitum eſſe, quia ſi iniquus ſit, temerè litigaſſe videri. Cætera in eventu ſi quis cauſa cadat, apparere potius infeliciter quam temerè eſſe litigatum. Cui igitur, aut quare hoc vectigal ad inſtar pœnæ imponeretur?

IV. Et profectò, ſi quid imponendum, pœnæ ſatis eſſe; cum, qui ſuccumbunt in Judicio, in expenſas etiam litis, quæ multæ ſatis ac graves ſunt, ſoleant damnari.

Contra alii differebant.

1. Non addi hic afflictionem afflicto; Neque enim cenſeri afflictum oportere, qui non

accipit quod petiit, non alia de cauſa, quam quia non debebatur. Si quis afflictus hic haberi debeat, eum aut eſſe Judicem, cujus temerè & iniquè intentatâ lite augentur curæ; aut eum, cujus ſive actor ſit, ſive in quem agatur, Jus & Actio in dubium & Controverſiam vocatur.

II. Fruſtra hic in medium adferri, miſeros aut pauperes minimè vectigalibus eſſe onerandos. Litigatores enim, quorum tanta frequentia hodie eſt, opimæ ferè eſſe homines conditionis; rarò aut nunquam Pauperem litigare, cum non habeat aut prætendat quicquam, propter quod cum alio contendat. Quid ni igitur præſtituto vectigali velut pœnam pecuniariam illi luerent, qui & meriti eam ſunt & poſſunt ſuſtinere.

III. Quippè meritò imponi pœnam. Ex eventu enim apparere, non tantum infeliciter, ſed etiam iniquè & contra fas eſſe litigatum. Niſi enim contra fas de quibus ſermo eſt, litigarent, non ſuccumberent eorum judicio, quorum eſt jus tueri & juſtitiam adminiſtrare.

IV. Nec ſatis profectò pœnæ eſſe, ſi ad expenſas, factas in litem, præſtandas ſuccumbentes conſtringantur. Hoc enim fieri in ejus gratiam, qui victor in Judicio exſtitit, cujus juſtæ actioni, nihil decedere debet per expenſas, quarum cauſa in ſolo illo eſt, qui iniquam cauſam probandam aut defendendam ſuſcepit. Nondum

dum tamen hic ſatisfactum eſſe Reipubl. quæ iniqua lite intentatâ, veluti læſa debet videri. Ut fur non ſuſtinuiſſe ſatis pœnæ creditur, imò ne pœnam quidem ſuſtinuiſſe, ſi vero Domino reſtituit rem ablatam, niſi etiam exemplo alterius pœnæ aut emendetur ipſe aut emendet alios. Ita hic quoque eſſe cogitandum. Nam vectigali hoc, ut pœna, impoſito, cautiores futuros alios in litibus intentandis. Pro moribus igitur & pro Republ. cum facturum ſit hoc vectigal, cur non admitteretur?

V. Neque novum eſſe hic quandam quaſi conſtitui pœnam: neque enim ignorari poſſe, quid in jure Romano diſertim cautum ſit adverſus temerè litigantes.

DECRETUM.

Placuit igitur decernere & approbare vectigal, quod temere litigantium eſt, vulgo De Impoſt van ongefondeerde proceſſen / ſolet appellari.

Eſt autem id quod penditur ab illis, qui coram Magiſtratibus Urbanis, Curiis, aliiſque Tribunalibus publicis aliis litem intentant, & in judicio ſuccumbunt, pro ut major aut minor ſumma eſt, de qua litigatur, plus minuſve pendi ſolet. E. G. Si florenorum illa ſit quinquaginta, aſſes triginta; Si centum, Sexaginta pendantur; atque ſic porrò.

Sub initium conteſtationis litis, pecunia illa

curiarum Secretariis perſolvenda eſt ab Actore. Si autem Actor ſuperior cauſa evadat, attritus ille, in quem Actio inſtituta eſt, quique ſuccubuerit, reddere ei cogitur pecuniam, quæ vectigalis hujus nomine Secretariis Curiarum eſt perſoluta.

EVENTUS.

In tanta litium frequentia hæc veluti pœna temerè litigantibus impoſita, licet in tanta hominum iniquitate vix corrigantur mores; admodum tamen Reipublicæ ærarium adjuvatur. Licet enim non uterque finis, alter ſaltem obtinetur; & alterius obtinendi forſan intereſt, alterum non obtineri.

JUDICIUM.

Rectè & pro Republ. cenſuiſſe Ordinis hic crediderim; Juſtus enim eſt & laudabilis, nec cuiquam ingratus eſſe poteſt titulus emendandorum Morum, qui ſunt corrupti.

Accedit, quod nemo ægrè ferre debeat id Vectigal, quod pendere non cogitur, niſi qui imprudens eſt & iniquus.

Quæ faciliſſima eſt omnium imponendorum vectigalium Ratio.

FINIS.

INDEX

INDEX
DISQUISITIONUM POLITICARUM

Hoc volumine comprehenſarum.

CASUS I.

De matrimonio Principali ſeu Princ. Pag. 3

CASUS II.

Ejuſdem ferè, ſed paulum diverſi argumenti. 6

CASUS III.

De juſta, provida, & tempeſtiva ab iniquo & tyranno Principe defectione. 9

CASUS IV.

De induciis cum hoſte ineundis, aut non ineundis. 16

CASUS V.

De arctiore & ſumptuoſo bellico Fœdere ab inferioris potentiæ populo, cum vicino ac longè potentiore Principe ineundo vel non ineundo. 22

CASUS VI.

De Arcibus vel ſtruendis vel non exſtruendis, ad deditas civitates in obſequio continendas. 26

CASUS VII.

Ubi in partes & civilium bellorum factiones Regna trahuntur, aut Reſpubl. quando & quomodo de principibus Regnorum aut Rerumpubl. viris ſupplicia ſumenda ſint. 32

CASUS

Casus VIII.

Quomodo cum ſubditis Rebellibus, & iterum devictis agendum ſit. 40

Casus. IX.

An in delictis, & in quibus adverſus Rempubl. & leges eſt peccatum proximos conſiliarios & Miniſtros Principum mandatum Principis excuſet, & præſtare poſſit impunitos. 43

Casus X.

Quid magis expediat Reipubl. ſatisfieri ſibi pati ejus nomine, quod in alios prætendit, & nuncium remittere prætenſioni: an verò non pati, ut ſatisfiat, & continuò in alios prætendere. 47

Casus XI.

Quomodo Principes & ſupremi magiſtratus, in domeſticis civitatum controverſiis oblatis, difficili præſertim, & externis bellis impedito tempore, decidendis ad odium partium declinandum, prudenter ſe gerere debeant. 52

Casus XII.

Quando & quomodo à ſupremis Magiſtratibus eorumque miniſtris vel legatis in publ. cauſa adverſus alios proteſtandum ſit. 57

Casus XIII.

Si Privilegiis conceſſis ſubditi abutantur, aut ex iis improviſa oriantur mala, quomodo in iis vel tollendis, vel corrigendis gerere ſe debeant Principes aut Magiſtratus. 61

Casus XIV.

An & quomodo quis in Republ. ad publica conſilia

ſilia admotus, conſilii & improſperi eventus teneatur, ejuſque nomine pœnam ſubire debeat. 66

CASUS XV.

Si utrumque aliquid Principes, aut populi, aut civitates prætendant; quo ordine, quaque ratione in dirimendis illis controverſiis ſit procedendum. 71

CASUS XVI.

Quomodo ſe gerere debeant populi, aut civitates quarum modicæ & infirmæ ſunt vires, ubi à viciniis Principibus potentia ſuperioribus, inſigni aliqua injuria afficiuntur. 74

CASUS XVII.

Qua ratione populi, Civitates, Reſpubl. adverſus Principes ſuos, Legibus adſtrictos, nimia adfectantes commodiſſimè, ſine invidia ac odio tueri poſſit ac conſervare priſtinam debitamque ſibi libertatem. 78

CASUS XVIII.

An ſemper utile ſit in Republ. accuſari nocentes, & puniri, quamquam graviſſimorum ſcelerum compertos. 82

CASUS XIX.

In controverſiis diverſi imperii ſubditorum, quæ ſecum trahunt cauſſam publicam & pacem, quando & quomodo publica privatis anteponenda ſint. 84

CASUS XX.

Cujus Principis patrocino in dubiis rebus infirmior Reſpubl. tutiſſimè ſeſe credere poſſit ac debeat. 89

CASUS XXI.

Quomodo & quando poſt bella civilia ſepulta valere credantur, quæ belli & victoriæ jure à victoribus conceſſa aliis, aliis erepta ſunt. 92

CASUS XXII.

Ubi initium cum aliis publicum ac ſolenne pactum eſt, & in obſervatione ejuſdem pacti multa Reipubl. noſtræ damnoſa experimur; quomodo pro Reipubl. ſalute, nec tamen violata fide, conſiliorum rationes ſint inſtituendæ. 96

CASUS XXIII.

Ubi ob juſtam & gravem cauſſam turbæ à ſubditis excitatæ ſunt, an ideo pœnæ exempti intelligantur. 101

CASUS XXIV.

Quomodo miniſtri Principum & ſupremorum Magiſtratuum agere debeant, ubi in remotioribus locis quædam agenda accipiunt in mandatis, quæ vident & certò intelligunt, ſe non niſi cum maximo & damno & motu ſubditorum poſſe dare effecta. 104

CASUS XXV.

Qua ratione inter multos, aut omnes noxios, de quibuſdam eorum tutiſſimè ſumi poſſit neceſſarium ſupplicium. 109

CASUS XXVI.

Qua ratione mala quæ tolli non poſſunt, optimis legibus minora fieri poſſint & conſtringi. 113

CASUS XXVII.

Quando in publicis negotiis ad verba attendendum,

dum, quantumque in iis pro Republ. momentum ſit. 117

CASUS XXVIII.

Quibus mercibus domeſticis in Republ. conſultum ſit vectigalia imponere: quibus non item. 122

CASUS XXIX.

Quam juris dicendi rationem obſervare æquum ſit in ſubditis, ad perſolvenda debita conſtringendis, tempore civilium & externorum bellorum, quibus pleraque vaſtata ſunt, aut ſtatim poſt illa. 124

CASUS XXX.

An, quomodo & quando liceat belli tempore, cum aliis exorti gerendique in Limitaneo vicinorum, qui Hoſtes non ſunt, agri, arces extruere, aut poſitas in eo urbes pro ſecuritate occupare. 132

CASUS XXXI.

An, & quando & quomodo Reipubl. cauſa res privatorum, & poſſeſſiones, ut agros, ædes aliaque hujuſmodi vendicare ſibi poſſit Princeps aut Magiſtratus. 140

CASUS XXXII.

Quomodo, exorta populi, iniqua aut à tempore aliena petentis, ſeditione ob decreta in nonnullorum gratiam facta, ſalvis illis, ſalvaque autoritate publica, excitata ſeditio ex tempore componi queat ac ſopiri. 147

CASUS XXXIII.

An non extraordinario in caſu oblato extraordinarius conſtitui debeat Magiſtratus, etiam adverſus

verſus recepta privilegia & leges; ubi ordinaria & conſueta imperandi ratio aut non ſufficit, aut obeſt præſenti neceſſitati. 150

CASUS XXXIV.

Quomodo in Fœderibus, quæ cum exteris aut vicinis Principibus, aut civitatibus aut Rebuſpublicis ineuntur, maximè providendum ſit, non tantum ut leges Fœderis accuratè utrinque obſerventur: ſed ut legibus inſeratur caveaturque, ut tam perpetua maneat cauſſa, cui, ut fundamento, innititur fœdus, quam perpetuum futurum eſt ipſum fœdus. 155

CASUS XXXV.

Quo pacto in fœderibus, quæ inter civitates populoſque communis hoſtis arcendi cauſa ineuntur, certamina ambitionis, per quæ uſus ſæpe perit, in mittendis accipiendiſque auxiliis, commodè poſſint præveniri. 159

CASUS XXXVI.

Quomodo inter ſitu & potentia inæquales populos, quos tamen ut vicinos in unum fœdus coire oportet, æqualitatis ratio poſſit inveniri. 163

CASUS XXXVII.

An & quando præſentia quædam bona à Magiſtratibus, ut mala rejici debeant; ubi certus aliquis metus magni alicujus mali eventuri, ſi præſentia bona admittantur.

CASUS XXXVIII.

Qua ratione clandeſtinæ & diſſimulatæ rebelliones aut alia adverſus Rempublicam meditantium

tium artes, in apertum in tempore poſſint produci. 175

CASUS XXXIX.

An nova inſtituta, adverſus receptas priſcis temporibus Leges introducta, & in Republ. aliquot jam annorum uſu obſervata, ad antiquarum Legum dictamen & formam, ſub prætextu quaſi libertatis, debeant mutari. 179

CASUS XL.

Pacta & Fœdera publica, quo tutò iniri poſſint & obſervari, quanta cura, quantaque cautione antè omnia expendi debeant eorum mandata qui aliorum principum, aut populorum nomine nobiſcum de rebus arduis agendi decernendique accepere poteſtatem. 185

CASUS XLI.

Quomodo ex duobus malis minimum eligendum, & quid minimum in adminiſtratione Reipubl. debeat cenſeri. 192

CASUS XLII.

Quæ & quomodo vectigalia publica hominibus quibuſdam privatis nomine publico pro certa pecuniæ ſumma, in annos ſingulos in ærarium publicum conferenda, expediat elocare. 198

CASUS XLIII.

Quomodo admittendæ ſint juſtæ etiam querelæ eorum, qui Reipubl. debent, & debiti flagitant remiſſionem. 205

CASUS XLIV.

Quomodo publica res ita privatis elocanda, & permit-

permittenda ſit, ne ea in fraudem & damnum Reipubl. utantur: quomodo etiam in contractibus, qui ejuſmodi rei nomine cum privatis ineuntur, non ſufficiat finem eorum aſſequi, niſi etiam ad modos innoxios Reipubl., quibus pervenitur ad deſtinatum finem, attendatur. — 210

CASUS XLV.

Quomodo graviſſimæ pœnæ in eos ſtatuendæ ſint, qui in minimo alicujus ſceleris gradu deprehenſi nocere poſſunt in infinitum, non aliter atque illi, qui in ſummo ejuſdem ſceleris gradu ſunt deprehenſi: Denique quando pecuniariæ pœnæ inutiles in Republ., & propemodum nullæ ſint. 213

CASUS XLVI.

Qua ratione adulterata moneta, cujus magna jam copia in Rempublicam invecta eſt, cum minimo ſubditorum damno debeat & poſſit prohiberi. 217

CASUS XLVII.

Adverſus ambitum præſertim exterorum, qui ad publicas admoveri cupiunt dignitates, quo potiſſimum remedio ſit opus, & quam utiles ac neceſſariæ in Republ. ſint Leges illæ, quibus non tantum pœnæ adverſum malos decernuntur, ſed fit, ut malis, etiamſi tales eſſe velint, non poſſit eſſe impoſterum locus. 220

CASUS XLVIII.

Quomodo in Republ. quædam ſubinde negotia ſe offerant, quæ oblata præſenti potius conſilio expedire utile ſit, quam certum aliquod & perpetuum

tuum de iis condere decretum: quomodo etiam decreta, certis perſonis, certoque tempori alligata, utiliora longè illis ſint, quæ latius ſe expandunt. 226

CASUS XLIX.

Quomodo minima ſtipendia decerni illis debeant, qui ejuſmodi in Republ. imponuntur dignitatibus, in quibus non ſtata aliqua ſed maxima induſtria curaque opus eſt; quomodo tamen illis interim abunde poſſit ſatisfieri: denique quæ in univerſum ſtipendiorum ratio eſſe debeat in Reipubl. adminiſtratione. 232

CASUS L.

Quomodo in ſopendiis bellis civilibus, & ſancienda Amneſtia, ſive eorum, quæ interea facta ſunt, perpetua oblivione, attendendum ſit imprimis, ne quis titulus ſuperſit Principi, cum quo bellum civile geſtum eſt, cujus prætextu aut interpretatione poſtea pœnas iis imponat, quibus Amneſtiæ beneficium debetur. 237

CASUS LI.

Quomodo, & quare inprimis cavendum ſit, ne ſubditi decretorum, quæ jamjam promulganda ſunt, executionem moliantur ante eorundem à magiſtratu factam promulgationem. 241

CASUS LII.

Qua, præter eam quæ expoſita eſt, cautione inſuper in ſancienda Amneſtia opus ſit: quomodo ſpeciatim crimina, quæ Amneſtia abolita volumus, exprimenda ſint: Denique ad quæ in univerſum,

quò tutiores Amneſtiæ ſint, ſit animadvertendum. 244

CASUS LIII.

Diviſa civitate per factiones & civilia bella, quod interim ab una parte æs alienum contrahitur: an, eadem civitate unita, ab omnibus deberi intelligatur. 250

CASUS LIV.

Quomodo cavendum, ne ſub prætextu tractationis longæ, cum adverſæ partis delegatis inſtitutæ, publica conſilia & occaſiones rerum gerendarum corrumpantur. 259

CASUS LV.

Quomodo ejuſmodi quædam negotia offerantur, quæ expediat non ſubjicere cognitioni pleni ſenatus, aut vocare in deliberationem; quæ hic laudati præſidis munia ſint ac partes. 262

CASUS LVI.

An delinquentem contra Rempubl. excuſare id poſſit, ſi delicti cauſſam non in ſe, ſed in alio fuiſſe oſtendat. 268

CASUS LVII.

Quomodo in adminiſtranda Republ. ex diverſis conſiliis, quorum ſingulis ſuæ ſunt rationes, non ſemper illud eligendum ſit, pro quo militant validiſſimæ rationes: ſed pro quo maximè militat præſens rerum ac temporum conditio, executioni conſilii accommodata. 271

CASUS LVIII.

Quomodo poſt bella civilia inter ſubditos ac prin-

principes exorta, ineundæ ſanciendæque ſint pacificationes; & quanta cura ad earum formulas ſit attendendum. 275

CASUS LIX.

Quomodo in Republ. comminiſci liceat & expediat vectigalia, quæ cum minimo & propemodum nullo ſubditorum onere ſunt conjuncta, & tamen Reipub. utiliſſima futura. 290

CASUS LX.

Quomodo imprimis probanda ſint & facilè admittantur ea vectigalia, quæ non tam titulo neceſſitatis publicæ, quam emendandorum, qui corrupti ſunt morum imponuntur. 296

FINIS.

A 1 455024

Digitized by Google

Digitized by Google

[illegible] by Google